

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

725097

**OSMANLI DEVLETİ'NİN ULUSLARARASI
BARIŞ KONFERANSLARINA
RESMEN KATILMASI SORUNU
-PARLAMENTOLARARASI BİRLİK-**

Betül BATIR

2501990175

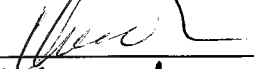
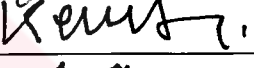
Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali İhsan GENCER

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü
Sekreterliği'nce desteklenmiştir.
Proje No: T-1070/18062001

İstanbul - 2002

TEZ ONAYI

Enstitümüz TARİH Bilim Dalında 9925010175 numaralı BETÜL BATIR'IN hazırladığı "OSMANLI DEVLETİ'NİN ULUSLARARASI BARIŞ KONFERANSLARINA RESMEN KATILMASI SORUNU- PARLEMENTOLARARASI BİRLİK" konulu YÜKSEK LİSANS / ~~DOKTORA-TEZİ~~ ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10.Maddesi uyarınca 23.07.2002 PERŞEMBE günü saat 14.00.....'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ...~~Kabul~~.....'ne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.ALİ İHSAN GENCER	Kabul	
PROF.DR.KEMAL BEYDİLLİ	Kabul	
PROF.DR.MUZAFFER TURAN	Kabul	
PROF.DR.SABAHATTİN ÖZEL	Kabul	
DOÇ.DR.MEHMET ALİ BEYHAN	Kabul	

ÖZ

19.yüzyılda “Uluslararası Barış” olgusuna oldukça ihtiyaç duyulmuştur. Bunun nedeni, Avrupa devletleri arasında 1815 tarihinde Viyana Kongresi’yle kurulan denge politikasının kısa sürede geçerliliğini yitirmesiyle devletlerarasında oluşan bloklaşmalardır. Bununla birlikte ortaya çıkan “uluslararası barışı sağlama” çalışmaları 1914 dünya savaşına kadar devam etmiştir. Barışı sağlama çalışmalarını, düzenlenen konferansları konu edinen çalışmamızda, arşiv malzemeleri, konferans tutanakları, zabıt cerideleri gibi ana kaynaklar kullanılmıştır.

Amaç, 19.yy.’da Avrupa ve Osmanlı tarihini barış faaliyetleri açısından incelemek, bu sayede Osmanlı Devleti’nin bu dönemde devletlerle olan ilişkisini tarih bilimi ışığında gözler önüne sermektir.

ABSTRACT

The nation of International Peace a motto that has been used repeatedly among the countries in all over the world in different ways due to the different reasons. Therefore, in this MA thesis, the struggles held to provide “International Peace in the 19th century” have been investigated and the relationship between Ottoman States and European States at the end of the 19th century has been viewed.

On that account, in this study, it aimed to present some of the political attitudes and views in the years between 1880 and 1914 in respect of European and Ottoman Histories by examining achieve documents and records of the peace conferences.

ÖNSÖZ

19.yüzyıl Batılı devletler açısından her alanda çalkantılı bir dönem olmuştur. Yaşanan bu çalkantılı dönemin temel nedeni güçlü devletler arasında görülen siyasi, ekonomik ve ticari sorunlardır. Bu sorunları hukukî yönden bir temele oturtup, çözüm bulmak ve uluslararası bir sisteme bağlamak amacıyla “Parlamentolararası Birlik” fikrinin gündeme getirilmesi sağlanmıştır. Bunun sonucunda bu birliğin ortaya çıkması için devletler tarafından girişimde bulunulmuştur.

Tezimizin konusu olan, barış konferanslarını düzenleyen “Parlamentolararası Birlik” uluslararası barışı sağlama ve silahlanma yarışını durdurma amacıyla, Avrupa Parlemlenterleri tarafından kurulmuştur. Çalışmamızın giriş bölümünde “Parlamentolararası Birlik”in kuruluşunu, 1899 tarihine kadar olan çalışmalarını, özel bir birlik olarak kurulan Parlamentolararası Birlik’in devletler bünyesine alınarak nasıl resmileştirildiği hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda tezimizi üç bölüm üzerine tertip etmeyi uygun bularak ilk iki bölümde Uluslararası Lahey Barış Konferansları anlatılmıştır. Bunun nedeni ise bu konferansların tohumlarının Parlamentolararası Birlik’in düzenlediği konferanslarda atılmış olması, ayrıca birliğin bir başarısı olarak kabul edilmesidir.

Birinci bölümde Uluslararası Birinci Lahey Barış Konferansı’nın düzenlenmesi, Osmanlı Devleti’nin konferansa katılması, alınan kararlar ve kararlara olan tepkiler yer almaktadır. Konferansta alınan kararların tam metnini, bölümün içinde vermeyi uygun bulduk. Ayrıca metinler üzerinde hiçbir sadeleştirme yapmadan, hukuk diline sadık kalarak, maddeler hakkındaki genel bilgiyi sonraya bıraktık.

İkinci bölümü de Uluslararası İkinci Lahey Barış Konferansı ve Osmanlı Devleti başlığı üzerinde, konferansın toplanması, Osmanlı Devleti’nin temsilci göndererek katılması ve alınan kararlar şeklinde açıklamaya çalıştık. Konferansta

alınan kararları bu defa, Osmanlı Devleti’ni de konferans süresinde çok ilgilendiren deniz ilişkileri ve deniz savaşları, kanunları ve karar savaşlarında uyulması gereken kurallar, beyannâme ve Uluslararası Adalet Divanı’nın temelini teşkil eden bir temenniye tam metniyle, bölümde vermeye çalıştık. Daha önceki mukavelenâmelere atıflar yaparak incelediğimiz önemli kısımları genel bilgi çerçevesinde yansıtmaya özen gösterdik. Uluslararası Adalet Divanı’na dair olan temenniye, Fransızca’dan Türkçe’ye birebir çeviriyle sadeleştirilmiş şekliyle verirken “Büro Greffier” tanımının çevirisinde zorlandık. Bundan dolayı “Tutanak yazmanları odası” yani Genel Sekreter Odası diyebileceğimiz Büro Greffier tanımını aynen yazmayı uygun bulduk.

Üçüncü bölüm ise, Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu’nun kurulması ve bu komisyonun katıldığı ilk Parlamentolararası Birlik konferansı olan Brüksel Konferansı’na ayrılmıştır. Bu bölümde, 1910 tarihinde 16.sı düzenlenen konferansın toplanması, kararları ve sonucunda düzenlenen Brüksel Bahri konferansına yer verilmiş olup, burada Osmanlı Devleti’nin Avrupa devletleriyle olan ilişkisine değinilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak çalışmamız, sonuç, bibliyografya ve eklerle son bulmaktadır.

Nesim Mazliyah’ın, “Osmanlı Parlamentosu Beynelmilel Sulh Hey’eti” isimli eseri çalışmamızın hareket noktasını teşkil etmiştir. Eserin bu meseleler ile ilgili genel bilgi vermesi sonucunda, çalışmamızda konular hakkında geniş ve esaslı bilgiler, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Parlamentolararası Birliğin konferans tutanakları, Lahey Barış Konferansı’nın tutanakları, Meclis-i Âyân ve Mebûsân Zabıt Cerideleri gibi ana kaynaklardan alınmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde özellikle Hariciye Nezareti Evrakları konunun aydınlanmasını sağlamıştır. Ancak Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakının, tezimizin bitmesinden birkaç ay önce açılmış olması, bu konuda daha fazla çalışmamızı gerektirmiştir.

Yine arşivde Hariciye Nezareti Siyasi Kısım dosyalarına ulaştığımız Lahey Barış Konferansı tutanakları sonraki yıllarda matbu olarak basılan J. Scoot’un editörlüğünü yaptığı “The Reports to the Hague Conferences of 1899 and 1907” isimli eser ile karşılaştırmalar yapmak suretiyle kullanılmıştır. Parlamentolararası

Birliğin düzenlediği Brüksel Konferansı kararları da Compte Rendu De La XVIE Conference Tenue Bruxelles isimli, Parlamentolararası Birliğin matbu olarak neşretmiş olduğu eserle, arşiv malzemeleri karşılaştırılarak kullanılmıştır. Uluslararası Lahey Barış Konferansları'nın ilki olan 1899 tarihli Birinci Lahey Barış Konferansı'nın 100. yılı adına Lahey'de düzenlenen toplantının bazı makalelerine ise internetten ulaşılmıştır. Parlamentolararası Birliğin konferansları bizde ilk defa bu derece incelenerek bir bütün halinde verilmesi, çalışmamızın zaman almasına neden olmuştur.

Bu çalışmamızın amacı, 19.yy. sonları ve 20.yy. başlarında Avrupa ve Osmanlı tarihini farklı bir açıdan, uluslararası barış çabalarıyla kurulan Parlamentolararası Birliğin çalışmalarıyla incelemek ve Osmanlı Devleti'ne bu dönemde nasıl bakıldığını, dış ilişkilerde, Osmanlı Devleti'nin uluslararası alanda yerinin ne olduğunu saptamak olmuştur.

Tezimin konusunu veren, çalışmamda beni yönlendiren ve her konuda desteğini benden esirgemeyen tez danışmanın, Sayın hocam Prof. Dr. Ali İhsan Gencer'e en derin teşekkürlerimi sunarım. Tezimle ilgili, Almanca belge ve eserleri anlamamda yardımcı olan, bilgilerini benimle paylaşan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Kemal Beydilli'ye; Fransızca tutanak ve kitapların tercümesinde Sayın Prof. Dr. Osman Senemoğlu'na teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Aynı zamanda Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve yararlandığım kütüphanelerin tüm mensuplarına bir kez daha teşekkür ederim.

Betül BATIR

İÇİNDEKİLER

OSMANLI DEVLETİ'NİN ULUSLARARASI BARIŞ KONFERANSLARINA RESMEN KATILMASI SORUNU - PARLAMENTOLARARASI BİRLİK -

-ÖZ-ABSTRACT.....	iii
-ÖNSÖZ	iv
- İÇİNDEKİLER.....	vii
-KISALTMALAR.....	x
-GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI I. LAHEY BARIŞ KONFERANSI, ALINAN KARARLAR, OSMANLI VE AVRUPA DEVLETLERİNİN TUTUMLARI, DAİMİ HAKEM MAHKEMESİ VE YAPILAN ÇALIŞMALAR

A) ULUSLARARASI BİRİNCİ LAHEY BARIŞ KONFERANSI VE ALINAN KARARLAR	9
B) KONFERANS SÜRESİNCE OSMANLI DELEGESİ TURHAN PAŞA'NIN RAPORLARI.....	46

C) BARIŞ MUKAVELENÂMESİNİN İMZALANMASI VE DEVLETLERİN TUTUMU	48
D) DAİMÎ HAKEM MAHKEMESİNİN KURULMASI	51
E) II. LAHEY BARIŞ KONFERANSINA KADAR YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI II. LAHEY BARIŞ KONFERANSI DÜŞÜNCESİ VE BU DÜŞÜNCEYE TEPKİLER, KONFERANSIN TOPLANMASI, ALINAN KARARLAR, KONFERANSIN BİR TEMENNİSİ, OSMANLI DEVLETİNİN TUTUMU

A) KONFERANS ÖNCESİNDE OSMANLI DEVLETİ'NİN TAVRI	55
B) RUSYA'NIN HAZIRLAMIS OLDUĞU KONFERANS PROGRAMINA DEVLETLERİN TEPKİLERİ	60
C) KONFERANSIN TOPLANMASI.....	61
D) ULUSLARARASI II. LAHEY BARIŞ KONFERANSINDA ALINAN KARARLAR	65
E) KONFERANSIN BİR TEMENNİSİ: ULUSLARARASI ADALET DİVANİ'NİN TESİSİNE DAİR LAHEY MUKAVELESİ LAYİHASI.....	111
F) KONFERANS ÖNCESİ VE SONRASINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN BULGAR DELEGELERİ VE ERMENİLER HAKKINDAKİ TUTUMLARI	119
G) OSMANLI DELEGESİ TURHAN PAŞA'NIN RAPORLARI	122

III. BÖLÜM

OSMANLI PARLAMENTOSU ULUSLARARASI BARIŞ KOMİSYONU VE KOMİSYONUN KATILDIĞI İLK KONFERANS: BRÜKSEL KONFERANSI, ALDIĞI KARARLAR KONFERANSIN KAPANIŞI, BRÜKSEL BAHRÎ KONFERANSI VE OSMANLI DEVLETİ

A) OSMANLI PARLAMENTOSU ULUSLARARASI BARIŞ KOMİSYONU'NUN KURULUŞU.....	125
B) BRÜKSEL KONFERANSI'NIN TOPLANMASI VE OSMANLI DEVLETİ'NİN DAVET EDİLMESİ	130
C) BRÜKSEL KONFERANSI'NDA GÖRÜŞÜLEN KONULAR VE ALINAN KARARLAR.....	138
1. Parlamentolararası Birliğin İç Tüzüğü Değişikliği	138
2. Boğazlar ve Kanalların Tarafsızlığı	151
3. Brüksel Konferansı'nda Berlin Konferansı ve Londra Bahri Konferansı'nın Ele Alınması	156
4. Parlamentolararası Birliğe Yeni Katılacak Üyelerin Oy Haklarının Belirlenmesi.....	164
D) KONFERANSIN KAPANIŞI.....	165
E) BRÜKSEL BAHRÎ KONFERANSI'NIN TOPLANMASI OSMANLI DEVLETİ.....	166
SONUÇ	183
KAYNAKLAR	189
EKLER	

GİRİŞ

19.yy.'ın 2.yarısında, dünyada genel barışı sağlamak amacıyla, çeşitli mebus ve ayanlardan oluşacak uluslararası nitelikte bir parlamentolar birliği düşünülmeye başlanmıştı. Birliğin öncelikle Avrupa'da barışı sağlaması ve zamanla diğer ülkeleri de içine alarak tüm dünya ülkelerini kapsaması düşünülmüştür.

1830-1840 yılları arasında bu amaca yönelik ilk girişimler İngiliz ve Amerika barışseverleri bünyesinde "uluslararası barışı sağlamak" fikriyle başlatılmıştı. "Amerika Projesi"¹ adını verdikleri bu proje, birkaç parlamenterin çeşitli yerlerde toplanmalarından öteye gidememişti.

Parlamentolar Birliği'nin oluşturulması fikri esaslı biçimde, 1870'deki Fransa-Almanya Savaşı sebebiyle, Avusturya parlamenterlerinden Baron Walterskirchen tarafından gündeme getirilmişti. Yine bu dönemde farklı bir barış sistemi şekli olarak; anlaşmazlığa düşen iki devleti hakem usulüyle barışa yönltilmesi anlamındaki tahkim konusu üzerinde durulmuştu. 1872'de Amerika ile İngiltere arasındaki anlaşmazlığın Alabama adıyla bilinen tahkim yoluyla çözümlenmesi büyük ilgi uyandırmıştı². Bu sebeptendir ki, birçok parlamentoda tahkim usulünü teşvik eden sözlerle teklifler sunulmuştur. Örnek vermek gerekirse, milletvekili olduğu meclise, 1873 yılında Londra Sulh Cemaatı katibi Mr. Henri Reyşar, hakem usulünü destekleyen dilekçe yazmıştır³. Mr. Henri Reyşar, 'ı takiben Amerika ve Avrupa meclislerinde de bu tarihlerde, aynı taleplerde bulunan

¹ Nesim Mazliyah, Osmanlı Parlamentosu Beynelmilel Sulh Heyeti, İstanbul 1329, s.9.

² Nesim Mazliyah, Aynı Eser, s.10; Edmond Rossier, Çev: Ali Kemali Aksüt, Avrupa'nın Siyasi Tarihi, 1815-1919, İstanbul 1943, s.12.

³ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.10.

barışseverler çıkmıştır. 1878 Paris sergisinde, barış yanlısı cemiyetlerden oluşan uluslararası kongrede dahi bu anlamda genel barış konuşulmuştur.

19.yy. Avrupası'nın mücadelelere sahne olan, kaynayan kazan durumundan, genel barışın sağlanmasıyla kurtulacağını ümit eden ve bunu gerçekleştirecek kurum olarak da parlamentolararası birliği kurulmasını sağlayan iki önemli barışsever, İngiltere Avam Kamarası üyesi William Randal Cremer⁴ ve Fransa parlamenti Frederic Passy⁵'dir. Bu iki isim, düşünülen birliği, mevcut hale getirmişlerdir⁶. Randal, 1870'de "Amele Sulh Cemiyeti"ni kurmuştur. Randal'ın bu cemiyeti kurma amacı, Anglosakson ırkına mensup olan İngiltere ve Amerika arasında barış ve tahkimi sağlamaktır⁷. Böylece iki kavim arasında başlayacak bir barış dönemi, diğer ülkelere de yansıtacak ve genel bir barış ortamı oluşabilecekti. Randal, 1877 tarihinde bu amacını gerçekleştirmek için özel bir heyetle Kuzey Amerika'ya gitmişti⁸. Ancak bir sonuç alamadan geri dönmüştü.

Diğer taraftan Frederic Passy'de Fransa parlamentosunda defalarca genel barış ve hakem usulünden bahseden konuşmalar yapmıştı⁹. Bundan haberdar olan Randal 1888'de kendisiyle görüşmeye karar vererek, yapılan ikili görüşmeler sonucunda, barışı sağlama ve tahkim konularında birlikte hareket etmeyi ve bu konuda beraberliği kabul etmişler, çalışmalarını hızlandırmışlardı.

Böylece ilk toplantı, Randal Cremer ve Frederic Passy'nin üyesi oldukları meclislerin parlamenterlerinden oluşan bir heyetle, 30 Ekim 1888 tarihinde Paris'te Grand otelde bir araya gelerek başlatılmıştı. Toplantıda 9 İngiliz ve 25 Fransız parlamenter olmak üzere toplam 34 üye bulunmuştu. Toplantının konusu; Amerika,

⁴ Cremer (Sir William Randal) İngiliz barışseveri (Freham, Wiltshire 1839 – Londra 1908). Asıl mesleği marangozluktur. Marangozlar sendikasına katiplikle başlayan yaşam mücadelesi boyunca barışı savundu. Bkn. "Cremer (Sir William Randal)" Meydan Larousse, III, s.80; Nesim Mazliyah, Aynı Eser, s.10.

⁵ Passy (Frederic), Fransız İktisatçısı (Paris 1822 – Nevilly – sur – Seine 1912). Milletlerarası Barış Birliği (1867) ve Milletlerarası Hakemlik Derneği'nin (1870) kurucusudur. Fransa'nın milletlerarası silahsızlanma ve hakem usulü konularında önderlik etmesini isteyen Passy, 1901'de Nobel Barış Ödülü kazanmıştır. Bkz. "Passy (Frederic), Meydan Larousse, IX, s.928 Frederic Passy'nin fotoğrafı için Bkz. Ek-1.

⁶ Editör, Wynner and Georgia Lloyd, Searchlight on Peace Plans (Choose Your Road to World Government), Newyork 1944, s.398.

⁷ Nesim Mazliyah, Aynı Eser, s.10.

⁸ Aynı Eser, s.11.

⁹ Aynı Eser, s.11.

Fransa ve İngiltere arasında bir barış ve tahkim anlaşmasının imzalanmasının gerekliliğine dairdi¹⁰. Yine bu toplantıda, en kısa sürede diğer devletlerin parlamento üyelerinin de içinde bulunacağı genel bir meclisin oluşması kararı alınmıştı. Bu karar parlamentolararası birliği sağlamada önemli bir karar olmuştu.

Bu tarihten bir yıl sonra 29-30 Haziran 1889'da Paris sergisinin devam ettiği günlerde çeşitli devletlerin parlamenterlerinden oluşan heyetlerin katıldığı bir toplantı gerçekleşmişti¹¹. Uluslararası nitelikte olan bu toplantı, genel barışı ve tahkim usulünü sağlamada ilk konferanstı. Fransa'dan 55, İngiltere'den 30, İtalya'dan 5, Belçika, Danimarka, İspanya, Amerika ve Macaristan'dan birer olmak üzere 96 parlamenter toplantıya katılmıştı. Jul Simon tarafından açılan toplantıya Frederic Passy başkanlık etmişti¹². Konferansta, tahkim usulü, silahlanma yarışını durdurma, antlaşmalar, gümrük görevleri, pasaport düzenlemeleri, sağlık ve finans gibi uluslararası meseleler tartışılmıştı¹³. Görüşmelerin sonunda bir sonraki toplanmanın, gelecek yıl Londra'da düzenlenmesi karara bağlanmıştı.

Parlamentolararası Birliğin Konferansları 1889'dan sonraki yıllarda düzenli şekilde bir sene veya iki sene aralıklarla devam ederek, her sene toplantılara farklı meclislerin parlamenterlerinin katılımıyla Parlamentolararası birlik hızla üye sayısını arttırdı. Osmanlı İmparatorluğu'nun, Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu adıyla bir heyet olarak katıldığı Brüksel 16.Sulh Konferansı'na, 1910 tarihine kadar olan toplantılar şöyledir¹⁴:

- 1) 1889 → Paris,
- 2) 1890 → Londra,
- 3) 1892 → Roma,
- 4) 1894 → Lahey,
- 5) 1895 → Brüksel,

¹⁰ Aynı Eser, s.11.

¹¹ Aynı Eser, s.11-12; Wyner and Georgia Lloyd, Aynı Eser, s.399.

¹² Nesim Masliyah, Aynı Eser, s.12.

¹³ Lloyd, Aynı Eser, s.399.

¹⁴ Nesim Mazliyah, Aynı Eser, s.13.

- 6) 1896 → Budapeşte,
- 7) 1897 → Brüksel,
- 8) 1899 → Kristiyanya (Norveç),
- 9) 1900 → Paris,
- 10) 1903 → Viyana
- 11) 1904 → Senlui,
- 12) 1905 → Brüksel,
- 13) 1906 → Londra,
- 14) 1907 → Lahey
- 15) 1908 → Berlin.

Konferanslar bilindiği üzere resmi olmayan özel birtakım yerlerde toplanmaktaydı. Ancak 1899 Kristiyanya'daki görüşmelerde, ülke adına başbakan, gelen diğer ülke parlamenterlerine açılış konuşması yapmıştır. Bu tarihlerden sonraki toplantılarda, 1900 Paris Konferansı'nda, Fransa Cumhurbaşkanı olan ve konferansa Başkanlık eden Mösyö Falyer, konuşmasında, devletlerarası kardeşlik, dostluk ve barış esaslarına vurgu yaparak, parlamentolararası birliğin kısa zamanda ileri adımlar atıp başarıya ulaştığını belirtmiştir¹⁵.

Yine 1904'te Senlui'de, Amerika Başkanı Theodore Roosevelt; "kardeşlik, dostluk ve barış haklarını millet adına kullanacak ve kullanılmasını sağlayacak olanlar milleti temsil eden milletvekilleridir. Bu çalışmalarınızda asla yılmayın, başarıyla sonuca ulaşacaksınız"¹⁶, sözleriyle oluşan bir açılış konuşması sunmuştur.

1906 Londra Konferansı'nda İngiltere başbakanı Henri Kempıl Bonerman, nutkunda, "size Avrupa ve Amerika memleketleri vekili sıfatıyla değil, insaniyet severleri ve herkesin arzuladığı genel kardeşlik anlaşmasının gayretli ve fedakâr koruyucuları sıfatıyla hitap ediyorum. Amaçladığımız genel barışta çok yol katettik

¹⁵ Konuşma metninin tümü, bkz. Aynı Eser, s.13.

¹⁶ Aynı Eser, s.13.

ve aynı hızla devam etmekteyiz.¹⁷” şeklinde övgülü sözler sarfetmiştir. 1908 Berlin Konferansı’nda Almanya Başbakanı Prens Bülow, Parlamentolararası Birliğin üyelerinden övgülü sözlerle bahseden konuşmasında, onları barışseverler olarak vatan mücadelesinde savaşı göze almayan vatan hainleri suçlamalarına karşılık aksine barışsever parlamenterlerin vatan sevgilerinin ne kadar yüksek olduğunu, belirten sözler söylemiştir¹⁸.

Açılış nutuklarından verdiğimiz örneklerle, özel bir çaba olarak başlayan girişimin, resmi boyutlara taşındığını görebiliyoruz. Gerek başbakanların konuşmaları ve gerek ülkelerin meclis binalarını bu toplantılara açmaları bunu ispatlıyor niteliktedir. Resmi olmayan komisyonların bu derece sahiplenip, tam olmasa da resmi karaktere bürünmesi oldukça önemlidir.

Parlamentolararası Birliğin konferanslarıyla, uluslararası barış konferansları aynı anlam taşımaktadırlar. Uluslararası Barış Konferanslarının ilki sayılan Birinci Lahey Barış Konferansları’nın temelleri 1890 Londra, 1894 Lahey ve 1895 Brüksel’de yapılan Parlamentolararası Birliğin konferanslarıyla atılmıştır. Yine İkinci Lahey Barış Konferansının düzenleme girişimleri Parlamentolararası Birliğin 1904’de Sen Lui’de yaptığı konferansla başlatılmıştı. Uluslararası nitelik taşıyan ve anlaşma metni olarak imza ve onaya sunulan 1899 Lahey Barış Konferansı’na gelmeden önce bu bölümde Parlamentolararası Birliğin 1890 senesinde Londra’da düzenlediği konferansa kısaca yer vermek istiyoruz.

14-19 Temmuz 1890 tarihinde Westminster Town Hall’da gerçekleşen konferans¹⁹ Parlamentolararası Birliğin ikinci konferansıdır.

Mr. Hodgson Pratt’ın Başkan, Mr. W. Evans Darby’nin de sekreter seçildiği konferans 14 Temmuz saat 11:00’de başlamıştı. Başkan Mr. Hodgson Pratt’in, “Geçen yıl ki toplantı Paris’te yapılmıştır. Bu toplantılar uluslararası genel barış konferanslarıdır ve parlamentolararası birliğin konferanslarıdır. Parlamento üyeleri

¹⁷ Aynı Eser, s.14.

¹⁸ Aynı Eser, s.15.

¹⁹ Proceedings of The Universal Peace Congress held in The Westminster Town Hall, London, From 14th to 19th July, 1890, No: 47, Published at the Office of the Congress, New Broad Street, London, E.C. s.1 (Proceeding, ... , London 1890).

kadın, erkek bu organizasyonlara katılmalıdır. Bu konferansların ilgilendiği konular barış ve tahkimdir.”²⁰ sözleriyle açtığı toplantının amaçlarını belirtmiştir.

Devamında konferansın idari bürosunun kurallarını açıklayan ve kongrede konuşacak delegelerin kurallarını belirleyen, teklif veya itirazların ne şekilde olacağının sınırlarını çizen 13 maddelik bir yönerge çıkartılmıştır²¹.

Açılış konuşmalarına ilişkin başlayan ilk oturumdan sonra ikinci oturum saat 15:00’da başkan Hon.David Dudley Field tarafından gerçekleştirilmiştir. Başkan konuşmasında, “milletlerarası barışta önemli adımların atılacağını ve çalışmalara kültürlü kadın-erkek tüm yurttaşların katkıları; ileride hükümetlerin de destekleriyle başarıya ulaşılacağını” belirtilmiştir²².

19 Temmuz Cumartesi gününe kadar devam eden konferansın ele aldığı kararlar şöyledir²³:

- A) Hristiyan ve diğer dinlerin durumlarıyla ilgili savaş ve barış konuları,
- B) Uluslararası tahkim,
- C) Uluslararası hukuk,
- D) Tarafsızlık,
- E) Silahsızlanma,
- F) Savaş ilanı üzerine ulusal kontrol,
- G) Zayıf güçlere karşı uygar devletlerle ilişkiler,
- H) Savaşın dolaylı nedenleri ve savaşın önlenmesi,
- I) Konuların eğitimle ilgili yanları,
- J) Parlamentolararası Birliğin Konferansları,
- K) Barış cemiyetlerinin birleşmesi.

²⁰ Aynı Eser, s.1-2.

²¹ Aynı Eser, s.4-5.

²² Aynı Eser, s.7-11.

²³ Aynı Eser, s.229-231.

Konuların başlıklarını verdiğimiz konferans programından bazılarına yer vermek istiyoruz. Bunlardan eğitimle ilgili olan ve Salı günü öğleden sonraki M. Frederic Passy'nin başkanlığını yaptığı oturumda, Mr. W.E. Darby'nin tebliğinin konusu okullarda askeri talim (eğitim)²⁴ iken; Frau Fischer Lette'de Alman okullarındaki jimnastik egzersizlerinden bahseder. Askeri eğitimin bir parçası olan beden geliştirmenin, diğer okullarda da geçerli olması gerektiği ve bu gerekliliğin tarihi süreçlerini vererek görüşünü ispata çalışmıştır²⁵.

Çarşamba günkü oturumda dikkat çekilen bir konu da kadınların barış için çalışmalarıdır. Bu konuda söz alan Miss. P.H. Peckover, “kadınlar eş, anne, kızkardeş, abla, vatandaş gibi kimlikleriyle beraber barışı sağlamada da etkili oluyorlar. Bunun yanında kadınlar askerlik ve savaş alanlarındaki konularda da kendilerini sorumlu görüyorlar ve bu sebeple uluslararası barışı sağlamada bilinçlice çalışıyorlar”²⁶ diyerek kadınların bu komisyonlarda sayıca daha fazla olarak yer almalarını talep etmiştir.

Kadınların faaliyetleriyle ilgili, Miss. Robinson²⁷ tebliğiyle, Madame Johanne Meyer ise kongreye gönderdiği mektubuyla²⁸ açıklamalarda bulunmuştur.

Konferansın ikinci günün gecesinde Echo gazetesi sahibi Mr. J. Passmore Edwards, yabancı ülke delegelerine ve İngiliz ziyaretçilerin bazılarına Milletlerarası Liberal Klüp (National Liberal Club)'te onurlarına yemek verilmiş, yemek sırasında Edward, kraliçenin sağlığına ve uluslararası barış konferanslarının devamına kadeh kaldırıp, onlara hitaben konuşma yapmıştır²⁹.

Çarşamba günü gecesinde ise Holborn Viaduct şehir tapınağında, konferans adına dini tören düzenlenmiş,³⁰ perşembe günü geces, Stamford Hill'da bir

²⁴ Proceedings ... London 1890; s.89-93.

²⁵ Aynı Eser, s.95-96.

²⁶ Aynı Eser, s.161-162.

²⁷ Aynı Eser, s.163.

²⁸ Aynı Eser, s.162.

²⁹ Aynı Eser, s.105.

³⁰ Aynı Eser, s.163.

protestan mezhebine kilisede³¹ yine bir dini tören yapılmıştır. Cumartesi günü ise kongre kapatılmıştır³².

Görüldüğü üzere, katılımcılar onuruna ziyafetler verilen ve ulusal barış adına şehrin önemli kiliselerinde dini törenlerle kutlanan³³ bu konferans, dünya barışını sağlamada hiçbir ayırım gözetilmeden kadın, erkek, parlamenter, devlet, hükümet, mezhep, din, kilise tüm imkanlar kullanılarak barışa ulaşma girişimlerinin göstergesi olmuştur.

³¹ Aynı Eser, s.187.

³² Aynı Eser, s.221 vd.

³³ 5 gün süren bu kongreden 1 gün önce 13 Temmuz Pazar günü St. Poul's Cathedral (Kilisesinde), Canon ScottHolland's vaaz veriyor. Sonunda İsa'nın sözüyle insanları barışa davet ediyor

I. BÖLÜM

ULUSLARARASI BİRİNCİ LAHEY BARIŞ KONFERANSI, ALINAN KARARLAR, OSMANLI VE AVRUPA DEVLETLERİNİN TUTUMLARI, DAİMİ HAKEM MAHKEMESİ ve YAPILAN ÇALIŞMALAR

A) ULUSLARARASI BİRİNCİ LAHEY BARIŞ KONFERANSI ve ALINAN KARARLAR

19.yy.'da yaşanan hızlı gelişmeler, büyük imparatorlukların parçalanma endişeleri ve birbirleriyle rekabet halinde olan dünya devletlerinin “silâhlanma yarışı” bu dönemde dünya devletlerini harekete geçiren birkaç etmenden önemlileridir¹.

Bunların arasında saydığımız silahlanma yarışı, maddi güçle, teknolojiyi birleştirmiş ülkelerce hızlı biçimde gerçekleşirken, bazı devletler bu durumu biraz yavaşlatabilmek için bazı girişimlerde bulunmuşlardı.

1889'da başlayan “Parlamentolararası Birliğin” düzenlediği konferanslar “Uluslararası Barış” konusunda oldukça hızlı ilerlemelerine karşın, dünya devletlerinin yaşamakta olduğu bunalımlı dönem barışın yanında savaş durumunun düşünülmesini de gerektirmiştir. Bu sebeptir ki; barış konferansı mukavelenâmelerinde savaşa yönelik uygulamalara ve maddelere rastlamak mümkündür. Zaten böyle bir dönemde savaşın yok sayılması da fazlaca duygusallıktan başka bir şey değildir.

Parlamentolararası Birliğin düzenlediği 1895 Brüksel Konferansı'nda, en kısa zamanda, yapılan bu konferansların bir ürünü olarak, daha fazla devleti içine alacak

¹ Ali Kemali Aksüt, Aynı Eser, s.195 vd.

bir barış konferansının Lahey’de düzenlenmesi konusu üzerinde durulmuştu². Böylece geçen 4 yıllık bir zaman zarfında çalışmalar sürmüş ve nihayet Rusya İmparatoru’nun teşvikleriyle gerçekleştirilen Uluslararası Barış Konferansı Hollanda Kraliçesi hükûmetinin davetiyle, Lahey’deki Bois Kraliyet Evi’nde toplanmıştır³. Bu konuda Rusya’nın öncü olmasının nedeni kendi bölgesi dışında, hızla büyüyen ve gelişen silahlanma çabalarıydı. Rusya konferansta “silahlanma” üzerinde durulmasını sağlayarak, bu konuda biraz olsun “silahlanma yarışının” önüne geçilmesine çaba göstermiştir.

Konferansa Almanya, Avusturya ve Macaristan İmparatorluğu, Belçika, Çin, Danimarka, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, Meksika, Fransa, İngiltere, Yunanistan, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Karadağ, Hollanda, İran, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, Siyam, İsveç ve Norveç,İsviçre, Bulgaristan, katılmışlardır⁴. İtalya’nın muhalefetine binaen papalık ve İngiltere Hükûmeti’nin de onayıyla Güney Afrika konferansa davet edilmemiştir.

Osmanlı Devleti de konferansa delege göndererek katılmıştı. II.Abdülhamit yapılan bu konferansın, insaniyet ve genel barışı sağlama açısından önem taşıdığını belirtmiş ve kararları kabul etmiştir. Osmanlı Devleti’ni temsil eden delegeler, Şura-yı Devlet üyesi, eski Hariciye Nazırı Turhan Paşa⁵, Hariciye Nezareti yazı işleri sorumlusu Nuri Bey, Erkân-ı Harbiye’den Abdullah Paşa ve Bahriye Mirivalarından Mehmet Paşa’dır.

Konferans üç komisyona ayrılarak, Birinci komisyon askerin ve asker masraflarının sınırlandırılmasıyla ilgilenmiştir. Bu konuda komisyon bir genel ve üç

² Nesim Mazliyah, Aynı eser, s.17-18.

³ Sarkiz Karakoç, Sicill-i Kavânîn, XI,İstanbul 1935 s.556.(Bundan sonraki dipnotlarda bu eser Sicill-i Kavânîn olarak geçecektir.)

⁴ Katılan Devletleri temsil eden delgelerin isimleri için bkz.Düstûr,Birinci Tertip,VII,Ankara 1941,s.307-311.

⁵ “Yanya Piremedi Kasabası ahalisinden Yahya Bey’in oğlu olan Turhan Hüsnü Bey, 1262 hicri yılında Tırhala’da doğmuştur. 1283’de Bâb-ı Âlî Tercüme Odası’na dahil olarak 1284’de Petersburg Sefareti ikinci kitabetine ve sonra başkitabetine tayin edilmiştir. 1291’de Berlin Sefareti başkitabetine, sonra Viyana Sefareti Elçiliği’ne ve 1294’de Roma Sefareti’ne görevlendirilmiştir. 1297’de Antalya, 1302’de Urfa sancakları mutasarrıflıklarına memûr olmuştur. Daha sonraki yıllarda Madrid Sefareti’nde ve Girit Vilâyeti vekâletinde dahi bulunarak 1312’de Hariciye Nezareti’ne ve dört ay sonra infisalen 1314’de Şura-yı Devlet mülkiye Dairesi azalığına tayin edilmiştir”. Bkz. Sicill-i Ahval 47/165; Hariciye Nezareti Salnâmesi, 1318, s.175.

özel beyanname oluşturmıştır. Genel beyannâmede “Bütün dünyayı tazyik eden silahlanmanın sınırlandırılarak insanlığın huzura kavuşturulması, maddi ve manevi rahatsızlıkların giderilmesi için bu sınırlandırılmanın gerektiği” üzerinde durulmuştu. Özel beyannâmede ise birincisi balon veyahud vesaiti cedide-î mümasele ile yüksekten mermiyat atılması veya bombalanmasının 5 sene müddetle yasaklanmasına, tahrip gücü kuvvetli kurşunların yasaklanmasına , boğucu ve yakıcı gaz neşreden mermilerin yasaklanmasına dair beyannâmedir. Balon ve buna benzer yeni icat araçlardan atılacak olan mermi ve bombaların 5 sene için yasaklanması kararı alındığından bu beyannâmenin geçerliliği 4 Eylül 1905 senesinden itibaren geçerliliğini yitiriyordu.

18-19 Mayıs 1899’dan 9 Temmuz 1899 tarihine kadar yapılan toplantılar sonunda kararların son şekli oluşmuştur:

Buna göre; 29 Temmuz 1899’da son şekli düzenlenen mukavelenâmenin ana başlıkları şöyledir⁶:

- 1) Devletlerarası ortaya çıkâbilecek anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesine dair, mukavelenâme;
- 2) 22 Ağustos 1864 tarihli Cenevre Mukavelenâmesi maddelerinin, deniz savaşlarına uygulanmasına dair mukavelenâme⁷;
- 3) Kara savaşlarına ait, mukavelenâme ve buna bağlı nizamnâmeler;
- 4) Balonlar ve buna benzer yeni icat araçlardan patlayıcı maddelerin atılmasının yasaklanmasına dair beyannâme;
- 5) Tahrip gücü kuvvetli kurşunların yasaklanmasına dair beyannâme;
- 6) Boğucu ve yakıcı gaz neşreden mermilerin yasaklanmasına dair beyannâme.

⁶ Düstûr, Birinci Tertip, VII, s.307-341; Sicill-i Kavânîn, XI, s.553-558.

⁷ Birinci Lahey Konferansında imzalanan bu mukavelenâme 21 Kanûn-ı evvel 1904 tarihinde “Hastane gemilerinin muharebe esnasında, limanlarda rûsûm ve tekâlifden muafiyeti hakkındaki kısımlara, yine imzalayan devletlerin katılımıyla, 1,2,3 üncü maddelerinde düzeltmeler yapılmıştır. 6 maddelik bu zeyl için bkz. Sicill-i Kavânîn, XIV, s.633-638.

Ana başlıklarını günümüz Türkçesiyle belirttiğimiz bu maddelerin, hukuk terimlerine ve o dönem Osmanlı Türkçesine sadık kalarak, kanun belgelerini aynı şekilde vermemiz sanırım daha doğru olacaktır.

İhtilâfât-ı düveliyyenin sûret-i müsâlemetcûyânede fasl u tesviyesine dâir mukâvelenâme⁸

BİRİNCİ FASIL

Sulh ve müsâlemet-i umûmiyyenin muhâfazası

Madde 1 – Münâsebât-ı düveliyyede mümkün olduğu mertebe silaha mürâcaata mahal bırakmamak üzere Hükûmât-ı mümziye ihtilâfât-ı düveliyyenin vesâit-i müsâlemetcûyâne ile fasl ve tesviyesini te'mîn için kâffe-i mesâ'îlerini bezl ü sarfa karâr vermişlerdir.

İKİNCİ FASIL

Mesâ'î-i cemîle ve tavassut

Madde 2 - Şiddetli bir ihtilâf veya nizâ' zuhûrunda Hükûmât-ı mümziye silaha mürâcaattan evvel, ahvâl müsâ'id oldukça bir veya birkaç dost devletin mesâ'î-i cemîlesine veya tavassutuna mürâcaata karâr vermişlerdir.

Madde 3 - Bu mürâcaattan mâ'adâ Hükûmât-ı mümziye dâhil-i nizâ' olmayan bir veya birkaç devletin ahvâl müsâ'id oldukça nizâ' üzere bulunan hükûmetlere kendi hareket-i mütekaddimleri ile mesâ'î-i cemîle sarfını veya tavassut icrâsını teklîf etmelerini fâideli görürler. Esnâ-yı muhâsemâtta bile mesâ'î-i cemîle sarfını veya tavassut icrâsını teklîf etmek hakkı nizâ'a dâhil olmayan hükûmetlere aittir.

Bu hakkın isti'mâli nizâ' üzere bulunan hükûmetlerin biri veya diğeri tarafından vedd ü muhâlesete gayr-i muvâfık bir hareket makâmında telakkî edilemez.

⁸ Düstûr, Birinci Tertip, VII, s.307-323; Sicill-i Kavânîn, XI, s.553-558.

Madde 4 - Mutavassıtın vazıfesi müddeıyyât-ı mütezâddeyi te'lîf ve nizâ' üzere bulunan hükûmetler arasında husûle gelebilmiş olan kin ve iğbirârı teskînden ibârettir.

Madde 5 - Ya tarafeyn-i mütenâzi'ayndan biri veyâhud bizzat mutavassıt bunun teklîf ettiği vesâit-i i'tilâfiyyenin kabûl olunmadığına yakîn hâsıl edince mutavassıtın vazıfesi hitâm bulur.

Madde 6 - Gerek nizâ' üzere olan hükûmetlerin mürâcaatı ve gerek dâhil-i nizâ' olmayan devletlerin hareket-i mütekaddimleri üzerine vukû' bulan mesâ'î-i cemîle ve tavassut münhasıran nüshat mâhiyyetini hâiz olup hiçbir vechile bir kuvve-i mücbire değildir.

Madde 7 - Aksi yolda bir mukâvele mevcûd olmadıkça tavassutun kabûlü askerın hâl-i seferberîye vaz'ını ve sâir tedârikât-ı ibtidâiyye-i harbiyyeyi ta'tıl ve te'hîr veya sektedâr edemez.

Tavassut muhâsamâta şurû' olunduktan sonra vukû' bulduğı takdîrde aksi yolda bir mukâvele yok ise derdest-i icrâ olan harekât-ı askeriyyeyi ta'tıl eyliemez.

Madde 8 - Hükûmât-ı mümziye buna müsâ'id olan ahvâlde zîrde muharrer şekil ve sûretle bir tavassut-i mahsûsun tatbîk ve icrâsını tavsiye husûsunda müttefikler.

Sulh ve müsâlemeti tehdîd edecek sûrette şiddetli bir ihtilâf zuhûrunda nizâ' üzere bulunan hükûmetlerden her biri bir devlet intihâb eder ve münâsebât-ı müsâlemetkârânenin men'-i inkitâ'ı için diğerk tarafın intihâbkerdesi olan devlet ile doğrudan doğruya münâsebâta girişmek vazıfesini o devlete tevdi' eyler. Aksi sûrette bir şart mevcûd olmadığı halde otuz günü tecâvüz edemeyecek olan bu vekâletın müddeti zarfında nizâ' üzere bulunan devletler bu muna'zâaya dâir beyinlerinde doğrudan doğruya her türlü münâsebâttan ferâgat edip muna'zâ'a-i mezkûre münhasıran düvel-i mutavassıtaya muhavvel addolunur ve bunların hasm-i i'tilâf için kâffe-i mesâ'îlerini sarf etmeleri lâzım gelir.

Münâsebât-ı müsâlemetkârânenin fiilen inkitâ'ı takdîrinde iâde-i sulh ve müsâlemet için her fırsattan istifâde vazıfe-i müşterekesi yine mezkûr devletler uhdesinde kalır.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Muhtelif tahkik komisyonları

Madde 9 - Şeref ve nâmûsa ve menâfi'-i esâsiyyeye dokunmayan zât-ı maddeye müte'allik bazı nikâtın takdîrince mübâyet-i efkâr zuhûrundan neş'et eyleyen muna'zâat-ı düveliyyede hükûmât-ı mümziye tarîk-i diplomasiye ile husûl ü i'tilâfa muvaffak olamayan devletlerin ahvâl müsâ'id oldukça tedkîkât-ı bîtarafâne ve vicdânperverâne icrâsı ile zât-ı maddeye müteallik bilcümle mesâ'îli bittavzîh işbu münâza'âtın fasl ü hasmini teshîle me'mûr muhtelit bir tahkik komisyonu teşkîl etmelerini fâideli addederler.

Madde 10 - Muhtelit tahkik komisyonları nizâ' üzere bulunan hükûmetler arasında mukâvele-i mahsûsa ile teşkîl olunacaklardır. Tahkikat mukâvelenâmesinde tahkik edilecek mevâdd ile komiserlerin derece-i salâhiyyetleri tasrîh ve usûl-i muhâkeme ta'yîn olunur.

Tahkikat bilmuvâcehe icrâ edilir. Tahkikatın sûret-i icrâsı ile mühletler tahkikat mukâvelenâmesinde ta'yîn edilmemiş ise bizzat komisyon tarafından ta'yîn kılınacaktır.

Madde 11 - Muhtelit tahkik komisyonları aksi yolda bir mukâvele mevcûd olmadığı takdîrde işbu mukâvelenâmenin otuz ikinci maddesinde ta'yîn olunduğu vechile teşkîl olunacaklardır.

Madde 12 - Nizâ' üzere bulunan hükûmetler mevzû-i bahis olan mevâddda ittila-i tâmm kesbedilmesi ve bunların hakkı ile takdîr olunması için lâzım gelen kâffe-i vesâit ve teshîlâtı mümkün addeyledikleri en vâsi' sûretle muhtelit tahkik komisyonuna irâe etmeyi taahhüd eylerler.

Madde 13 - Muhtelit tahkik komisyonu nizâ' üzere bulunan hükûmetlere komisyonun bilcümle a'zâsı tarafından mümzâ raporunu takdîm eder.

Madde 14 - Münderecâtı yalnız tahkik olunan mevâddı tasvîre münhasır olan muhtelit tahkik komisyonu raporu asla bir hakem karârı mâhiyyetini hâiz olmayıp nizâ' üzere bulunan hükûmetlere işbu tahkikat üzerine icrâ olunacak mu'âmele husûsunda salâhiyyet-i tâmmeye bırakır.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Beynelmilel usûl-i tahkîm

BİRİNCİ KISIM

Madde 15 - Beynelmilel usûl-i tahkîmin maksad-ı mâva'dualeyhi hükûmetler beynindeki münâza'âtı kendi taraflarından müntahab hâkimler vesîlesiyle ve hakka riâyet esâsına müsteniden fasl ve tesviye etmekten ibârettir.

Madde 16 - Mesâ'il-i hukûkiyyede velâsiyyemâ mukâvelât-ı düveliyyenin tefsîr veya tatbîkine müteallik mesâ'ilde usûl-i tahkîm hükûmât-ı mümziyyece tarîk-i diplomasiye ile faal edilemeyen münâ'zâatın fasl ve hasmi için en müessir ve bununla berâber en âdilâne bir vâsıta olmak üzere tanınmıştır.

Madde 17 - Tahkîm mukâvelenâmesi gerek zâten tevellüd etmiş ve gerek zuhûru melhûz bulunmuş olan ihtilâfât için akdolunur. Mezkûr mukâvelenâme her gûna münâ'zâata veyâhud yalnız muayyen bir kısım münâ'zâata şâmil olabilir.

Madde 18 - Tahkîm mukâvelenâmesi hakem karârına hüsn-i niyetle mutâva'at taahhüdünü tazammun eder.

Madde 19 - Hükûmât-ı mümziye için usûl-i tahkîme mürâcaat mecbûriyetini elhâletülhâzihi meşrût kılan muâhedât-ı umûmiyye veya husûsiyyeden başka bu hükûmetler işbu senedin tasdîkinden evvel veya sonra mecbûrî usûl-i tahkîmi ona tevdî'ini mümkün görecekları bilcümle ahvâle tevsî' ve teşmîl maksadı ile umûmî veya husûsî i'tilâfât-ı cedîde akdi salâhiyyetini muhâfaza ederler.

İKİNCİ KISIM

Mahkeme-i dâime-i hakemiyye

Madde 20 - Diplomasi tarîki ile fasl ü tesviye edilememiş olan ihtilâfât-ı düveliyye için heman usûl-i tahkîme mürâcaatı teshîl maksadı ile hükûmât-ı mümziye her zaman mürâcaat olunabilecek ve nizâ' üzere olan hükûmetler aksi

yolda bir şart vaz' etmedikleri takdirde işbu mukâvelenâmede münderic usûl-i muhâkeme kavâidine tevfikân icrâ-yı vazîfe eyleyerek dâimî bir mahkeme teşkîlini taahhüd ederler.

Madde 21 – Mahkeme-yi dâime kâffe-i mesâ'îli hâkî nüve-yi rü'yete salâhiyyetdâr olacaktır. Meyerki tarafeyn-i mütenâzi'ayn bir hey'et-i hakemiyye-i mahsûsa teşkîli husûsunda i'tilâf hâsıl etmiş olalar.

Madde 22 - Lahey'de te'sîs olunan muhtelit bir kalem mahkemenin zabt-ı umûrunu îfâ edecektir. Bu kalem mahkeme-i mezkûresinin ictimâ'âtına müteallik teblîgâta vâsita olacaktır. Evrâkın muhâfazası ile bilcümle umûr-i idârenin temşiyeti kalem-i mezkûra aittir.

Hükûmât-ı mümziye usûl-i tahkîme dâir beyinlerinde kararlaştırılan kâffe-i ahkâmın ve kendilerine müteallik olarak hey'et-i mahsûsa-i hakemiyye tarafından i'tâ olunan bilcümle hakem karârlarının birer sûret-i musaddakasını ve kezâlik mahkeme tarafından i'tâ kılınan hüküm ve karârların icrâsını müeyyid kavânîn ve nizâmât ve evrâkı Lâhey muhtelit kâlemine teblîğ etmeği taahhüd ederler.

Madde 23 - Hükûmât-ı mümziyeden her biri işbu senedin kendi tarafından târîh-i tasdîkinden i'tibâren üç mâh zarfında hukûk-i beynelmilel mesâ'îline intisâb ve ihtisâsı müsellemler ve haysiyet ve i'tibârı hâiz ve hakem ve'zâifini kabûle meyyâl nihâyet dört zât intihâb edecektir.

Bu sûretle ta'yîn olunan zevât mahkeme a'zâsı nâmı ile bir cedvele kaydolunacak ve bu cedvel kalem-i mezkûr ma'rifetiyle hükûmet-i mümziyenin kâffesine teblîğ edilecektir.

Hakemler cedvelince icrâ olunacak her gûna ta'dilât kalem-i mezkûr ma'rifetiyle hükûmât-ı mümziyeye bildirilecektir.

İki veya birkaç hükûmet veya birkaç a'zâyı müştereken ta'yîn husûsunda i'tilâf hâsıl edebilirler.

Aynı şahıs muhtelif hükûmetler tarafından intihâb olunabilir.

A'zâ-yı mahkeme altı sene müddet için ta'yîn olunur. Ve me'mûriyetleri tecdîd olunabilir.

A'zâ-yı mahkemeden biri vefât ettiği veya işden çekildiği takdîrde kendisi ne yolda ta'yîn edilmiş ise yerine ta'yîn olunacak a'zâ dahi olsûretle intihâb edilecektir.

Madde 24 - Hükûmât-ı mümziye beyinlerinde tahaddüs eden bir ihtilâfı fasl için mahkeme-i dâimeye mürâcaat arzûsunda bulundukları takdîrde işbu ihtilâfı hal ve tesviyeye salâhiyyetdâr mahkemeyi teşkîle me'mûr olacak hakemlerin a'zâ-yı mahkemenin esâmîsini hâvî cedvel-i umûmîden intihâbı lâzım gelir. Hey'et-i hakemiyye ittifâk-ı tarafeyn ile derhal teşkîl olunamadığı takdîrde bervech-i âtî mu'âmele olunur:

Tarafeynden her biri iki hakem ta'yîn eder ve bunlar da birlikte bir hakem-i sâlis intihâb eylerler. Tesâvi-i ârâ zuhûrunda hakem-i sâlisin intihâbı tarafeyn cânibinden bilittifâk ta'yîn olunacak bir üçüncü devlete tevdi' olunur.

Eğer bu bâbda ittifâk hâsıl olmazsa tarafeynden her biri ayrıca bir devlet irâe ve ta'yîn eder ve hakem-i sâlis bu sûretle ta'yîn kılınan hükûmetler cânibinden bili'tilâf intihâb edilir.

Hey'et-i hakemiyye bu sûretle teşkîl olununca tarafeyn mahkeme-i dâimeye mürâcaata karâr verdiklerini ve hakemlerin isimlerini kaleme bildirirler.

Hey'et-i hakemiyye tarafeynin ta'yîn ettikleri târîhte akd-i ictimâ' eder. Mahkeme-i dâime a'zâsı vazîfelerinin ifâsında ve memleketleri hâricinde diplomasi me'mûrlarına mahsûs imtiyazât ve mu'âfiyyâtta müstefid olacaklardır.

Madde 25 - Hey'et-i hakemiyye alelâde Lâhey'de ictimâ' edecek ve esbâb-ı mücbire olmadıkça hey'et-i mezkûre tarafeynin rızâ ve muvâfakatı munzam olmaksızın mahall-i ictimâ'ını tebdîl edemeyecektir.

Madde 26 - Lâhey muhtelit kalemi her bir mahkeme-i mahsûsa-i hakemiyyenin icrâ-yı vazîfe etmesi için kendi devâir ve teşkîlâtını hükûmât-ı mümziyenin mürâcaatları için hazır bulundurmaya me'zûndur. Nizâ' üzere olan hükûmetler mahkeme-i dâime hakk-ı kazâsına mürâcaata karâr verirler ise mahkeme-i mezkûrenin hakk-ı kazâsı «nizâm-nâme»lerde musarrah şerâit tahtında işbu mukâvelenâmeye vaz'-ı imzâ etmeyen hükûmetler arasında veya işbu hükûmetlerle hükûmât-ı mümziye beyninde elhâletühâzihi mevcûd olan münâza'âtı dahi teşmîl olunabilir.

Madde 27 - Hükûmât-ı mümziye içlerinden iki veya birkaç hükûmet beyinde şiddetli bir nizâ' zuhûrundan korkulduğu takdirde mahkeme-i hakemiyyenin kendileri için küşâde olduğunu bunlara ihtâr etmeği vazîfeden addederler.

Binaenaleyh içlerinden biri veya birkaçı tarafından nizâ' üzere olan hükûmetlere mukâvele-i hâzıra ahkâmının ihtâr ve sulh ve müsâlemetin menâfi'-i mühimmesini muhâfazaten mahkeme-i hakemiyyeye mürâcaat nasihatının i'tâ edilmesi husûslarına ancak mesâ'î-i cemîle sûretinde bir mu'âmele nazarı ile bakılabileceğini beyân ederler.

Madde 28 - İşbu mukâvelenâmenin lâakal dokuz hükûmet tarafından tasdikinden sonra hükûmât-ı mümziyenin Lâhey'de mukîm süferâsı ile vazîfe-i riyâseti ifâ edecek olan kâleminin hâriciyye nâzırından mürekkeb olmak üzere Lâhey'de sür'ât-i mümkin ile daimî bir meclis-i idâre teşkîl edilecektir.

Bu meclis-i muhtelit kalemi te'sîs ve teşkîle me'mûr olacak ve bu kalem meclis-i mezkûrun idâresi ve teftîşi tahtında kalacaktır. Mezkûr kalem mahkeme-i hakemiyyenin teşekkülünü hükûmetlere iş'âr ve anın mahall-i ictimâ'ını istihzâr eyleyeceği gibi nizâm-nâme-i dâhilîsi ile lâzım gelen sair nizâmâtı tanzîm edecek ve mahkemenin vezâif ve muâmelâtı hakkında hudûsu melhûz olan kâffe-i mesâ'il-i idâreyi kararlaştıracaktır.

Meclis-i mezkûr muhtelit kâlemin me'mûrîn ve müstahdemînini nasb ve ta'yîn etmek ve işten el çekdirmek veya azl ve tebdîl eylemek husûslarında salâhiyyet-i tâmmeyi hâiz olacak ve maaşât ve ücretleri ta'yîn ve mesârif-i umûmiyyeyi teftîş eyleyecektir. Usûl-i dâiresinde akdedilen ictimâ'atta beş a'zânın huzûr-i meclis müzâkerâtının mu'teber tutulmasına kâfidir.

Mukarrerât ekseriyet-i arâ ile ittihâz olunup meclis kabûl ettiği nizâmâtı bilâte'hîr hükûmât-ı mümziyeye tebliğ ve her sene hükûmât-ı müşârünileyhime mahkeme-i hakemiyyenin muâmelâtına ve umûru idârenin sûret-i cereyânına ve mesârife dâir bir rapor irsâl eder.

Madde 29 - Muhtelit kâlemin mesârif-i beynelmilel umumî posta ittihâdı kalemi hakkında mevzû, nisbet dâiresinde hükûmât-ı mümziye tarafından tesviye olunacaktır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Usûl-i muhâkeme-i hakemiyye

Madde 30 – Usûl-i tahkîmin tevessü'ünü tervîc maksadı ile hükûmât-ı mümziye nizâ' üzere olan hükûmetler beyninde başka türlü kavâid kararlaştırılmadığı halde usûl-i muhâkeme-i hakemiyyeye kâbil-i tatbîk olmak üzere zîrde muharrer kavâidi taht-ı karâra almışlardır.

Madde 31 - Usûl-i tahkîme mürâcaat eden hükûmetler esâs nizâ' ile hakemlerin derece-i iktidâr ve salâhiyyetlerini sarâhaten ta'yîn eder bir vesîka-i mahsûsa (tahkîmnâme) imzâ eyleyeceklerdir. Bu vesîka tarafeynin hakem karârına bittav'uverrizâ teba'iyyet edecekleri taahhüdünü tazammun eder.

Madde 32 - Hakem vezâifi nizâ' üzere olan hükûmetler tarafından kendi arzûları vechile mansûb veya işbu mukâvelenâme ile müesses mahkeme-i dâime-i hakemiyye a'zâsı meyânından kendilerince müntehab bir veya bir çok hükümlere tevdi' olunabilir.

Hey'et-i hakemiyye ittifâk-ı tarafeyn ile derhal teşkîl olunmadığı takdirde bervech-i âtî mu'âmele edilir:

Tarafeynden her biri iki hakem ta'yîn eder ve bunlar da birlikte bir hakem-i sâlis intihâb eylerler. Tesâvi-i ârâ zuhûrunda hakem-i sâlisin intihâbı alâkadâr olan hükûmetler tarafından bilittifâk ta'yîn olunacak bir üçüncü hükûmete tevdi' olunur. Eğer bu bâbda ittifâk hâsıl olmaz ise, tarafeynden her biri ayrı bir devlet ta'yîn eder ve hakem-i sâlis bu sûretle ta'yîn kılınan devletler cânibinden bili'tilâf intihâb edilir.

Madde 33 - Bir hükümdar veya reîs-i hükûmet hakem intihâb edildiği takdirde usûl-i muhâkeme-i hakemiyye müşârünileyh tarafından ta'yîn olunur.

Madde 34 – Hakem-i sâlis mahkemenin reîs-i tabî'îsidir. Eğer hey'et-i hakemiyye meyânında bir hakem-i sâlis yok ise reîsini kendisi ta'yîn eder.

Madde 35 - Hakemlerden birinin vefâtı veya lâletta'yîn bir sebepten dolayı istifası vukû'unda veya bir mâni'i zuhûrunda kendisi ne yolda ta'yîn olunmuş ise yerine ta'yîn olunacak zât dahi olsûretle intihâb kılınır.

Madde 36 - Mahkemenin (hey'et-i hakemiyyenin) mahall-i ictimâ'-ı nizâ'

üzere bulunan hükûmetler tarafından ta'yîn edilir ve olamadığı takdirde hey'et-i mezkûre Lâhey'de akd-i ictimâ' eyler. Hey'et-i hakemiyye (mahkeme) bu sûretle ta'yîn olunan mahall-i ictimâ' esbâb-ı mücbire mevcûd olmadıkça hükûmât-ı müteallikanın muvâfakatı munzam olmaksızın tebdîl edemez.

Madde 37 - Nizâ' üzere bulunan devletler mahkeme nezdine kendileri ile mahkeme-i mezbûre arasında vâsita olmak üzere delegeler veya me'mûrîn-i mahsûsa ta'yîn etmek hakkını hâizdirler. Bundan başka hey'et-i hakemiyye huzûrunda hukûk ve menâfi'lerinin müdâfaasını bu bâbda kendi taraflarından ta'yîn olunmuş müşâvir veya avukatlara tevdi'e me'zûndurlar.

Madde 38 - Mahkeme isti'mâl edeceği ve kendi huzûrunda isti'mâlini cevâz göstereceği lisânları ta'yîn eder.

Madde 39 - Muâmelât-ı hakemiyye umûmiyyet i'tibârı ile yekdiğerinden farklı iki devreye münkasımdır ki biri tahkîkât diğeri muhakemâtdır. Tahkîkât-ı tarafeyn-i mütenâzi'in me'mûrları cânibinden hakem mahkemesi a'zâsı ile hasım olan tarafa esbâb ve vesâit-i müdâfaayı muhtevî bilcümle senedât-ı matbûa veya gayr-i matbûa ile her nevi evrâkın teblîğinden ibârettir. İşbu teblîğ mu'âmelesi kırk dokuzuncu madde mûcibince mahkeme cânibinden ta'yîn olunacak şekil ve müddetlerde icrâ edilecektir.

Muhâkemât ise tarafeynin esbâb-ı müdâfaasını huzûr-ı mahkemede şifâhen tasrîh ve tevsî' eylemekden ibârettir.

Madde 40 - Tarafeynden biri cânibinden ibrâz olunan her nev'i evrâk diğeri tarafa teblîğ olunmak lâzım gelir.

Madde 41 - Müzâkerât reîs tarafından idâre olunur ve ancak tarafeynin muvâfakatı ile mahkeme cânibinden ittihâz olunacak karâr üzerine alenî olarak icrâ kılınır. Cereyân eden müzâkerât reîs cânibinden mansûb kâtibler tarafından tanzîm olunacak zabıtnâmelere derc edilir. Yalnız işbu zabıtnâmeler ihticâca sâlih bir mâhiyyeti hâizdir.

Madde 42 - Tahkîkât nihâyet bulunca mahkeme tarafeynden birinin diğeri tarafın rıza ve muvâfakatı munzam olmaksızın ibrâz etmek istediği bilcümle senedât ve evrâk-ı cedîdeyi müzâkerâttan hâric tutmak hakkını hâizdir.

Madde 43 - Mahkeme tarafeyn-i mütenâzi'aynme'mûr veya müşâvirlerinin mahkemenin nazar-ı dikkatine arz eyleyecekleri senedât ve evrâk-ı cedîdeyi nazar-ı i'tibâre alıp almamakta serbest ve muhtar kalır. Bu takdîrde mahkeme işbu senedât ve evrâkın ibrâzını talep etmek hakkını hâiz ise de onları hasım olan tarafın pîş-i nazar-ı ittîlâ'ına vaz'a mecbûrdur.

Madde 44 - Bundan başka mahkeme lüzûm gördüğü bilcümle senedât ve îzâhâtın ibrâz ve i'tâsını tarafeyn me'mûrlarından talep edebilir. İmtinâ' vukû'unda mahkeme bu imtinâi sened ittihâz eder.

Madde 45 - Nizâ' üzere olan hükûmetlerin me'mûr ve müşâvirleri davalarını müdâfaa için fâideli addeyledikleri bilcümle esbâb ve delâili şifâhen mahkemeye bast ve beyâna me'zûndurlar.

Madde 46 - Me'mûrîn ve müşâvirîn-i mûmâileyhim i'tira'zât ve deâvî-yi hâdisе dermeyânına salâhiyyetdârdırlar. Mahkemenin nikât-ı mezkûre hakkındaki mukarrerâtı kat'î olup artık bilâhare bir gûna mübâhaseye mahal bırakmaz.

Madde 47 - Mahkeme a'zâsı tarafeyn-i mütenâzi'aynme'mûr ve müşâvirlerine es'ile îrâd etmek ve şübheli noktalar hakkında îzâhât talep eylemek hakkını hâizdirler.

Mahkeme a'zâsı tarafından esnâ-yı müzâkerâtta îrâd olunan es'ileye ve dermeyân edilen mülâhazâta alelîtlâk mahkemenin veya bilhassa a'zâsının efkâr ve mütâlaâtı nazarı ile bakılamaz.

Madde 48 - Mahkeme tahkîmnâmeysi ve o işe dâir derpîş olunabilecek diğеr muâhedâtı tefsîr ve hukûk-i düvel kavâidini tatbîk sûreti ile salâhiyyetini ta'yîn etmeye me'zûndur.

Madde 49 - Mahkeme davânın sûret-i cereyânı hakkındaki usûl-i muhâkemeye dâir emirnâmeler i'tâ etmek ve her tarafın netîce-i mutâla'âtını ne şekil ve sûretle ve ne müddet zarfında dermeyân etmesi lâzım geldiğini ta'yîn ile berâber ibrâz-ı delâil için icâb eden bilcümle muâmelâtın ifâsına ibtidâr eylemek hakkını hâizdir.

Madde 50 – Tarafeynin me‘mûr ve müşâvirleri davalarını müeyyid bilcümle îzâhât ve delâili i‘tâ ve îbrâz edince reîs-i mahkeme müzâkerâtın hitâm bulunduğunu tefhîm eder.

Madde 51 – Mahkemenin müzâkerâtı sûret-i hafiyede cereyân eder. Bilcümle mukarrerât a‘zâ-yı mahkemenin ekseriyet-i ârâsı ile ittihâz olunur. A‘zâdan biri rey‘e iştirâkden imtinâ’ ettiği takdîrde keyfiyyet zabıtnâmede tasrîh olunmak lâzım gelir.

Madde 52 – Ekseriyet-i ârâ ile kabûl olunan hakem karârı esbâb-ı mûcibeyi hâvî olmak icâb eder. Bu hakem karârı tahrîren tanzîm ve a‘zâyı mahkemeden her biri cânibinden imzâ olunur. Ekalliyette kalan a‘zâ hîn-i imzâda muhâlefetlerini tasrîh edebilirler.

Madde 53 – Hakem karârı hazır-ı bilmeclis olan veya usûl ve nizâmı vechile da‘vet olunan tarafeyn-i mütenâzi‘ayn me‘mûr ve müşâvirleri hazır oldukları halde mahkemenin ictimâ-ı alenîsinde kırâ‘at olunur.

Madde 54 – Usûl ve nizâmı vechile ittihâz ve tarafeyn-i mütenâzi‘ayn me‘mûrlarına tebliğ edilmiş olan hakem karârı ihtilâf-ı vâki‘i kat‘iyyen ve kâbil-i istînâf olmamak üzere fasl ü hasm eder.

Madde 55 – Tarafeyn tahkîmnâmede hakem karârının yeniden tedkîkini talep eylemek hakkını muhâfaza edebilirler. Bu halde ve aksi yolda bir mukâvele mevcûd değil ise hakem karârının yeniden tedkîk ve rü‘yeti onu i‘tâ etmiş olan mahkemeden talep etmek lâzım gelir. Fakat bu tedbîre ancak karâr-ı vâki‘ üzerinde kat‘î bir te‘sîr hâsıl edebilecek bir mâhiyyeti hâiz olan ve hitâm-ı müzakerâta bizzat mahkemece ve karârın yeniden tedkîkini talep eden tarafca mechûl kalmış olan yeni bir vâkıa meydâna çıktığı halde tevessül olunabilir. Mahkeme cânibinden vak‘a-i cedîdenin mevcûdiyyetini vâzıhan müsbit ve bu vak‘anın fıkra-ı sâbıkada musarrah mâhiyyeti hâiz olduğunu musaddak ve talep-i vâki‘in bundan dolayı şâyân-ı kabûl idüğünü mübeyyin bir karâr ittihâz edilmedikçe hakem karârının yeniden tedkîk ve rü‘yetine ibtidâr olunamaz. Hakem karârının yeniden tedkîk ve rü‘yeti ne kadar müddet zarfında dermeyân olunmak lâzım geleceği tahkîmnâmede ta‘yîn kılınır.

Madde 56 – Hakem karârı ancak tahkîmnâmeyi akdeden hükûmetler için mecbûrîyyülicrâdır.

Eğer iş nizâ' üzere bulunan hükûmetlerden gayri hükûmetlerin iştirâk etmiş oldukları bir mukâvelenâmenin sûre-i tefsîrine müteallik ise, tarafeyn-i mütenâzi'ın akd ve tanzîm ettikleri tahkîmnâmeyi mukâvelenâmeye iştirâk eden hükûmetlere teblîğ ederler. Bunlardan herbiri davaya müdâhale hakkını hâizdir. Eğer içlerinden biri veya birkaçı bu salâhiyyetten istifâde etmişler ise, karârâmede mûnderic sûret-i tefsîr onların hakkında dahi mecbûrîyyülicrâdır.

Madde 57 – Tarafeynden her biri kendi mesârifi ile mahkeme mesârifinden bir hisse-i mütesâviyeyi tesviyeye mecbûrdur.

Ahkâm-ı umûmiyye

Madde 58 – İşbu mukâvelenâmede müddet-i kalîle-i mümkün zarfında tasdîk edilecek ve tasdîknâmeler Lâhey'de tevdi' olunacaktır.

Her tasdîknâmenin tevdi'inde bir zabıtnâme tanzîm edilerek bu zabıtnâmenin bir sûret-i musaddakası Lâhey muhtelit sulh konferansına iştirâk etmiş olan bilcümle hükûmetlere diplomasi tarîki ile îsâl kılınacaktır.

Madde 59 – Muhtelit sulh konferansında delege bulundurup da işbu mukâvelenâmeye vaz'-ı imzâ etmemiş olan hükûmetler mukâvele-i hâzıraya iştirâk edebileceklerdir. Bunun için hükûmât-ı müşârûnileyhimin Felemenk Hükûmetine bir tahrîrât-ı mahsûsa tastîri ile keyfiyyet-i iştirâklerini hükûmât-ı müteâkideye bildirmeleri lâzım gelir. Ve bu tahrîrât Felemenk Hükûmeti cânibinden hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğ olunur.

Madde 60 – Muhtelit sulh konferansına iştirâk etmemiş olan devletlerin işbu mukâvelenâmeye ne gibi şerâit tahtında iştirâk edebilecekleri ileride hükûmât-ı müteâkide beyninde bili'tilâf kararlaştırılacaktır.

Madde 61 – Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân eyleyecek olur ise, keyfiyyetin Felemenk Hükûmetine tahrîren iş'ârından ve hükûmet-i müşârûnileyha cânibinden dahi derhal hükûmât-ı sâire-i

müteâkideye tebliğinden i'tibâren ancak bir sene sonra bu i'lân-ı mefsûhiyyetin hüküm ve te'siri olacaktır.

Bu i'lân-ı mefsûhiyyetin ancak onu icrâ etmiş olan hükûmet hakkında te'siri olacaktır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar işbu mukâvelenâmeyi imzâ ve tahtîm eylemişlerdir.

Bu mukâvelenâme bin sekiz yüz doksan dokuz senesi Temmuzunun yirmi dokuzuncu günü yalnız bir nüsha olarak Lâhey'de tanzîm olunmuştur. Nüsha-i mezkûre Felemenk Hükûmeti Sicill-i Evrâkında emâneten mahfûz kalacak ve bunun sûret-i musaddakaları diplomasi tarîki ile hükûmât-ı müteâkideye i'tâ ve teslim kılınacaktır.

Mahall-i imzâ

HÂTİME

İhlilâfât-ı düveliyyenin sûret-i müsâlemetcüyânede fasl û tesviyesine dâir mukâvelenâme hakkında Devlet-i Aliyye murahhasları tarafından konferansın 25 Temmuz 1899 târîhli zabıtnâmesine derc ettirilen beyannâmedeki kuyûd u ihtiyâtiyyenin ve bin sekiz yüz altmış dört sene-i milâdiyyesi Ağustosunun yirmi ikisi târîhli Cenevre Mukâvelenâmesi kavâidinin muhârebâtı bahriyyeye tatbîkine dâir mukâvelenâme hakkında mezkûr mukâvelenâmenin onuncu maddesinin istisnâsı ve Devlet-i Aliyye hastahâne sefinelerinde Hilâl-i Ahmer işâreti isti'mâli hakkının muhâfazası şartıyla mevâdd-ı sâire-i muharrere taraf-ı eşref-i şâhânemden kabûl ve tasdîk kılınmış olduğunu mübeyyin işbu tasdîknâmei humâyûnun ısdâr ve icâbı icrâ olunmak üzere Felemenk Devleti cânibine irsâl ve i'tâ kılındı.

1 Rebî'ülâhir 1325

Mesâ'î-i cemîle ve tavassut ve tahkîk komisyonları ve usûl-i tahkîme dâir Devletlû Turhan Paşa Hazretleri tarafından Hey'et-i murahhasa-i Devlet-i Aliyye nâmına olarak i'tâ olunup konferansın 25 Temmuz 1899 târîhli yedinci ictimâ'ât zabıtnâmesinde münderic bulunan beyannâmenin tercümesi

«Devlet-i Aliyye delegeleri konferansın bu eseri herkesin hukûk ve menâfi'ini muhâfaza ederek mücerred müsâlemet-i umûmiyyenin tahkîm ve tecvîdi kaziyyesine matûf bir emr-i celîl-i ihlâskârî ve insâniyetperverîden ibâret olduğunu nazar-ı i'tibâra alarak kabûl olunan lâyihanın hey'et-i mecmû'asına şerâit-i âtiye ile muvâfakat eylediklerini Hükûmet-i Seniyye nâmına beyân ederler.

Evvelâ şurası kat'iyyen mukarrerdir ki mesâ'î-i cemîle tavassut ve tahkîk komisyonları iyle usûl-i tahkîme mürâcaat husûsu sırf ihtiyârî olup hiç bir vechile mecbûrî bir mâhiyyet iktisâb edemeyecek veya bir müdâhale sûretine münkalib olamayacaktır.

Sâniyen Hükûmet-i Seniyyenin vesâit-i mezkûreye mürâcaattan imtinâ' veya istinkâfi düvel-i mümzîyyece mugâyir-i dostî bir mu'âmele sûretinde telakkî edilmeksizin kendi menâfi'inin ne gibi ahvâlde bu vesâite mürâcaatı kabûle müsâ'id olduğunu kendisi takdîr edecektir. Mevzû'-i bahis olan vesâitin hiç bir vechile mesâ'il-i dâhiliyyeye tatbîk olunamayacağı tabî'idir.»

Beyannâmesinin sened ittihâz edildiği Turhan Paşa Hazretlerine beyân olunmuştur.

22 Ağustos 1864 târîhli Cenevre Mukâvelenâmesi kavâidinin muhârebât-ı bahriyyeye tatbîkine dâir mukâvelenâme⁹

Madde 1 - «Askerî hastahâne sefâini» yani devletler tarafından bilhassa ve mücerred mecrûhîn ve hastagân ve kazâ-i bahrî musâbbînine muâvenet maksadiyle inşâ veya tertîb ve techîz edilmiş ve isimleri bidâyet veya esnâ-yı muhâsamâtta ve her halde kablelisti'mâl muharîb devletlere teblîğ olunmuş olan sefâin, muhâsamâtın müddet-i devâmınca her türlü taarruzdan masûn olacak ve zâbit ve müsâdere

⁹ Düstûr, Birinci Tertip, VII, s.323-326; Sicill-i Kavânîn, XI, s.558-560; BOA., Y.A.Res.104/22.

edilemeyecektir.

Sefâin-i mezkûrenin bîtaraf bir limanda tevakkufları nokta-i nazarınca haklarında sefâin-i harbiyye misillü mu'âmele dahi icrâ olunmayacaktır.

Madde 2 - Mesârifi kâmilen veya kısmen efrâd-ı ahâlî veya resmen tanınmış iâne cemiyetleri cânibinden tesviye edilerek techîz olunmuş olan «hastahâne sefineleri» dahi mensûb oldukları muharîb hükûmet tarafından kendilerinde olbâbda bir vazîfe-i resmiyye verilmiş ve isimleri bidâyet veya esnâ-yı muhâsamâtta ve her halde kablelisti'mâl hasım olan devlete bildirilmiş ise, taarruzdan masûn ve zabt ve müsâdereden vârestedir. Sefâin-i mezkûrenin esnâ-yı techîzâtında ve hîn-i azîmet-i kat'iyelerinde kendi teftîş ve nezaretinde bulunmuş olduklarını mübeyyin me'mûrîn-i âidesi tarafından verilmiş vesîkayı hâmil olması muktazidir.

Madde 3 - Mesârifi bîtaraf hükûmetlere mensûb efrâd-ı ahâlî veya resmen tanınmış cem'iyât tarafından kâmilen veya kısmen te'diye olunarak techîz kılınmış olan «hastahâne» sefineleri mensûb oldukları bîtaraf hükûmet kendilerine olbâbda bir vazîfe-i resmiyye vermiş ve isimlerini bidâyet veya esnâ-yı muhâsamâtta ve her halde kablelisti'mâl hasım olan hükûmetlere bildirilmiş ise kezâlik taarruzdan masûn ve zabt ve müsâdereden vâreste olacaktır.

Madde 4 - Birinci, ikinci ve üçüncü maddelerde zikrolunan sefâin bilâtefrîk-i tâbî'îyyet muharîb hükûmetlerin mecrûhîn ve hastagân ve kazâ-yı bahrî musâbbînine muâvenet ve müzâherette bulunacaklardır. Hükûmetler bu sefâini hiç bir maksad-ı askerî için isti'mâl etmemeyi taahhüd eylerler.

Sefâin-i mezkûrenin hiç bir sûretle muharîblerin harekâtını sekte-dâr etmemesi iktizâ eder. Esnâ-yı muhârebede veya muhârebeden sonra sefâin-i mezkûrenin dûçar olabileceği mehâlik ve muhâtarât kendilerine âid olacaktır.

Muhâribler sefâin-i mezkûre üzerinde teftîş ve muâyene hakkını hâiz olacakları gibi bunların muâvenetlerini red ve tebâüdlerini emr ve muayyen bir istikâmete doğru azîmete icbâr ve derûnlarına bir komiser irkâb ve vehâmeti ahvâl icâb ettirir ise sefâin-i mezbûreyi tevkîf bile edebileceklerdir.

Muhâribler «hastahâne sefinelerine» verecekleri evâmiri alâkadrilimkân

sefâin-i mezkûrenin vukû'ât-ı yevmiyye defterine kaydedeceklerdir.

Madde 5 - «Askerî hastahâne sefineleri» alâmet-i fârika olmak üzere takrîben bir buçuk metre arzında yeşil renkli ufkî bir pervâz ile hâricen beyaza boyanacaktır.

İkinci ve üçüncü maddelerde zikrolunan sefâin takrîben bir buçuk metre arzında kırmızı renkli ufkî bir pervâz ile hâricen beyaza boyanacaktır. Sefâin-i mezkûre sandallar ile hastahâne hizmetine tahsîs edilebilecek olan küçük sefineler alâmet-i fârika olmak üzere aynı sûrette telvîn kılınacaktır. Umûm hastahâne sefineleri kendilerini tanıtmak için hükûmet-i metbû'aları bayrağı ile berâber Cenevre mukâvelenâmesinde musarrah Salib-i Ahmer işâretli beyaz bayrağı keşîde edeceklerdir.

Madde 6 - Bîtaraf hükûmetlere âid olup muharîblerin mecruhîn ve hastagân veya kazâ-yı bahrî musâbbînini hâmil olan veya bunları toplayan sefâin-i ticâriyye ile tenezzüh sefineleri veya sandallar bu nakliyyâtta dolayî zabt u müsâdere edilemeyecek ise kâide-i bîtarafiyi ihlâl edecek bir hareketle bulundukları takdîrde zabt u müsâdereye ma'rûz kalırlar.

Madde 7 - Zabt u müsâdere olunan sefinenin me'mûrîn-i mezhebiyye ve tıbbiyyesi ile hastahâne hademeleri taarruzdan masûn olup esîr-i harb edilemez. Bunlar sefineden çıktıklarında kendi malları olan alât-ı cerrâhiyyeyi dahi berâberce alıp götürebilirler. Me'mûrîn-i merkûme lüzûm görüldükçe ifâ-yı vazîfede devâm edecekler ve mufâratları baş kumandan cânibinden mümkün addolunduğu zaman çekilebileceklerdir. Muharîbler kendi yedine düşmüş olan me'mûrîn-i merkûmenin maaşlarının tamâmî-i te'diyesini te'mîne mecbûrdur.

Madde 8 - Hangi millete mensûb olursa olsun mecrûh veya hasta olarak sefâine irkâb edilen efrâd-ı bahriyye ve berriyye bunları ele geçirenler tarafından himâye ve tedâvî olunacaklardır.

Madde 9 - Muharîb hükûmetlerin birine mensûb olup diğer tarafın eline düşen kazâ-yı bahrî musabbîni ve mecrûhîn veya hastagân esîr-i harbdır. İcâbât-ı ahvâle göre bunları alıkoymak veya mensûb oldukları hükûmet limanlarından birine veyâhud bîtaraf bir hükûmet limanına ve hatta hasım olan tarafın limanlarından birine sevk etmek münâsib olup olmayacağının ta'yîni üserâ-yı merkûmeyi ele

geçiren hükûmete aittir. Şikk-ı âhir vechile memleketlerine iâde edilecek olan üserâ artık muhârebenin müddet-i devâmınca hizmet edemeyeceklerdir.

Madde 10 - Me'mûrîn-i mahalliyyenin inzimâm-ı muvâfakatı ile bîtaraf bir hükûmet limanına ihrâc olunan kazâ-yı bahrî musabbîni ile mecruhîn veya hastagân mezkûr bîtaraf hükûmet ile muharîb hükûmetler arasında aksi yolda bir sûret-i tesviye mevcûd olmadığı takdîrde harekât-ı harbiyyeye yeniden iştirâk edemeyecek sûretle bîtaraf hükûmet cânibinden taht-ı muhâfazada bulundurmak lâzımedendir. Hastahâne mesârifî ile tevkîf ve muhâfaza mesârifî kazâ-yı bahrî musâbbîni ve mecruhîn veya hastagânın mensûb oldukları hükûmete âiddir.

Madde 11 – Mevâdd-ı sâbıkada mûnderic kavâid ancak hükûmât-ı müteâkide hakkında ve içlerinden ikisi veya birkaçı beyninde bir muhârebe zuhûrunda mecbûriyyülicrâ olacaktır.

Hükûmât-ı müteâkide beyninde zuhûr eden bir muhârebede hükûmât-ı müteâkideden gayri bir hükûmet muharîblerden birine iltihâk edecek olur ise o anda işbu kavâid artık mecbûriyyülicrâ olmayacaktır.

Madde 12 - İşbu mukâvelenâme müddet-i kalîle-i mümkin zarfında tasdîk edilecek ve tasdîknâmeler Lâhey'de hıfz olunacaktır. Her tasdîknâmenin tevdi'nde bir zabıtnâme tanzîm edilecek ve bir sûret-i musaddakası diplomasi tarîkiyle bilcümle hükûmât-ı müteâkideye îsâl kılınacaktır.

Madde 13 - İşbu mukâvelenâmeye vaz'-ı imzâ etmeyib de 22 Ağustos 1864 târihli Cenevre mukâvelenâmesini kabûl eylemiş olan hükûmetler dahi mukâvele-i hâzıraya muvâfakat edebileceklerdir. Bunun için hükûmat-ı müşârünileyhimin Felemenk hükûmetine bir tahrîrât tastîri ile keyfiyyet-i muvâfakatlarını hükûmât-ı müteâkideye bildirilmeleri lâzım gelir. Bu tahrîrât Felemenk hükûmeti cânibinden hükûmât-ı sâire-i müteâkideye tebliğ olunacaktır.

Madde 14 - Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân eyleyecek olur ise keyfiyyetin Felemenk hükûmetine tahrîren iş'arından ve hükûmet-i müşârünileyhâ cânibinden dahi derhal Hükûmât-ı sâire-i müteâkideye tebliğinden i'tibâren ancak bir sene sonra bu i'lân-ı mefsûhiyyetin

hüküm ve te'sîri olacaktır. Bu i'lân-ı mefsûhiyyetin ancak onu icrâ etmiş olan hükûmet hakkında te'sîri olacaktır.

Murahhaslar işbu mukâvelenâmeyi imzâ ve tahtîm eylemişlerdir.

Bu mukâvelenâme bin sekiz yüz doksan dokuz senesi Temmuzunun yirmi dokuzuncu günü yalnız bir nüsha olarak Lâhey'de tanzîm olunmuştur.

Bu nüsha Felemenk hükûmetinin sicill-i evrâkında mahfûz kalacak ve sûret-i musaddakaları diplomasi tarîkiyle hükûmât-ı müteâkideye teslim olunacaktır.

Muhârebe-i berriyye kavânîn ve âdâtına müteallik mukâvelenâme¹⁰

Madde 1 - Hükûmât-ı müteâkide kuvâ-yı müsellaha-i berriyyelerine işbu mukâvelenâmeye merbût olan muhârebe-i berriyye kavânîn ve âdâtı nizâmnâmesi ahkâmına muvâfık sûrette talimat i'tâ edeceklerdir.

Madde 2 - Birinci maddede beyân olunan nizâmnâmede münderic ahkâm hükûmât-ı müteâkideden ikisi veya birkaçı beyinde bir muhârebe zuhûrunda ancak hükûmât-ı müteâkide hakkında mecbûrîyyülicrâ olacaktır.

Hükûmât-ı müteâkide beyinde zuhûr eden bir muhârebede hükûmât-ı müteâkideden gayri, bir hükûmet muhâriblerden birine iltihâk edecek olur ise, o andan i'tibâren işbu ahkâm artık mecbûrîyyülicrâ olmayacaktır.

Madde 3 - İşbu mukâvelenâme müddet-i kalîle-i mümkün zarfında tasdîk edilecek ve tasdîknâmeler Lâhey'de tevdi' olunacaktır.

Her tasdîknâmenin tevdi'inde bir zabıtnâme tanzîm edilecek ve bir sûret-i musaddakası diplomasi tarîkiyle bilcümle hükûmât-ı müteâkideye îsâl kılınacaktır.

Madde 4 - Hükûmât-ı gayr-i mümziye dahi mukâvele-i hâzıraya muvâfakat edebileceklerdir. Bunun için hükûmât-ı müşârünileyhimin Felemenk hükûmetine bir tahrîrât-ı mahsûsa tastîri ile keyfiyyet-i muvâfakatlarını hükûmât-ı müteâkideye bildirmeleri lâzım gelir. Bu tahrîrât Felemenk hükûmeti cânibinden hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğ olunacaktır.

¹⁰ Düstür, Birinci Tertip, VII., s.326-337; BOA., Y.A.Res.101/67.

Madde 5 - Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân edecek olur ise keyfiyyetin Felemenk hükûmetine tahrîren iş'ârından ve hükûmât-ı müşârileyhâ cânibinden dahi derhal hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğinden i'tibâren ancak bir sene sonra bu i'lân-ı mefsûhiyyetin hüküm ve te'sîri olacaktır. Bir de i'lân-ı mefsûhiyyetin ancak onu icrâ etmiş olan hükûmet hakkında te'sîri olacaktır.

İşbu mukâvelenâmeyi imzâ ve tahtîm eylemişlerdir.

Bu mukâvelenâme bin sekiz yüz doksan dokuz senesi Temmuzunun yirmi dokuzuncu günü yalnız bir nüsha olarak Lâhey'de tanzîm olunmuştur.

Nüsha-i mezkûre Felemenk hükûmeti sicill-i evrâkında mahfûz kalacak ve sûret-i musaddakaları diplomasî tarîki ile hükûmât-ı müteâkideye i'tâ ve teslîm kılınacaktır.

Muhârebe-i berriyye kavânîn ve âdât-ı nizâmiyyesi

BİRİNCİ KISIM

Muhâribler

Birinci bâb - Muhârib sıfatı

Madde 1 - Kavânîn ve hukûk ve vezâif-i harbiyye yalnız orduya tatbîk olunmayıp şerâit-i âtiyeyi câmi' olan milis ile gönüllülere de şâmindir:

Evvelâ - Başlarında maiyyeti efrâdının mes'ûl bir âmirleri olmak.

Saniyen - Muayyen ve uzaktan tanınması kâbil bir alâmet-i fârikaları bulunmak.

Sâlisen - Alenen silah taşımak ve

Rabian - Harekât ve muâmelâtlarında kavânîn ve âdât-ı harbiyyeye tevfiq-i hareket etmek.

Milislerin veya gönüllülerin orduyu teşkîl eyledikleri veya orduya dâhil oldukları memâlikde bunlar asker nâmiyle yâd olunurlar.

Madde 2 - İşgâl edilmemiş bir mahall ahâlîsinden olup düşmanın tekâmülü üzerine birinci maddeye tevfikân kesb-i intizâma vakit bulmaksızın istilâ asâkirine mukâvemet için kendiliğinden silaha sarılanlar kavânîn ve âdât-ı harbiyyeye riâyet ettikleri halde muhârib addolunacaklardır.

Madde 3 – Tarafeyn-i muhâribeynin kuvâ-yı müsellahaları muhârib ve gayr-i muhâriblerden mürekkeb olabilir. Düşman tarafından esîr edildikleri takdîrde gerek muhârib ve gerek gayr-i muhârib olanların esîr-i harb mu'âmelesine mazhariyyete hakları vardır.

İKİNCİ BÂB

Üserâ-yı harbiyye

Madde 4 - Üserâ-yı harbiyye kendilerini düçâr-ı esâret eden eşhâs veya kuvve-yi askeriyyenin değil fakat düşman olan hükûmetin taht-ı hükmündedir. Üserâ-yı merkûme hakkında insâniyete muvâfık sûrette mu'âmele edilmek lâzım gelir. Esliha, hayvanât ve evrâk-ı askeriyye müstesnâ olmak üzere üserâ-yı merkûmenin zâtlarına âid şeylerin kâffesi kendi malları olarak kalır.

Madde 5 – Üserâ-yı harbiyye bazı hudûd-ı muayyeneden öteye tebâüd etmemek mecbûrîyeti ile bir şehir, kale, ordugâh veya lâalettâ'yîn bir mahallde ikâmete tâbi tutulabilirler. Fakat bunlar ancak muhâfaza-i emniyetçe lâbüdd bir tedbîr olmak üzere taht-ı tevkîfle bulundurulabilirler.

Madde 6 - Hükûmet üserâ-yı harbiyyeyi rütbe ve isti'dâdlarına göre amele sıfatiyle istihdâm edebilir. Bu işler ifrât derecede olmayacak ve harekât-ı harbiyye ile bir gûna münâsebeti bulunmayacaktır. Üserâ devâir-i umûmiyye veya efrâd hesâbına veyâhud kendi hesaplarına olarak çalışmaya me'zûn edilebilirler. Hükûmet için icrâ olunan ameliyyâtın ücreti aynı işleri gören yerli asâkir hakkında mer'î olan tarifeler mûcibince te'diye olunacaktır. Ameliyyât diğer devâir-i umûmiyyenin veya efrâdın hesâbına ifâ edildiği sûrette şerâiti me'mûrîn-i askeriyye ile bilittifâk ta'yîn olunur.

Üserâya verilen ücretler üserâ-yı merkûmenin hal ve mevki'lerini tehvîne medâr olacak ve mesârif-i iâşeleri tarh edildikten sonra mütebâkîsi hîn-i itlâklarında kendilerine i'tâ olunacaktır.

Madde 7 – Üserâ-yı harbiyyeyi taht-ı hükümünde tutan hükûmet bunların iâşesiyle mükelleftir. Muhâribîn beyninde bir i'tilâf-ı mahsûs mevcûd olmadığı takdîrde üserâ-yı harbiyye hakkında iâşe iskân ve iskâ husûslarında kendilerini esîr eden hükûmet askeri misillü mu'âmele edilecektir.

Madde 8 – Üserâ-yı harbiyye taht-ı hükümünde bulundukları devlet ordusu hakkında mer'î olan kavânîn ve nizâmât ve evâmire tâbi' olacaklardır. Adem-i i'tâatı mutazammîn her gûna harekât, üserâ-yı merkûmeye karşı tedâbir-i şedîde-yi muktazîye ittihâzına cevâz verir.

Firâr edip de mensûb oldukları orduya iltihâk edemedi veya kendilerini esîr eden askerin işgâl ettiği arâzîden çıkmadan derdest edilen üserâ hakkında mücâzât-ı intibâhiyye tertîb edilir. Firâra muvaffak olup da tekrar esîr edilen üserâ mukaddemki firârlarından dolayı hiç bir cezâyâ dûçar olamaz.

Madde 9 - Her esîr-i harb kendisinden suâl olunduğu takdîrde nâm-ı hakîkîsini ve rütbesini bildirmeye mecbûrdur. Bu kâidenin hilâfına hareket eylediği takdîrde kendisiyle hemsınıf olan üserâ-yı harbiyyenin mazhar oldukları fevâid ve muhassesâtta daha az müstefîd olmak tehlikesine marûz bulunacaktır.

Madde 10 – Üserâ-yı harbiyye, mensûb oldukları memleketin kavânînince buna müsâ'id ise (nâmûsları üzerine söz vererek) itlâk olunabilirler. Bu halde üserâ-yı merkûme taahhüdât-ı vakı'alarını gerek hükûmet-i metbûalarına ve gerek kendilerini esîr eden hükûmete karşı nâmûs-i şahsîlerinin tahtı zımnında olarak tamâmiyle ifâyâ mecbûrdurlar ve bu takdîrde hükûmet-i metbûaları onlardan verdikleri söze muhâlif hiç bir hizmet talep veya kabûl edemez.

Madde 11 - Bir esîr-i harb söz üzerine kabûl ü itlâka mecbûr olunamayacağı gibi düşman olan hükûmet dahi söz üzerine itlâkı talebinde bulunan esîrin talebi-vâkî'ine mümâşâta mecbûr değildir.

Madde 12 - Verdiği söz üzerine itlâk olunup nâmûsu üzerine taht-ı taahhûde girdiği hükûmete veya bu hükûmetin müttefiklerine karşı silah isti'mâl ederken derdest edilen her esîr-i harb üserâ-yı harbiyye muâmelesinden istifâde hakkını kaybeder ve huzûr-ı mehâkime ihzâr olunabilir.

Madde 13 - Gazete muhâbir ve muhbirleriyle ordu bakkalları ve mültezimleri gibi doğrudan doğruya ordunun eczâsından olmadıkları halde ordu ile birlikle giden eşhâs düşmanın eline geçer ve düşman dahi bunları taht-ı tevkîfte tutmağı fâideli addederse eşhâs-ı merkûmenin üserâ-yı harbiyye misillü muâmele görmeye hakları vardır. Şu şartla ki; refâkat eylemekte oldukları ordunun me'mûrîn-i askeriyyesi tarafından verilmiş bir varaka ile sıfat ve hüviyetleri tanınmış ola.

Madde 14 - Muhâsamâta ibtidâr olunur olunmaz muharîb devletlerin her birinde ve ledelhâce muharîbleri arâzîsine kabûl etmiş olan bîtaraf memleketlerde «üserâ-yı harbiyye hakkında malûmât i'tâsına me'mûr» bir kalem te'sîs olunur. Bu kalem üserâyâ müteallik vukû' bulacak kâffe-i suâllere cevâb i'tâsına me'mûr olduğu gibi üserâ-yı merkûmeden her birinin şahsına müteallik bir fezleke tanzîm edebilmek için devâir-i âide-yi muhtelifeden lâzım gelen bilcümle ma'lûmâtı ahzeder. Kalem-i mezkûr üserânın tevkîf ve mübâdeleleriyle hastahâneye idhâllerinden ve keyfiyyet-i vefâtlarından haberdar olacağı gibi eshâm ve mekâtib vesâire misillü isti'mâl-i şahsiyye âid olup meydân-ı muhârebede bulunacak olan veyâhud sâbit ve seyyâr hastahânelerde vefât eden üserâ tarafından terkedilen eşyayı toplayıp biriktirmek ve alâkadârâna îsâl eylemek vazîfesiyle dahi mükelleftir.

Madde 15 - Müessir-i şefkatkârâneye vâsıta olmak maksadiyle memleketlerinin kânûnu mûcibince sûret-i muntazamada teşkîl olunan «üserâ-yı harbiyye iâne cemiyetleri» gerek kendileri ve gerek usûl ve nizâmı dâiresinde tanıtırlmış olan me'mûrları için vazîfe-i insâniyetperverânelerini sûret-i müessirede lieclilîfâ icâbât-ı askeriyye ve kavâid-i idâre ile ta'yîn olunan hudûd dâhilinde olarak muharîbler tarafından kâffe-i teshîlâta mazhar olacaklardır. Cem'ıyyât-ı mezkûre delegelerinin me'mûrîn-i askeriyye tarafından şahıslarına mahsûs olarak i'tâ edilen ruhsatnâmeyi hâiz oldukları ve te'mîn-i intizâm ve inzibât için me'mûrîn-i askeriyyece ittihâz olunabilecek kâffe-yi tedâbire riâyet edeceklerini tahrîren taahhüd

eyledikleri halde memleketlerine iâde olunan üserâya mahsûs tevkîfhânelerde konak mahallerinde tevzi'-i îânât eylemelerine müsâade olunabilecektir.

Madde 16 - Malûmât kalemleri posta muâfiyâtından müstefiddirler. Üserâ-yı harbiyyeye gönderilen veya üserâ-yı merkûme tarafından irsâl olunan mekâtib ve posta havâleleriyle akçe ve posta paketleri gerek mahrec ve mevrîd memleketlerde ve gerek memâlik-i mutavassıtada her gûna posta ücûrâtından muâftırlar.

Üserâ-yı harbiyyeye mahsûs olan hedâyâ ve îânât-ı ayniyye her gûna idhâliyye rûsûmundan ve sâireden muâf oldukları gibi hükûmet tarafından işletilen şimendiferlerde dahi ücret-i nakliyyeden muâftırlar.

Madde 17 - Zâbitândan esîr olanlar indelîcâb memleketlerinin nizâmâtı mûcibince bu misillü ahvâlde kendilerine tahsîs edilen zamm-ı maâş hükûmet-i metbûaları tarafından te'diye edilmek şartı ile ahzedebileceklerdir.

Madde 18 - Üserâ-yı harbiyye yalnız me'mûrîn-i askeriyye cânibinden te'mîn-i inzibât ve intizâm için ittihâz olunan tedâbire tevîk-i hareket etmek şartı ile icrâ-yı âyinde tamamiyle serbesttirler ve mensûb oldukları mezheb meâbidine gederek icrâ olunan âyinlerde hazır bulunabileceklerdir.

Madde 19 - Üserâ-yı harbiyyenin vasiyetnâmeleri, bulundukları memleket asâkirinin vasiyetnâmeleri ne yolda kabûl veya tanzîm ediliyorsa öylece kabûl veya tanzîm olunacaktır. Vefât eden üserânın keyfiyyet-i vefâtlarını müsbît evrâk ile rütbe ve derecelerine göre emr-i tedfînleri hakkında dahi aynı kavâide tatbîkan icrâ-yı mu'âmele kılınacaktır.

Madde 20 - Akd-i müsâlâhadan sonra üserâ-yı harbiyye müddet-i kalîle-i mümkinе zarfında memleketlerine iâde olunacaktır.

Üçüncü bâb - Hastagân ve Mecerûhîn

Madde 21 - Muhâriblerin hastagân ve mecerûhîn hakkındaki taahhüdâtı 22 Ağustos 1864 târîhli Cenevre mukâvelenâmesine icrâ edilebilecek ta'dîlât müstesnâ olmak üzere mezkûr mukâvelenâmede ta'yîn ve tasrîh kılınmıştır.

İKİNCİ KISIM

Muhâsamât

«Birinci bâb - Düşmanı ızrâr etmek vesâit-i muhâsara ve topa tutmak».

Madde 22 - Muharîbler düşmanı ızrâr için isti'mâl edecekleri vesâitin intihâbı husûsunda gayr-i mahdûd bir hakka mâlik değildirler.

Madde 23 - Mukâvelât-ı mahsûsa ile mevzû memnû'iyetlerden başka bilhâssa husûsât-ı âliye dahi memnû'dur.

Evvelâ - zehir ve zehirli esliha isti'mâli.

Saniyen - düşman millete veya düşman ordusuna mensûb eşhâsı ihâneten katl veya cerh etmek.

Sâlisen - silahlarını terkettiği veya artık esbâb-ı müdâfaaya mâlik olmadığı cihetle teslîm olmuş olan bir düşmanı katl veya cerh etmek.

Râbian - aman verilmeyeceğini i'lân etmek.

Hâmisen - beyhûde bir takım alâmı ve mesâ'îbi istilzâm edebilecek esliha ve mermiyyâtı veya mevâddı isti'mâl eylemek.

Sâdisen - mükâleme me'mûrlarına mahsûs bayrağı düşmanın millî bayrağını veya alâmât-ı fârika-yı askeriyyesini ve düşman üniformasını ve Cenevre mukâvelenâmesinde alâmat-ı fârikayı yolsuz olarak isti'mâl etmek.

Sâbian - icâbât-ı harbiyyeden dolayı tahrîbât ve müsâderât icrâsına lüzûm-i kat'î gösterecek ahvâl müstesnâ olmak üzere düşman emvâlini tahrîb ve müsâdere etmek.

Madde 24 - Hiyel-i harbiyye ile gerek düşman ve gerek mevki'-i harb hakkında malûmâta destres olmak için iktizâ eden vesâitin isti'mâli «mücâz» addolunmuştur.

Madde 25 - Müdâfaa olunmayan bilâd ve kurâ ile büyük emâkine hücum ve taarruz etmek veya bunları topa tutmak memnû'dur.

Madde 26 – Asâkir-i müstevlîye kumandanı şiddetle hücumu müstelzim olan ahvâl müstesnâ olmak üzere topa tutmak tedbîrine tevessül etmezden evvel me'mûrîn-i mahalliyeyi bundan haberdâr etmek için elinden geleni yapmalıdır.

Madde 27 – Muhâsarada topa tutmak muâmelâtında maâbid ve dârüssınâ'alarla mekâtibi ve emâkin-i harbiyyeyi ve hastahânelerle hastagân ve mecrûhinin müctemi' oldukları mahalleri mahall ve emâkin-i mezkûre o sırada askerî bir maksada mebnî isti'mâl edilmemiş bulunmak şartıyla mümkün olduğu mertebe zarardan vikâye için tedâbir-i lâzimenin kâffesine tevessül edilmelidir. Mahsûrların vazîfesi emâkin ve mecâmi'-i mezkûreyi uzaktan müşâhededesi kâbil bazı alâim-i mahsûsa ile göstermektedir. Alâim-i mezkûre evvelce muhâsırlara bildirilecektir.

Madde 28 - Bir şehir veya bir mahall hücum ile alınmış olsa bile onu nehb ü gârât etmek memnû'dur.

İkinci Bâb

«Casûslar»

Madde 29 - Ancak sûret-i hafiyede veya bîesâs bir takım bahanelerle ve hasım olan tarafa bildirmek niyetiyle bir muharîbin dâire-i harekâtı dâhilinde malûmat alan veya almaya çalışan eşhâsa casûs nazarı ile bakılabilir. Binaberîn malûmat ahzı maksadı ile tebdîl-i kıyâfet etmeksizin düşmanın dâire-i harekâtı dâhiline giren asâkire casûs nazarı ile bakılamayacağı gibi vazîfelerini açıktan açığa ifâ eden ve gerek kendi ordularına gerek düşman ordusuna mahsûs muharrerâtı îsâle me'mûr olan kesâna dahi asker veya askerden gayri olsun casûs nazarı ile bakılamaz. Muharrerâtı îsâl ve umûmen bir memleketde veya bir ordunun aksâm-ı muhtelifesi beyinde emr-i muhâbereyi muhâfaza için balonla gönderilen eşhâs dahi bu kabîldendir.

Madde 30 - Casûsluk ederken derdest olunan şahıs evvelce muhâkeme olunmaksızın dûçar-ı mücâzât edilemez.

Madde 31 - Ordusuna iltihâk eden bir casûs bilâhare düşman tarafından yine esîr edilecek olur ise hakkında esîr-i harb muâmelesi icrâ olunur ve mukaddemâ ettiği casûsluktan dolayı kendisine hiçbir mes'ûliyyet terettüb etmez.

ÜÇÜNCÜ BAB

Mükâleme me'mûrları

Madde 32 - Muharîbînden biri tarafından diğeriyle müzâkerâta girişmeye me'mûr olan ve beyaz bayrakla gelen şahıs mükâleme me'mûru add ve i'tibâr olunur.

Mükâleme me'mûru ile refakâtinde bulunan borazan veya tırapetci ve sancakdâr ve tercüman tecâvüzden masûniyet hakkını hâizdirler.

Madde 33 - Nezdine mükâleme me'mûru izâm olunan kumandan her zaman me'mûr-i mûmâileyhi kabûle mecbûr değildir. Kumandan mükâleme me'mûrunun me'mûriyetinden bilistifâde malûmat almasını men' için bilcümle tedâbir-i lâzimeye tevessül edebilir ve sû-i isti'mâl vukû'unda kumandan mükâleme me'mûrunu muvakkaten nezdinde alıkoymak hakkını hâizdir.

Madde 34 - Mükâleme me'mûrunun hâl ve mevki'-i mümtâzından bilistifâde bir ihânet irtikâbına sebebiyyet verdiği veya bir ihânet irtikâb eylediği kat'i ve inkârî gayr-i kâbil bir sûrette vâsıl-ı mertebe-i sübût olur ise, me'mûr-i mûmâileyh taarruzdan masûniyet hakkını kaybeder.

DÖRDÜNCÜ BAB

Teslîm şerâiti

Madde 35 - Tarafeyn-i müteâkideynin beyninde kararlaştırılan teslîm şerâitinde nâmûs-i askerî kavâidi nazar-ı i'tibâre alınmak lâzım gelir. Şerâit-i mezkûre bir kere ta'yîn edilince tarafeyn bunlara kemâl-i dikkat ve ihtimâm ile riâyete mecbûrdurlar.

BEŞİNCİ BÂB

Mütâreke

Madde 36 - Mütâreke tarafeyn-i muhâribeyn beyninde bilmukâbele muvâfakat-ı efkâr husûli ile harekât-ı harbiyyeyi ta'tîl eder. Eğer mütârekenin müddeti muayyen değilse tarafeyn-i muhâribeyn her zaman muhârebeye betekrâr ibtidâr edebilirler. Şu kadar ki mütâreke şerâiti mûcibince vakt-i muayyende düşmana ihbâr-ı keyfiyyet etmek lâzımdır.

Madde 37 - Mütâreke umûmî veya mahallî olabilir. Mütâreke-i umûmiyye her yerde muharîblerin harekât-ı harbiyyelerini ta'tîl eder. Mütâreke-i mahalliyye ise hâl-i harb üzere bulunan orduların yalnız bazı aksâmı beyninde muayyen bir dâire dâhilinde harekât-ı harbiyyeyi ta'tîl eyler.

Madde 38 - Mütâreke vakt ü zamanı ile me'mûrîn-i âideye ve asâkire sûret-i resmiyyede bildirilmelidir. Muhâsamât ya bu ihbârı müteâkib veya ta'yîn olunan müddette ta'tîl edilir.

Madde 39 - Tarafeyn-i âkideynin mevki'-i harbde gerek yekdiğeri ile ve gerek ahâlî ile vukû' bulabilecek münâsebatı şerâit-i mütâreke meyânında ta'yîn etmek tarafeyn-i âkideyne âiddir.

Madde 40 - Tarafeynden birinin mütârekeyi ağır sûrette ihlâl etmesi husûsu diğer tarafa mütârekeyi fesh etmek ve hatta lüzûm-i âcil halinde heman muhâsamâta ibtidâr eylemek hakkı verir.

Madde 41 - Mütâreke şerâitinin efrâd tarafından kendiliklerinden ihlâli yalnız mücrimînin te'dîbini ve indelîcâb hasârât-ı vâkı'aya mukâbil tazmînât i'tâsını talebe salâhiyyet verir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Düşman devleti arâzisinde idâre-i askeriyye

Madde 42 - Bir kıt'a-i arâzî fiilen düşman askerinin hüküm ve nüfuzu tahtında bulunur ise, işgâl edilmiş addolunur. Bu hüküm ve nüfuz hangi arâzîde te'sîs ve kâbil-i icrâ bir hâle vaz' edilmiş ise, emr-i işgâlin dahi ancak o arâzîye şümûlü olur.

Madde 43 – Nüfuz-ı idâre-i meşrû'a memleketi işgâl eden hükûmetin yedine fiilen geçmiş olduğundan bu hükûmet bir mâni'-i mutlak olmadığı halde kavânîn-i mevzûa-i memlekete riâyet ederek emn ü intizâmı ve halkın hayâtını mümkün olduğu mertebe iâde ve te'mîn için uhdesine terettüb eden kâffe-yi tedâbire tevessül eyleyecektir.

Madde 44 - İşgâl olunan bir memleket ahâlîsini kendi memleketleri aleyhindeki harekât-ı askeriyyeye iştirâke icbâr etmek memnû'dur.

Madde 45 - İşgâl olunan bir memleket ahâlîsini düşman devlete yemin vermeği icbâr etmek memnû'dur.

Madde 46 - Nâmûs ve hukûk-i âile ile halkın can ve malına ve itikadât-ı dîniyyeye ve icrâ-yı âyin husûsuna riâyet edilmek iktizâ eder. Emvâl-i efrâd müsâdere edilemez.

Madde 47 - Yağma ve gâret kat'îyyen memnûdur.

Madde 48 - Memleketi işgâl eden hükûmet işgâl olunan mahallerde hükûmetin menfaati için tarh edilmiş vergi, rûsûm ve ücûrâtı istifa edecek olur ise tarh ve tevzî-i tekâlif hakkında mer'î olan kavâide mümkün olduğu mertebe riâyet edecek ve buna mukâbil işgâl olunan memleketin mesârif-i idâresini sâhib-i memleket olan hükûmetin ihtiyârına mecbûr olduğu masraf nisbetinde olarak tesviye ve i'tâyâ mecbûr olacaktır.

Madde 49 - Memleketi işgâl eden hükûmet madde-i sâlifede musarrah vergilerden mâ'adâ işgâl olunan arâzîde tekâlif-i sâire-i nakdiyye dahi istifâ

edebilecek ve fakat bunu ancak askerin veyahud idâre-i memleketin ihtiyacâtı için yapabilecektir.

Madde 50 – Kef'âlet-i müteselsile sûreti ile mes'ûl addedilemeyecekleri ef'âl-i şahsiyyeden dolayı ahâlîye bir gûna mücâzât-ı müştereke-i nakdiyye ve sâire tertîb olunamayacaktır.

Madde 51 - Tahrîrî bir emre müstenid veya bir başkumandanın mes'ûliyyeti tahtında olmadıkça hiçbir vergi istifâ olunamayacaktır. Ve bu tahsilâta mümkün olduğu mertebe tarh ve tevzî'-i tekâlif hakkında mer'î olan usûl ve kavâid mûcibince ibtidâr olunacaktır. Her vergi için mükellefine bir makbuz senedi i'tâ edilecektir.

Madde 52 - Nevâhî veya ahâlîden ancak işgâl ordusunun def'i ihtiyacâtı için eşya ve levâzımât tedârîki ve hizmet ifâsı talep olunabilir. Bu dahi memleketin menabi'-i vâridâtiyle mütenâsip olacak ve ahâlî için vatanları aleyhine vukûbulan harekât-ı harbiyyeye iştirâk mecbûrîyetini tazammun etmeyecek bir mâhiyyette bulunacaktır.

Marrûzzikr metâlib-i askeriyye ile hidemât ancak işgâl olunan mahall kumandanının ruhsatiyle talep olunacaktır. Eşya ve levâzımât bedelâtı mümkün olduğu mertebe nakden tesviye edilecek ve olamadığı takdîrde mukâbilinde makbûz senedâtı verilecektir.

Madde 53 - Bir memleketi işgâl eden ordu ancak sırf devlete âid nakid ve kâbil-i tesviye eshâm ve tahvîlâtı ve silah depolarını ve vesâit-i nakliyyeyi ve erzâk ile mağazaları ve alelûmum devlete âid olup harekât-ı harbiyyeye yarayacak olan bilcümle envâl-i menkûleyi zabt edebilir. Şimendifer edevâtı ve kara telgrafları ve telefonlar ve kânûn-i bahrîde musarrah ahvâl hâricinde vapurlarla sefâin-i sâire ve silah depoları ve alelumûm her nev'i mühimmât-ı harbiyye hatta şirketlere veya efrâd-ı nâsa âid bile olsa, harekât-ı harbiyyece işe yarayacak esbâb ve vesâitten mâ'dûd olub bunların iâdeleri lâzım gelecek ve tazmînât maddesi hîn-i musâlahada tesviye edilecektir.

Madde 54 - Bîtaraf devletlerden gelen şimendifer edevâtı gerek bu devletler ve gerek şirketlere veyâhud efrâd-ı nâsa âid olsun sür'at-i mümkin ile ashâbına iâde ve irsâl olunacaktır.

Madde 55 - Bir memleketi işğâl eden devlet kendini ancak düşman hükûmetine âid olub o memleket dâhilinde bulunan mebânî-i umûmiyye ve emvâl-i gayr-i menkûle ve ormanlar ile müessesât-ı zirâiyyenin idâre me'mûru müntefî'i gibi add ve i'tibâr edecek ve emvâl-i mezkûrenin esâsını muhâfaza ile bunları intifâ'a müteallik usûl ve kavâide tevîkan idâreye mecbûr olacaktır.

Madde 56 - Nevâhîye âid emvâl ile ibâdete, umûr-i hayriyyeye, maârif ve sanâyi ve ulûma mahsûs müessesâta âid emvâl, hükûmete âid bile olsa haklarında emvâl-i husûsiyye mu'âmelesi icrâ olunacaktır.

Bu misillü müessesât ile mebanî-i târihiyye ve âsâr-ı sînâiyye ve fenniyyenin zabt u tahrîri veya kasden hedmi memnû'dur ve mütecâsirleri ta'kîb olunacaktır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Bîtaraf hükûmetler nezdinde tevkîf olunan muharîblerle tedâvî edilen mecrûhîn

Madde 57 – Muharîb ordulara mensûb asâkiri kendi memleketine kabûl eden bîtaraf hükûmet bunları mümkün olduğu mertebe mevki'-i harbdan bâid bir mahalde ikâmet ettirecektir. Bîtaraf hükûmet bunları ordugâhlarda muhâfaza ve hatta kalelerde veya bu kabîlden olan mahallerde alıkoyabilecek ve zâbitândan bîtaraf arâziyi bilâmusâade terk etmeyeceklerine dâir söz aldıktan sonra bunların serbest bırakılıp bırakılamayacağını dahi kararlaştıracaktır.

Madde 58 - Bir mukâvele-i mahsûsa mevcûd olmadığı halde bîtaraf hükûmet memleketin içeri taraflarında ikâme edilen eşhâsa i'tâsı muktezâ-yı insâniyet olan erzâk ve elbise ile iânâtı i'tâ edecektir. İşbu ikâme mesârifî hîn-i musâlahada tesviye edilecektir.

Madde 59 - Bîtaraf hükûmet, muharîblerin ordularına mensûb mecrûhîn ve hastagânın kendi arâzisinden mürûrlarına müsâade edebilecektir. Fakat şu kayd ile ki mecrûhîn ve hastagânı nakleden demiryol katarları ne asker ne de edevât-ı harbiyye nakl eylemeyeceklerdir. Bu misillü ahvâlde bîtaraf hükûmet bu bâbda lâzım gelen tedâbir-i inzibâtiye ve tefîşiyeyi ittihazâ mecbûrdur. Hasım olan tarafa

mensûb olub muharîblerden biri tarafından bu sûretle bîtaraf memlekete götürülen mecrûhîn veya hastagânın yeniden harbe iştirâk edemeyecek sûretle bîtaraf hükûmetce muhâfaza edilmeleri lâzımdır. Bîtaraf hükûmet diğer orduya mensûb olan ve kendisine teslim ve tevdi' edilen mecrûhîn ve hastagâna karşı dahi aynı vezâifle mükellef olacaktır.

Madde 60 - Cenevre mukâvelenâmesi bîtaraf hükûmet arâzisinde ikâme ettirilen mecrûhîn ve hastagân hakkında tatbîk ve icrâ olunacaktır.

Beyannâme¹¹

Zîrde vâzi'ülîmzâ Lâhey muhtelit sulh konferansına iştirâk eden hükûmetler murahhasları hükûmet-i metbûaları cânibinden usûl ve nizâmı vechile me'zûniyet-i lâzimeyi hâiz oldukları halde 29 Teşrînîsânî - 11 Kânun-i evvel 1868 târihli Petersburg beyannâmesinde tasvîr olunan hissiyyâta ittibâ'an âtiyüzzıkr beyânâtta bulunurlar:

«Hükûmât-ı müteâkide sert zarf içinde bulunub zarf-ı mermiyi tamamiyle setr edemiyen veyâhud bir takım şıkları hâvî olan kurşunlar gibi vücûd-i insanda kolaylıkla yayılır ve yassılaşıp kurşunların isti'mâlinden ictinâb etmeye karâr vermişlerdir.»

İşbu beyannâme hükûmât-ı müteâkideden ikisi veya birkaçı beyinde bir muhârebe zuhûrunda ancak hükûmât-ı müteâkide hakkında mecbûrîyyülicrâ olacaktır.

Hükûmât-ı müteâkide beyinde zuhûr eden bir muhârebede hükûmât-ı müteâkideden gayri bir hükûmet muharîblerden birine iltihâk edecek olur ise, o andan i'tibâren işbu beyannâme artık mecbûrîyyülicrâ olmayacaktır.

İşbu beyannâme müddet-i kalîle-i mümkinе zarfında tasdîk edilecek ve tasdîknâmeler Lâhey'de tevdi' olunacaktır.

¹¹ Düstûr, Birinci Tertip, VII., s.338.

Her tasdîknâmenin tevdî'inde bir zabıtnâme tanzîm edilecek ve bir sûret-i musaddakası diplomasi tarîki ile bilcümle hükûmât-ı müteâkideye îsâl kılınacaktır.

İşbu beyannâmeye vaz'-ı imzâ etmemiş olan hükûmetler dahi buna muvâfakat edebileceklerdir. Bunun için hükûmât-ı müşârünileyhimin Felemenk hükûmetine bir tahrîrât tastîri ile keyfiyyet-i muvâfakatlarını hükûmât-ı müteâkideye bildirmeleri lâzım gelir. Bu tahrîrât Felemenk hükûmeti cânibinden hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğ olunacaktır.

Hükûmâtı müteâkideden biri işbu beyannâmenin mefsûhiyyetini i'lân eyliyecek olursa keyfiyyetin Felemenk hükûmetine tahrîren iş'ârından ve hükûmet-i müşârünileyhâ cânibinden dahi derhal hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğinden i'tibâren ancak bir sene sonra bu i'lân-ı mefsûhiyyetin hüküm ve te'sîri olacaktır.

Bir de i'lân-ı mefsûhiyyetin ancak onu icrâ etmiş olan hükûmet hakkında te'sîri olacaktır.

Tasdîkânli makâl murahhaslar işbu beyannâmeyi imzâ ve tahtîm eylemişlerdir.

Bu beyannâme bin sekiz yüz doksan dokuz senesi Temmuzun yirmi dokuzuncu günü yalnız bir nüsha olarak Lâhey'de tanzîm olunmuştur. Nüsha-i mezkûre Felemenk hükûmeti sicill-i evrâkında mahfûz kalacak ve sûret-i musaddakaları diplomasi tarîkiyle hükûmât-ı müteâkideye i'tâ ve teslîm kılınacaktır.

Murahhasan esâmîsi

Beyannâme¹²

Zîrde vazi'ülîmzâ Lâhey muhtelit sulh konferansına iştirâk eden hükûmetler murahhâsları hükûmet-i metbû'aları cânibinden usûl ve nizâmı vechile me'zûniyet-i lâzimeyi hâiz oldukları halde 29 Teşrîn-i sâni - 11 Kânûn-i evvel 1868 târîhli

¹² Düstûr, Birinci Tertip, VII., s.339.

Petersburg beyannâmesinde tasvîr olunan hissiyyâta ittibâen âtiyüzzikr beyânatta bulunurlar:

«Hükûmât-ı müteâkide balonlar veya diğr vesâiti mümâsile-i cedîde ile mermiyyât ve mevâdd-ı infilâkiyyenin beş sene müddetle men'-i endâhtına muvâfakat ederler.»

İşbu beyannâme hükûmât-ı müteâkideden ikisi veya birkaçı beyninde bir muhârebe zuhûrunda ancak hükûmât-ı müteâkide hakkında mecbûrîyyülicrâ olacaktır.

Hükûmât-ı müteâkide beyninde zuhûr eden bir muhârebede hükûmât-ı müteâkideden gayri bir hükûmet muharîblerden birine iltihâk edecek olursa, o andan i'tibâren işbu beyannâme artık mecbûrîyyülicrâ olmayacaktır.

İşbu beyannâme müddet-i kalîle-i mümkin zarfında tasdîk edilecek ve tasdîknâmeler Lâhey'de hıfz olunacaktır.

Her tasdîknâmenin tevdi'inde bir zabıtnâme tanzîm edilecek ve bir sûret-i musaddakası diplomasi tarîkiyle bilcümle hükûmât-ı müteâkideye îsâl kılınacaktır.

İşbu beyannâmeye vaz'-ı imzâ etmemiş olan hükûmetler dahi buna muvâfakat edebileceklerdir. Bunun için hükûmât-ı müşârünileyhimin Felemenk Hükûmetine bir tahrîrât tasfîriyle keyfiyyet-i muvâfakatlarını hükûmât-ı müteâkideye bildirmeleri lâzım gelir. Bu tahrîrât Felemenk Hükûmeti cânibinden hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğ olunacaktır.

Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu beyannâmenin mefsûhiyyetini i'lân eyleyecek olursa, keyfiyyetin Felemenk Hükûmetine tahrîren icârından ve hükûmet-i müşârünileyhâ cânibinden dahi derhal hükûmât-ı müteâkideye teblîğinden i'tibâren ancak bir sene sonra bu i'lân-ı mefsûhiyyetin hüküm ve te'sîri olacaktır.

Bir de i'lân-ı mefsûhiyyetin ancak anı icrâ etmiş olan hükûmet hakkında te'sîri olacaktır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar işbu beyannâmeyi imzâ ve tahtîm eylemişlerdir.

Bu beyannâme bin sekiz yüz doksan dokuz senesi Temmuzunun yirmi dokuzuncu günü yalnız bir nüsha olarak Lâhey'de tanzîm olunmuştur. Nüsha-i mezkûre Felemenk Hükûmeti sicill-i evrâkında mahfûz kalacak ve sûret-i musaddakaları diploması tarîkiyle hükûmât-ı müteâkideye i'tâ ve teslîm kılınacaktır.

Murahhasân esâmîsi

Beyannâme¹³

Zîrde vâzı'ülîmzâ Lâhey muhtelit sulh konferansına iştirâk eden hükûmetler murahhasları hükûmet-i metbûaları cânibinden usûl ve nizâmı vechile me'zûniyet-i lâzimeyi hâiz oldukları halde 29 Teşrîn-i sâni ve 11 Kânûn-i evvel 1868 târîhli Petersburg beyannâmesinde tasvîr olunan hissiyyâta ittibâ'an âtiyüzzıkr beyânatta bulunurlar:

«Hükûmât-ı müteâkide muhnik veya mühlik gazlar neşri maksad-ı yegânesine hizmet eden mermiyyâtın isti'mâlinden ictinâb etmeye karâr vermişlerdir».

İşbu beyannâme hükûmât-ı müteâkideden ikisi veya birkaçı beyinde bir muhârebe zuhûrunda ancak hükûmât-ı müteâkide hakkında mecbûrîyyülicrâ olacaktır. Hükûmât-ı müteâkide beyinde zuhûr eden bir muhârebede hükûmât-ı müteâkideden gayri bir hükûmet muharîblerden birine iltihâk edecek olursa, o andan i'tibâren işbu beyannâme artık mecbûrîyyülicrâ olmayacaktır.

İşbu beyannâme müddet-i kalîle-i mümkin zarfında tasdîk edilecek ve tasdîknâmeler «Lâhey»'de hıfz olunacaktır.

Her tasdîknâmenin tevdi'inde bir zabıtnâme tanzîm edilecek ve bir sûret-i musaddakası diploması tarîkiyle bilcümle hükûmât-ı müteâkideye îsâl kılınacaktır.

İşbu beyannâmeye vaz'-ı imzâ etmemiş olan hükûmetler buna muvâfakat edebileceklerdir.

¹³ Düstûr, Birinci Tertip, VII., s.340-341.

Bunun için hükûmât-ı müşârûnileyhimin Felemenk hükûmetine bir tahrîrât tasfîriyle keyfiyyet-i muvâfakatlarını hükûmât-ı müteâkideye bildirmeleri lâzım gelir. Bu tahrîrât Felemenk hükûmeti cânibinden hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğ olunacaktır.

Hükûmât-ı müteâkideden biri, işbu beyannâmenin mefsûhiyyetini i'lân eyliyecek olursa keyfiyyetin Felemenk hükûmetine tahrîren iş'ârından ve hükûmet-i müşârûnileyhâ cânibinden dahi derhal hükûmât-ı sâire-i müteâkideye teblîğinden i'tibâren ancak bir sene sonra bu i'lân-ı mefsûhiyyetin hükûm ve te'sîri olacaktır. Bir de i'lân-ı mefsûhiyyetin ancak anı icrâ etmiş olan hükûmet hakkında te'sîri olacaktır.

Tasdîkanlilmakâl, murahhaslar işbu beyannâme-yi imzâ ve tahtîm eylemişlerdir.

Bu beyannâme bin sekiz yüz doksan dokuz senesi Temmuzunun yirmi dokuzuncu günü yalnız bir nüsha olarak Lâhey'de tanzîm olunmuştur. Nüsha-i mezkûre Felemenk hükûmeti sicill-i evrâkında mahfûz kalacak ve sûret-i musaddakaları diplomasi tarîki ile hükûmât-ı müteâkideye i'tâ ve teslîm kılınacaktır.

Murahhasân esâmîsi

B) KONFERANS SÜRESİNDE OSMANLI DELEGESİ TURHAN PAŞA'NIN RAPORLARI

Birinci Lahey Barış Konferansı'nın yukarıda tam metnini verdiğimiz mukavelenâmesi, oluşturulan üç komisyon tarafından hazırlanmıştı. Bu hazırlanma aşamasında, katılan devletlerin temsilcileri kararlaştırılan maddeler üzerinde defalarca tartışmışlar ve sonucunda mukavelenâmenin esas şeklini meydana getirmişlerdi.

Bu arada Osmanlı Devleti temsilcisi olan Turhan Paşa, padişaha telgraflarla, raporlar sunmuş, uygulamaları için padişah'tan onay almıştı. Bu raporlardan biri olan Turhan Paşa'nın gönderdiği yazıda, üçüncü komisyonun 17 Temmuz'da gerçekleşecek genel toplantısında, mukavelenâmenin özet şeklinin artık kararlaştırılacağı ve buna dair Osmanlı Devleti'nden verilecek kararların

beklendiğini yazmaktadır¹⁴. Buna karşılık Hariciye Nezareti'nin, 1 Temmuz 1899 (H.1315) tarihli görüşmeleri sonucunda; Konferans kararlarının, önemli siyasi gerekçelerinin, egemenlik hakkını, Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını, mülkiyet hakkını, içişlerindeki serbestlik ve dokunulmazlığını elde edecek sebep ve şartların, her ne olursa olsun kabul edilmemesi; hakemlik konusunda da çoğunluğun vereceği karara göre hareket edilmesi; aldatıcı, açık olmayan ifadelerle yazılmış maddelerin henüz hükûmet görüş ve izni alınmadığı gerekçesiyle ertelenmesi; bu konularda tedbirli davranılması gerektiği, karara bağlanılmıştır¹⁵.

Devletin gönderdiği raporlarda ise, Osmanlı Devleti temsilcilerinin dikkat çekici hareket ve tavırlarından uzak durarak, konulara daha ılımlı yaklaşımları, ancak devleti tehlikeye düşürebilecek kararların alınmaması içinde dikkatli olmaları gerektiği önemle belirtilmiştir. Alınan bu kararlar derhal Turhan Paşa'ya bildirilmiştir.

29 Temmuz tarihinde, mukavelenâmenin asıl şekli ortaya çıktıktan sonra ise Turhan Paşa, padişaha hitâben 15 sayfalık, kendi görüşlerini içeren bir rapor göndermiştir. Raporunda tereddüt ettiği maddeler üzerinde ayrı ayrı durmuştur¹⁶. Turhan Paşa'ya devletin içişlerinin konferans öncesi ve sonrasında asla konuşulmaması gerektiği defalarca bildirilmişti. Osmanlı Devleti özellikle konferansın beyannâmesinde belirtilen bombalamanın ve bombalama sonucu oluşan tahribatın yasaklanması konularındaki temennileri hiç düşünmeden kabul etmiştir. Ayrıca devletlerarasında oluşabilecek anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümünü kanuna bağlayan mukavelenâmeyi de imzalamayı uygun görmüştür.

¹⁴ BOA, Yıldız Defterleri, nr. 8095.

¹⁵ BOA, Yıldız Defterleri, nr. 8095; 8100.

¹⁶ BOA, YEE., nr. 75/14.

C) BARIŞ MUKAVELENÂMESİNİN İMZALANMASI ve DEVLETLERİN TUTUMU

29 Temmuz 1899 tarihinde maddeleri belli olan Lahey Barış Mukavelenâmesinin bir an önce imzalanması ve kabul edilmesi konusunda katılan devletler çalışmalarda bulunmuşlardır. Gerekli olan incelemeleri ve hükûmetlerinde yaptıkları tartışmalar sonucu maddeler irdelenmeye başlamışlardır.

Diğer devletlerde olduğu gibi Osmanlı Devleti de konu üzerinde birtakım çalışmaları başlatmıştı. Bu çalışmalardan biri sayabileceğimiz 14 Ağustos 1899 (H. 19. Rebiülahir sene 1317) tarihli Encümen-i Vükela toplantısında barış mukavelenâmesi ile ilgili birçok madde ve konu üzerinde durulmuştu¹⁷: Hakem usûl-ü ve Hakem komisyonları oluşturulmasıyla ilgili kararların diğer devletlerde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de imzalanmasının, Rusya Devleti'ne karşı güzel bir davranış olacağını belirten yazısı üzerine Turhan Paşa dahi bu toplantıda hazır bulunmuştur.

Toplantıda ilk konu Konferansta kararlaştırılan beyannâmeler olmuştur. Bu beyannâmeler tüm katılan devletlerce kabul edilmiştir.

İkinci bir konu da “Devletlerarası Anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesi ya da hakem usûl-ü ve hakem mahkemeleri yoluyla çözümlenmesi” ile ilgili maddelerin ise, Almanya, İngiltere, Avusturya ve İtalya delegeleri tarafından imzalandığının belirtilmesi olmuştur. Devletlerin imzalamama kararları geçici olduğundan, sair devletlerin bu kararları imzalaması halinde Osmanlı Devleti'nin de imzalamasında bir sakınca olmadığı kararlaştırılmıştır.

Toplantıda, “Kara Savaşlarındaki kanun ve yazılı hükümlere ait 22 Ağustos 1864 tarihinde hazırlanan Cenevre Mukavelenâmesi esaslarının deniz savaşlarına tatbikine” dair olan mukavelenâmelerin Erkân-ı Harbiye ve Bahriye Nezaretine gönderilmesi ve bu kısımların onlarca dahi imzalanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Alınan bu karar Erkân-ı Harbiye ve Bahriye Nezareti'ne gönderilen yazılarda, konuyla ilgili cevaplar alınmıştır¹⁸.

¹⁷ BOA., Yıldız Defterleri, nr.8219.

¹⁸ BOA., Yıldız Defterleri, nr. 8219.

16 Ağustos 1899 tarihli Erkân-ı Harb'e gönderilen yazıya cevaben serasker Rıza Bey; "savaş sırasında yaralı ve hastaların yardım ve her türlü tedavisinde bulunacak hastane gemilerinin saldırıdan korunması gerektiği maddesi, gerçi uygulanması savaş anında zor ise de, onları emniyetli bölgeye göndermek doğru olacaktır." demiştir.

Bahriye Nezareti'nden gönderilen yazıda ise, "Kara Savaşlarına ait 22 Ağustos 1864 tarihli Cenevre Mukavelenâmesi esaslarının Deniz Savaşlarına uygulanmasına "dair olan barış konferansı maddeleri incelenmiş olup, bu maddelerin ve askeri hastane gemilerinin kurulmasından ibaret olan maddelerin uygunluğu, ancak 5. maddede yazılı hastane gemilerinin çekeceği "Salib-i Ahmer" Bayrağı yerine Osmanlı Devleti gemilerinin "Hilâl-i Ahmer" Bayrağı çekmeleri gerekliliği" belirtilmiştir¹⁹.

Bu arada konferansın maddelerinin imzası konusuyla ilgili, Ağustos-Eylül ayları içerisinde Osmanlı Devleti'ne diğer katılan devletlerin tavırlarını bildiren telgraflar Berlin, Londra, Roma, Viyana elçiliklerinden gönderilmiştir. Berlin elçiliğinden 27 Eylül 1899'da gelen yazıda, Avusturya ve İtalya delegelerinin Lahey Barış Konferansı maddelerini imzalamak üzere Lahey'e gittikleri, ancak Almanya'nın gidip gitmeyeceği hakkında bilgi alınmadığı yazılıdır²⁰.

2 Eylül 1899 tarihli Hariciye Nezareti'ne gelen yazıda, konferansa katılan devletlerin, barış konferansı mukavelenâmesini 31 Aralık 1899 tarihine kadar imzalamaları gerektiği belirtilmektedir²¹. Ayrıca bu yazıda, İngiltere'nin 27 Eylül 1899 tarihli Hollanda hükûmetine gönderdiği telgrafında mukavelenâmeyi imzalayacakları, ancak 1864 Cenevre Mukavelenâmesi'nin Deniz Savaşlarına uygulanmasıyla ilgili 10.maddeye²² itiraz ettikleri ve bu madde değiştirilirse

¹⁹ BOA., YA.Res., nr.104/22.

²⁰ Aynı vesika.

²¹ Aynı vesika.

²² "Me'mûrini mahalliye'nin inzımanı muvafakatile bîtaraf bir hükûmet limanına ihrac olunan kazâ-yı bahrî musabîni ile mecruhîn veya hastagân mezkûr bîtaraf hükûmet ile muharîb hükûmetler arasında aksi yolda bir sureti tesviye mevcûd olmadığı takdirde harekâtı harbiyeye yeniden iştirak edemeyecek suretle bîtaraf hükûmet canibinden taht-ı muhafazâda bulundurmak lâzimedendir. Hastahane masârifile tevkif ve muhafazâ masârifî kazâ-yı bahrî musabîni ve mecruhîn veya hastagânın mensûb oldukları hükûmete aiddir".

imzalayacakları yazılıdır. İngiltere'nin 10.maddedeki itirazı kabul edilmiştir. Bunun sonucunda İngiltere 27 Eylül'de mukavelenâmeyi imzalamıştır²³.

Osmanlı Devleti imzalayan diğer devletler hakkında bilgi sahibi olarak, ne yapacağına karar vermişti. 7 Ekim 1899 tarihli Meclis-i Mahsûs-u Vükelâ'dan gelen mazbatada, meclisin kararı üzerine maddeleri imzalamak için, Osmanlı Devleti delegelerinden Nuri Bey ve Turhan Paşa'nın maddeleri imzalamak üzere Lahey'e gönderilmelerinin uygun görüldüğü yazılıdır²⁴. Diğer katılan devletler son gün olan 31 Aralık ve sonrasında maddeleri imzalamışlardır.

13 Eylül 1900 tarihli Hollanda Elçiliğinden gelen yazıda imzalayan devletlerin isimleri ve imzalanan maddeler tek tek bildirilmiştir²⁵. Şöyle ki;

I. "Devletlerarasında meydana gelebilecek anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesi"ne dair olan mukavelenâmeyi; Almanya, Avusturya ve Macaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Amerika, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, İran, Portekiz, Romanya, Rusya, Siyam, İsveç, Norveç, Bulgaristan imzalamıştır.

II. Kara savaşlarında uygulanacak kanun ve hükümlere dair mukavelenâmeyi; Almanya, Avusturya Macaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Felemenk, İran, Portekiz, Romanya, Rusya, Siyam, Bulgaristan imzalamıştır.

III. 22 Ağustos 1864 tarihli Cenevre Mukavelenâmesi hükümlerinin Deniz Savaşlarına uygulanmasına dair olan mukavelenâmeyi; Almanya, Avusturya Macaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Amerika, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, İran, Portekiz, Romanya, Rusya, Siyam, İsveç, Norveç, Bulgaristan imzalamıştır (İmzalayan devletlerin itirazı üzerine 10.madde mukavelenâmeden çıkarılmıştır).

IV. 1) Balonlar ve bunlara benzer yeni icat araçlardan patlayıcı maddelerin atılmasının yasaklanmasına dair beyannâmeyi, Almanya, Avusturya Macaristan,

²³ BOA., Y.A.Res., nr 104/22.

²⁴ BOA., Y.A.Res., nr 104/31.

²⁵ BOA., Y.A.Res., nr 109/76.

Belçika, Danimarka, İspanya, Amerika, Fransa, İtalya, Hollanda, İran, Portekiz, Romanya, Rusya, Siyam, İsveç, Norveç, Bulgaristan imzalamıştır.

2) Boğucu ve yakıcı gaz neşreden mermilerin yasaklanmasına dair beyannâmeyi, Almanya, Avusturya Macaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Fransa, İtalya, Hollanda, İran, Portekiz, Romanya, Rusya, Siyam, İsveç, Norveç, Bulgaristan imzalamıştır.

3) Tahrib gücü kuvvetli kurşunların yasaklanmasına dair beyannâmeyi, Almanya, Avusturya Macaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Fransa, İtalya, Hollanda, İran, Romanya, Rusya, Siyam, İsveç, Norveç, Bulgaristan imzalamıştır.

Görüldüğü üzere kabul ve imza eden devletler arasında Osmanlı Devleti yer almamaktadır. Bunun nedeni ise kararlaştırılan maddelerin Osmanlı Devleti aleyhine kullanılabilecek durumlar içerip içermediğinin etraflıca araştırılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü devlet ile Turhan Paşa arasındaki yazışmalarda üzerinde önemle durulan konular Osmanlı Devleti'nin içişleri asla söz konusu edilmemesi ve Osmanlı Devleti egemenliğinin sınırlandırılmamasıdır. İmzalama süresi geçmiş olsa da Osmanlı Devleti İkinci Lahey Barış Konferansı öncesinde Birinci Lahey Barış Konferansı maddelerini imzalamıştır.

D) DAİMİ HAKEM MAHKEMESİNİN KURULMASI

Lahey Barış Konferansı'nın "Devletlerarası Anlaşmazlıkların Barışçı Yoldan çözümlenmesi" hakkındaki mukavelenâmenin 28.maddesinde yazılı olan "Daimi Bir Hakem Mahkemesinin Kurulması", konferanstan 2 yıl sonra gerçekleşebilmiştir.

Bundan önce Osmanlı Devleti'ne, adı geçen 28.maddede yazılı Osmanlı Devleti'nin "Daimi Hakem Mahkemesi'nin oluşturulmasını" kabul ettiğini ve bu sebeple Lahey'de toplanılacak tarihte 4 Eylül'de Osmanlı Devleti'nin hem Hakem Mahkemesi maddelerini ve hem de diğer maddeleri kabul edip etmeyeceğini

bildirmesini isteyen bir telgraf Hollanda Elçiliği'nden gönderilmişti²⁶. Osmanlı Devleti bu konuyu değerlendirmeye almış, ancak herhangi bir işlem yapmamıştı.

Mukavelenâmeyi imzalayan devletlerle, sağlanan çoğunluk sayesinde 19 Mayıs 1901 tarihinde Daimi Hakem Mahkemesi kurulmuştu. Mukavelenâmeyi imzalayan 16 devletten tümü, mahkemede görevlendirilecek üyelerini seçmişlerdir. 11 devlet üyelerini hükûmette görevli memur ve hukukçulardan olmak üzere 4'er üye, diğerleri 5 hükûmet 4'ten az olarak seçmişlerdir²⁷. Karadağ, İran, Siyam ve Bulgaristan ise henüz üyelerini tayin etmemişlerdir²⁸.

Osmanlı Devleti'ne ise bu konuda sık sık telgraflar çekilerek, mukavelenâmeyi imzalayıp imzalamayacaklarını bildirmelerini ve kendilerinin bu maddeler üzerinde bir itirazları olmadığından imza attıkları andan itibaren Hakem mahkemesine dahil edilip, devletlerini temsilen üye seçerek, görevlendirilmeleri gerektiğini bildirmişlerdir²⁹.

Birinci Lahey Barış Konferansı'nın Birinci mukavelenâmesinde yazılı olan Daimi Hakem Mahkemesi'nin kurulması kararı İkinci Lahey Barış Konferansı'nda daha da geliştirilerek devam etmiştir. Ancak ilk yıllarda seçilen üyeler mahkemenin adı daimi olsa da belli bir merkezde sürekli görev yapmamışlardır. Sadece belirli bir anlaşmazlık durumunda biraraya gelip görevlerini yerine getirmişlerdir. Sonraki yıllarda mahkeme merkezi bir sisteme oturtulup sürekli hale getirilmiştir.

E) İKİNCİ LAHEY BARİŞ KONFERANSI'NA KADAR YAPILAN ÇALIŞMALAR

Birinci Lahey Barış Konferansı mukavelenâmesinin imzalanması ve devamında bazı maddelerinin uygulamaya geçilmesi İkinci Lahey Barış Konferansı'na kadar devam etmiştir.

²⁶ BOA., Y.A.Res., nr 109/76.

²⁷ Vesika için bkz. Ek-2.

²⁸ BOA., Y.A.Res., nr 113/23.

²⁹ Aynı vesika.

İkinci Barış Konferansı'nın toplanacağı yıl olan 1907'ye kadar geçen süreçte Parlamentolararası Birliğin düzenlediği konferanslar devam ediyordu. Bilindiği üzere Birlik "Uluslararası Barışı sağlamak" için vardı ve onun için çalışıyordu. Bu süre içerisinde üyelerini her geçen toplantıda artırıyordu, çalışmalarını daha da ileriye götürüyorlardı. 1900'de Paris, 1903'te Viyana, 1904'te Sen Lui, 1905'te Brüksel, 1906'da Londra ve 1907'de Lahey Konferansları'nı düzenleyerek seslerini duyuruyorlardı. Bu konferanslardan Sen Lui 1907 Lahey konferansını oluşturan konferanstır. Yine Sen Lui Konferansı'nda ve Brüksel, Londra Konferansları'nda olduğu gibi Parlamentolararası Birliğin resmi olarak kurulup, birliğin yerinin sağlamlaşması amaçlanmıştı³⁰. Bu konferansların ortak amacı; Parlamentolararası Birliğin dünya devletlerinden oluşan genel bir milletvekilleri meclisi şeklinde oluşması ve buranın herkese açık, barışı sağlayan nitelikte olarak bir merkez haline gelmesi idi. Bu konferanslarda öncelikle 1899 Lahey Barış Konferansı'nın devamı ve bütünüleyicisi özelliğiyle İkinci Lahey Barış Konferansı'nın vakit geçmeden düzenlenmesi gerektiği üzerinde durulmuştu.

³⁰ Nesim Mazliyah, Aynı eser, s.20.

II. BÖLÜM

ULUSLARARASI İKİNCİ LAHEY BARIŞ KONFERANSI DÜŞÜNCESİ VE BU DÜŞÜNCEYE TEPKİLER, KONFERANSIN TOPLANMASI, ALINAN KARARLAR, KONFERANSIN BİR TEMENNİSİ, OSMANLI DEVLETİ'NİN TUTUMU

29 Temmuz 1899 tarihinde kararlaştırılan Birinci Lahey Barış Konferansı maddeleri 1907 yılına kadar katılan devletlerce imzalanmıştı.

1900'lü yıllarda özellikle "Parlamentolararası Birlik" in 1904'te Sen Lui'de yaptığı konferansta, İkinci Lahey Barış Konferansı'nın mümkün olduğunca çabuk toplanması üzerinde durulmuştur. Özellikle Konferansta Amerika Başkanı Theodore Roosevelt tarafından İkinci Lahey Barış Konferansı'nın toplanması teklif edilmiştir. Bu teklifte özellikle tarafsız devletlerin hukuk ve görevlerini ve deniz savaşlarında özel malların saldırıdan korunmaları gerektiğini, kalelerin, karalar üzerinde bulunan kasabaların, yerleşim yerlerinin harp gemileri tarafından topa tutulmasının uygun olmadığına dair konular yer almaktadır. Bu teklif diğer devletlerce uygun bulunarak kabul edilmiştir. Ancak o esnada Rusya ile Japonya arasında yaşanan savaş böyle bir barış konferansını bir müddet ertelemiştir. Savaşın bitiminde ise yine Rusya Birinci Konferansta olduğu gibi İkinci konferansı düzenlemede de öncü devlet olmuştur. Rusya hazırlamış olduğu konferans programını 29 Mart 1906 tarihli nota ile ilgili devletlere göndermiştir.

Konferansa katılacak ülkelerin, sadece Birinci Barış konferansı mukavelenâmesini imzalayan devletler arasında olabileceği karara bağlanmıştı. Böylece Rusya hükümeti bir taraftan imzalayan devletlere davetiye gönderirken, diğer taraftan Osmanlı Devleti'ne Birinci Barış Konferansı mukavelenâmesini bir an

önce imzalamasını, aksi taktirde 1907 yılında gerçekleşecek İkinci Lahey Barış Konferansı'na katılamalarının mümkün olmayacağı uyarısını içeren telgraflar göndererek Osmanlı Devleti'ni de konferansa çağırmişti.

A) Konferans Öncesinde Osmanlı Devletinin Tavrı

Konferansın düzenlenmesi aşamasında Osmanlı Devleti'ne, Rusya ve Hollanda hükümeti tarafından Birinci Barış mukavelenâmesini imzaya davet mektupları gönderilmekteydi.

Bu arada Osmanlı Devleti ise konuyla ilgili çeşitli ihbarlar almaktaydı. Bunlar arasında Devleti en çok meşgul eden ihbar Bulgar ve Ermeniler hakkında olanıydı. Şöyle ki; Haziran ayında toplanacak olan konferansın programı hakkında şu ana kadar bir bilgi gelmese de, etraftan alınan bilgiler ve ihbarlar ışığında, Bulgarların ve Ermenilerin birtakım maddeleri kendi çıkarlarına göre kullanabileceklerinin kuvvetle olası olduğu ihbar ediliyordu. Ayrıca Amerika'nın Boston şehrine gönderilmek üzere Posta Telgraf Nezareti'nin eline geçen Ermenice kitapta harp kanunları ve fesat fikirlerine dâir yazılı bir kitabın varlığı da dikkatli davranmayı gerektiren"¹ bir durum arzetymekteydi.

Bununla birlikte, devletin yaptığı görüşmeler sonunda Rusya'dan gönderilen telgrafta yazılı, Osmanlı Devleti'nin maddeleri imzalamadığı taktirde, konferansa katılamayacağı ifâdesi devletçe görüşülmüştü. "Devletin Birinci Konferansta üzerinde ısrarla durduğu konu, Osmanlı Devleti'nin içişlerine asla karışılmaması uyarısına göre diğer devletlerin katılacağı İkinci konferansta Bulgar ve Ermeniler'in Osmanlı topraklarındaki durumlarının konuşulması mümkün değildi. Çünkü bu, Osmanlı Devleti'nin bir iç sorunudur", şeklinde kendi aralarında karara varmışlardır.

Ancak birkaç gün sonra gelen haberde ise; İngiltere tarafından konferansta Bulgarlar'ın özerk bir yapıya sahip olmaları için öneriler getirileceği, hatta Avusturya-Macaristan Devleti'nin dahi bu teklifi onaylayıp desteklediğine dâir Avusturya Devleti'ne ait bir gazetede "Vilâyet-i Selâse-i Şâhâneye Muhtâriyet-i

¹ BOA., Yıldız Defterleri, nr. 14423

İdâre” başlığıyla bir yazının neşredildiği bildirilmiş ve. Avusturya elçisi de bu haberi doğrulamıştır.

Bu konuyla ilgili yapılan görüşmeler sonucunda ise, Osmanlı Devleti, askerî olarak birtakım önlemler alma yoluna gitmiştir. Çünkü İngiltere Bulgarlar’ı desteklemede yalnız kalmayarak, diğer büyük güçleri de yanına alabilecektir. Bulgarlar’ın bir müddetten beri yönetimlerini ele geçirme istekleri vardır ve tehlikeli boyutlara taşınmaktadır².

Osmanlı Devleti Ermeniler hakkında da önlemler almış, ancak onların Bulgarlar kadar büyük olaylara sebep vermeyeceklerini düşünerek, isyan çıkardıkları bölgelerde isyanın derhal bastırılıp, yaşayan halkı etkilemeden sindirilmesinin mümkün olacağı³ belirtilmiştir.

Rusya Devleti’nin gönderdiği diğer bir telgrafta, konferans programının Birinci Lahey Konferansı’nda olduğu gibi sadece anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümü, kara savaşları kanunları, deniz savaşları kanunları, 1864 Cenevre Mukavelenâmesi’nin deniz savaşlarına uygulanması ile ilgili maddeler olacağı ve asla devletlerarası politikalar, siyasi çıkarlar, devletlerin içişleri meselelerinin sözkonusu edilemeyeceği belirtilmişti. Bu konferansın Birinci Barış Konferansı’nın devamı niteliğinde olup, kabul edilen maddelerin genişletilmesi veya değiştirilmesi olacağı, bu sebeple Osmanlı Devleti’nin davet edildiği, katılmasının da alınacak kararlar açısından kendi lehine olacağı bildirilmişti⁴.

Bu davet ve açıklamalara dayanarak Osmanlı Devleti, Birinci Konferans’ta itiraz konusu olan maddelerin değiştirilebilmesi ve deniz savaşlarında ele alınacak maddelerin boğazları tehlikeye düşürecek şekilde düzenlenmemesi gibi nedenlerle konferansa temsilci göndermeyi uygun bulmuştur⁵. Ayrıca Osmanlı Devleti mukavelenâmeyi imzalama hususunda itirazlarını yinelemiş, “Salib-i Ahmer Mukavelenâmesi”nin deniz savaşlarına uygulanmasına dâir olan kısmın, Osmanlı Devleti için “Hilâl-i Ahmer” olarak değiştirilmesi; tarafsızlık usul ve kanunlarının

² Aynı vesika.

³ Aynı vesika.

⁴ BOA., HR.HMŞ.İŞO nr. 44/6-2, BOA., Y.A. Hus., nr. 510/109.

⁵ BOA., HR.HMŞ.İŞO nr. 44/6-2.

bir devletin içişlerini ilgilendirdiği durumlarda devletlerarası bir durum olarak görülmeyip, maddelerin uygulanmaması ve Birinci Lahey Konferansı'na Osmanlı Devleti'nin yanında, ondan sonra imza yetkisinin olduğu, Bulgaristan'ın, bu konferansta alfabe sırasına göre "B" harfinden dolayı Osmanlı Devleti'nden önce gelmemesi şartıyla Birinci Barış Konferansı maddelerini imzalayacaklarını bildirmişlerdi⁶.

Bu arada 20 Nisan 1907 tarihinde Hollanda Elçiliği'nden gönderilen davetiye ile de 15 Haziran 1907 saat 14.00'de "Büyük Salon" adıyla bilinen yerde düzenlenecek İkinci Lahey Konferansı'na Osmanlı Devleti'ni çağırılmışlardır⁷.

22 Nisan 1907 tarihli gönderdikleri bir başka davetiye ile de, Petersburg Kabinetosu'nun Birinci Barış Konferansı'na katılan devletlerce imzalanmış olan "devletlerarası anlaşmazlıkları barışçı yollardan çözümlenmesine dâir mukavelenâme'nin 14 Haziran saat: 14.00'de Lahey'de Birinci Konferansa katılmamış ancak İkinci Konferansa katılacak devletlerce imzalanacağı, Osmanlı Devleti'nin de eğer konferansa katılacaksa, bu imza toplantısına davetli olduğu⁸ bildirilmişti.

Osmanlı Devleti bu daveti kabul ederek, 22 Mayıs tarihinde konferansa göndereceği temsilcilerini seçmiştir. Buna göre, Osmanlı Devleti Turhan Paşa ve yanında yazı işleri sorumlusu olarak Bâbîâlî Tercüme Odası Başmüdürü Agâh Beyefendi'yi görevlendirmişlerdir⁹.

Protokol 14 Haziran 1907'de Lahey'de toplanmıştır. Adı geçen mukavelenâmenin kabul edildiğine dâir zabıtnâme, aşağıda yazılı hükümet temsilcileri tarafından tekrar imza edilmiştir¹⁰.

⁶ BOA., Yıldız Defterleri, nr. 14513.

⁷ BOA., Y.A. Hus., nr. 511/5.

⁸ BOA., Y.A. Res., nr. 146/21.

⁹ "300 lira harcırah ve 6 lira yevmiyeyle görevlendirilmişlerdir. Bkz. BOA., Hususi İradeler, nr. 1325. R.70.

¹⁰ BOA., A.DVN.NMH., nr. 35/8.

İmzalar:

- Almanya Adına : K.Von Schlözer.
- Avusturya-Macaristan Adına : G. De. Merey.
- Belçika Adına : Guillaume.
- Bulgaristan Adına : General-Major Vinaroff.
- Çin Adına : Lou Tseng-Tsiang.
- Danimarka Adına : C. Brun,
C.F.Scheller,
A.Vedel.
- İspanya Adına : Jose De la Rıca Y. Calva.
- Amerika Hükümet Adına : Joseph H. Choate,
(États-Unis d’Amerique) : Harace Porter,
U.M.Rose,
David Jayne Hill,
W^m.I. Buchanan,
C.S. Sperry,
Geio B. Davis.
- Meksika Adına ; Gonzalo A. Esteva,
(États-Unis Mexicains) S.B. De Mier,
F.L. De La Barra,
- Fransa Adına ; Leon Bourgeois.
- İngiltere Adına ; Henry Howard.
(Grand Britania)
- Yunanistan Adına ; Clean Rıza Rangabe,

(Greck)	Georges Streit.
• İtalya Adına	; G. Tornielli, G. Pompilj.
• Japonya Adına	; Keiroku Tsudzuki, Aimaro Sato.
• Lüksemburg Adına	; Eijschen, C ^{te} De Villers.
• Karadağ Adına (Montenegro)	; A.Nelidow, Martens, N. Tcharykov.
• Norveç Adına	; K. Hagerup.
• Hollanda Adına (Pays-Bas)	; W.H. De Beaufort.
• İran Adına	; Momtazos Saldaneh M. Samad Khan, Sadigh ul Mülk M. Ahmed Khan.
• Portekiz Adına	; Comte de Selir.
• Romanya Adına	; A.Beldiman, Edg. Mavrocordato.
• Rusya Adına	; A.Nelidov, Martens, N.Tcharykov
• Sırbistan Adına	; S. Grovitch, M. Milovanovitch, M. Militchevitch.

- Siyam Adına ; Chatıdej,
Corragioni D'Orelli,
L.G. Bhuvanarth.
- İsveç Adına ; H.L. Hammarskjöld.
- İsviçre Adına ; Carlin.
- Osmanlı Adına ; H. Missak.
(Turkey)

Yukarıda görüldüğü üzere, İkinci Lahey Barış Konferansı'nın arefesinde, katılma şartı olarak imzalanan protokol zabıtnâmesi dahi alfabe sırasına göre imzalanmıştır.

B) RUSYA'NIN HAZIRLAMIS OLDUĞU KONFERANS PROGRAMINA DEVLETLERİN TEPKİLERİ

1907 yılında düzenlenecek olan İkinci Lahey Barış Konferansı'nın Rusya tarafından hazırlanan programı 1906 senesinde ilgili devletlere gönderilmiştir. Bu programı, her devlet kendi aralarında incelemişler ve bazı değişiklik taleplerinde bulunmuşlardır¹¹.

Bu devletlerin ismini ve isteklerini kısaca belirtmek faydalı olacaktır:

- **Amerika Birleşik Devletleri;** Orduların azaltılması veya sınırlandırılması konusunu ve mukavelelerden çıkan Divan-ı Umûmiyeyi Adliye'nin istifası için zor kullanılmasının kaldırılmasına dâir madde değişikliği istemiştir.
- **İspanya Hükümeti;** silâhlanmanın sınırlandırılması konusunun, ilk toplantıda yapılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur.
- **İngiltere;** Silâhlanma masrafları konusuna çok önem verdiğini belirtmiştir.

¹¹ BOA., Y.A. Hus., nr. 510/69.

- **Japonya;** Özel durumlarda ortaya çıkacak sorunlar içinde adı geçmeyen ve vaad edilmeyen bazı konulara yer verilmesinin gerektiğini söylemiştir.
- **Bolivya, Danimarka, Yunanistan, Hollanda hükümetleri ise;** Rusya Hükümeti'nin programında belirtilen maddeleri uygun bulmuştur.

Sonrasında programın gönderildiği hükümetlerden 45 tanesi 1906 Rus Programı'nı kabul etmişlerdir ve bazı devletlerin itirazları da toplantı düzenlenmeden önce birtakım değişikliklere uğramıştır¹².

Görüldüğü üzere, Osmanlı Devleti'ne 1906 Rusya Programı gönderilmemiştir. Osmanlı Devleti, program hakkındaki bilgileri ilgili devletlerde bulunan elçiliklerinden gelen telgraflardan ve gazete haberleriyle öğrenebilmiştir.

Hollanda ve Rusya hükümetinin Osmanlı Devleti'ni İkinci Barış Konferansı'na davetindeki ısrarına rağmen, konferans programını göndermemiş olması dikkat çekici ve önemli bir durumdur.

C) KONFERANSIN TOPLANMASI

Önce, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı tarafından önerilen ve daha sonra tüm Rus Devletleri'nin İmparatoru'nun daveti üzerine, Hollanda Kraliçesi tarafından buyurulan Uluslararası İkinci Barış Konferansı; 1899 yılında yapılan I. Konferans'ın amacına temel oluşturan barışçıl ilkelere yeni bir gelişim kazandırma göreviyle 15 Haziran 1907 tarihinde Lahey'de "Şövalyeler Odası"nda gerçekleşmiştir. Konferansa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin Cumhuriyeti, Avusturya-Macaristan, Belçika, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Çin, Kolombiya, Küba Cumhuriyeti, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador Cumhuriyeti, İspanya, Fransa, Büyük Britanya, Yunanistan, Guatemala, Haiti Cumhuriyeti, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Meksika, Montenegro (Karadağ), Nikaragua, İsveç ve Norveç, Panama, Paraguay, Hollanda, Peru, İran, Portekiz, Romanya, Rusya,

¹² BOA., Y.A. Hus., nr.511/5.

Salvador, Sırbistan, Siyam, İsviçre, Osmanlı Devleti, Uruguay, Venezuela Birleşik Devletleri katılmışlardır¹³.

15 Haziran'dan 18 Ekim 1907'ye kadar yapılan bir dizi toplantıda, yukarıda adı geçen güçlerin delegeleri, olası en geniş olanaklar çerçevesinde 13 mukavelenâme, 1 beyannâme ve 5 temenni sunmuşlardır¹⁴.

Bunların başlıcaları kısaca şunlardır:

- 1) Devletlerarasında meydana gelebilecek anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesine dâir Lahey Mukavelenâmesi¹⁵,
- 2) Sözleşmeye dayalı borçların toplanması için güç kullanımının sınırlandırılmasına ilişkin Lahey Mukavelenâmesi¹⁶,
- 3) Düşmanlıkların yokedilmesine dâir Lahey Mukavelenâmesi¹⁷,
- 4) Karadaki savaşın yasalarına ve geleneklerine dâir Lahey Mukavelenâmesi¹⁸,
- 5) Karada savaş durumunda, güçlerin ve tarafsız ülkelerin hakları ve görevlerine dair Mukavelenâme¹⁹,
- 6) Düşmanlıkların başlangıcında ticaret gemilerinin tâbî olacakları rejime dâir Lahey Mukavelenâmesi²⁰,

¹³ Sicill-i Kavanin, XI, s.626.

¹⁴ Sicill-i Kavanin, XI, s.627.

¹⁵ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.561-576. Lahey I. Barış Konferansı'na kabul edilen 29 Temmuz 1899 tarihli I. mukavelenâme makamına konulan işbu mukavelenâme, Osmanlı Devleti'nce II. konferansın 16 Teşrin-i evvel (Ekim) 1907 tarihli 9. genel toplantı zabıtnâmesinde bulunan itirazlarıyla imzalanmıştır. İhtar muahharen 26 Eylül 1928 tarihli Lahey senedi umumisi imzalanmıştır (Sicill-i Kavanin, Cilt X, s.153).

¹⁶ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.577.

¹⁷ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.578.

¹⁸ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.579-589 (Lahey I. Barış Konferansı'na kabul edilen 29 Temmuz 1899 tarihli mukavelenâme Osmanlı Devleti'nce 3 madde hakkındaki itiraz ile imzalanmıştır).

¹⁹ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, X, s.590-593.

²⁰ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.593-595.

- 7) Ticaret gemilerinin savaş gemilerine dönüştürülmesine dâir Lahey Mukavelenâmesi²¹,
- 8) Otomatik bağlantılı denizaltı mayınlarının yerleştirilmesine dâir Lahey Mukavelenâmesi²²,
- 9) Savaş sırasında deniz güçlerinin bombardımanına dâir Lahey Mukavelenâmesi²³,
- 10) 22 Ağustos 1864 tarihli Cenevre Mukavelenâmesi kararlarının deniz savaşlarına uyarlanmasına dâir Lahey Mukavelenâmesi²⁴,
- 11) Deniz savaşında ele geçirme hakkının uygulanmasına ilişkin kimi kısıtlamalara dâir Lahey Mukavelenâmesi²⁵,
- 12) Uluslararası Deniz Müsadere Mahkemesi'nin (Beynelmilel Ganaim-i Bahriye Divanı) kurulmasına dâir Lahey Mukavelenâmesi²⁶;
- 13) Deniz savaşlarında tarafsız güç hak ve görevlerine dâir Lahey Mukavelenâmesi²⁷,
- 14) Balonlarla yukarıdan mermi ve bomba türü patlayıcı maddelerin atılmasının yasak edilmesi görevlerine dâir beyannâme²⁸.

²¹ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.595-596; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarrerâtı, Selânik Matbaası, İstanbul 1329, s.1-5.

²² BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.596-597; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarrerâtı, Selânik Matbaası, İstanbul 1329, s.5-8 (İşbu mukavelenâme Osmanlı Devleti'nce 2 madde hakkında konferansın 9 Teşrin-i evvel 1907 tarihli 8. toplantı zabıtnâmesinde bulunan itirazlar ile imzalanmıştır).

²³ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.598-600; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarrerâtı, Selânik Matbaası, İstanbul 1329, s.8-12.

²⁴ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.600-605; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarrerâtı, Selânik Matbaası, İstanbul 1329, s.13-17. (Lahey Birinci Barış Konferansı'nca kabul edilen 29 Temmuz 1899 tarihli İkinci Mukavelenâme makamına kâim olunan işbu mukavelenâmeye Osmanlı Devleti'nce 10.maddesi hariç kalmak ve hastane görevi görecek Osmanlı gemilerinde Kızılay işareti bulunması şartıyla imzalanmıştır).

²⁵ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.605-607; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarrerâtı, Selânik Matbaası, İstanbul 1329, s.27-32.

²⁶ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.607-620.

²⁷ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.620-625; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarrerâtı, Selânik Matbaası, İstanbul 1329, s.34-42.

²⁸ BOA., HR.SYS., nr. 559/1; 575/4. Sicill-i Kavanin, XI, s.625-626; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarrerâtı, Selânik Matbaası, İstanbul 1329, s.42-43.

Temenniler:

- 1) Konferansta, imzası bulunan güçlere, Uluslararası Adalet Divanı'nın kurulması ve görevlendirilecek yargıçların seçilmesi, Divan'ın oluşumu konusunda anlaşmaya varılır varılmaz, bu divanın yürürlüğe girmesi önerilmiştir²⁹.
- 2) Konferansta, savaş durumunda, yetkili otoritelerin, sivil ve askerî otoritelerin, savaşan devletlerin ve tarafsız devletlerin arasındaki ilişkilerin, özellikle, ticarî, endüstriyel ilişkilerin ve barışçıl ilişkilerin korunmasını ve devamını sağlayacak özel bir görev edinmeleri önerilmiştir³⁰.
- 3) Konferansta, güçlerin özel anlaşmalar aracılığıyla askerî yükümlülükler (silâhlanma) ve toprakları üzerinde yerleşen yabancılar açısından durumu düzeltmeleri isteği dile getirilmiştir³¹.
- 4) Konferans, bir sonraki konferansın programında deniz savaşlarının yasa ve geleneklerine ilişkin bir yönetmeliğin oluşturulmasının yer almasını isteğini dile getirir; her durumda, güçlerin ellerinden geldiğince, kara üzerindeki savaşın yasa ve geleneklerine ilişkin uzlaşma ilkelerinin deniz üzerindeki savaşa da uygulamaları isteğini dile getirir³².
- 5) Konferans, güçlere bir önceki konferanstan bu yana geçen süreye benzer bir süre içerisinde, güçler arasında ortak olarak saptanacak bir tarihte, bir üçüncü Barış Konferansı toplantısını önermektedir³³.

²⁹ Sicill-i Kavanin, XI, s.628.

³⁰ Sicill-i Kavanin, XI, s.628.

³¹ Sicill-i Kavanin, XI, s.628.

³² Sicill-i Kavanin, XI, s.628.

³³ Sicill-i Kavanin, XI, s.629.

D) ULUSLARARASI İKİNCİ LAHEY BARIŞ KONFERANSI'NDA ALINAN KARARLAR

Konferans Başkanı olarak Rusya delegesi Nelidof seçilmişti. Konferans dört komisyona ayrılmış olup görüşmeler 4 ay sürmüştür. Sened-i Nihai yani son kararlar 18 Teşrin-i evvel 1907'de belirlenip imzaya sunulmuştur. Paraguay devleti dışındaki tüm devletler bu kararları imzalamışlardır.

Devletler arasında yaşanacak anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümüne dair mukavelenâme Birinci Komisyon tarafından düzenlenmiştir. Bu komisyon barış ve genel dostluğun muhafazası, devletler arasındaki iyi ilişkiler, çeşitli tahkik komisyonları ve devletlerarası hakem usulünün oluşturulması konularında çalışmıştır. Genel hükümler adı altında bir sonuçtan oluşan 61 maddelik mukavelenâme hazırlamışlardır. 1899 Birinci Lahey Konferansı'nda kabul edilen Birinci Mukavelenâmeye ek olarak birkaç madde değiştirilmiştir. Bu maddelerden biri özellikle tahkik komisyonları ile ilgili olup belli bir yer tespit edilmemiş ise toplanma yerinin Lahey olacağı maddesidir. Diğer komisyon üyesinden birinin ölümü üzerine üye seçimi olana dek ilgili devletin uygun göreceği bir avukat ya da müşavirin yedek üye tayin edebileceği ayrıca hakem mahkemelerine konu olacak bir anlaşmazlığın ya da inceleme gerektirecek bir durumun teftişi için görevlendirilecek kişilerin arazi üzerinde araştırma yapabilecekleri ve buralarda sadece seçilmiş olan başkanların söz sahibi olabileceği, bu teftişin iki ülke tarafından yapılacağı ancak ihtiyaç olduğunda bir üçüncü devletin dahi katılabileceği, yazılacak raporların gizli olup saklanacağı maddeleri eklenmiştir. Diğer maddeler ise Birinci konferans maddelerinin tekrarı olmuştur.

İkinci Lahey Barış Konferansı görüşmeleri sonunda alınan kararları başlıklar halinde kısaca belirtmeye çalıştık. Bugünkü dilimize çevirerek verdiğimiz bu mukavelenâmeler, beyannâme ve temennilerden bazılarını, yine hukuk diline sâdik kalarak aynen vermemizin doğru olacağı inancındayız.

***) Hal-î harbde bîtaraf hükûmet ile eşhâsın karadaki hukûk ve vezâifine dâir İkinci Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan mukâvelenâmenin tercümesidir.**

BİRİNCİ FASIL

Bîtaraf hükûmâtın hukûk ve vezâifine dâirdir.

Birinci Madde

Bîtaraf hükûmâta âid arâzî taarruzdan masûndur.

İkinci Madde

Muharîblerin bîtaraf bir hükûmet arâzîsinden asker veya mühimmât ve erzâk ve levâzım kabileleri imrâr etmeleri memnû'dur.

Üçüncü Madde

A) Muharîblerin bîtaraf bir hükûmetin arâzîsinde telsiz telgraf merkezi veya karada veya denizde kuvâ-yı muhârebe ile bir vâsıta-yı muhârebe olmaya hâdim başka bir cebehane te'sîsi,

B) Muhârebeden evvel münhasıran bir maksad-ı askerîye mebnî kendi taraflarından bîtaraf hükûmet arâzîsinde te'sîs olup henüz muhârebât-ı umumîyye hizmetine küşâd edememiş olan bu yoldaki müesseseyi isti'mâl etmeleri memnû'dur.

Dördüncü Madde

Bîtaraf bir hükûmet toprağında muhâribler için hey'et-i muhârebe teşkîl olunamayacağı gibi asker tahrîri içinde merkezler küşâd edilemez.

Beşinci Madde

Bîtaraf bir hükûmet ikinci, üçüncü ve dördüncü maddelerde musarrah ef'âl ve muâmelâtdan hiçbirinin kendi memâlikinde icrâsına müsâade edemez.

Bîtaraf hükûmet ancak kâide-i bîtarafiye mugâyir ef'âl ve harekâtı kendi arâzisinde îkâ' edildiği takdîrde bunlara karşı ceza tertîb etmeye mükelleftir.

Altıncı Madde

Tarafeyn-i muhâribeynden birinin hizmetine dâhil olmak üzere ba'zı eşhâsın hudûddan münferiden mürûrlarından dolayı bîtaraf bir hükûmete mes'ûliyyet terettüb etmez.

Yedinci Madde

Bîtaraf bir hükûmet tarafeyn-i muhâribinden birinin veya diğerinin hesâbına olarak esliha ve mühimmâtın ve alelumûm bir ordu veya bir donanmaya fâideli olabilecek mevâddır.

İhrâcını veya transit sûretle imrarını men'e mecbûr değildir.

Sekizinci Madde

Bîtaraf bir hükûmet gerek kendisine ve gerek kumpanyalar ile efrâda âid telgraf veya telefon kablolarıyla telsiz-telgraf makinelerinin muhâribler için isti'mâlini men'e veya tahdîde mecbûr değildir.

Dokuzuncu Madde

Birinci ve sekizinci maddelerde musarrah mevâdd hakkında bîtaraf bir hükûmet tarafından ittihâz olunan tedâbir-i tahdîdiyye veya manî'a, o hükûmet cânibinden muhâriblere yeksân bir sûretde tatbîk olunmak lâzım gelir.

Bîtaraf hükûmet telgraf veya telefon kablolarına veya telsiz telgraf makinelerine mâlik olan kumpanyalar veya efrâd-ı ahalî tarafından dahi bu kâideye aynı sûretle riâyet olunmasına nezâret edecektir.

Onuncu Madde

Bîtaraf bir hükûmetin kezâ bîtarafılığına karşı vukû' bulan tecavûzâtı velev kuvve-i müsellaha ile olsun def' etmesi keyfiyyetine bir hareket-i hasmâne nazarıyla bakılamaz.

İKİNCİ FASIL

Bîtaraf hükûmetler memâlikinde ikâme edilen muhâribîn ile bu memâlikde müdâvât edilen mecrûhîn hakkındadır.

Onbirinci Madde

Memleketi dâhiline muharîb ordularına âid kıtaât-ı askeriyye kabûl eden bîtaraf hükûmet bu kıtaât-ı askeriyyeyi mümkün olduğu kadar dârülharekât-ı askeriyyeden uzak bir mahallde ikâme edecektir.

Bîtaraf hükûmet bunları ordugâhlarda muhâfaza edebileceği gibi kal'alarda veyahûd o hizmete tahsîs edilmiş diğer mahallerde dahi ikâme edebileceklerdir.

Zâbitânın bîtaraf memleketi bilâmezûniyet terk etmeyeceklerine dâir verecekleri söz üzerine kendilerini serbest bırakmak câiz olup olmayacağına karâr vermek bu bîtaraf hükûmete âiddir.

Onikinci Madde

Ayrıca bir mukâvele mevcûd olmadığı takdîrde, bîtaraf hükûmet ikâme ve tevkîf ettiği asâkire erzâk ve elbise verecek ve muktezâ-yı insâniyet olan muâvenet-i lâzîmede bulunacaktır.

Sulhun in'ikâdında asâkirin ikâmetinden dolayı vukû'a gelen mesârifin sûret-i tesviyesi karârgâr olacaktır.

Onüçüncü Madde

Firâr etmiş üserâ-yı harbiyyeyi kabûl eden bîtaraf hükûmet bunları serbest bırakacaktır. Hükûmet-i müşârünileyhâ bu üserânın kendi memâliki dâhilinde ikâmetlerini tecvîz ettiği takdîrde onlara bir ikâmetgâh ta'yîn ve tahsîs edebilir.

Bîtaraf hükûmetin memâlikine ilticâ eden kıtaât-ı askeriyyenin berâberce gittiği üserâ-yı harb hakkında da aynı ahkâm cârîdir.

Ondördüncü Madde

Bîtaraf bir hükûmet muhârib ordulara mensûb mecrûhîn ile hastagânın onları götüren trenlerde ne muharîb eşhâs ne mühimmât-ı harbiyye bulunmamak şartıyla memâlikinden mürûr etmelerine müsâade edebilecektir. Böyle bir hâl vukû'unda bîtaraf hükûmet takrîr-i emniyet ve tefûş ve nezâket husûsunda bu hâlin icâb ettirdiği tedâbiri ittihâza mecbûrdur. Muhâribeynden birinin bu şerâit dâhilinde bîtaraf arâziye getirdiği hasım ordusuna mensûb mecrûhîn ile hastagân bir daha harekât-ı askeriyyeye iştirâk edemeyecek sûretde bîtaraf hükûmet tarafından muhafaza edilebilecektir. Bu hükûmete diğer ordunun mecrûhîn ve hastagânı tevdi' edildiği takdîrde bunlar hakkında da aynen ötekilere karşı ifâ ettiği vezâifle mükellef bulunacaktır.

Onbeşinci Madde

Bîtaraf memâlikde ikâme edilen hastagân ile mecrûhîn hakkında Cenevre Mukâvelenâmesinin ahkâmı tatbîk edilecektir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Bîtaraf eşhâs hakkındadır.

Onaltıncı Madde

Harbe iştirâk etmeyen devlet teba'ası bîtaraf add ü i'tibâr olunurlar.

Onyedinci Madde

Bîtaraf bir kimse,

A) Muhâribeynden biri aleyhinde hasmâne ef'âl ve harekâtda bulunur,

B) Muhâribeynden biri lehinde ba'zı ef'âl ve harekât icrâ veya husûsî, tarafeynden birinin sınıf-ı askeriyyesi meyânına gönüllü olarak iltihâk ederse, bîtarafılığından müstefid olamayacaktır.

Bu misillü ahvâlde bîtaraf olan şahıs hangi muhâribe karşı bîtarafılığı ihlâl etmiş ise, o muhârib, şahs-ı merkûm hakkında aynı fiilden dolayı diğer muhârib devlet teb'âsına edilecek mu'âmeleden daha şedîd bir mu'âmele icrâ edemeyecektir.

Onsekizinci Madde

Evvelen; mute'ahhid veya mukrîz diğer muhâribin arâzisinde veya onun işgâl ettiği arâzîde ikâmet etmediği ve i'tâsı taahhüd olunan, levâzım, bu arâzinin mahsûl-iâtından olmadığı takdîrde muhâribeynden birine levâzım tedârik ve i'tâ etmek veya akçe ikrâz eylemek,

Sâniyen; umûr-i zabîta ve idâre-i mülkiyyece bir hizmetde bulunmak husûsları onyedinci maddenin (B) işâretli fıkrası mazmûnunca tarafeyn-i muharîbeynden biri lehinde icrâ edilmiş ef'âl ve harekâtdan ma'dûd değildir.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Demiryolu edevâtı hakkındadır.

Ondokuzuncu Madde

Bîtaraf hükûmetlerin memâlikinden gelen demiryolu edevâtı, ister bu hükûmetlere ister şirketlere veya efrâda âid olsun bu yolda tanınınca muharîblerden biri tarafından ancak bir lüzûm-i mübrem halinde ve o lüzûmun hadd ü nisbetinde talep ve isti'mâl edilebilecektir.

Kezâlik bîtaraf hükûmet lüzûmunu hiss ederse muharîb devlet memâlikinden çıkan edevâtı bu lüzûm ve ihtiyacın indifâ'ına kadar tevkîf ve isti'mâl edebilecektir. Her iki taraf isti'mâl olunan edevâtın mikdârı ile müddet-i isti'mâl nisbetinde tazmînât i'tâ eyleyecektir.

BEŞİNCİ FASIL

Hâtime

Yirminci Madde

İşbu mukâvelenâme ahkâmı ancak düvel-i müteâkide arasında ve yalnız muharîblerden kâffesi mukâvelenâmenin akîdeyninden bulundukları halde kâbil-i tatbîkdir.

Yirmibirinci Madde

İşbu mukâvelenâme sür'at-i mümkün ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi kılınacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'â olarak tevdi'inde keyfiyyet-i tevdi'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzim olunacak ve işbu zabıtnâme buna iştirâk etmiş devletler süferâsıyla Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır.

Tasdîknâmelerin sonraki tevdi'âtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk Hükûmetine bir tebliğnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır.

Tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdi'ine müteallik zabıtnâme ile fıkra-yı sâbıkada musarrah tebliğnâmelerin ve bir de tasdîknâmelerin sûret-i musaddakası ikinci sulh konferansına da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti ma'rifetiyle ve diplomasi tarîkiyle derhal tevdi' olunacak ve fıkra-yı sâbıkanın ma'tûf bulunduğu ahvâlde hükûmet-i müşârunileyhâ târîh-i vürûdunu dahi hükûmât-ı merkûmeye bildirecektir.

Yirmüikinci Madde

Hükûmât-ı gayr-ı mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatlari mücâzdır. Kabûl-i muvâfakat arzûsunda bulunan hükûmet bu bâbdaki fikr-ü niyetini tahrîren Felemenk Hükûmetine iş'âr ile berâber muvâfakatnâmeye dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i mezkûre hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır.

Felemenk Hükûmeti tebliğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmât-ı sâirenin kâffesine derhal irsâl edilecek ve tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu zikr ü tasrîh eyleyecektir.

Yirmiüçüncü Madde

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdî'ine iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr ü tevdî'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden altmış (60) gün sonra ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîknâmelerini veya muvâfakatlarını mübeyyin tebliğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten altmış (60) gün sonra mer'îyy'ülicrâ olacaktır.

Yirmidördüncü Madde

Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân etmek istediği takdîrde i'lân-ı mefsûhiyyeti Felemenk Hükûmetine tahrîren tebliğ olacak ve hükûmet-i mezkûre tebliğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmâta derhal tebliğ etmekle berâber bunun târîh-i vürûdunu iş'âr eyleyecektir. İ'lân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında ve bu bâbdaki tebliğnâmenin Felemenk Hükûmetine vusûlünden bir sene sonra mer'î ve mu'teber olacaktır.

Yirmibeşinci Madde

Felemenk Hâriciyye Nezareti'nde mahfûz bir deftere tasdîknâmelerin yirmibirinci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları ahkâmına tevfi'kan icrâ olunacak olan emr-i tevdî'ini mübeyyin târîh ile kabûl ü muvâfakati (yirmi ikinci maddenin ikinci fıkrası) veya i'lân-ı mefsûhiyyeti (yirmi dördüncü maddenin üçüncü fıkrası) mübeyyin tebliğnâmelerin ahz olunmuş olduğu târîh zikr ü tasrîh olunacaktır. Hükûmât-ı müteâkideden her birinin bu defter muhteviyyâtına kesb ü ittılâ' etmesi ve bundan istihrâc olacak suver-i musaddakayı talep eylemesi mücâzdır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar mukâvele-i hazırayı imzâ etmişlerdir.

İşbu mukâvelenâme Lahey'de 18 Teşrîn-i evvel 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm edilmiş olup bu nüsha Felemenk Hükûmetinin Hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası ikinci sulh konferansına da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdi' olacaktır.

***) Bidâyet-i muhâsamâtta düşman sefâin-i ticâriyyesi hakkında tatbîk edilecek mu'âmeleye dâir İkinci Lahey Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan mukâvelenâmenin tercümesidir.**

- Birinci Madde -

Muhârib hükûmetlerden birine mensûb bir sefîne-i ticâriyye bidâyet-i muhâsemâtta bir düşman limanında bulunduğu zaman derhal veya kâfi bir müddet müsâadededen sonra o limandan serbestçe çıkmasına ve kendisine bir serbestî-yi mürûr tezkiresi i'tâ edildikten sonra semt-i maksûdu olan limana veya irâe edilecek diğer bir limana doğrudan doğruya gitmesine müsâade olunması ve kezâlik muhârebeye başlanılmazdan evvel son hareket ettikleri limandan müfârakatla muhâsemâtın vukû'undan bîhaber olarak bir düşman limanına duhûl eyleyen sefîne hakkında dahi bu yolda mu'âmele edilmesi arzû olunur mevâddandır.

- İkinci Madde -

Madde-i sâbıkada mûnderic müddet zarfında bir takım ahvâl ve esbâb-ı mecbûreden nâşî düşman limanından müfârakat edememiş veya çıkmasına müsâade edilmemiş olan sefîne-i ticâriyyenin zabt u müsâderesi câiz değildir. Yalnız muhârib, hitâm-ı muhârebede bilâtazmînât iâdesine mecbûr olmak şartıyla bu sefîneyi tevkîf veya tazmînât mukâbilinde angarya sûretinde isti'mâl edebilir.

- Üçüncü Madde -

Muhârebeye bed' olunmazdan evvel hareket ettikleri son limandan müfârakat eden ve muhâsemâtdan haberleri olmaksızın denizde tesâdüf olunan sefâin-i ticâriyyenin zabt u müsâderesi câiz değildir.

Yalnız hitâm-ı muhârebeden sonra bilâtazmînât iâde olunmak mecbûriyetiyle tevkîfleri ve tazmînât i'tâsına mukâbil ve derûnlarındaki eşhâsın selâmeti ve evrâk-ı sefinenin muhâfazası te'mîn edilmek şartıyla angarya sûretinde isti'mâlleri ve hatta tahrîbleri câizdir.

Sefâin-i mezkûre mensûb oldukları memleket limanlarından birine veya bîtaraf bir limana vâsıl olduktan sonra muhârebât-ı bahriyye kavânîn ve âdâtına tâbî tutulurlar.

-Dördüncü Madde –

Birinci ve ikinci maddelerde musarrah sefâin derûnunda bulunan düşman eşya ve emti'ası dahi ahz u tevkîf ve hitâm-ı muhârebeden sonra bilâtazmînât iâde ve teslîm olunabileceği gibi tazmînât i'tâsı mukâbilinde sefine ile berâber veya ayrıca angarya sûretinde isti'mâl edilebilir. Üçüncü maddede musarrah sefâin derûnlarında bulunan eşya ve emti'a hakkında dahî aynı sûretle mu'âmele olunur.

-Beşinci Madde-

İşbu mukâvelenâme ahkâmı, harb gemisi hâline tahvîl ve ifrâğa mahsûs oldukları tarz-ı inşâlarından nümâyân olan sefâin-i ticâriyyeye şâmil değildir.

-Altıncı Madde-

İşbu mukâvelenâme ahkâmı ancak hükûmât-ı müteâkide arasında ve yalnız muhâriblerin kâffesi mukâvelenâmenin âkideyninden bulundukları halde kâbil-i tatbîkdir.

-Yedinci Madde-

İşbu mukâvelenâme sür'at-i mümkin ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi' kılınacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'a olarak tevdi'inde keyfiyyet-i tevdi'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzîm olunacak ve işbu zabıtnâme, buna iştirâk eyleyen devletler süferâsıyla Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır. Tasdîknâmelerin sonraki tevdi'âtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk

Hükûmeti'ne bir tebliğnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdî'ine müteallik zabıtnâme ile fıkra-i sâbıkada musarrah tebliğnâmelerin ve bir de tasdîknâmelerin sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti ma'rifetiyle ve diplomasi tarîkiyle derhal tevdî' olunacak ve fıkra-ı sâbıkanın ma'tûf bulunduğu ahvâlde hükûmet-i müşârünileyhâ tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu dahi hükûmât-ı mezkûreye bildirecektir.

-Sekizinci Madde-

Hükûmât-ı gayr-ı mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatları mücâzdır. Kabûl ve muvâfakat arzûsunda bulunan hükûmât bu bâbdaki fıkra ü niyetini tahrîren Felemenk Hükûmeti'ne iş'âr ile berâber muvâfakatnâmeyi dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i müşârünileyhâ hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır. Felemenk Hükûmeti tebliğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmât-ı sâirenin kâffesine derhal irsâl edecek ve tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu zıkr ü tasrîh eyleyecektir.

-Dokuzuncu Madde-

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'a ki tevdî'ine iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr-i tevdî'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden 60 gün sonra ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîklerini veya muvâfakatlarını mübeyyin tebliğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten 60 gün sonra mer'îyülicrâ olacaktır.

-Onuncu Madde-

Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân etmek istediği takdîrde i'lân-ı mefsûhiyyet Felemenk Hükûmeti'ne tahrîren tebliğ olunacak ve hükûmât-ı müşârünileyhâ tebliğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmâtâ derhal tebliğ etmekle berâber bunun târîh-i vürûdunu iş'âr eyleyecektir. İ'lân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında ve bu bâbdaki

tebliğnâmenin Felemenk Hükûmeti'ne vusûlünden altı (6) ay sonra mer'î ve mu'teber olacaktır.

-Onbirinci Madde-

Felemenk Hâriciyye Nezareti'nde mahfûz bir defterde tasdîknâmelerin 7. maddenin 3.ve 4.fıkraları ahkâmına tevfikân icrâ olunacak olan emr ü tevdi'ini mübeyyin târîh ile kabûl ve muvâfakati (8. maddenin 2. fıkrası) veya i'lân-ı mefsûhiyyeti (10. maddenin 1. fıkrası) mübeyyin tebliğnâmelerin târîh-i vürûdu zikr ü tasrîh olunacaktır. Hükûmât-ı müteâkideden herbirinin bu defter muhteviyyâtına kesb-i ittılâ' etmesi ve bundan istihrâc olunacak suver-i musaddakayı talep eylemesi mücâzdır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar mukâvele-i hâzırâyı imzâ etmişlerdir.

İşbu mukâvelenâme Lahey'de Fî 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olup bu nüsha Felemenk Hükûmeti'nin hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdi' olunacaktır.

***) Sefâin-i ticâriyyenin süfûn-i harbiyyeye tahvîline dâir İkinci Lahey Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan mukâvelenâmenin tercümesidir.**

-Birinci Madde-

Sefîne-i harbiyye hâline ifrâğ edilmiş hiçbir sefîne-i ticâriyye bir hükûmetin doğrudan doğruya hükûm ü nüfûzu ve teftîş ü nezâreti ve mes'ûliyyeti tahtına vaz' olunmadıkça bu sîfata müteferri' hukûk ve taahhüdâtı hâiz olamaz.

-İkinci Madde-

Sefâin-i harbiyye hâline ifrâğ olunan sefâin-i ticâriyye mensûb oldukları hükûmetler sefâin-i harbiyyesinin alâmât-ı fârîka-i hâriciyyesini hâmil bulunacaktır.

-Üçüncü Madde-

Sefîne kumandanı hükûmetin hizmetinde bulunacak ve me'mûrîn-i âidesi tarafından usûl ü nizâmı dâiresinde me'zûniyeti hâiz olacaktır. Kumandan-ı mûmâileyhin ismi donanma zâbitânının fihrist-i esâmîsinde mukayyed bulunmak lâzım gelir.

-Dördüncü Madde-

Sefâin-i mezkûre mürettebâtı, nizâmât-ı askeriyyeye tâbi' olacaktır.

-Beşinci Madde-

Sefâin-i harbiyye hâline ifrâğ edilmiş herbir sefine-i ticâriyye muâmelât ve harekâtında kavâid ve âdât-ı harbiyyeye ittiba'a mecbûrdur.

-Altıncı Madde-

Bir sefine-i ticâriyyeyi sefine-i harbiyye hâline ifrâğ eden muhâribin işbu tahvîl ve ifrâğ keyfiyyeti kendi sefâin-i harbiyyesi cedveline sür'at-ı mümkün ile kayd u derc eylemesi lâzım gelir.

-Yedinci Madde-

İşbu mukâvelenâme ahkâmı ancak düvel-i müteâkide arasında ve yalnız muhâriblerin kâffesi mukâvelenâmenin âkideyninden bulundukları halde kâbil-i tatbîkdir.

-Sekizinci Madde-

İşbu mukâvelenâme sür'at-ı mümkün ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi' kılınacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'a olarak tevdi'inde keyfiyyet-i tevdi'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzîm olunacak. İşbu zabıtnâme buna iştirâk eyleyen devletler süferâsıyla Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır. Tasdîknâmelerin sonra kî tevdi'âtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk Hükûmeti'ne bir teblîgnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır. Tasdîknâmelerin ilk

def'a kî tevdî'ine müteallik zabıtnâme ile fikra-yı sâbıkada musarrah teblîğnâmelerin ve bir de tasdîknâmelerin sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti ve fikra-yı sâbıkanın ma'tûf bulunduğu ahvâlde Hükûmet-i mezkûre teblîğnâmenin târîh-i vürûdunu dahi hükûmât-ı mezkûreye bildirecektir.

-Dokuzuncu Madde-

Hükûmat-ı gayr-i mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatleri mücâzdır. Kabûl ü muvâfakat arzûsunda bulunan hükûmet bu bâbda kî fikr ü niyetini tahrîren Felemenk Hükûmeti'ne iş'âr ile berâber muvâfakatnâmeyi dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i mezkûre hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır.

Felemenk Hükûmeti teblîğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmât-ı sâirenin kâffesine derhal irsâl edecek ve teblîğnâmenin târîh-i vürûdunu zikr ü tasrîh eyleyecektir.

-Onuncu Madde-

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'a ki tevdî'ine iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr-i tevdî'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden 60 gün sonra ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîklerini veya muvâfakatlarını mübeyyin teblîğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten altmış (60) gün sonra mer'îyyülicrâ olacaktır.

-Onbirinci Madde-

Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân etmek istediği takdîrde i'lân-ı mefsûhiyyet Felemenk Hükûmeti'ne tahrîren teblîğ olunacak ve hükûmet-i mezkûre teblîğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmâta derhal teblîğ etmekle berâber bunun târîh-i vürûdunu iş'âr eyleyecektir.

İ'lân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında ve bu bâbdaki teblîğnâmenin Felemenk Hükûmeti'ne vüsûlünden bir sene sonra mer'î ve mu'teber olacaktır.

-Onikinci Madde-

Felemenk Hâriciyye Nezareti'nde mahfûz bir defterde tasdîknâmelerin 8. maddenin 3. ve 4. fıkraları ahkâmına tevfiķan icrâ olacak olan emr-i tevdi'ini mübeyyin târîh ile kabûl ve muvâfakati (9. maddenin 2. fıkrası) veya ilân-ı mefsûhiyyeti (11. maddenin 1. fıkrası) mübeyyin tebliĝnâmelerin ahz olunmuş olduĝu târîh zikr ve tasrîh olunacaktır. Hükûmât-ı müteâkideden her birinin bu defter muhteviyyâtına kesb-i ittılâ' etmesi ve bundan istihrâc olunacak suver-i musaddakayı taleb eylemesi mücâzdır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar mukâvele-i hazırayı imzâ etmişlerdir.

İşbu mukâvelenâme Lahey'de 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olup bu nüsha Felemenk Hükûmeti'nin hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdi' olunacaktır.

***) Temâs ile işti'al eden zâtülhareke deniz laĝımları vaz'ına dâir İkinci Lahey Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan mukâvelenâmenin tercümesidir.**

-Birinci Madde-

Evvelâ; vaz'ının nazar-ı tefûşinden dûr olduĝu andan i'tibâren nihâyet bir saat sonra zararsız bir hâle gelecek sûretde i'mâl edilmiş olmadıkça temâs ile işti'al eden demirlenmemiş zâtülhareke deniz laĝımları vaz'ı.

Sâniyen; Demirlerini kesdirmeleri akabinde zararsız bir hâl kesb etmeyen demirli ve temâsla müştâ'il zâtülhareke deniz laĝımları vaz'ı,

Sâlisen; hedeflerine isâbet etmediĝi halde zarardan sâlim bir hâl kesb etmeyen seyyâr torpiller isti'mâli memnû'dur.

-İkinci Madde-

Mücerred seyr-i sefâin-i ticâriyyeyi men' etmek maksadıyla sahil ve limanları pîşgâhına temâs ile müştâ'il zâtülhareke deniz lağımları vaz'ı memnû'dur.

-Üçüncü Madde-

Temâsla müştâ'il ve demirli zâtülhareke deniz lağımları isti'mâl olunduğu zaman sefâin-i gayr-ı muhâribenin husûl-i emniyet ve selâmeti için bilcümle tedâbir-i mümkin-i ihtiyâtiyyeye tevessül edilecektir.

Muhâribler işbu lağımların mahdûd ve muayyen bir zamandan sonra zararsız bir hâle gelmesi esbâbını alâkadrilimkân isti'mâl etmeyi ve lağımlar nazar-ı teftîşinden dûr kaldığı takdîrde tehlikeli olan mahalleri icâbât-ı askeriyye müsâid olur olmaz bir beyannâme ile sefâine ihbâr eylemeyi taahhüd ederler. İşbu beyannâme diplomasi tarîkiyle hükûmetlere dahi tebliğ edilecektir.

-Dördüncü Madde-

Kendi sevâhili pîşgâhına temâsla müştâ'il zâtülhareke deniz lağımları vaz' eyleyen bîtaraf her bir hükûmet muhâriblerin mükellef kılındıkları aynı kavâide riâyete ve aynı tedâbir-i ihtiyâtiyyeye tevessüle mecbûrdur. Bîtaraf hükûmet temâsıyla müştâ'il zâtülhareke deniz lağımlarının vaz' olunacağı mahalleri evvelce bir beyannâme ile sefâine bildirecek ve bu beyannâme diplomasi tarîkiyle âcilen hükûmete tebliğ olunacaktır.

-Beşinci Madde-

Muhârebenin hitâmında hükûmât-ı müteâkide vaz' etdikleri lağımları herbiri kendi cihetinde kaldırmak için ellerinden geleni yapacaklarını taahhüd ederler.

Muhâriblerden birinin diğer muhâribin sevâhili boyunca vaz' etmiş olacağı demirli ve temâsla müştâ'il zâtülhareke deniz lağımlarına gelince, bu lağımların mevâki'i onları vaz' eden hükûmet tarafından diğer tarafa iş'âr edilecek ve her bir

hükûmet kendi sularında bulunan lağımların kaldırılması esbâbına müddet-i kalîle-i mümkün zarfında teşebbüs eyleyecektir.

-Altıncı Madde-

Henüz işbu mukâvelenâmede musarrah lağımlar misillü hâiz-i mükemmeliyyet lağımlara mâlik olmayan ve binâenaleyh birinci ve üçüncü maddelerde mevzû' ve muayyen usûl ü kavâide şimdiki halde tevfiî-i hareket edemeyecek olan hükûmât-ı müteâkide mâlik oldukları deniz lağımları malzemesini sâlifüzzikr ahkâm ve kavâide tevâfuk edecek sûretde sür'at-i mümkün ile tahvîl ve ıslah etmeyi taahhüd ederler.

-Yedinci Madde-

İşbu mukâvelenin ahkâmı ancak düvel-i müteâkide arasında ve yalnız muhâriblerin kâffesi mukâvelenâmenin âkidi bulundukları halde kâbil-i tatbîkdir.

-Sekizinci Madde-

İşbu mukâvelenâme sür'at-i mümkün ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi' kılınacaktır.

Tasdîknâmelerin ilk def'a olarak tevdi'inde keyfiyyet-i tevdi'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzim olunacak ve işbu zabıtnâme buna iştirâk eyleyen devletler süferâsıyla Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır.

Tasdîknâmelerin sonraki tevdi'âtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk Hükûmeti'ne bir tebliğnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır.

Tasdîknâmelerin ilk def'a ki tevdi'ine müteallik zabıtnâme ile fıkra-i sâbıkada musarrah tebliğnâmelerin ve bir de tasdîknâmelerin sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti mârifetiyle diplomasi tarîkiyle derhal tevdi' olunacak ve fıkra-i sâbikanın matûf bulunduğu ahvâlde hükûmet-i mezkûre tebliğnâmelerin târîh-i vürûdunu dahi hükûmât-ı mezkûreye bildirecektir.

-Dokuzuncu Madde-

Hükûmât-ı gayr-i mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatlari mücâzdır. Kabûl ü muvâfakat arzûsunda bulunan hükûmet bu bâbdaki fıkır ü niyetini tahrîren Felemenk Hükûmeti'ne iş'âr ile berâber muvâfakatnâmeyi dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i mezkûre hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır.

Felemenk Hükûmeti tebliğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmât-ı sâirenin kâffesine derhal irsâl edecek ve tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu zıkr ü tasrîh eyleyecektir.

-Onuncu Madde-

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdî'ine iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr-i tevdî'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden altmış gün sonra ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîklerini veya muvâfakatlarını mübeyyin tebliğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten altmış gün sonra mer'îyyülicrâ olacaktır.

-Onbirinci Madde-

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk tevdî' târîhinden sonra hulûl edecek altmışıncı günden i'tibâren yedi sene müddetle mer'îyyülicrâ olacak ve bunun mefsûhiyyeti i'lân edilmediği halde müddet-i mezkûrenin hitâmından sonra mer'îyyeti devâm eyleyecektir.

İlân-ı mefsûhiyyet Felemenk Hükûmeti'ne tahrîren tebliğ olunacak ve hükûmet-i mezkûre tebliğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmâta derhal tebliğ etmekle berâber bunun târîh-i vürûdunu iş'âr eyleyecektir.

İ'lân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında ve bu bâbdaki tebliğnâmenin Felemenk Hükûmeti'ne vüsûlünden altı ay sonra mer'î ve mu'teber olacaktır.

-Onikinci Madde-

Hükûmât-ı müteâkide temâsla müştâ'il zâtülhareke deniz lağımlarının isti'mâli meselesi Üçüncü Sulh Konferansı tarafından daha evvel yeniden mevki'-i müzâkereye vaz' ve fasl ü hasm edilmediği takdîrde madde-i sâbikanın birinci fıkrasında musarrah müddetin inkızâsından altı ay mukaddem mesele-yi mezkûreyi yeniden mevki'-i müzâkereye vaz' etmeyi taahhüd ederler.

Hükûmât-ı müteâkide deniz lağımlarının isti'mâline müteallik yeni bir mukâvelenâme akd ettikleri takdîrde mukâvele-i mezkûrenin mevki'-i icrâya vaz' olunmasını müteâkib mukâvele-i hâzıranın mer'îyyeti nihâyet bulacaktır.

-Onüçüncü Madde-

Felemenk Hâriciyye Nezareti'nde mahfûz bir defterde tasdîknâmelerin sekizinci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları ahkâmına tevfiқан icrâ olunacak olan emr-i tevdî'ini mübeyyin târîh ile kabûl ve muvâfakati (9. maddenin 2. fıkrası) veya i'lân-ı mefsûhiyyeti (11. maddenin 3. fıkrası) mübeyyin tebliğnâmelerin târîh-i vürûdu zikr ü tasrîh olunacaktır.

Hükûmât-ı müteâkideden herbirinin bu defter muhteviyyâtına kesb-i ittılâ' etmesi ve bundan istihrâc olunacak suver-i musaddakayı taleb eylemesi mücâzır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar mukâvele-i hâzırayı imzâ etmişlerdi.

İşbu mukâvelenâme Lahey'de 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olup bu nüsha Felemenk Hükûmeti'nin hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası ikinci sulh konferansına da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdî' olunacaktır.

*** Hengâm-ı muhârebede kuvâ-yı bahriyye tarafından bombardıman icrâsına dâir İkinci Lahey Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan mukâvelenâmenin tercümesidir.**

BİRİNCİ FASIL

Müdâfaasız liman ve şehir ve karyelerle

mesâkin ve mebânînin topa tutulması,

Birinci Madde:

Müdâfaa edilmeyen liman ve şehir ve karyeler ile mesâkin veya mebânînin kuvâ-yı bahriyye tarafından topa tutulması memnû'dur.

Bir mahallin mücerred limanı pîşgâhında temâs ile isti'mâl eden tahtûlbahir zâtülhareke lağımlar mevzû' bulunmuş olmasından dolayı topa tutulması câiz değildir.

İkinci Madde:

Mamafî'h, donanmanın veya düşman ordusunun ihtiyacâtı için isti'mâlâta sâlih imalât-ı askeriyye ile müessesât-ı askeriyye veya bahriyye ve esliha veya alet ve edevât-ı harbiyye depoları ve destgâhları ve te'sîsât-ı sâire ve bir de limanda bulunan sefâin-i harbiyye işbu memnû'iyeye dâhil olmayıp bir kuvâ-yı bahriyye kumandanı makul bir mühlet i'tâsıyla ihtâr-ı keyfiyyet etdikten sonra diğer bir vâsitaya tevessül kâbil olmadığı ve me'mûrîn-i mahalliyyece mühlet-i muâyene zarfında imhâsına ibtidâr edilmediği takdîrde bunları topla tahrîb ve imhâ edebileceklerdir.

Bu takdîrde top atılmasından gayr-i ihtiyarî olarak tevellüd edebilecek olan zarar ve ziyân hiçbir mes'ûliyyeti dâî değildir.

Şurası mükerrerdur ki şâyed bir hareket-i serî'a icrâsını istilzâm eden bir takım icâbât-ı askeriyyeden nâşî mühlet i'tâsı kâbil olamayacak olursa, müdâfaa edilmeyen şehrin topa tutulması hakkındaki memnû'iyet birinci fıkra da musarrah' husûsda olduğu gibi yine bâki kalacak ve kumandan hareket-i vak'adan şehir-i mezkûr için mümkün olduğu kadar az mahâzir tevellüd etmesi maksadıyla kâffe-i tedâbir-i matlûbeye tevessül edecektir.

Üçüncü Madde:

Bir mahallin me'mûrîni işbu mahall pîşgâhında bulunan kuvâ-yı bahriyyenin ihtiyâc-ı hâzırına muktezî erzâk veya levâzımı tedârik ve i'tâyâ kat'ıyyülmüfâd bir ihtârname ile da'vet olunub da buna mümâşâtdan imtinâ' etdikleri takdîrde sûret-i sarîha ve kat'ıyyede ihtâr-ı keyfiyyet olundukdan sonra müdâfaa edilmeyen liman ve şehir ve karyelerle mesâkin veya mebânînin topa tutulmasına ibtidâr olunabilir.

İşbu mutâlebât-ı askeriyye o mahallin istitâ'ât ve tahammülü ile mütenâsib olacak ve ancak sâlifüzzikr kuvve-i bahriyye kumandanının inzimâm-ı müsâadesiyle icrâ kılınacak ve bedelleri mümkün olduğu mertebede peşînen tesviye edilecek ve bu cihet kâbil olamazsa makbuz ilmuhâberleri verilecektir.

Dördüncü Madde:

Nakden talep olunan tekâlifin adem-i tesviyesinden nâşi müdâfaa edilmeyen liman ve şehir ve karyelerle mesâkin ve mebânînin topa tutulması memnû'dur.

İKİNCİ FASIL

Ahkâm-ı Umûmiyye

Beşinci Madde:

Kuvâ-yı bahriyye taraflarından topa tutulduğu zaman âsârı târîhiyye ile icrâ-i âyine, sanâyi ve ulûm u funûn ve hayrât ü hasenâta mahsûs emâkin ve mebânînin ve hastahânelerle mezra veya mecrûhînin tecemmü' etdikleri mahallerin aynı zamanda bir maksad-ı askerî için isti'mâl olunmamaları şartıyla mümkün olduğu mertebede vikâye edilmeleri zımnında kumandan tarafından bilcümle tedâbir-i lâzımeye tevessül edilecektir.

İşbu âsâr ve mebâni ve mecâmi', yukarıdakiler siyah ve aşağıdakiler beyaz renkli olmak üzere kutren iki müsellese münkasım müstatîlüşşekl büyük ve sert levhalardan ibâret bir takım işarât-ı mer'îyye ile ta'yîn etmek ahâlîye âid bir vazîfedir.

Altıncı Madde:

İcâbât-ı askeriyyenin tecvîz etmeyeceği ahvâl müstesnâ olduğu halde mu'teriz Kuvâ-yı Bahriyyenin kumandanı top endâhtına ibtidâr etmezden evvel me'mûrîn-i mahalliyyeyi vukû'-ı hâlden haberdar etmek için sarf-ı mâhasal-ı iktidâr eyleyecektir.

Yedinci Madde:

Velev bilhücûm zabt olunan bir şehir veya bir mahallin bile yağma etdirilmesi memnû'dur.

Sekizinci Madde:

İşbu mukâvelenâme ahkâmı ancak düvel-i müteâkide arasında ve yalnız muhâriblerin kâffesi mukâvelenâmenin âkidi bulundukları halde kâbil-i tatbîkdir.

Dokuzuncu Madde:

İşbu mukâvelenâme sür'at-i mümkün ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi' kılınacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'a olarak tevdi'inde keyfiyyet-i tevdi'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzim olunacak ve işbu zabıtnâme buna iştirâk eyleyen devletler süferâsıyla Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır.

Tasdîknâmelerin sonraki tevdi'âtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk Hükûmeti'ne bir tebliğnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır.

Tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdi'ine müteallik zabıtnâme ile fıkra-i sâbıkada musarrah tebliğnâmelerin ve bir de tasdîknâmelerin sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti ma'rifetiyle ve diplomasi tarîkiyle derhal tevdi' olunacak ve fıkra-i sâbıkanın ma'tûf bulunduğu ahvâlde hükûmet-i mezkûre tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu dahi hükûmât-ı mezkûreye bildirecektir.

Onuncu Madde:

Hükûmât-ı gayr-ı mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatlari mücâzdır. Kabûl ve muvâfakat arzûsunda bulunan hükûmet bu bâbdaki fıkra ü

niyetini tahrîren Felemenk Hükûmeti'ne iş'âr ile berâber muvâfakatnâme-yi dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i mezkûre hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır.

Felemenk Hükûmeti tebliğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmât-ı sâirenin kâffesine derhal irsâl edecek ve tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu zikr ü tasrîh eyleyecektir.

Onbirinci Madde:

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdi'ine iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr-i tevdi'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden altmış gün sonra ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîklerini veya muvâfakatlarını mübeyyin tebliğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten 60 gün sonra mer'ıyyülicrâ olacaktır.

Onikinci Madde:

Hükûmât-ı müteâkideden biri tarafından işbu mukâvelenâmenin feshi arzû olunduğu takdirde i'lân-ı mefsûhiyyet Felemenk Hükûmeti'ne tahrîren tebliğ olunacak hükûmet-i mezkûre tebliğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmâta derhal tebliğ etmekle berâber bunun târîhi vürûdunu iş'âr eyleyecektir.

İ'lân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında bu bâbdaki tebliğnâmenin Felemenk Hükûmeti'ne vusûlünden bir sene sonra mer'ı ve mu'teber olacaktır.

Onüçüncü Madde:

Felemenk Hâriciyye Nezareti'nde mahfûz bir defterde tasdîknâmelerin 9. maddenin 3. ve 4. fıkraları ahkâmına tevfi'kan icrâ olunacak olan emr ü tevdi'i mübeyyin târîh ile kabûl ve muvâfakati (10. maddenin 2. fıkrası) veya i'lân-ı mefsûhiyyetini (12. maddenin 1. fıkrası) mübeyyin tebliğnâmelerin ahz olunmuş olduğu târîh zikr ü tasrîh olunacaktır. Hükûmât-ı müteâkideden her birinin bu defter muhteviyâtına kesb-i ittılâ' etmesi ve bundan istihrâc olunacak suver-i musaddakayı talep eylemesi mûcazdır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar mukâvele-yi hâzırayı imzâ etmişlerdir.

İşbu mukâvelenâme Lahey’de 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olup bu nüsha Felemenk Hükûmeti’nin Hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı’nda da’vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdi’ olunacaktır.

***) Cenevre Mukâvelenâmesi Kavâidinin Muhârebe-i Bahriyyeye Tatbîkine**

**Dâir İkinci Lahey Sulh Konferansında tanzîm olunan
Mukâvelenâmenin Tercümesi Sûretidir**

Birinci Madde

Askerî hastahâne sefâini yani devletler tarafından bilhassa ve mecrûhîn ve hastagân ve kazâ-i bahrî musâbbînine muâvenet maksadıyla inşâ veya tertîb ve techîz edilmiş ve isimleri bidâyet veya esnâ-yı muhâsemâtta ve herhalde kablelisti’ mâl muhârib devletlere tebliğ olunmuş olan sefâin-i muhâsemâtın müddet-i devâmınca her türlü taarruzdan masûn olacak ve zabt ü müsâdere edilemeyecektir.

Sefâin-i mezkûrenin bîtaraf bir limanda tevkîfleri nokta-i nazarınca haklarında sefâin-i harbiyye misillü mu’âmele dahi icrâ olunmayacaktır.

İkinci Madde

Mesârifî kâmilen veya kısmen efrâd-ı ahâlî veya resmen tanınmış iâne cemiyetleri cânibinden tesviye edilerek techîz olunmuş olan hastahâne sefineleri dahi mensûb oldukları muhârib devlet tarafından kendilerine ol bâbda bir vazîfe-i resmiyye verilmiş ve isimleri bidâyet veya esnâ-i muhâsemâtta ve her halde isti’ mâl, hasım olan devlete bildirilmiş ise taarruzdan ve zabt ü müsâdereden vârestedir. Sefâin-i mezkûrenin esnâ-i techîzâtında ve hîn-i azîmet-i kat’iyyelerinde kendi teftîş ve nezâretinde bulunmuş olduklarını mübeyyin me’ mûrîn-i âidesi tarafından verilmiş bir vesîkayı hâmil olması muktezîdir.

Üçüncü Madde

Mesârifî bîtaraf devletlere mensûb efrâd-ı ahâlî veya resmen tanınmış cem'ıyyât tarafından kâmilten veya kısmen te'diye olunarak techîz kılınmış olan (hastahâne sefineleri) taarruzdan masûn ve zabt ü müsâdereden vâreste olacaklardır. Şu şartla ki; sefâin-i mezkûre mensûb oldukları hükûmetlerin evvelbeevvel inzimâm-ı muvâfakati ve bizzat muhârib hükûmetin müsâadesiyle muhâriblerden birinin zîr-i idâresine alınmış ve isimleri bu hükûmet tarafından bidâyet veya esnâ-yı muhâsemâtta ve her halde kablelisti'mâl hasmı olan hükûmete bildirilmiş olmalıdır.

Dördüncü Madde

1. 2. ve 3. maddelerde zikr olunan sefâin bilâtefrîk-i tâbiyyet muhâlif hükûmetlerinin mecrûhîn ve hastagân ve kazâ-i bahrî musâbbînine muâvenet ve müzâherâtta bulunacaklardır. Hükûmetler bu sefâini hiçbir maksad-ı askerî için isti'mâl etmemeyi taahhüd ederler. Sefâin-i mezkûrenin hiçbir sûretle muhâriblerin harekâtını sekte-dâr etmemesi iktizâ' eder.

Esnâ-i muhârebede veya muhârebeden sonra sefâin-i mezkûrenin düçâr olabileceği mehâlik ve muhâtarât kendilerine âid olacaktır. Muhâribler sefâin-i mezkûre üzerinde teftîş ve muâyene hakkını hâiz olacakları gibi bunların muâvenetlerini redd ü tebâüdlerini emr ve muayyen bir istikâmete doğru azîmete icbâr ve derûnlarına bir komiser ırkâb ve vehâmet-i ahvâl icâb ettirir ise sefâin-i mezbûreyi tevkîf bile edebileceklerdir.

Muhâribler (hastahâne sefineleri) verecekleri evâmiri alâkadrilimkân sefâin-i mezkûrenin vukû'ât-ı yevmiyye defterine kayd edeceklerdir.

Beşinci Madde

(Askeri hastahâne sefineleri) Alâmet-i fârika olmak üzere takrîben bir buçuk metre arzında yeşil renkli ufkî bir pervâz ile hâricen beyaza boyanacaktır.

İkinci ve üçüncü maddelerde zikr olunan sefâin takrîben bir buçuk metre arzında kırmızı renkli ufkî bir pervâz ile hâricen beyaza boyanacaktır.

Sefâin-i mezkûre sandalları hastahâne hizmetine tahsîs edilebilecek olan küçük seffineler alâmet-i fârika olmak üzere aynı sûretde telvîn kılınacaktır.

Umûm hastahâne seffineleri kendilerini tanıtmak için hükûmet-i metbû'aları bayrağı ile berâber Cenevre mukâvelenâmesinde musarrah Hilâl-i Ahmer işâretli beyaz bayrağı ve bundan mâ'ada bîtaraf bir hükûmete mensûb oldukları takdîrde baş direğe taht-ı idâresine dâhil oldukları muhârib hükûmetin millî bayrağını keşîde edeceklerdir.

Dördüncü madde ahkâmınca hasım olan hükûmet tarafından tevkîf olunan hastahâne seffâini mensûb oldukları muhârib hükûmetin millî bayrağını indireceklerdir.

Hakları olan masûniyeti esnâ-i leyde kendilerine te'mîn etmek isteyen sâlifüzzikr seffâin ile sandalları alâmet-i fârikaları olan telvînâtın derece-i kâfiyede mer'î olması için refâkatinde bulundukları muhârib hükûmetin inzimâm-ı muvâfakatıyla tedâbir-i lâzımeye tevessül eyleyeceklerdir.

Altıncı Madde

Beşinci maddede musarrah alâmet-i fârika gerek vakt-i hâzırda ve gerek hengâm-ı muhârebede mücerred madde-i mezkûrede musarrah seffâinin muhâfaza veya irâesi için isti'mâl olunabilecektir.

Yedinci Madde

Bir seffîne-i harbiyye derûnunda muhârebe vukû'a geldiği takdîrde hastahâneler mümkün olduğu mertebe taarruzdan masûn kalacak ve onlara dokunulmayacaktır. Mezkûr hastahânelerde alet ve edevâtı kavâid-i harbiyyeye tabî' kalırlar ise de mecrûhîn [ve] hastagâna lüzûmu oldukça sûret-i âharla isti'mâl olunamayacaktır.

Mamafî'h bunları elde etmiş bulunan kumandan cihet-i askeriyyeye bir lüzûm-i mühim hâsıl olduğu takdîrde evvelbeevvel hastahânelerde mevcûd mecrûhîn

ile hastagânın ahvâlini taht-ı te'mîne alarak onları isti'mâl eylemek salâhiyyetini hâizdir.

Sekizinci Madde

Hastahâne sefâini ile sefâindeki hastahânelere karşı ibrâzı lâzım gelen himâyet ve sahâbet, bunlar düşman hükûmete muzır ef'âl ve harekât ikâ'ı için isti'mâl olduğu takdîrde sâkıt olur.

İşbu sefîne ve hastahâneler me'mûrîn ve müstahdemîninin huzûr ve intizâmın muhafazası ve mecrûhîn veya hastagânın müdâfaası için müsella bulunması ve bir de derûn-i sefinede (Radyo-Telgraf) alet ve edevâtının mevcûd olması himâye ve sahâbetin ref'inî hakka tevffik edebilecek ahvâlden ma'dûd değildir.

Dokuzuncu Madde

Muhâribler mecrûhîn veya hastagânı derûn-ı sefineye alıp tedâvî etmek için bîtaraf sefâin-i ticâriyye ile tenezzüh sefineleri veya sandallar kumandanlarının gayret ve merhametine mürâcaat edebileceklerdir.

İşbu mürâcaatı is'âf edecek sefâin ile mecrûhîn ve hastagân veya kazâ-i bahrî musâbbînini kendiliklerinden kabûl eyleyecek sefâin bir himâye-yi mahsûsaya ve ba'zı muâfiyyete mazhar olacaklar ve hiçbir halde bu yoldaki nakliyyâtı dolay zabt ü müsâdere edilemeyecekler ise de kendilerine vukû' bulan mevâdd müstesnâ olmak üzere kâide-yi bîtarafiyi muhill bir hâl ve hareketde bulundukları takdîrde zabt ü müsâdereye ma'rûz kalırlar.

Onuncu Madde

Zabt ü müsâdere olunan sefinenin me'mûrîn-i ruhâniyye ve tıbbiyyesi ile hastahâne müstahdemîni taarruzdan masûn olup esîr-i harb edilemezler. Bunlar sefineden çıktıklarında kendi malları olan eşya ve alât-ı cerrâhiyyeyi dahi berâberce alıp götürebilirler.

Me'mûrîn-i merkûme lüzûm görüldükçe ifâ-i vazîfede devâm edecekler ve mufârakatları başkumandan cânibinden mümkün addolunduğu zaman çıkabileceklerdir.

Muhâribler kendi yedine düşmüş olan me'mûrîn-i mûmâileyhim kendi donanmalarındaki aynı rütbeyi hâiz me'mûrînin aldıkları aynı maaş ve tahsîsâtın te'diyesini te'mîne mecbûrdur.

Onbirinci Madde

Hangi millete mensûb olursa olsun, sefâine irkâb edilen efrâd-ı bahriyye ve berriyye ile donanma veya ordulara merbûtiyyet-i resmiyyeleri bulunan diğer kesândan mecrûh veya hasta olanlar bunları ele geçirenler tarafından himâye ve tedâvî olunacaklardır.

Onikinci Madde

Muhârib bir hükûmete mensûb her bir sefîne-i harbiyye askerî hastahâne sefineleri ile iâne cemiyetlerine veya efrâd-ı ahâlîye âid hastahâne sefineleri ve sefâin-i ticâriyye ile tenezzüh sefineleri ve sandallar derûnunda bulunan mecrûhîn ve hastagân veya kazâ-yı musâbbîninin teslimini işbu sefâin hangi millete mensûb olursa olsun talep edebilir.

Onüçüncü Madde

Mecrûhîn [ve] hastagân veya kazâ-i bahrî musâbbîni bîtaraf bir sefîne-i harbiyye derûnuna aldıkları takdirde bunların yeniden harekât-ı harbiyyeye iştirâk edememeleri zımnında tedâbir-i mümkün ittihâz olunmak lâzım gelir.

Ondördüncü Madde

Muhârib devletlerin birine mensûb olup diğer tarafın eline düşen kazâ-i bahrî musâbbîni ve mecrûhîn veya hastagân esîr-i harbdır, icâbât-ı ahvâle göre bunları alıkoymak veya mensûb oldukları devlet limanlarının birine yahûd bîtaraf bir

hükûmet limanına veya hasım olan tarafın limanlarından birine sevk etmek münâsib olub olmayacağının ta'yîni üserâ-yı merkûmeyi ele geçiren hükûmete âiddir.

Şikk-ı âhirde memleketlerine iâde edilecek olan üserâ artık muhârebenin müddet-i devâmınca hizmet edemeyeceklerdir.

Onbeşinci Madde

Me'mûrîn-i maliyenin inzimâm-ı muvâfakatıyla bîtaraf bir hükûmet limanına ihrâc olunan kazâ-i bahrî musâbbîni ile mecrûhîn veya hastagân-ı mezkûr bîtaraf hükûmet ile muhârib hükûmetler arasında aksi yolda bir sûret-i tesviye mevcûd olmadığı takdîrde harekât-ı harbiyyeye yeniden iştirâk edemeyecek sûretde bîtaraf hükûmet cânibinden taht-ı muhâfazada bulundurmamak lâzımedendir.

Hastahâne mesârifi ile tevkîf ve muhâfaza mesârifi kazâ-i bahrî musâbbîninin ve mecrûhîn veya hastagânın mensûb oldukları devlete âiddir.

Onaltıncı Madde

Her muhârebeden sonra tarafeyn-i muhâribeyn menâfî'i askeriyye müsâid oldukça kazâ-i bahrî musâbbîni ile mecrûhîn ve hastagânı taharrî ve gerek bunları ve gerek maktûlîni gârât ve sû-i muâmelâtdan vikâye için tedâbir-i lâzıme ittihâz edecekler ve meyyitler defn ü ka'r-ı deryâyâ ilkâ veya termîd olunmazdan evvel cesedlerinin dikkatle muâyenesine ihtimâm ve nezâret eyleyeceklerdir.

Onyedinci Madde

Her muhârib devlet meyyitlerin üzerinde bulunan alâmeti veya hüviyeti müş'ir eşyâ-yı askeriyyeyi ve toplamış olduğu mecrûhîn veya hastagânın esâmîsini hâvî cedveli mümkün olur olmaz memleketleri me'mûrlarına ve me'mûrîn-i bahriyyesine veya ordusu me'mûrlarına irsâl edecektir.

Muhâribin mevkûf tutulan ve mübadele olunanlarla hastahâneye girenlerden ve yedlerinde bulunan mecrûhîn ve hastagân meyânında zuhûr eden vefeyâtdan yekdiğerlerini haberdâr edecekler ve zabt olunan sefâinde bulunacak veya

hastahâneelerde vefât eden mecrûhîn veya hastagân tarafından terk olunacak kâffe-yi eşyâ-yı zâtîyye ile nukûd ve mekâtîb ve sâireyi memleketleri me'mûrları vâsıtasıyla alakâdarâna îsâl etmek üzere toplayacaklardır.

Onsekizinci Madde

Mevâdd-ı sâbıkada mûnderic kavâid ancak hükûmât-ı mütâkide hakkında ve muhâriblerin kâffesi bu mukâveleye iştirâk etmiş oldukları takdîrde ma'mûlünbih olacaktır.

Ondokuzuncu Madde

Muhâriblere âid donanmaların baş kumandanları mevâdd-ı sâlifenin teferruât-ı icrâiyyesi ile bunların musarrah olmayan ahvâlde hükûmet-i metbû'alarından aldıkları ta'limâta ve işbu mukâvelenâme kavâid-i umûmiyyesine tevffîkan hareket edeceklerdir.

Yirminci Madde

Düvel-i mümziye kendi donanmaları hey'etlerini ve bilhâssa taht-ı himâyede bulundurulan me'mûrîni mukâvele-i hâzıra ahkâmından haberdâr etmek ve bu ahkâmı efrâd-ı ahâlînin pîş-i nazar-ı ittîlâ'ına vaz' eylemek için tedâbir-i lâzımeyle tevessül eyleyeceklerdir.

Yirmibirinci Madde

Hükûmât-ı mümziye hengâm-ı muhârebede sefâindeki mecrûhîn ve hastagân haklarında efrâd tarafından vâki' olacak gârât ve sûmuâmelâtı men' etmek ve bir de mukâvele-i hâzıra icâbınca taht-ı himâyede bulunmayan sefâin tarafından beşinci maddede musarrah alâmet-i fârikanın sû-i isti'mâlini alâmât-ı askeriyyenin gasbı makâmında add ü i'tibâr ederek ona göre cezalandırmak için kendi kavânîn-i cezâiyyeleri kâfi değil ise, iktizâ' eden tedâbiri ittihâz etmeyi veya memleketleri mecâlis-i kavânîne teklîf eylemeyi dahi taahhüd ederler. Hükûmât-ı mezkûre işbu men' ü zecre müteallik tedâbiri mukâvele-i hâzıranın tasdîkinden i'tibâren nihâyet

beş gün zarfında Felemenk Hükûmeti vâsıtasıyla yekdiğerlerine teblîğ eyleyeceklerdir.

Yirmiikinci Madde

Muhâriblerin kuvâ-yı berriyye ve bahriyyesi arasında harekât-ı harbiyye vukû'u takdîrinde mukâvele-i hâzıra ahkâmı ancak sefâine irkâb olunan kuvâyâ tatbîk olunacaktır.

Yirmiüçüncü Madde

İşbu mukâvelenâme sür'ât-ı mümkün ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdî' kılınacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'a olarak tevdî'inde keyfiyyet-i tevdî'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzîm olunacak ve işbu zabıtnâme buna iştirâk eyleyen devletler süferâsı ile Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır. Tasdîknâmelerin sonraki tevdî'iyâtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk Hükûmetine bir teblîgnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır.

Tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdî'ine müteaallik zabıtnâme ile fıkra-i sâbıkada musarrah teblîgnâmelerin ve bir de tasdîknâmelerin sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti ma'rifetiyle ve diplomasi tarîkiyle derhal tevdî' olunacak ve fıkra-i sâbıkanın ma'tûf bulunduğu ahvâlde hükûmet-i mezkûre teblîgnâmenin târîh-i vürûdunu dahi hükûmet-i mezkûreye bildirecektir.

Yirmidördüncü Madde

6 Temmuz sene 1906 târîhli Cenevre mukâvelenâmesini kabûl edecek hükûmât-ı gayrı mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatlari mücâzdir. Kabûl ü muvâfakat arzûsunda olunan hükûmât bu bâbdaki fikr ü niyetini tahrîren Felemenk Hükûmetine iş'âr ile berâber muvâfakatnâmeyi dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i mezkûre hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır.

Felemenk Hükûmeti tebliğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmet-i sâirenin kâffesine derhal irsâl edecek ve tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu zikr ve tasrîh eyleyecektir.

Yirmibeşinci Madde

İşbu mukâvelenâme usûl ve nizâmı vechile tasdîk olunduktan sonra hükûmet-i müteâkide beynindeki münâsebâtta Cenevre mukâvelenâmesi kavâidinin muhârebe-i bahriyyeye tatbîki hakkındaki 29 Temmuz sene 1899 târîhli mukâvelenâmenin makâmına kâim olacaktır.

1899 senesi mukâvelenâmesi mezkûr mukâvelenâmeyi imzâ etmiş olub da işbu mukâvelenâmeyi tasdîk etmeyecek olan hükûmât beynindeki münâsebâtca mer'ıyyülicrâ kalacaktır.

Yirmialtıncı Madde

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdi'ne iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr-i tevdi'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden altmış gün sonra ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîklerini veya muvâfakatlarını mübeyyin tebliğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten altmış gün sonra mer'ıyyülicrâ olacaktır.

Yirmiyedinci Madde

Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân etmek istediği takdîrde ilân-ı mefsûhiyyet Felemenk Hükûmetine tahrîren tebliğ olunacak ve hükûmât-ı mezkûre tebliğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmâta tebliğ etmekle berâber bunun târîh-i vürûdunu iş'âr eyleyecektir. İ'lân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmât hakkında bu bâbdaki tebliğnâmenin Felemenk Hükûmetine vusûlünden bir sene sonra mer'ı ve mu'teber olacaktır.

Yirmisekinci Madde

Felemenk Hâriciyye Nezaretinde mahfûz bir defterde tasdîknâmelerin 23.maddenin 3. ve 4. fıkraları ahkâmına tevfiken icrâ olunacak olan emr-i tevdî' mübeyyin târîh ile kabûl ve muvâfakatı (24.maddenin 1.fikrası) veya i'lân-ı mefsûhiyyeti (27.maddenin 1.fikrası) mübeyyin tebliğnâmelerin ahz olunmuş olduğu târîh zikr ü tasrîh olunacaktır.

Hükûmât-ı mütâkideden herbirinin bu defter muhteviyyâtına kesb-i ittîlâ' etmesi ve bundan istihrâc olunacak sûret-i musaddakayı talep eylemesi mücâzdır.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar mukâvele-yi hâzırayı imzâ etmişlerdir. İşbu mukâvelenâme Lahey'de 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olup bu nüsha Felemenk Hükûmetinin hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdî' olunacaktır.

***) Hakk-ı müsâderenin muhârebe-i bahriyyeye tatbîkince ba'zı tahdîdât ve takyîdâta dâir İkinci Lahey Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan mukâvelenâmenin tercümesidir.**

BİRİNCİ FASIL

Posta muhârebâtı hakkındadır.

Birinci Madde

Bîtarâflara veya muhâriblere âid olup denizde bîtaraf veya düşman sefinesi üzerinde bulunan posta muhâberâtı gerek resmî ve gerek husûsî her ne mâhiyyetde olursa olsun taarruzdan masûndur. Sefine zabt ü müsâdere edilmiş ise müsâdereyi icrâ eden taraf evrâk-ı mezkûreyi sür'at-i mümkin ile mahallerine irsâl edecektir.

Fıkra-i ânifede mûnderic ahkâm-ı ablukanın ihlâli halinde mahsûr limana mahsûs olan veya oradan gelen muhâberât hakkında tatbîk olunmayacaktır.

İkinci Madde

Posta muhâberâtının taarruzdan masûniyeti kâidesi bîtaraf posta vapurlarının alelumûm bîtaraf sefâin-i ticâriyyeye mahsûs olan muhârebe-i bahriyye kavânîn ve âdâtına teba'iiyetden istisnâsını intâc etmeyecektir. Ma'ahâzâ bunların emr-i muâyenesi ancak lüzûm görüldüğü takdîrde sür'ât ve nezâket-i mümkinine ile icrâ olunacaktır.

İKİNCİ FASIL

Ba'zı sefâinin müsâdereden istisnâsı hakkındadır.

Üçüncü Madde

Münhasıran sayd-ı sâhiliyye veya mahall-i esfâr-ı sagîrîye mahsûs sefâin ile derûnlarındaki alât ve edevât-ı hamûle müsâdereden masûndur. Ma'ahâzâ sefâin-i mezkûre lâletta'yîn muhâsemâta iştirâk eder etmez bu masûniyetden mahrûm kalacaklardır.

Hükûmât-ı müteâkide sefâin-i mezkûrenin şekl-i hâricî-i müsâlemetkârîlerini muhâfaza ederek onları bir maksad-ı askerîde isti'mâl etmek için zarardan sâlim bir sefîne i'tibârıyla hâiz oldukları mâhiyyetden istifâde salâhiyyetini kendilerinden nez' ederler.

Dördüncü Madde

Hidemât-ı mezhebiyye-i ilmiyye ve hayriyyeye mahsûs sefâin dahi zabt u müsâdereden masûndur.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Bir muhârib tarafından zabt ü müsâdere edilen düşman sefâin-i ticâriyyesi mürettebâtı hakkında icrâ edilecek muâmelâta dâirdir.

Beşinci Madde

Bir düşman sefîne-i ticâriyyesi bir muhârib tarafından müsâdere olundukda sefîne-i mezkûrenin bîtaraf bir hükûmete mensûb tâifesi taht-ı esârete alınmaz.

Sefinenin kezâlik bîtaraf bir hükûmet teba'asından olan kapudan ve zâbitânı dahi harbin müddet-i devâmınca bir düşman seffinesinde hizmet etmeyeceklerini tahrîren ve kat'iyyen vaad ederlerse, esîr edilmezler.

Altıncı Madde

Düşman hükûmet-i teba'asından olan kapudan ve zâbitân ve efrâd-ı seffine muhârebenin müddet-i devâmınca muâmelât-ı harbiyyeye müteallik hiçbir hizmetde bulunmayacaklarını tahrîren ve sûret-i kat'iyyede vaad ve taahhüd etmek şartıyla kayd-ı esâretten muâf tutulacaklardır.

Yedinci Madde

Beşinci maddenin ikinci fıkrasıyla altıncı maddede musarrah ahvâl ve şerâit tahtında serbest bırakılan eşhâsın esâmîsi seffineyi müsâdere eden muhârib cânibinden hasmına iş'âr edilecektir. İşbu düşman tarafın bilerek eşhâs-ı merkûmeyi istihdâm etmesi memnû'dur.

Sekizinci Madde

Sâlifüzzikr üç maddede mûnderic ahkâm, muhâsemâta iştirâk eden seffâine tatbîk edilmeyecektir.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Ahkâm-ı İntihâiyye

Dokuzuncu Madde

İşbu mukâvelenâme ahkâmı ancak hükûmât-ı müteâkide arasında ve yalnız muhâriblerin kâffesi mukâvelenâmenin âkidinden bulundukları halde kâbil-i tatbîkdir.

Onuncu Madde

İşbu mukâvelenâme sür'ât-i mümkün ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi' kılınacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'a olarak tevdi'inden keyfiyyet-i tevdi'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzîm olunacak ve işbu zabıtnâme buna iştirâk eyleyen devletler süferâsıyla Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır. Tasdîknâmelerin sonraki tevdi'âtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk

Hükûmeti'ne bir tebliğnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdî'ine müteallik zabıtnâme ile fıkra-i sâbıkada musarrah tebliğnâmelerin ve bir de tasdîknâmelerin sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti ma'rifetiyle ve diplomasi tarîkiyle derhal tevdî' olunacak ve fıkra-i sâbıkanın ma'tûf bulunduğu ahvâlde hükûmet-i müşârünileyha tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu dahi hükûmât-ı mezkûreye bildirecektir.

Onbirinci Madde

Hükûmât-ı gayr-ı mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatlari mücâzdır. Kabûl ve muvâfakat arzûsunda bulunan hükûmet bu bâbdaki fıkra ü niyetini tahrîren Felemenk Hükûmeti'ne iş'âr ile berâber muvâfakatnâmeyi dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i mezkûre hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır. Felemenk Hükûmeti tebliğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmât-ı sâirenin kâffesine derhal irsâl edecek ve tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu zikr ü tasrîh edecektir.

Onikinci Madde

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'aki tevdî'ine iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr-i tevdî'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden 60 gün sonra ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîknâmelerini veya muvâfakatlarını mübeyyin tebliğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten 60 gün sonra mer'ıyyülicrâ olacaktır.

Onüçüncü Madde

Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini i'lân etmek istediği takdirde i'lân-ı mefsûhiyyet Felemenk Hükûmeti'ne tahrîren tebliğ olunacak ve hükûmet-i mezkûre tebliğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmete derhal tebliğ etmekle berâber bunun târîh-i vürûdunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında ve bu bâbdaki tebliğnâmenin Felemenk Hükûmeti'ne vusûlünden bir sene sonra mer'î ve mu'teber olacaktır.

Ondördüncü Madde

Felemenk Hâriciyye Nâzırı mahfûz bir defterde tasdîknâmelerin onuncu maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları ahkâmına tevfikân icrâ olunacak olan emr-i tevdî'i mübeyyin târîh ile kabûl ve muvâfakatını (11. maddenin 2. fıkrası) veya i'lân-ı mefsûhiyyeti (13. maddenin 1. fıkrası) mübeyyin teblîğnâmelerin ahz olunmuş olduğu târîh zikr ü tasrîh olunacaktır.

Hükûmât-ı müteâkideden herbirinin bu defter muhteviyâtına kesb-i ittîlâ' etmesi ve bundan istihrâc olunacak suver-i musaddakayı talep eylemesi mücâzdır.

Tasdîkanli'lmakâl murahhaslar mukâvele-i hâzırayı imzâ' etmişlerdir. İşbu mukâvelenâme Lahey'de 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olup bu nüsha Felemenk Hükûmeti'nin Hazîne-i Evrâkı'nda mahfûz kalarak bir sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdî' olunacaktır.

*) Muhârebe-i bahriyye vukû'unda bîtaraf devletlerin hukûk ve vezâifine dâir İkinci Lahey Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan mukâvelenâmenin tercümesidir.

Birinci Madde

Muhârib devletler bîtaraf hükûmâtın hukûk-i hükûmrâniyesine riâyete ve bîtaraf arâzî veya sularda vukû'unu tecvîz edecek hükûmetlerce bîtaraflıklarının nakz u ihlâli demek olacak olan her gûne harekât ve muâmelâtdan tevakkî ve ictinâba mecbûrdurlar.

İkinci Madde

Muhârib devletlerin sefâin-i harbiyyesi tarafından bîtaraf bir hükûmetin karasularında sefîne zabt u müsâderesi ve hakk-ı muâyenenin ifâsı dâhil olmak üzere her gûne hareket-i hasmâne, hâl-i bîtarafının ihlâli demek olduğundan tamamiyle memnû'dur.

-Üçüncü Madde-

Bîtaraf bir hükûmetin karasularında bir sefîne zabt edildiği zaman bu hükûmet şâyed zabt olunan sefîne daha kendi hudûdu dâhilinde bulunuyor ise bu sefinenin zâbitân ve tâifesiyle berâber salıverilmesi ve zabt eden hükûmet tarafından derûn-i sefîneye vaz' ve ikâme edilen tâifenin tevkîf edilmesi zımında mâlik olduğu vesâiti isti'mâl edecektir.

Eğer zabt olunan sefîne bîtaraf hükûmetin hudûdu hâricinde bulunuyor ise bu hükûmetin talebi üzerine sefîneyi zabt eden hükûmet bunu zâbitân ve tâifesiyle berâber salıverecektir.

Dördüncü Madde

Bir muhârib devlet tarafından bîtaraf bir arâzîde veya bîtaraf sularda bulunan bir sefîne derûnunda hiçbir ganâim mahkemesi teşkîl olunamaz.

Beşinci Madde

Muhârib devletlerin bîtaraf liman ve suları kendi düşmanlarına karşı bahren üssülharekât ittihâz etmeleri ve alelhusûs oralarda radyo telgraf merâkizi veya karada veya denizde bulunan muhâriblerin kuvâsıyla vâsita-i muhârebe hizmetini ifâ edecek her türlü alât ve edevât vaz' ü te'sîs eylemeleri memnû'dur.

Altıncı Madde

Bîtaraf bir hükûmet tarafından muhârib bir hükûmete her ne nâm ile olursa olsun doğrudan doğruya veya bilvâsita sefâin-i harbiyye mühimmâtı veya her gûne alât ve edevât-ı harbiyye i'tâ olunması memnû'dur.

Yedinci Madde

Bîtaraf bir hükûmet muhârib devletlerden birinin veya diğerinin hesâbına olarak esliha ve mühimmâtın ve alelittlâk bir orduya veya bir donanmaya lüzûmu olabilecek her şeyin ihrâc veya transit sûretiyle nakl ü imrârı husûslarını men' etmeye mecbûr değildir.

Sekizinci Madde

Bîtaraf bir hükûmet kendisiyle hâl-i sulhde bulunduğu bir hükûmete karşı karakol hizmetini ifâ edeceğine veya harekât-ı hasmâneye muâvenet eyleyeceğine esbâb-ı makûleye mebnî kanaat eylediği her bir seffinenin techîz veya teslîhini kendi hudûdu dâhilinde men' için mâlik olduğu vesâiti isti'mâle ve birde kendi hudûdu dâhilinde adâd-ı harbiyyeye tamâmen veya kısmen tatbîk ve karakol hizmetini ifâyâ veya harekât-ı hasmâneye muâvenete tahsîs edilen her bir seffinenin techîz veya teslîmini kendi hudûdundan dışarı çıkmasını men' etmek üzere aynı teftîş ve nezâreti icrâyâ mecbûrdur.

Dokuzuncu Madde

Bîtaraf bir hükûmet muhârib hükûmetlerin sefâin-i harbiyyesinin veya bunlar tarafından zabt olunan sefâinin kendi liman ve körfezlerine ve karasularına kabûl ve idhâli husûsunda kendisince mevzû' şerâit ve tahdîdâtı veya memnûiyyeti muhâriblerin her ikisi hakkında dahi tatbîk etmeye mecbûrdur.

Mamafi'h bîtaraf bir hükûmet kendi tarafından mevzû' evâmir ve ahkâma tevfi'k-i hareketde tecvîz-i terâhî eden veya hâl-i bîtaraffiyi nakz ü ihlâl eyleyen muhârib seffinenin kendi limanlarına duhûlünü men' edebilir.

Onuncu Madde

Bir hükûmetin bîtarafılığı muhârib devletlerin sefâin-i harbiyyesinin ve bunlar tarafından zabt edilen sefâinin kendi karasularından sadece mürûr etmesiyle halelpezîr olmaz.

Onbirinci Madde

Bîtaraf bir hükûmet muhârib devletlerin sefâin-i harbiyyesinin kendi ruhsatnâmeli kılavuzlarını istihdâm etmelerine müsâade edebilir.

Onikinci Madde

Bîtaraf hükûmetin kavânîn ve nizâmâtında diğerk ahkâm-ı mahsûsanın fîkdânı halinde muhârib devletlerin sefâin-i harbiyyesinin mukâvele-i hâzırada musarraha ahvâl müstesnâ olmak üzere hükûmet-i mezkûreye âid liman ve mersâlardan veya karasularında 24 saatden ziyâde kalması memnû'dur.

Onüçüncü Madde

Muhâsemâta ibtidâr olduğundan haberdâr edilen bir hükûmet bir muharîbe âid bir sefîne-i harbiyyenin kendi liman ve mersâlarından birinde veya karasularında bulunduğunu istihbâr ettiği takdîrde 24 saat veya kavânîn-i mahalliyye ile muayyen müddet zarfında çıkıp gitmesi lüzûmunu sefîne-i mezkûreye teblîğ ve ihtâr eyleyecektir.

Ondördüncü Madde

Bir muharîbe âid bir sefîne-i harbiyye hasarâtından veya fırtınadan münbais olmadıkça bir bîtaraf limanda müddet-i nizâmiyyeden ziyâde temdîd-i ikâmet edemeyip esbâb-ı te'ahhur zîil olur olmaz azîmet edecektir.

Bîtaraf liman ve mersâlarla karasularında ikâmetin haddine mûtaallik kavâid münhasıran bir hizmet-i dîniyye, fenniyye veya hayriyyeye tahsîs olunan sefâin-i harbiyyeye şâmil değildir.

Onbeşinci Madde

Bîtaraf hükûmetin kavânîn ve nizâmatında diğer ahkâm-ı mahsûsanın fıkdhânı halinde bir muharîbe âid olup kendi liman veya mersâların birinde aynı zamanda bulunabilecek olan sefâin-i harbiyyenin hadd-i a'zamîsi üçden ibâret bulunacaktır.

Onaltıncı Madde

Tarafeyn-i muhâribeyne âid olan sefâin-i harbiyye aynı zamanda bîtaraf liman veya mersâlarda bulunduğu halde muharîblerden birine âid sefînenin azîmeti ile diğer taraf muhârib sefînesinin azîmeti arasından lâakal 24 saatlik bir zaman mürûr edecektir.

Azîmetlerin tertîbi vürûdlar tertîbine göre ta'yîn olunur, mükerrer ki ibtidâ vürûd eden sefîne ikâmet müddet-i nizâmiyyesinin temdîdi mücâz olan ahvâlde bulunmuş olsun bir muhârib sefîne-i harbiyyesi kendi düşmanının sancağını hâmil

bir sefîne-i ticâriyyenin azîmeti üzerinden lâakal 24 saat mürûr etmedikçe bîtaraf bir liman veya mersâdan infikâk edemez.

Onyedinci Madde

Bîtaraf liman ve mersâlarda muhâribler sefâin-i harbiyyesi ancak seyr ü hareketlerinin husûlü selâmetince lâbüdd olan derecede hasarlarını tamir edebilir; yoksa kuvve-i askeriyyelerini hiçbir vechile tezyîd eyleyemezler. Bîtaraf hükûmet me'mûrîni sür'at-ı mümkün ile icrâ olunması lâzım gelen tamirâtın nev' ve mâhiyyetini tahkîk ve müşâhede eyleyeceklerdir.

Onsekizinci Madde

Muhâribler sefâin-i harbiyyesi mühimmât-ı harbiyye veya teslihâtlarının tecdîd veya tezyîd etmek ve bir de mürettebâtlarını ikmâl ve itmâm eylemek için bîtaraf liman mersâlarıyla karasularından istifâde edemezler.

Ondokuzuncu Madde

Muhâribler sefâin-i harbiyyesi bîtaraf liman mersâlarda ancak vakt-i hizada ki me'kûlât-ı âdiyeleri mikdârını ikmâl için erzâk ve mekûlât tedârik edebilirler.

Kezâlik sefâin-i mezkûre ancak kendi memleketlerinin en yakındaki limanına gidecek kadar mahrûkat alabilirler. Bundan mâ'adâ işbu sefâin i'tâ olunacak mahrûkâtın ta'yîn-i mikdârınca bu usûlü kabûl eden bîtaraf memâlikde bulundukları zaman kömürlüklerinin alacağı mikdârı ikmâl için lüzûmu olan mahrûkâtı ahz edebilirler. Eğer bîtaraf hükûmetin kavânîn ve nizâmâtı iktizâsınca sefâin ancak vürûdlarından 24 saat sonra kömür ahz ederlerse bu müddet 24 saat temdîd olunur.

Yirminci Madde

Bîtaraf bir hükûmet limanında mahrûkât almış olan muhâribler sefâin-i harbiyyesi yine o hükûmete âid limanlardan birinde ancak üç ay sonra yeniden erzâk ve me'kûlât tedârik edebilirler.

Yirmibirinci Madde

Zabt olunan bir sefine bîtaraf bir limana ancak seyr ü sefere kabiliyetsizlikten, denizin fenalığından mahrûkât veya erzâk-ı me'kûlâtın fıkdanından nâşi getirilebilir sefine-i mezkûre bu limana duhûlünü istilzâm eden sebep zâil olur olmaz tekrar azîmet edecektir. Şayed bunu yapmayacak olursa bîtaraf hükûmet derhal azîmet etmesini bu sefineye ihtâr edecek ve sefine ihtâr-ı vâki'i isgâ etmediği halde onu zâbitân tâifesiyle berâber salıvermek ve zabt eden hükûmet tarafından derûn-ı sefineye konulan tâifeyi tevkîf etmek için mâlik olduğu vesâiti isti'mâl eyleyecektir.

Yirmiikinci Madde

Bir de bîtaraf hükûmet 21.maddede musarrah ahvâl hâricinde olarak getirilecek olan sefine-i mazbûtayı salıvermeye mecbûrdur.

Yirmiüçüncü Madde

Bîtaraf bir hükûmet ganâim mahkemesi kararına intizâren taht-ı hacizde bırakılmak üzere kendi liman ve mersâlarına getirilecek olan sefâinin taht-ı muhâfazada bulundurulsunlar veya bulundurulmasınlar duhûllerine müsâade edebileceği gibi zabt olunan sefineyi kendi limanlarından diğer birine de îsâl ettirebilir.

Eğer zabt olunan sefine bir sefine-i harbiyye tarafından taht-ı muhâfazada bulunduruluyor ise zabt eden hükûmet tarafından derûn-ı sefineye konulan zâbitân ile mürettebâtın muhâfazaya me'mûr sefineye geçmelerine müsâade olunur.

Eğer zabt olunan sefine yalnız başına icrâ-yı seyr ü sefer eder ise, zabt eden hükûmet tarafından derûnuna konulan adamlar serbest bırakılır.

Yirmidördüncü Madde

Eğer bîtaraf hükûmet me'mûrünün ihtârâtına rağmen muhârib bir sefine-i harbiyye ikâmete selâhiyyetdâr olmadığı bir limandan azîmet etmez ise bîtaraf hükûmet sefine-yi muharîbenin müddet-i devâmınca denize açılmayacak bir hâle

getirmek için lüzûm görebileceği tedâbiri ittihâz etmek hakkını hâizdir. Sefinenin süvarisi de bu tedâbirin icrâsını teshîl edecektir.

Bir muharîb sefine bîtaraf bir hükûmet tarafından tevkîf olduğu zaman zâbitân ile mürettebât dahi tevkîf olunur.

Bu sûretle tevkîf edilen zâbitân ile mürettebât derûn-i sefinede bırakılabilecekleri gibi gerek diğer bir sefinede gerek karada ibâte dahi edilebilecekler ve haklarında ittihâzına lüzûm görünen tedâbir-i tahdîdiyyeye tâbi tutulabileceklerdir. Mamefi'h daima sefinede idâresine muktezî adamlar bırakılacaktır. Zâbitân bilâmüsâade bîtaraf memleket arâzîsinden infikâk etmeyeceklerine söz verdikleri takdîrde serbest bırakılabilirler.

Yirmibeşinci Madde

Bîtaraf bir hükûmet kendi liman veya mersâlarıyla sularında ahkâm-ı sâlifinin her ne sûretle olursa olsun naks ve ihlâlini men' için mâlik olduğu vesâit derecesinde icrâ-yı teftîş ve nezârete mecbûrdur.

Yirmialtıncı Madde

İşbu mukâvelenâmede muayyen hukûkun bîtaraf bir hükûmet cânibinden icrâsı mevâdd-ı mûndericesini kabûl eden tarafeyn muhâribeyninden biri tarafından mugâyir-i dostî bir mu'âmele makâmında asla add ü i'tibâr olunamaz.

Yirmiyedinci Madde

Hükûmât-ı müteâkide kendi liman ve sularında muhâriblere âid sefâin-i harbiyye haklarında edilecek mu'âmeleye dâir kendi memleketlerinde câri olan bilcümle kavânîn ve nizâmât ve ahkâm-ı sâireye Felemenk Hükûmetine bir beyannâme irsâli ve bu beyannâmenin hükûmet-i mezkûre cânibinden derhal diğer hükûmât-ı müteâkideye teblîğ ve îsâli sûretiyle ve vakt ü zamânıyla yekdiğerlerine mütekâbilen teblîğ eyleyeceklerdir.

Yirmisekizinci Madde

İşbu mukâvelenâme ahkâmı ancak düvel-i müteâkide arasında ve yalnız muhâriblerin kâffesi mukâvelenâmenin akîdeyninden bulundukları halde kâbil-i tatbîkdir.

Yirmidokuzuncu Madde

İşbu mukâvelenâme sür'at-i mümkünine ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi' kılınacaktır. Tasdîknâmelerin ilk def'a olarak tevdi'inde keyfiyyet-i tevdi'i mübeyyin bir zabıtnâme tanzîm olunacak ve işbu zabıtnâme buna iştirâk eyleyen devletler süferâsıyla Felemenk Hâriciyye Nâzırı tarafından imzâ kılınacaktır. Tasdîknâmelerin sonraki tevdi'iyâtı tasdîknâmenin rabtıyla Felemenk Hükûmetine bir tebliğnâme irsâli sûretiyle icrâ olunacaktır.

Tasdîknâmelerin ilk def'â ki tevdi'ine müteallik zabıtnâme ile fıkra-i sâbıkada musarrah tebliğnâmelerin sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet olunan hükûmât ile mukâvelenâmeye muvâfakat edecek hükûmât-ı sâireye Felemenk Hükûmeti marifetiyle ve diplomasi tarîkiyle derhal tevdi' olunacak ve fıkra-i sâbıkanın ma'tûf bulunduğu ahvâlde hükûmet-i mezkûre tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu dahi hükûmât-ı mezkûreye bildirecektir.

Otuzuncu Madde

Hükûmât-ı gayr-ı mümziyenin işbu mukâvelenâmeye muvâfakatlari mücâzdir. Kabûl ve muvâfakat arzûsunda bulunan hükûmet bu bâbdaki fikr ü niyetini tahrîren Felemenk Hükûmetine iş'âr ile berâber muvâfakatnâmeyi dahi irsâl edecek ve işbu varaka hükûmet-i mezkûre hazîne-i evrâkında hıfz olunacaktır.

Felemenk Hükûmeti tebliğnâme ile muvâfakatnâmenin sûret-i musaddakasını hükûmât-ı sâirenin kâffesine derhal irsâl edecek ve tebliğnâmenin târîh-i vürûdunu zikr ü tasrîh eyleyecektir.

Otuzbirinci Madde

İşbu mukâvelenâme tasdîknâmelerin ilk def'a ki tevdî'ine iştirâk eden hükûmât hakkında işbu emr ü tevdî'i mübeyyin zabıtnâme târîhinden altmış gün sonra (60) ve bilâhare tasdîk veya muvâfakat eyleyecek olan hükûmât hakkında dahi hükûmât-ı mezkûrenin tasdîknâmelerini ve muvâfakatlarını mübeyyin teblîğnâme Felemenk Hükûmeti cânibinden ahz edildikten altmış (60) gün sonra mer'ıyyülicrâ olacaktır.

Otuzikinci Madde

Hükûmât-ı müteâkideden biri işbu mukâvelenâmenin mefsûhiyyetini ilân etmek istediği takdîrde ilân-ı mefsûhiyyet Felemenk Hükûmetine tahrîren teblîğ olunacak ve hükûmât-ı mezkûre teblîğnâmenin sûret-i musaddakasını bilcümle hükûmâta derhal teblîğ etmekle berâber bunun târîh-i vürûdunu iş'âr eyleyecektir.

İlân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında ve bu bâbdaki teblîğnâmenin Felemenk Hükûmetine vusûlünden bir sene sonra mer'î ve mu'teber olacaktır.

Otuzüçüncü Madde

Felemenk Hâriciyye Nezareti'nde mahfûz bir defterde tasdîknâmelerin 29.maddenin 3. ve 4. fıkraları ahkâmına tevfi'kan icrâ olunacak olan emr ü tevdî'ini mübeyyin târîh ile kabûl ve muvâfakatı (30.maddenin 2.fikrası) veya ilân-ı mefsûhiyyeti (32.maddenin 1.fikrası) mübeyyin teblîğnâmelerin ahz olunmuş olduğu târîh zikr ü tasrîh olunacaktır. Hükûmât-ı müteâkideden her birinin bu defter muhteviyâtına kesb-i ittılâ' etmesi ve bundan istihrâc olunacak suver-i musaddakayı talep eylemesi mücâzdir.

Tasdîkanlilmakâl murahhaslar mukâvele-i hâzırayı imzâ etmişlerdir. İşbu mukâvelenâme Lahey'de 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olub bu nüsha Felemenk Hükûmetinin hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'nda da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdî' olunacaktır.

***) Balonlardan mermiyât ve mevâdd-ı infilâkiyye atılmasının memnû'iyetine dâir İkinci Lahey Sulh Konferansı'nda tanzîm olunan beyannâmenin tercümesidir.**

* İşbu beyannâme hükûmât-ı müteâkide beyninde tahaddüs edecek bir harb esnasında hükûmât-ı gayr-ı âkideden biri muhâribînden birine iltihâk ettiği anda artık mecbûrîyyülicrâ olmayacaktır.

İşbu beyannâme sür'ât-i mümkün ile tasdîk olunacak ve tasdîknâmeler Lahey'de tevdi' kılınacaktır. Tasdîknâmelerin tevdi'ini mutazammın bir zabıtnâme tanzîm edilecek ve işbu zabıtnâmenin sûret-i musaddakası hükûmât-ı müteâkidenin cümlesine diplomasi tarîkiyle tevdi' olunacaktır.

Hükûmât-ı gayr-ı mümziyenin işbu beyannâmeye muvâfakatları mücâzdir. Bu takdîrce işbu hükûmetler kabûl ve muvâfakatlarının Felemenk Hükûmetine hitâben yazılmış bir tebliğnâme ile iş'âr edecekler ve hükûmet-i müşârünileyha işbu tebliğnâmeyi diğer hükûmât-ı müteâkidenin cümlesine irsâl eyleyecektir.

Hükûmeti müteâkideden biri işbu beyannâmenin mefsûhiyyetini ilân etmek istediği takdîrde i'lân-ı mefsûhiyyet ancak tebliğnâmenin Felemenk Hükûmetine iblâğından bir sene sonra mer'î ve mu'teber olacaktır.

Felemenk Hükûmeti dahi işbu tebliğnâmeyi derhal diğer hükûmât-ı müteâkidenin cümlesine iblağ eyleyecektir.

İlân-ı mefsûhiyyet ancak bunu iş'âr edecek olan hükûmet hakkında mer'î ve mu'teber olacaktır.

Tasdîkanli'lmakâl murahhaslar beyanname-i hâzırı imzâ etmişlerdir.

İşbu beyannâme Lahey'de 18 Teşrîn-i evvel sene 1907 târîhinde yalnız bir nüsha olarak tanzîm olunmuş olup, bu nüsha Felemenk hükûmetinin hazîne-i evrâkında mahfûz kalarak birer sûret-i musaddakası İkinci Sulh Konferansı'na da'vet edilmiş olan hükûmâta diplomasi tarîkiyle tevdi' olunacaktır.

**E) Konferansın Bir Temennisi: Uluslararası Adalet Divanı'nın Tesisine
Dâir Lahey Mukavelesi Layihası³⁴**

Birinci Fasl

Adalet Divanı'nın Düzenlenmesi

Birinci Madde

Anlaşmalı güçleri organize etmek için varolan mahkemenin haricinde bir Adalet Divanı Mahkemesi olacaktır. Özgür ülkelerin eşitliği ilkesine dayanan (bir kurum olarak) dünyadaki farklı sistemleri temsil eden hakimler bulunacaktır.

İkinci Madde

Adalet Divanı Mahkemesi ahlâken yüksek ve ülkeleri için gerekli şartlara sahip hakemler heyeti tarafından kabul edilecek ve uluslararası hukuk kanunlarını karşılayacaktır.

Hakim ve hakim vekilleri mümkün olduğunca varolan hakem mahkemesi içinden seçilecektir. Seçim şimdiki anlaşmanın onayını izleyen 6 ay için yapılacaktır.

Üçüncü Madde

Hakim ve vekilleri 12 yıllık periyot için seçilecek, uluslararası barış tartışmalarının tanziminden sorumlu olacaktır.

Ölüm veya görevden istifâ durumunda hakim ve vekilleri yerine aynı şekilde yenisi seçilecek, seçilenler o tarihten itibaren 12 sene için sorumlu olacaktır.

³⁴ Sicill-i Kavânîn, XI, s.630-635; (İşbu mukavele layihası 13 Kanûnievvel 1920 tarihli statü ile müteşekkil Lahey Adalet Divanı'nın temel taşını teşkil eder.) Bkz. Sicill-i Kavânîn, X, s.575.

Dördüncü Madde

Adalet Divanı Mahkemesi hakimleri kendi aralarında eşit olacaklardır. Seçim tarihi belirtilmesinden sonra mevki alacaklar, tarih aynıysa yaşlı olan sıralamada önde gelecektir.

Hakem vekilleri de fonksiyonlarına göre hakemlerdeki gibi uygulama olacak ve onlara göre mevki alacaktır.

Beşinci Madde

Hakemler görevleri sırasında ve ülkeleri haricinde ayrıcalık ve diplomatik imtiyazlara sahip olabilecektir.

Görev öncesi hakem ve vekilleri idari meclis önünde yemin etmek zorunda veya törenle görevlerini tarafsız olarak ve bütün vicdanlarıyla kabul etmek zorundadırlar.

Altıncı Madde

Mahkeme her yıl özel heyeti oluşturacak 3 asıl 3 yedek olmak üzere 6 seçecektir. Seçim gizli oyla yapılacaktır. Heyet üyeleri görevlerini hakimlik süreleri bitinceye kadar devam ettireceklerdir.

Yedinci Madde

Hakimlere veya taraf avukatlarına veya meclisine, ulusal mahkeme kararlarında, hakem mahkemesinde veya anket komisyonlarındaki herhangi bir konudaki adli icrâatların uygulanması yasaktır.

Vekaleti sırasında hiçbir hakim adalet divanı mahkemesi önünde görevli veya avukat olamaz.

Sekizinci Madde

Mahkeme başkanı ve başkan yardımcısı oy çokluğuyla seçilir. İki gizli oylamadan sonra, hâlâ eşitlik varsa kur'a çekilir.

Dokuzuncu Madde

Adalet Divanı Mahkemesi hakimleri yıllık 6000 Felemenk florini alır. Ödemeler her dönemde yapılır. Başlangıç tarihi mahkemenin ilk toplantı tarihidir.

Özel durumlarda 1 günlük 100 florin alırlar. Ayrıca kendi ülkelerinde belirlenen yolculuk ücreti de kendilerine ödenecektir. Hakimin yerine geçen vekiller için de aynı şeyler geçerlidir.

Bu ödemeler, mahkemenin 33. maddesinde belirtilen maaşlara dahildir.

Onuncu Madde

Hakimler mahkeme için verdikleri hizmetin karşılığında, kendi ülkelerinden veya başka bir güçten herhangi bir ödeme alamazlar.

Onbirinci Madde

Mahkeme Lahey'de koltuk sahibi ve daha üstün güç olmadıkça bunu başka yere taşıyamaz.

Eğer durum gerektirirse, heyet partilerin kabulüyle toplantıları için başka yerde toplanabilirler.

Onikinci Madde

İdari meclis, mahkemenin daimi mahkemesinin fonksiyonlarını doldurur.

Onüçüncü Madde

Adalet Divanı Mahkemesi'nde Uluslararası Büro Greffier'a hizmet verir büro arşivleri korur ve idari işleri yönetir.

Büronun genel tabibi Greffier işlerini yerine getirir. Greffier'deki muavin tabibler, tercümanlar ve gerekli stegnograflar mahkemede yemin ederler ve ta'yin edilirler.

Ondördüncü Madde

Mahkeme yılda bir kere toplantı yapar. Toplantı Haziran'ın üçüncü çarşambası başlar ve gündem bitene kadar sürer.

Eğer heyet bu toplantıyı gerekli bulmazsa toplantı yapılmayabilir. Gerekli durumlarda ise heyet mahkemeyi olağanüstü toplantıya çağırabilir.

Onbeşinci Madde

Mahkeme çalışmalarından alınan hesap heyet tarafından kaleme alınır. Bu hesap kontrat halinde güçlere, uluslararası büro aracılığıyla teslim edilir. Aynı zamanda tüm mahkeme hakim yardımcılarıyla iletişim kurulur.

Onaltıncı Madde

Hakim ve hakim yardımcılar, hakim mahkeme üyeleri, hakim ve yardımcısının vazifelerine göre tekrar ta'yin edilir.

II. Fasl

Salahiyet ve Prosedür

Onyedinci Madde

Adalet Divanı Mahkemesi karşılaştığı bütün durumlarda salahiyet sahibidir.

Onsekizinci Madde

Heyet salahiyet sahibidir.

Ondokuzuncu Madde

Eğer taraflar mahkemeye itimat ederlerse, heyet uluslararası barış anlaşmasının 52.maddesindeki uzlaşmanın konusunda da söz sahibidir.

Eğer taraflardan sadece biri bile sorsa heyet söz sahibidir. Şu durumda:

Birincisi, hakem tarafından kabul edilen veya anlaşma yenilenmesinde, anlaşmazlık durumunda ve her anlaşmazlıkta uzlaşma gerekiyorsa, heyet söz sahibidir. Bununla beraber, eğer diğer parti anlaşmazlık konusunda hakeme ihtiyaç görmezse dava mahkemeye gitmez. En azından hakem anlaşması önceki soruya karar hakkını hakem mahkemesinde tartışır.

İkincisi; Eğer bir tarafın diğer tarafa ödeyeceği borçlar konusunda anlaşmazlık çıkarsa hakem çözümü kabul edilir. ancak başka çözüm bulunursa bu uygulanmaz.

Yirminci Madde

Her taraf kendisi için hakim atama yetkisine sahiptir. Bu atama müzakereyle gerçekleştirilir. Hakimler, heyetin yaptığı işleri denetlerler.

Eğer heyet anket heyetinden faydasına çalışıyorsa, bu vekalet mahkeme hakimlerinin dışındaki kişilere verilebilir. Yerleştirme, maaşları ve müfettiş atama ücretleri belirlidir ve onları seçen güçlere desteklenir.

Yirmibirinci Madde

Adalet Divanı Mahkemesi'nin görevleri anlaşmazda oluşturulmuştur, sadece kontrat güçlerine açıktır.

Yirmiikinci Madde

Mahkeme, çatışan tarafların barış anlaşmasında belirtilen prosedür kurallarını izler.

Yirmiüçüncü Madde

Mahkeme kullanacağı dili kendisi seçer ve mahkemede kullanılmasına izin verilen dilleri kendisi belirler.

Yirmidördüncü Madde

Barış anlaşmasının 63. maddesinin 2. fıkrasına göre, uluslararası büro hakimler arası görüşmelerde uzlaşma sağlar.

Yirmibeşinci Madde

Mahkeme konuyla ilgili partiler, şahitler ve uzmanlarla iletişim kurmak yerine direkt o gücün topraklarındaki devlere yönelebilir. Bunlar yazılı olmalıdır, ileride delil olarak kullanılabilir.

Bu konudaki dilekçeler sadece güçler egemenliklerinin ve güvenliklerinin tehdit edildiğini belirlerlerse reddedilebilir. Dilekçe reddedilmezse, masraflar sadece şu anda yazılı uygulama harcamalarını karşılar.

Mahkeme, üstünde hak sahibi olduğu devletin uzlaşması için müracaat hakkına sahiptir.

Mahkemenin bulunduğu yerdeki taraflara yapılacak bildiriler uluslararası büro tarafından uygulanabilir.

Yirmialtıncı Madde

Tartışmalar başkan veya yardımcısı tarafından yönetilir. Herhangi birinin bulunmaması durumunda varolan hakimler arasındaki en yaşlı olanı yönetir.

Taraflar tarafından atanan hakim tartışmaya başkanlık edemez.

Yirmiyedinci Madde

Mahkemenin tartışmaları gizli oturumla yapılır ve gizli kalır.

Bütün kararlar varolan hakimlerin çoğunluk kararıyla alınır. Eğer oylar eşitse ve oylarda bölünme varsa, son hakimın oyu, 4. maddenin 1. fıkrasına göre sonuncu olan sayılmaz.

Yirmisekinci Madde

Mahkeme kararlarının gerekçelerini göstermelidir. Katılan hakimlerin ismi belirtilir. Kararlar başkan ve katip tarafından imzalanır.

Yirmidokuzuncu Madde

Taraflar kendi masraflarını karşılar ve olağanüstü masrafların eşit hissesini de öder.

Otuzuncu Madde

21'den 29'a kadarki maddelerin düzenlenmesi heyet önündeki prosedüre benzer olarak gerçekleşir.

Eğer oylamada anlaşmazlık varsa, sadece bir parti tarafından katılmasına karar verilen üyenin oyu sayılmaz. Çünkü bir üyenin katılımını sadece bir üye kabul etmiştir.

Otuzbirinci Madde

Mahkemenin genel masrafları anlaşmalı devletlerce sağlanır.

İdari meclis mahkemenin işleyişi için gerekli esasları sağlamak üzere devletlere başvurur.

Otuzikinci Madde

Mahkeme kendi iç tüzük kurallarını kendi koyar. Bunu yaparken anlaşmalı devletler fikir alışverişinde bulunur.

Varolan antlaşmanın onayından sonra, mahkeme mümkün olduğunca bu düzenlemeleri geliştirmek, başkan, başkan yardımcısını ve heyet üyelerini seçmek için toplanır.

Otuzüçüncü Madde

Mahkeme varolan anlaşma prosedüründeki düzenlemelere değişiklik önerisi getirebilir. Bu öneriler anlaşmalı devletlere Hollanda hükümeti aracılığıyla bildirilir.

III. Fası

Son Düzenlemeler

Otuzdördüncü Madde

Varolan anlaşma mümkün olduğunca kısa sürede onaylanacak. Onaylar Lahey'de sunulacak. Her onay sözleşme düzenlenir, yazılı bir belge imzalayan tüm devletlerin diplomatik oyuyla elde edilir.

Otuzbeşinci Madde

Anlaşma onayından 6 ay sonra yürürlüğe girer. İptal durumu haricinde 12 yıllık süresi vardır, her 12 yılda bir yenilenir. İptali her dönemin bitiş tarihinden en az 2 yıl önce Hollanda hükümetine bildirilmelidir. İptal sadece belirtilen devlet üstünde etkili olacaktır. Anlaşma diğer devletler arasında uygulamada kalacaktır.

Bu raporlara göre Uluslararası İkinci Lahey Barış Konferansı'nda kararlaştırılan maddeler Osmanlı Devleti'nce irdelenmiştir. Maddelerin içeriklerine göre Osmanlı Devleti aleyhine kullanılabilecek durumların, kısaca Osmanlı Devleti'nin dikkatli olmasını gerektiren durumların ana başlıkları Paris beyannâmesinin deniz ilişkileri konusunda uygulanacak maddeleri, Kızılây işaretinin savaş sırasında harp gemilerinde kullanılabilmemesinin kabulü, Karadeniz ve Çanakkale Boğazları'nın savunması hususlarına ait önemli hukuk haklarının korunması olmuştur³⁵.

³⁵ BOA., A.DVN.MKL., nr. 46/16.

F) Konferans Öncesi ve Sonrasında Osmanlı Devleti'nin Bulgar Delegeleri ve Ermeniler Hakkındaki Tutumları

Osmanlı Devleti'ni konferans öncesi ve sonrası, uzun süre rahatsız eden konulardan biri de Bulgar delegelerinin durumu olmuştu. Şöyle ki; Bulgaristan Emareti Hariciye Nazırı olan Mösyö İstançof Birinci Lahey Konferansı'na, Bulgaristan delegesi olarak katılmıştı. 1907'de İkinci Lahey Barış Konferansı'na da delege olarak katılan İstançof, konferans tertip komisyonuna, konferansta devletlerin alfabe usulüne göre yer almaları teklifini götürmüş ve bu teklif de komisyon tarafından uygun bulunarak, konferansta Bulgaristan "B" harfiyle Türkiye'den önce yer almıştı³⁶. Ayrıca Bulgaristan, konferans sonucunda alınan kararları da alfabe sırasına göre Osmanlı Devleti'nden önce imzalama yetkisine sahip olmuştur.

Lahey Barış Konferansı'na katılan Bulgarlar'ın alfabe sistemine göre Türkiye'den önce gelmesi Osmanlı Devleti'nce tepkilere yol açmıştı. Bundan dolayı Osmanlı Devleti, Petersburg Elçiliği'ne gönderdiği telgrafında³⁷, Bulgar delegelerin "B" harfiyle Osmanlı Devleti'nden önce gelmeleri, devlete bağlı bir emaretin bağlı olduğu devletten önce gelmesinin kötü birtakım siyasi ve askeri olaylara sebep olacağı, bu nedenle yapılan bu yanlışın derhal düzeltilmesi, aksi taktirde alınan kararların hiçbirine Osmanlı Devleti tarafından imza ve onay verilmeyeceğini belirtmiştir. Bu şekilde itirazlarını dile getiren telgraflarında, Baron Marşal ve Mösyö Nelidof'un cevapları olumsuz olmuştur. Baron Marşal ve Mösyö Nelidof, "Uluslararası Konferans düzeninin alfabe sırasına göre olmasının doğal olduğunu ve bunun asla herhangi bir otorite zayıflığı olarak yorumlanmaması gerektiğini telgraflarında gerekçe olarak sunmuşlardır"³⁸ demektedirler.

Osmanlı Devleti ise itirazında ısrar ederek, çok yakın zamanda böyle bir durumun gazetelerde haber olacağına, siyasi ve askeri olaylara meydan verebileceğine dikkat çekmeye devam etmişti. Osmanlı Devleti'nin aksi taktirde hiçbir kararı imzalamayacaklarını söylemeleri üzerine, Baron Marşal ve Mösyö Nelidof, Turhan Paşa'nın hiçbir itirazı olmadan, Birinci Protokol kararlarını alfabe sırasına göre, Bulgaristan'dan sonra, imzaladığını bildirmişlerdi. 21 Haziran 1907

³⁶ Aynı vesika.

³⁷ BOA., Yıldız Defterleri, nr.14621.

³⁸ BOA., Y.A. Hus., nr. 512/47.

tarihli Turhan Paşa tarafından Lahey'den gönderilen telgrafta ise, bu haberin asılsız olduğu ve ilk protokolün imzasında Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti'nden önce gelmesi nedeniyle şimdilik alınan hiçbir karara imza atılmamış olduğu belirtilmiştir³⁹.

Konferans süresince devam eden bu yazışmalar sonuçsuz kalmış ve Osmanlı Devleti'nin talepleri kabul edilmemiş çeşitli gerekçelerle devlet imzaya zorlanmıştı. Bunun üzerine Turhan Paşa Lahey'den ayrılmak için Osmanlı Devleti'nden izin istemiş, ancak Rusya Hükümeti'nin, Bulgaristan delegelerinin bir önceki barış konferansında olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin yanında imzalama yetkisinin verilmesi konusunda Nelidof'a bir emir göndereceği sözünü vermesiyle, Osmanlı Devleti Turhan Paşa'ya Lahey'den ayrılma iznini vermemiştir⁴⁰.

Ancak Rusya sözünde durmamıştı. Osmanlı Devleti'nin İstanbul'u suçlayan ve bu emr-i vaki durumdan İstanbul'u sorumlu tuttuğu telgrafına karşılık ise, "Bulgaristan'ın bundan önceki Roma, Cenevre gibi uluslararası konferanslarda da alfabe sistemine göre önce imza yetkilerinin olduğu ve bunun da hiçbir olaya sebebiyet vermediği yazılıdır. Yine telgrafında konferans başkanı, "bu durum ve konferans kararlarının Osmanlı Devleti aleyhinde asla olmadığını, çok doğal olan bu uygulamanın, Osmanlı Devleti'nce kabul edilmesi ve devlete yakışan şekilde mukavelenâmenin imzalanmasını gerektiğini"⁴¹ yazılı belirtmektedir.

Konferans başkanı tarafından 18 Ekim 1907 tarihli bir telgraf gönderilmişti. Osmanlı Devleti delegeleri bu cevap üzerine hiçbir mukavelenâmeyi imzalamadan Lahey'den ayrılmışlardı. Bunun üzerine konferans başkanından gelen bir diğer telgrafta ise; Osmanlı Devleti konferansa katıldığı halde, mukavelenâmeyi imzalamadığı takdirde, konferansa katılmamış sayılacak ve barış konferansı maddelerinden asla yararlanamayacağı, devletler arasındaki ilişkilerinde anlaşmazlığa düştüğünde sorunun barışçı yollardan çözümlenmesi, hakem mahkemesine başvurulması gibi vs. lehinde olabilecek maddelerden faydalanamayacağı uyarısı yapılırken, Amerika Devleti'nin Emareti olan Küba'nın

³⁹ Aynı vesika.

⁴⁰ BOA., İrade Hususi, nr. 1325. N.20.

⁴¹ BOA., A.DVN.MKL., nr. 46/16.

dahi Amerika'dan önce protokolde yer almış ve kararları önce imzalamış olması örneğiyle Osmanlı Devleti'nin tekrar imzaya davet edilmişti. Konferans başkanı ayrıca Osmanlı Devleti'ne bu konuda anlayışlı olmasını ve mukavelenâmelerin imzalanma süresi geçse de Osmanlı Devleti'ne bir hak tanınarak imzaya çağırıldıklarını⁴² ve böylece imzalayabileceğini bildirmişti.

Osmanlı Devleti bu davet üzerine, lehine görünen bazı maddelerin aleyhine kullanılabileceği endişesiyle yalnızca bu defalık olmak üzere mukavelenâmeyi imzalamaya karar vermişti. Osmanlı Devleti tüm katılan devletlere de bu açıklamayı bildiren telgraflar göndermiş ve konferans komisyonuna da bu tür konularda daha dikkatli olunmasını önemle belirtmişti⁴³.

Bulgaristan delegelerinin protokolde önce gelmeleri hususunun Osmanlı Devleti'ni bu derece düşündürmesi ve sürekli bu durumu değiştirme çabaları, konferans öncesi Sofya'da yaşayan Ermeniler'in birtakım eylemlerde bulunup, olaylar çıkarmaları en büyük etken olarak gösterilebilir. İkinci Lahey Barış Konferansı düzenlendiği sırada, Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan Komiserliği'nden aldığı bilgiye göre, Sofya'da yaşayan Ermeniler'den bir grup, Haziran ayında bir toplantı düzenlemişler ve bu konferansta Lahey Konferansı dolayısıyla Ermeniler'in yaşadığı Osmanlı Devleti'ne bağlı iller hakkında bazı suçlamalar içeren müzakereler yapmışlar ve görüşmelerin raporlarını Paris'te yaşayan Victor Yrar ve Piyer Siyepar isimli gazetecilere göndermişlerdi. Konuyla ilgili ayrıca Malta ve Bulgaristan'ın diğer yerlerinde de toplantılar düzenlemiş oldukları bildirilmekteydi⁴⁴.

Bu telgraflar hakkında Osmanlı Devleti'nde yapılan görüşmeler sonunda, defalarca belirtilen kıtas," devletin içişlerinin hiçbir zaman ne konferansta ne de konferans sonrasında sözkonusu olamayacağı, Ermeniler ve diğer gruplar tarafından konferans kurulunca herhangi bir konuda devletin içişleri ile ilgili başvuruların kabul edilmemesi gerektiği", kararlarına varılmış ve bu konudaki önlemlerini almışlardı⁴⁵.

⁴² Aynı vesika.

⁴³ Aynı vesika.

⁴⁴ BOA., İrade Hususi, nr. 1325. Ca. 31

⁴⁵ BOA., İrade Hususi, nr. 1325. Ca. 31; BOA., Yıldız Defterleri, nr. 14649.

Osmanlı Devleti gerek Ermeniler'in hareketleri, gerekse konferansta Bulgar delegelerinin öncelik haklarını kabullenmeyen telgraflar göndererek, olabilecek siyasi, askeri her türlü olayı önlemeye çalışmıştır. Devletlerarası ilişkilerin karışıklığı ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu karışıklık, Osmanlı Devleti'ni bu derece temkinli olmaya itmiş, barış kararları şeklinde isimlenen bir savaş sahnesinde yer alma endişesi, Osmanlı Devleti'ni böylesi titiz davranmaya sevk etmişti.

G) Osmanlı Delegesi Turhan Paşa'nın Raporları

Lahey Konferansı'nda deniz ablukasına dâir 1856 Paris Beyannâmesi esas alınmak üzere ele alınan kararların görüşüleceği komisyonda Turhan Paşa'nın da bulunması uygun görülmüştü. Bu konuda danışılacak mercî Almanya devleti idi. Büyük donanmaya sahip üç devlete karşı oldukça etraflı ve dikkatli araştırılması gerektiğini belirten Baron Marşal ve Turhan Paşa konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunmuşlardı. Osmanlı Devleti de bu konuda oldukça hassas davranmış; asla Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nı tehlikeye düşürecek maddelerin yer almamasına dikkat etmiştir⁴⁶.

Daha önce de belirttiğimiz üzere Konferans Başkanından gönderilen telgraflarla, imza süresi geçmesine rağmen, bir hak tanınarak Osmanlı Devleti'nin imzaya davet edildiği bilinmektedir. Bu davet telgrafları üzerine Osmanlı Devleti mukavelenâmeyi imzalamaya karar vermiş, bunun için devlet tekrar, alınan kararları kendi arasında tartışmaya açarak, devlet içindeki kurumlarla görüşmeleri yeniden başlatmıştı.

Görüşmeler sırasında konferansın asıl maksadı üzerinde durulmuştu. 13 mukavelenâme, 1 beyannâme ve 5 temenni ile 1 senetnâmeden oluşan konferansın asıl maksadı barışın sağlanması olsa da maddelerin sadece bir ikisi barış ile ilgili, çoğu savaşa yönelik kararlardır" görüşünde birleşmişlerdi⁴⁷.

⁴⁶ BOA., Yıldız Defterleri, nr. 14649; BOA., A.DVN.MKL. nr. 46/16; BOA., İrade Hususi, nr. 1326. Ca. 51.

⁴⁷ BOA., A.DVN.MKL., nr. 46/16.

“Barış ortamı elbette birdenbire sağlanamayacaktır. Yalnız barışa giden bir aşama olacaktır. Bu sebeple İkinci Barış Konferansı’nın asıl görevi de barışa giden huzurlu ortamı sağlayabilmektir. Dikkat edilirse temenniler arasında 7 yıl sonra üçüncü bir barış konferansı düzenlenmesi yer almaktadır. Huzurlu ortamın sağlanmasına biçilen ömür yaklaşık 7 yıldır⁴⁸” gibi yaklaşımların yer aldığı görüşmeler sonunda konferans, itiraz edilen maddeleri tespit ederek, bu konulardaki sıkıntılar giderildiğinde imzalama kararını almıştır.

Osmanlı Devleti’nin barış mukavelenâmesinde itiraz ettiği veya uygun gördüğü maddeleri şöyledir⁴⁹:

1) Devletlerarası anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmesine dâir mukavelenâmenin, 48. ve 53. maddesinin 2. fıkrası ve hatta mukavelenâmenin geneli hakkında hakeme başvurulmasının Osmanlı Devleti’nin isteğine bağlı olduğu, bu konuda hiçbir suretle mecburiyeti olmadığına ve isteğe bağlı hakkını her zaman saklı tuttuğuna dâir itirazı;

2) Kara savaşlarında uygulanacak kanun ve hükümlere dâir nizamnâme hükmüne münakaşa ve muâmelattan dolayı tazminat talebi hakkındaki itirazı;

3) Ticaret gemilerinin, harp gemileri haline getirilmesine dâir olan mukavelenâme hükmünün harp ilânında Osmanlı Devleti karasularında ve açık denizlerde bulunan gemileri içermemesine dâir talebi;

4) Deniz altındaki torpillere dâir mukavelenâme hükümlerinin boğazlara tatbik edilmemesi ve bu torpillerin (beka-mili) henüz belirlenmediğinden bu konuda hiçbir kararın kabul olunmayacağı;

5) Devletlerarasında yüksek derecede bir Ganaim-i Bahriye Mahkemesi oluşturulacağına dâir mukavelenâmeye bu konudaki padişahın iradesinde uygun görüldüğü;

⁴⁸ BOA., A.DVN.MKL, nr. 46/16; BOA., YEE, nr. 49/28.

⁴⁹ BOA., A.DVN.MKL, nr.46/16; The Reports to the Hague Conferences of 1899 and 1907, (Editör: James Brown Scott), Oxford 1917, s. 902-911.

6) Deniz savaşlarında tarafsız devletlerin hukuk ve görevlerine dâir mukavelenâmenin Çanakkale ve Karadeniz Boğazlarını kapsamayacağına dâir istekler;

7) Cenevre Mukavelenâmesi'nin maddelerinin deniz savaşlarına uygulanmasına dâir mukavelenâmenin görüşülmesi esnasında Osmanlı Devleti hastane gemilerine "Hilâl-i Ahmer" Bayrağı çekilmesi gerektiğini, bunun kara savaşlarında bile hastanelere dahi "Hilâl-i Ahmer" Bayrağı çekilmesi konusuna yer vereceğine dâir İsviçre Hkmeti Başkanlığı'ndan Cenevre Mukavelenâmesi hükümlerinden yararlanan tüm devletlere gönderilmiş olduğu ve bunun kabulünün uygun görüldüğüne dâir talepleridir.

Böylece, Osmanlı Devleti İkinci Lahey Barış Mukavelenmelerinin bazılarına itirazlarını kaydettirmek üzere mukavelenmeleri imzalamıştır.

III. BÖLÜM

OSMANLI PARLAMENTOSU ULUSLARARASI BARIŞ KOMİSYONU VE KOMİSYONUN KATILDIĞI İLK KONFERANS: BRÜKSEL KONFERANSI, ALDIĞI KARARLAR KONFERANSIN KAPANIŞI VE BRÜKSEL BAHİRİ KONFERANSI

A) OSMANLI PARLAMENTOSU ULUSLARARASI BARIŞ KOMİSYONU'NUN KURULUŞU

Avrupa dünyasında 1880'li yıllarda başlayan uluslararası barışı sağlama çabaları, Parlamentolararası Birliğin kurulmasının temel nedeni olmuştur. Parlamentolararası Birlik, Birinci ve İkinci bölümde anlattığımız üzere barışı sağlama hedefini uluslararası Lahey Barış Konferansları ile başarıya ulaştırmıştır.

Amerika ve Avrupa'yı saran bu barış fikri 1899 ve 1907 Uluslararası Lahey Barış Konferansları'na katılan Osmanlı Devleti'ni de etkilemişti. Bu konferanslar, 1889'da İngiltere ve Fransa'nın başlatmış oldukları Parlamentolararası Birliğin barışı sağlama ve silahsızlanma yarışını durdurma konferanslarının, dünya devletlerini bünyesinde barındırdığı daha geniş kapsamlı barış konferanslarıydı. Parlamento sistemine sahip Avrupa Devletleri'nin "Parlamentolararası Birlik" şeklinde genel bir meclise dönüştüğü bu konferanslar birer-ikişer sene aralıklarla düzenlenmeye devam etmişti¹.

Osmanlı Devleti parlamentosunda 1908 sonrasında daha önceden düşünülen Parlamentolararası Birliğe katılma fikri hızla uygulamaya dönüştürülmüştür.

¹ Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdiyyenin Nizâmname-i Esâsiyyesi ,madde- 6.

Bu fikri benimseyenler, Osmanlı Mebusan Meclisi Başkanı Ahmet Rıza Bey², Beyrut Mebûsu Süleyman El-Bustani³ ve Lazkiye mebûsu Mehmet Arslan Bey⁴ öncülüğünde Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu oluşturma girişimleri derhal başlatılmıştır⁵.

İsimlerini belirttiğimiz bu üç barışsever, Avrupa'daki birlik üyeleriyle görüşmeler yaparak, Osmanlı Devleti'nin de bu birliğe katılmasının faydalı olacağı görüşüne varmışlardı. Temelleri Osmanlı meclisinin açılmasından önce oluşan bu fikir, meclisin açılmasıyla hız kazanmıştı. Ancak Lazkiye Meb'usu Mehmet Arslan Bey'in 31 Mart Vak'ası'nda şehit düşmesiyle, onun tüm görevlerini arkadaşı Süleyman El-Bustani üstlenerek komisyonun kurulması için çalışmalarını başlatmıştı.

22 Kanun-u evvel 1325 (Hicri 4 Zilhicce sene 1327) tarihinde Süleyman El-Bustani Avrupa Devletleri Parlamentolarında olduğu gibi, Osmanlı Devleti Parlamentosu'nda da bir Barış Komisyonu kurulmasıyla ilgili, Çırağan Sarayı'nda düzenlediği toplantıda, düşüncelerini diğer mebûs ve âyânlarla paylaşmıştır⁶.

² "Ayân Meclisi üyelerinden Ali Bey'in oğludur. Galatasaray Sultanîsi'ni bitirmiş, Hariciye Nezareti Tercüme Kalemi'ne kâtip olarak girmiştir. 1884'te tarım eğitimi yapmak üzere Fransa'ya gitti. Pozitivist düşünceyi benimsedi. 1895'te İttihad-ı Osmanî Cemiyeti'nin Paris şubesini oluşturdu. Ancak örgütün adını İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak değiştirdi. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin görüşlerini yaymak üzere Meşveret adıyla bir gazete çıkardı. Kendi arkadaşlarıyla çelişkiye düştü. 1902'de Paris'te toplanan Birinci Jöntürk Kongresi bu ayrılığı somutlaştırdı. 8 Aralık 1908'de 472 oy ile İstanbul'dan mebûs seçildi. Meclis-i Mebûsân Başkanlığına getirildi. Padişah, 23 Ocak 1912'de, Ahmet Rıza'yı Ayân Meclisi üyeliğine atadı. Ayân Meclisi başkanlığı yaptı. Kurtuluş Savaşı sırasında Fransa'da yaşadı. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin ilkeleri doğrultusunda Fransız devlet adamlarıyla görüştü. 26 Şubat 1930'da vefat etti". Bkz. İhsan Güneş, Türk Parlamento Tarihi I. ve II. Meşrutiyet, II, Ankara 1998, s.203-204.

³ "1856'da Lübnan'da dünyaya geldi. Maruni bir aileye mensuptur. Betran El Bustani'nin koruyuculuğu altında eğitimini tamamladı. Bedros-El Civan'ın onbeş günde bir çıkardığı El-Canana adlı dergiyi haftada iki defa çıkardı. Bir süre de Salim El-Bustani tarafından çıkarılan El-Cüheyne gazetesini idare etti. 1878'de Mısır'a gitti. 1888'de gezilere çıktı. 1908 seçimlerine katıldı ve Beyrut mebûsu seçilerek İstanbul'a geldi. 21 Ocak 1911'de Ayân Meclisi üyeliğine atandı. Sait Hâlim Paşa Hükûmeti'nde Ticaret ve Ziraat Nazırlığı'na getirildi. Ancak bazı hükûmet üyeleri ile anlaşamadı. Osmanlı-Alman gemilerinin Rus donanmasına ateş açması, Rus kıyılarını bombalaması üzerine istifa etti. İsviçre'ye gitti. Burada uzun süre yaşadı. Hastalandı. 1924'te Amerika'ya gitmek zorunda kaldı ve burada hemşehrileri tarafından parlak bir törenle karşılandı. 1925'te vefat etti". Bkz. İhsan Güneş, aynı eser, s.161-162.

⁴ "Mustafa Arslan Bey'in oğlu olan Mehmet Arslan Bey, 10 Kasım 1908'de 58 oy alarak Lazkiye'den mebûs seçilmiştir. Hariciye Encümeni Reisliği de yapan Mehmet Arslan Bey, 13 Nisan 1909'da meşrutiyet karşıtlarınca çıkarılan isyan sırasında şehit edilmiştir". Bkz. İhsan Güneş, aynı eser, s.311.

⁵ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.22.

⁶ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.23.

Toplantıya katılanlar arasında, birkaç ay evvel Temmuz 1325 tarihinde Paris ve Londra Meclis-i Mebûsânı'nı ziyaret eden mebûs ve âyânlar⁷ dahi bulunmaktaydı. Süleyman El-Bustani, davetinin ve düzenlediği toplantının amacının, Avrupa devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de uluslararası bir barış komisyonunun kurulması olduğu, böylece kurulacak bu komisyonun Parlamentolararası Birlik'te yer almasının uygun olup Osmanlı Devleti'ne sağlayacağı faydalarından söz etmiştir. Fransa Meclis-i Ayân üyesi ve meşhur barışsever Mösyö Dostoronelde Konstan'la olan görüşmelerine yer veren Bustani, konuşmasını şöyle devam ettirmiştir:

“Böyle bir teşebbüs-ü mühimme tevessül etmekle en evvel bir vazife-yi hamiyet ifâ etmiş oluyoruz. Hamiyet ve muhabbet-i vataniyetin sulh-u umûmi ile kâbil-i tevfiq olmadığı hakkındaki iddia artık sıhhat ü ciddiyetini kaybetmiştir. Filhakika biz Osmanlılar, vatan-ı muazzezimize, istiklâlimizi indelicâb müdâfaa etmek için pek kuvvetli olmak arzusundayız. Fakat münâsebet-i beynelmilel hakk ve adaletin kuvvete galebe etmesi hususundaki arzumuz ise daha şedîddir. Yeniden iktisâb kuvvet ü zindeği etmek, cerihelerimizi tedâvi edebilmek, dahilen matlûbumuz olan ıslahat ü tekemmülâta nâil olabilmek için sulh ve asayişe ve bir ferdâ-yi sükûna ihtiyacımız vardır”.

Süleyman El-Bustani Efendi'nin konuşmasından görüldüğü üzere bu girişimin insanlık görevi olduğu ve bazı otoritelerin genel bir barışı sağlama çalışmalarının vatani kurtaramayacağı düşüncesinin artık geçerliliğini yitirdiğinden bahsetmiştir. Ayrıca son cümlelerini “Osmanlı Devleti'nde yenilikler yapılabilmesi için birtakım askeri ve siyasi alınan yaraları tedavi edebilmek için refah bir geleceğe ihtiyacımız var.” diyerek bitirmiştir.

Toplantıya katılanlar tarafından alkışlanan bu düşünceler, kısa sürede işlerlik kazanarak, komisyon oluşturuldu. Bundan sonraki toplantılarda Komisyonun İçtüzüğü hazırlandı. Bustani Efendi'nin düzenlediği içtüzük, üyelerce kabul edildi. Kabul edilen, komisyonun tüzüğü şöyledir:

⁷ Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri, 104. inikad, 18 Haziran 1325; 112. inikad, 2 Temmuz 1325; 114. inikad, 4 Temmuz 1325; 117. inikad, 9 Temmuz 1325; 118. inikad, 13 Temmuz 1325; 119. inikad, 14 Temmuz 1325.

- Osmanlı Parlamentosu Sulh Beynelmilel Hey'etinin Nizâmnâme-i Dâhiliyyesi⁸

* Birinci Madde: Beynelmilel tahaddüs edecek ihtilâfâtın usûl-i tahkîm ile fazlpezîr olması fikrini kavânin-i dâhiliyye ve muâhedât-ı düveliyye vâsıtasıyla Memâlik-i Osmâniyye'de ta'mîm eylemek maksadına mübtenî ve beynelmilel sulh encümeni nâmı altında olarak müteşekkil hey'et, münâsebât-ı düveliyyede kuvvet yerine hak ve adaletin kâim olması esbâbını isti'mâl edecektir.

* İkinci Madde: Â'yân ve meb'ûsândan herkim arzû ederse encümene a'zâ olabilir. A'yân ve meb'ûslukdan infikâk encümenden infikâkı istilzâm etmez.

* Üçüncü Madde: Geçen şehir-i temmuzda Paris ve Londra'ya azîmet etmiş olan on sekiz meb'ûs ile şimdiye kadar ictimâ' ve programı tanzîm ve kabûl eden a'yân ve meb'ûsân müessis addolunacaklardır ve fakat şu te'sîsden dolayı bir imtiyâz veya rûchânı hâiz bulunmayacaklardır.

* Dördüncü Madde: Encümenin her a'zâsı asgarî altı lira olmak üzere mürettebât-ı senevîyye verecek ve şu mürettebât-ı dâimeye ilâveten te'sîsât-ı ibtidâiyye nâmıyla müessislerden beşer ve bu târîhten sonra dâhil olacaklardan üçer lira alınacaktır.

* Beşinci Madde: A'yân ve meb'ûsân reîsleri encümene dâhil oldukları halde işbu encümenin fahrî reîsleri addolunacaktır.

* Altıncı Madde: Bir reîs ve iki reîs vekiliyle bir kâtib ve bir veznedârdan mürekkeb bir hey'et-i idâre sûret-i fahrîyyede encümenin umûruyla iştigâl edecektir.

* Yedinci Madde: Hey'et-i idâre â'zâsı rey'i hâfî kâidesine tevkiîfan ekseriyyet-i mutlaka ile intihâb olunurlar.

* Sekizinci Madde: Hey'et-i idâre âtiyüzzikr mevâdd ile iştigâl edecektir. Evvelen : İctimâ'i akd ü mukadderâtı tenfîz eder.

Sâniyen : Münâsib bir maaş veya daha ziyâde kâtib ve bir sandık emîni ta'yîn eyler.

Sâlisen: İdâre-i maliyeden mes'ûl ve her altı ayda bir hesâb-ı kat'î vermekle mükellefdir.

⁸ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.23-25.

Râbian: Mukarrerâtı ve beynelmilel sulh ve tahkîm hakkındaki muhâberâtı muntazam sûretde zabt u tescîl eder.

Hâmisen: Bu encümendeki a'zânın isimlerini bilumûm parlamentolar ittihâd cemiyetine kayd ettirir.

* Dokuzuncu Madde: Her sene nihâyetinde hey'et-i idâre a'zâsının intihâbı tecdîd olunacak ve mevcûd a'zânın tekrar intihâbı câiz olacaktır.

Yukarıda aynen verdiğimiz içtüzük maddelerine göre, komisyonun ne şekilde çalışacağı, kimlerin nasıl üye olabileceği ve komisyonun gelirinin nasıl sağlayacağı belirtilmiştir. Osmanlı Devleti'nin devletlerarası ilişkilerde en iyi haklardan faydalanıp, devletin yararına olacak şekilde barışçıl tavırların sağlanması amacıyla çalışacak komisyon, 1911 yılında üye sayısını 71'e çıkarmış, başkanları ile birlikte mevcutları sekseni bulmuştur⁹.

Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu'nun katıldığı ilk Parlamentolararası Birliğin konferansı ise 30 Ağustos 1910 tarihinde düzenlenen Brüksel konferansı¹⁰ idi.

Bir barış komisyonu adı ile, Avrupa ve Amerika arasında oluşturulmuş Parlamentolararası Birlik adıyla bilinen, devletlerarasında ortak kararların alınacağı bir barış birliğine katılma, Osmanlı tarihinde ilk defa meydana gelmişti. Bu olaydan

⁹ Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu'nun 1911 yılına ait üyelerinin isim listesi için bkz. Ek-5.

¹⁰ Brüksel'de daha evvel 2 Temmuz 1890 tarihinde uluslararası bir kongre düzenlenmişti. Bu konferansa Almanya, Belçika, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Danimarka, İspanya, Kongo, Amerika, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, Lüksemburg, İran, Portekiz, Rusya, Osmanlı Devleti, İsveç ve Norveç katılmışlardır. Konferans sonunda kararlaştırılan maddelerin başlıkları;
-Esir ticareti icra olunan memâlik-menşelerde ittihaz olunacak tedâbir (1-14 maddeler)
-Kervanların yolları ve berren üsere nakli (15-19 maddeler)
-Bahren esir ticaretinin men' ve ilgası 1.fıkra ahkâm-ı umûmiye (20-61 maddeler)
-Kavânin mevzu'aları esaret-i beytiyyenin vücuduna mütasait olan memâlik-i üsere îzâmı (62-73 maddeler)
-Sened-i umûminin te'mini icrasına mahsûs mütessesât (74-89 maddeler)
-Müskirât ticareti hakkında tedâbir-i tahdidiyye (90-95 maddeler)
-Ahkâm-ı nihâiye (96-100 maddeler) (Tam metin için Bkz. Düstûr, Birinci tertip VI., s.676-701).
Brüksel Sened-i Umûmisi kararlarına ait beyannâmenin 5.fıkrası eksik olduğundan Brüksel'de düzenlenmiş Uluslararası Esliha Konferansı'nda kararlaştırılan beyannâme buraya eklenmiştir. 15 Haziran 1910 tarihinde Brüksel'de düzenlenen bu zeyl, II.Abdülhamit'in imzası ile Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmiştir. (Zeyl için bkz. Düstûr, İkinci tertip V., Dersaadet 1332, s.11-15).

basında, Osmanlı Meclisi'nin insaniyet ve medeniyete olan yakınlığının da batıya karşı bir göstergesi olarak ifade edilmiştir¹¹.

B) BRÜKSEL KONFERANSI'NIN TOPLANMASI VE OSMANLI DEVLETİ'NİN DAVET EDİLMESİ

Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu, Parlamentolararası Birlik tarafından, 30 Ağustos 1910'da toplanacak Brüksel Konferansı'na davet edilmişti¹². Komisyon bu davet üzerine, barış komisyonu üyelerinden oluşan bir temsilci heyetinin konferansa gönderilmesine, 2 Haziran 1326 tarihli toplantılarında karar vermiş ve temsilci heyetini seçmişlerdi. Seçilen delegeler Âyândan Damat Ferit Paşa¹³, Lahey Daimi Hakem Mahkemesi üyesi ve eski Ticaret ve Nafia Nazırı Gabriel Nurodonkiyan Efendi¹⁴, Mebûsândan Ahmet Nesimi Bey, Feraci Efendi, Nesim Mazliyah Efendi¹⁵, Mustafa Arif Bey ve Karasu Efendi idi¹⁶. Seçilen

¹¹ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.26.

¹² Nesim Mazliyah, aynı eser, s.27.

¹³ "İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmed Ferid olup babası devlet şûrası üyelerinden Seyyid Hasab İzzet Efendi'dir. Ailesinin aslen Karadağ'ın Poşasi köyünden olduğu söylenir. Hariciye dairesinde memuriyete başlayan Mehmed Ferid Paris, Berlin, Petersburg ve Londra sefâretlerinde ikinci katip olarak çalıştı. II. Abdülhamid'in dul kız kardeşi Mediha Sultan'la evlenerek saraya damad oldu ve devlet şûrası üyeliğine getirildi (1886). 14 Kasım 1909'da Âyân üyeliğine atandı. Osmanlı İmparatorluğu'nun varlık mücadelesi içinde bulunduğu 1919-1920 yıllarında beş kez sadrazamlığa getirildi. 17 Ekim 1920'de istifa eden Damad Ferid Paşa Avrupa'ya gitti ve bir süre burada kaldı. Milli mücadelenin başarıyla bitmesi üzerine 22 Eylül 1922'de ülkeyi terketti. Nice şehrine yerleşti. 6 Ekim 1923 yılında burada öldü." Bkz. Sicill-i Ahvâl, nr. ...; Kütçük, "Damat Ferid Paşa", İslam Ansiklopedisi, VIII, İstanbul 1993, s.436-439.

¹⁴ "1852'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Asakir-i Şahane memurlarından Kırkor Noradonkyan Efendi'nin oğludur. Kadıköy'de Fransız Kolejini bitirmiştir. Daha sonra Paris'e gitmiş ve eğitimini Sorbon Üniversitesi'nde Kolej Do France'de sürdürmüştür. Paris Hukuk Mektebini bitirmiştir. 1871'de Hariciye Nezaretinde memuriyete başlamıştır. Almanya ile yapılacak Ticaret anlaşması dolayısıyla Berlin'e gönderilmiştir (1886). Meşrutiyet'in yeniden ilanından sonra kurulan Kâmil Paşa Hükümetinde Ticaret ve Nafia Nazırlığı, Gazi Ahmet Muhtar Paşa Hükümetinde ise Hariciye Nazırlığı yapmıştır. 27 Aralık 1908'de Âyân Meclisi üyeliğine atanmış, rahatsızlığı nedeniyle 8 Ocak 1916'da istifa etmiştir. Türkçe, Ermenice, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca bilen Noradonkyan Efendinin beş ciltlik Mecmua-yı Muahadat adlı bir de eseri vardır. Noradonkyan Efendi 1936'da vefat etmiştir". Bkz. Sicill-i Ahval, 81/473.

¹⁵ "Nesim Masliyah Efendi, 1878'de Manisa'da dünyaya gelmiştir. Yusuf Masliyah Efendi'nin oğludur. Hukuk Mektebini bitirmiştir. Selanik Ticaret Mahkemesi üyesi iken seçimlere katılmış 1 Kasım 1908'de 184 oy alarak İzmir'den mebûs seçilmiştir. Meclis-i Mebûsân'da Muvakkat Kâtiplik, Rûsumat Encümeni Zabıt Kâtipliği görevlerinde bulunmuştur. İkinci ve Üçüncü Devrede de aynı yerden mebûs seçilmiştir. 19 Eylül 1931'de Beyrut'ta vefat eden Nesim Masliyah Efendi'nin cenazesi İstanbul'a getirilerek burada gömülmüştür". Bkz. İhsan Güneş, aynı eser, s.261; Ö. Faruk Huyugüzel, "Nesim Masliyah", İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950), Ankara 2000, s.476-478.

¹⁶ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.26.

delegeler, konferans öncesinde, konferansla ilgili birtakım kararlar almak üzere birkaç defa Damat Ferit Paşa'nın yalısında toplantılar düzenlemişlerdi¹⁷.

Komisyon'a gönderilen, konferans programında, şu konu başlıkları yazılıydı¹⁸:

1. Konferans başkanı ve başkan yardımcısı seçimi,
2. Uluslararası Parlamentolar Birliği'nin İç Tüzüğü değişikliği,
3. Birliğe henüz dahil olmayan parlamentoların katılması ve oy haklarının tespiti,
4. Londra Bahri Konferansı (1908-1909) ve bu konudaki teklifler,
5. Boğazlarla, Atlas ve Hint Okyanusu arasındaki kanalların tarafsızlığı,
6. Uluslararası Parlamentolar Birliği, idare heyetinin raporu,
7. Yeni bir idare heyetinin oluşturulması,
8. Gelecek konferansın zamanı ve yerinin belirlenmesi.

Görüşülecek maddeler arasında, Osmanlı Devleti için önem taşıyan iki konu, Londra Bahri Konferansı ve Boğazların tarafsızlığı olmuştu. Bu iki konu konferans öncesi, Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu üyeleri arasında sık sık görüşülmüştü.

Konferans kararları arasında, idare heyetinde her devletten iki delege bulunması kuralı olduğundan, Osmanlı Devleti adına idare heyetinde Damat Ferit Paşa ve Ahmet Nesimi Bey hazır bulunmuşlardı¹⁹.

Konferans, miladi 30 Ağustos 1910 saat 10:30'da Brüksel Parlamento müzâkere salonunda başlamıştı. Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu üyesi, dolayısıyla Osmanlı Devleti delegesi Nesim Mazliyah konferansı

¹⁷ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.27.

¹⁸ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.27.

¹⁹ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.28.

şu sözlerle tanımlamıştır: “Dünyanın her tarafından gelen beş yüzü mütecâviz mebûslar fırka, milliyet, sağ ve sol cenah fırkaları olmaksızın yan yana ahz-ı mevki’ ettiler. Bir nev’i meclis-i mebûsân demek olan konferansta herkesin kalbi bir gaye için çarpıyor idi. O gaye ise sulh ve müsellemtât-ı umûmiyeyi te‘min etmekten ibâret idi”²⁰.

Brüksel’de düzenlenen konferansta 15.Parlamentolararası Birliğin konferansına başkanlık etmiş olan Mr. Eickhoff, bu sene başkanlığı Belçika eski başkanlarından Bernard’a bırakmayı teklif etmiş ve teklifi de uygun bulunarak konferans başkanlığına Bernard seçilmişti²¹. Konferans başkanı Bernard, açış konuşmasını yapmak üzere kürsüye çıktığında sağ tarafında Dışişleri Bakanı Davignon ve sol tarafında konferans genel sekreteri Lange bulunmaktaydı. Bernard’ın açış konuşması şöyledir.²²

“Aziz refiklerim!

Konferansın ictimâgâhı için Brüksel’i dördüncü def’a olarak intihâb ettiğinizden dolayı arz-ı teşekkür etmeği vecîbe addederim. 1890, 1895, 1905 senesinde burada görmekle müşerref olmuş idik.

Bu def’â bundan evvelki konferans münâsebetiyle Berlin’de gördüğünüz teveccüh ve iltifât derecesinde değilse de belki takrîben ona muâdil bir sûretde sizleri i‘zâz ve ikrâm etmek için da‘veti, serginin küşâd edildiği şu zamana tesâdüf ettirdik. Ma’atte’essüf dûçar olduğumuz felâket cümlelizin ma‘lûmudur. Sergide serzede-i zuhûr olan harîk-i hâil ye’simizi müstelzim oldu.

Mamafî’h harîkin ikâ’ ettiği tahrîbâtın kemâl-i germi ile tamire çalışıldığını ve memleketimizi teşrîfiniz dahi bu husûsta bizim için tâziyâne-i teşvik olacağını müftehiren söyleyebilirim.

²⁰ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.28.

²¹ Compte Rendu De La Union Interparlementaire XVIe, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.1.

²² Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.2-6; Nesim Mazliyah, aynı eser, s.28-33.

Bu meclis-i muhtereme tekrar riyâset etmekliğim için vukû' bulan teklîfden dolayı da ayrıca beyân-ı teşekkür ederim. Oldukça müsinn olmaklığım hasebiyle bu vazîfe-i mühimmeyi daha genç ellere tevdi' etmek icâb ederdi.

Fakat ibrâz ettiğiniz bu âsârı meveddete karşı hakkınızda perverde eylediğim hüsn-i ihtirâmı izhâra ve maksad ü gayemizi teşkîl eden sulh ü müsâlemet-i umûmiyyenin te'mîn-i muvafakiyyeti zımnında bütün kuvvet ve gayretimi ibzâle bir vesîle teşkîl ettiği için ihtiyarlığıma, yaşımın verdiği taab ü zaafa bakmayarak sizinle berâber çalışmağa azmettim. Aziz refiklerim! Beynelmilel mecâlis-i Şûrâ-yı ittihâdı henüz sinn-i rüşde vâsıl olmuş sayılabilir. 1888'de İngiltere, Avam Kamarası â'zâsında Mr. Randel ile Fransa Meclis-i Meb'ûsânı â'zâsından Frederik Passy ve Jul Simon'un delâletleriyle İngiliz ve Fransız meb'ûslarından birkaçının bir otelin odasında toplandıkları zamanı tahattur edersiniz. O günden i'tibâren ektiğimiz tohumun nasıl tenebbüt ettiğini de gördünüz. Filhakika birinci ictimâ'dan bir sene sonra Paris'te inikad eden konferansda yedi ve bir sene sonra dahi Londra'daki konferansda onbir memleket murahhasları isbât-ı vücûd etti. Bugün küşâd edilen bu onaltıncı konferansda ise yirmi memleket mebûsları hazır bulunuyorlar. İttihâdımıza dâhil olup ma'zerete binaen icâbet edemeyen Sırb, Yunan ve Meksika hey'etleriyle Amerika-i cenûbî hey'etlerini unutmamak icâb eder. Hey'ete dâhil a'zânın mikdârı gittikçe artmakta ve elyevm mevcûd â'zânın mikdârı üçbinden ziyâdeye bâliğ olmaktadır.

Hâl ü mevki'miz başka nokta-yı nazardan da câlib-i ehemmiyetdir. Menâbî'-i vâridâtımız pek cüz'î ve gayr-ı muayyen idi. Bugün ise büyük gailemizi teşkîl eden muhtelif hey'etlerin ta'yîn ettikleri muhassesât sayesinde muntazam bir bütçemiz vardır. Bu husûsun te'mîn ettiği menâfî'-i maddiye ve ma'neviyeyi nazar-ı i'tibârdan dûr tutmamalıdır. Memâlik-i muhtelif hey'et-i sulhiyyelerinin bu veche iştirâklarıyla müessesemize istiklâl te'mîni muhafaza etmekle berâber bir şekl ü ahz ettiği gibi, mevcûdiyyet-i siyâsiyyesi de kesb-i ehemmiyet etmiş oluyor. Müessesemizin vezâifi mes'ûliyyeti iktisâb etmekte olduğu resmiyyet ü ehemmiyet derecesinde tezâyüd ettiğini söylemeye hâcet görmem. Fîmâ'bad hükûmetler muâvenet ve müzâherâtımıza istinâd etmeye ve bilhassa üçüncü Lahey Sulh

Konferansında mevzû' bahis ve münakaşa olacak mesâilin ta'yîni zımnında inzimâm-ı mesaimizi talebe-i kesb-i salahiyet etmişler demektir. Teşebbüsâtımızın netâyicine bir nazar atfettiğimiz zaman kalblerimiz sürûr u iftihâr ile doluyor. Zira istihsâl ettiğimiz netâyic kemmiyeten değilse de keyfiyyeten ehemmiyet-i azimeyi hâizdir. Şu son senelerde hunrîz ve belki de haksız muhârebeler gördük. Akvâm üzerinde muhârebe kadar bir bâr-ı girân teşkîl eden sulh, müsellahtüstûr-i elem ve facianın bütün dehşetiyle tatbîk olunduğunu ve mesârif-i harbiyyenin her devletin bütçesinde dehşetengîz uçurumları da ma'atte'essüf görüyoruz. Elyevm Avrupa'da silah altında dört milyonu mütecâviz genç kuvvetler bulunmakta ve gayr-ı müsmir olan bu kuvvetler beş milyarı mütecâviz mesârif-i istilzâm etmektedir. Kuvâ-yı berriyye kafi değilmiş gibi tahtülbahr ve cevvi-i havada ihrâz-ı kuvvet etmek için her kavim külliyyetli fedakârlıklar icrâsından ihtirâz etmiyor. Herkes müdâfaa-i nefis bahanesiyle kuvvetini komşularının kuvvetiyle mukâyese ederek ittihâz-ı tedâbir ediyor. Milletleri izmihlâle doğru sevk eden bu hâl ise tevâzün-i kuvâyı te'sîs ve teşkîl etmekden başka bir şeye hizmet etmiyor.

Bunun netîcesi olmak üzere devletlerin bütçelerinde daima açıklık görünmekte, şerâit-i hayât tahammülfersâ bir raddeye gelmedikde, terakkiyât-ı medeniye ve teklimât-ı beşeriye düçâr-ı te'hîr olarak hükûmetleri endîşeye ilkâ edecek derecede beynelhalk memnûniyetsizlik âsârı nümâyân olmaktadır.

Ma'amâfih bütün bu ahvâl, inkisâr-ı gayreti mucîb olacak mâhiyyetde değildir. Zirâ hayât-ı milelde yirmi senelik bir müddet hiç mesâbesinde olduğu gibi, hadd-i zâtında vâsıl olmak istediğimiz hedef ü maksadın dahi müteessirülhusûl olduğunu hatırdan çıkarmamak icâb eder.

Şübhe yokdur ki bu uğurda birçok an'anât ve hurâfâtı ihtirâsâtı, menâfi'-i mütezâdde ve mütenâkızayı bertaraf etmek için açmağa mecbûr olduğunuz mücadeleye karşı göğüs germek lüzûm-i kat'isî vardır. Mürûr-i zaman ile, sabr u sebât sayesinde ihrâz-ı galibiyet edeceğimiz muhakkaktır; zâten şimdiye kadar istihsâl ettiklerimiz âtî için berât-ı istihsâldır. Bugün şu kubbenin altında toplanan bu hey'et-i muhtereme bunun bir bürhân-ı celiyesi değil midir; sulh ü müsellemlât-ı umumiyeyi te'mîn etmek maksadıyla akvâm-ı muhtelifeye mensûb bu kadar zevât-ı

muhteremenin memâlik-i bâidden geldikleri târîhinde görülmüş bir vak'a değildir. Bu gibi ictimâ'lar yalnız efkâr-ı aliyye ve insâniyetperverânın beynelakvâm intişâr ve tevsî'ne bâdî oldukları gibi, tahdisi muhtemel olan ihtilâfât ve münâzâtın vesâit-i sulhiye ve hallüfaslını te'mîn için efkâr-ı umûmiyeyi ihzâr ederek siyâsiyyûnun mesâisini dâire-i ahvâta sevk ve onlara bir rûh-i insâniyet nefh eder. İnsanların yekdiğerine karşı hürmet ü muhabbet beslemekten mütevellid menâfi'-i muhsinâtı inkâr etmek kabil midir? Bu sûretle te'sîs eden münâsebât-ı samîmiyye ve teveccühkârâne en mühim ve müşkil işlerde icrâ-yı te'sîr edebilir. Müessesemiz muntazaman da'vet ü cem' ettiği konferanslar sayesinde ki bugün birçok milletler arasında arzû edilen sulh ü hakem muâhedeleri akd ü tanzîm edilmiştir.

Bu son seneler zarfında yapılan bu kabîl muahedâtın adedi yüzü mütecavizdir. Zamanımızda artık sulh ü tahkîm usûlleri münâsebât-ı siyâsiyye-i beynelmilel makbûl ve müstahsen bir şekil sûretinde tezâhür etmektedir. Lahey Sulh Mahkemesi müteaddid mesâili hallettiği gibi, yakında dahi Amerika'daki sayd-ı mahiye dâir olan eski bir ihtilâf-ı mühim hakkında da i'tâyı karâr edecektir. Heval ve Kazâblanka hadisâtı henüz hatırdan silinmemiştir. Afrika'nın Avrupa hükûmeti arasındaki keyfiyyet-i taksîmini diplomasi top ve tüfeksiz halletmeye muvaffak olmuşdur. Filhakika bu taksîm esnasında pek de yerli ahâlînin rey'i alınmamıştır (Handeler). Mamâfi'h yine bu sûretle birçok muhârebatın önü de alınmıştır.

Maddi ve ma'nevi sahalarda terakkiyât-ı hârikulâde gösteren Amerika hükûmetleri arasında bu esnada mühim bir i'tilâf zemini temin edilmektedir.

Dördüncü (Pan-Amerikan) konferansı bu sırada Buines Aires'de ictimâ' etmiş ve şimdiye kadar birçok ihtilâfata dâi olmuş olan mesâil-i müteaddideyi tedkîk ve münâkaşa etmekde bulunmuşdur. Zâten bütün Amerika hükûmetleri bilcümle akvâm-ı mütemeddine arasında bir rabita-i müştereke teşkîl eden Lahey Muahedâtına iştirâk etmişlerdir. Denilebilir ki bütün milletler aynı şiddet-i ihtiyac ile sulh ü müsâlemet-i umûmiyeyî arzû etmektedir. Zira insanların menâfi'-i mutâlebât-ı husûsiyyeleri fevkinde bir düstûr-i mu'azzam vardır ki o da kâide-i hakk-ı adaletdir. Adalet öyle bir emr ü mübecceldir ki herkes tarafından müzehher hürmet-i riâyet olmak icâb eder. İşte akvâm-ı mütemeddine-i müstâkbelenin esâsları bu hakk ve

adalet olacaktır. Bugün efrâd için makbûl ve müstahsin olan bir hakikat, âtiyen milletler için de aynı sûretle makbûl ve müstahsen olacak ve hakk münhasıran kavinin olmayacaktır”.

Bernard konuşmasında, târîh boyunca bu kadar kalabalık ve hemen hemen her devletten bir temsîlcinin bulunduğunu neredeyse tüm dünya devletleri parlamentosu denilebilecek bir konferansa rastlanmadığını belirtir. Parlamentolararası Birliğin kuruluşundan bahseden Bernard, tek amacın devletlerarası ilişkilerde dostluk ve kardeşlik duygularının ön plana çıkarılması olduğunu söylemiştir. Lahey Hakem Mahkemesi’nin başarılı olduğunu, devletler arasında sorun olan birkaç konunun da silah kullanılmadan ve savaşılmadan barış yoluyla çözümlendiği meseleleri üzerinde duran Bernard, tüm parlamenter devletleri, hak ve adaletin geçerli olacağı Parlamentolararası Birliğe çağırmıştır.

Bu konuşmayı takiben yine benzer içerikli teşekkür konuşmaları devâm etmişti. Konferansa katılan devletler adına konuşan delege başkanları da devletleri adına teşekkürlerini sunmuşlardı. Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu adına temsîlci hey’eti başkanı Damat Ferit Paşa da şu konuşmayı yapmışlardı²³.

“Efendiler!

Gerek refiklerim ve gerek ben Avrupa’nın en hür parlamentolarından birisi olan Meclis-i Meb’ûsân-ı Osmânî nâmına meyânınızda bulunduğumuzdan dolayı cidden memnûniyet ve iftihâr hissediyoruz. Bize bu zer’â-yı haseneyi ihzâr etmiş olan Belçika Sulh Encümeni ile fezâil ve mezâyâsı cümlece müsellemler olan reîs Mösyö Bernard’a bilhassa beyân-ı teşekkür ederiz. Bu vesîle ile haşmetli kral ve kraliçe hazretlerine hissiyyât-ı amika-i ihtirâm-kârânemizi takdîm etmek bizim için ayrıca bir vecibe-i zimmettir. Bu hissiyyâtıma tekmîl konferans hey’etinin de iştirâk ettiğine şübhe edemem. Takrîben bir rub’ asırdan ziyade oluyor ki efkâr-ı şübbânîmi işgâl eden birçok şeyleri görmek ve öğrenmek için merkez-i medeniyet olan Fransa’ya kadar ihtiyâr-i seyahat etmiştim. Orada iken gençlik icâbâtı olarak, efrâd-ı

²³ Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.12-13; Nesim Mazliyah, aynı eser, s.33-35.

beşer arasında gördüğüm kin ve garez fikdân-ı uhuvvet ve muhabbet kalbimi cerîhadâr etti. O vakitten beri gerek Fransa'da ve gerek memâlik-i sâirede sulh ü müsâlemet-i umûmiye hakkında husûle gelen cereyân-ı efkârı daha ziyâde dikkat ü ehemmiyyetle tâkibe başladım.

Şâir-i şehîr Viktor Hugo'nun Lamartine'ye hitâben (Harb ve sefâleti tecvîz eden bir cemiyetin harekât ü icrâ'âtını tasvîb edemem) meâlinde yazdığı fıkârâtı okuduğum zaman ben de büyük bir hiss-i takdîr ve tebcîl uyandı.

Hilkat-ı âlemden beri insanlar birçok müşkülâtı iktihâm ettikten sonra kıtaat-ı arzı zer' u imâr etdikleri gibi, sanâyi'-i nefîseyi ve ulûm ve fûnûnu ihdâs eden muhârebât ve münâzaat, birçok zaman için beşeriyeti mahsûl-i mesâîsinden istifâde etmekden, insanı hemcinsini sevmekden mahrûm bıraktı. Mebâdîde, muhtelif mağaralarda ikâmet eden iki fırka-i insan bulunduğu zaman bile aralarında muhârebe başlamış idi. Küçük veya büyük mikyâsda olsun hâl-i harb ma'atte'essüf bir şekl-i dâimî iktisâb etmişdi. Edyânın zuhûru bu hâle tamâmen değilse de kısmen çaresâz olmuşdur. Hukûk-i düvel ise bu zeminde ileriye doğru bir hatve daha atmağa sebebiyyet vermiştir.

Hristiyanlık âleminde insâniyetin, terakkiyyât-ı menâfi'ini asırlarca muhafaza ve müdâfaa etmiş olan papalık kuvvet-i makâmı düçâr-ı zaaf ü inkırâz olunca sadâ-yı hakîkâtı bütün âlem-i medeniyetde işitmeye, o zamandan i'tibâren nazar-ı emelî hukûk-i düvel kavâidi kesb-i mülâyemet etmeye başladı.

Düşmanlarına karşı arzû ve merâmını silah kuvvetiyle kabûl ettirmek isteyen milletler, mesâil-i münâza'atünfihâyı hallüfasl etmek için tarîk-i sulh-û tahkîmî tatbîk etmek lüzûmunu hissetdiler. Batî olmakla berâber tedricî ve muntazam olan bu terakkî bizi hedef ü maksada doğru îsâl edecek midir? Nazariyyât-ı felsefeden ziyâde tabiat-ı beşerde nümâyân olan kâide-i tekâmül bu suâle bir cevâb-ı mukni' teşkîl eder. Şu halde insanlarda tedricen vukû'a gelen tekâmül-i maddî bizzarûrî tekâmül-i ma'nevîyi husûle getireceği ve bunun netîcesi olmak üzere insanlar menâfi'-i hakîkiyyelerini daha ziyâde anlamaya muvaffak olacakları için bir ahd-i karîbde muhabbet-i insaniyenin, lezâiz-i sulhiyenin cenâh-ı şefkatine ilticâ edeceklerdir.

İnsanlar ancak o zaman layık oldukları mevki’-i bülend ve mümtâzı ihrâz etmiş olacaklardır. İşte siz insanlara bu tarîk-i sulh ve necâtı irâe ettiğiniz için bütün beşerîyyet harekâtınızı tebcîlen tasvîb ediyor (Alkışlar)”.

Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu adına temsîl hey’eti başkanı Damat Ferit Paşa, devletlerarası ilişkilerde barışın önemine değinirken, yıllar evvel devletlerarası ilişkilerde dostluğun kaybedilerek devletlerin çıkarları uğruna güç kullanarak silahlı savaflara neden olmaya başladığını belirtmiştir. Kaybedilen bu dostluğun yeniden kazanılmaya çalışılması gelecek için yararlı olacaktır. Bundan dolayı bu çalışmalar kutlanmalı ve her devlet bu birliğin çalışmalarına katılmalıdır mesajlarını vermiştir.

Tüm açılış konuşmaları bittikten sonra konferans, programına uygun olarak konferans başkanı ve başkan yardımcılarının seçiminden sonra, ilk konu olan Uluslararası Parlamentolar Birliği’nin İçtüzüğü değişikliği tartışmasıyla devâm etmişti. 1 Eylül’e kadar tüm oturumlar tamamlanmıştı.

C) Brüksel Konferansı: Görüşülen Konular ve Alınan Kararlar

1) Parlamentolararası Birliğin İç Tüzüğü Değişikliği

İlk oturumda görüşülen ve karara bağlanan Birliğin İçtüzüğü’nün yeniden hazırlanması oy birliğiyle kabul edilmişti.

Parlamentolararası Birliğin hazırlanan iç tüzüğü amaç ve oluşum, Parlamentolararası Birliğin konferansları, Parlamentolararası Birliğin yönetimi, merkez hey’eti kalemî ve nizamnâmenin değişikliği olmak üzere kısımlara ayrılmıştır. Bunlardan amacı içinde yer alan kısım, devletlerarasında meydana gelen anlaşmazlığı barışçı yollarla çözümlmek, bunu yaparken de devletlerin kendi işlerinde oluşan millî komisyonlarla irtibata geçerek, devletler hukukuna uygun ortak kararlar alarak, devletin yararını en iyi şekilde çözümlmek olarak saptanmıştır. Buna göre başka bir karar alınmadıkça Parlamentolararası Birliğin merkezi Brüksel’dir.

Her devlet kendi parlamentosundan bir komisyon seçer ve Birlik ile olacak her türlü yazışmayı bu komisyondan seçilecek bir kalem heyeti yapar. Bu heyet Mart ayı bitmeden Parlamentolararası Birliğe, faaliyet raporlarını ve üyelerinin isimlerini gönderir. Milli komisyonlara eski ve yeni parlamenterler, devletin hizmetleri doğrultusunda meclisçe uygun görülmüş kişiler üye olabilir. Barış komisyonu üyeleri konferans sonunda alınan kararları kendi parlamentolarında anlatmalı ve daima barış için çalışmalıdır, gibi maddelerle tüzüğün amaç ve oluşum kısmı belirlenmişti. Parlamentolararası Birliğin konferansları her sene belirlenen yer ve zamanda düzenlenmesi şeklinde belirlenmiş ancak olağanüstü hallerde toplanmasında da bir sakınca görülmemiştir.

Tüzüğün yönetim kurulu konferansın başlamasından en az bir ay sonra, milli komisyonlar tarafından her biri için seçilen ikişer üyeden oluşur. İki üyeden en az biri parlamenter olmalıdır. Bu seçilen üyeler diğer konferansa kadar yönetim kurulu üyeleridir. Üyelerden biri vefat ederse, milli komisyon kendi içinde üye seçmelidir. Yönetim kurulunun görevleri arasında iç tüzüğü düzenlemek, diğer devlet üyelerini konferansa davet etmek, görüşülecek konuları tespit etmek, konferans başkanı ve başkan yardımcısını, yürütme heyeti üyelerini teklif etmek, gelecek konferansın yerini tespit etmek, genel sekreteri, veznedarı tayin etmek, senelik bütçe hazırlamak gibi konular yer almaktadır.

Tüzükte değişiklik istemine dair meydana gelecek teklifler konferansın toplanmasından en geç üç ay evvel merkez kurul kalemine gönderilmelidir. Kurul acil olarak bu teklifi diğer milli komisyonlara göndererek değişiklik kabul edildiği takdirde konferansın toplanmasından en geç bir ay evvel diğer devletlere duyurur.

Kısaca önemli olan noktalarını belirttiğimiz, konferansta hazırlanan içtüzük maddelerinin tercümesinin tam metni şöyledir²⁴:

²⁴ Comptes Rendus De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.19-29; Nesim Mazliyah, aynı eser, s.35-44.

Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdiyyenin Nizâmnâme-i Esâsiyyesi

1. Maksadı – Teşkîli

Birinci Madde

Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdî'nin maksadı gerek teşrih tarîkiyle ve gerek mukâvelât-ı beynelmilel vâsıtasıyla devletler beynindeki ihtilâfâtın hükümlere rû'yet ettirileceği kâidesini mensûb oldukları devletlere kabûl ettirmek için millî encümenler şeklinde ictimâ' eden bilcümle mecâlis-i şûra a'zâsını bir gâye-i müşterek için tevhið etmek ve kezâlik hukûk-i düvele âid mesail-i sâireyi müzâkere eylemektir.

İkinci Madde

Bilâhere bir karâr ittihâz edilinceye kadar Beynelmilel Şûrâ-yı İttihâdiyyenin merkezi Brüksel'dedir.

Üçüncü Madde

Her memleketin meclis şûrâsında bir encümen-i milli teşkîl eder. Encümen-i mezkûr, umûrunu temşiyet ve beynelmilel meclis-i Şûrâ-yı ittihâdiyye ile muhâvere etmek üzere bir kalem hey'etini teşkîl ve teşkîlât ve idâresinin nizâmnâmesini tanzîm ve mart ayının hitâmından evvel beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâd hey'etine icrâ'âtına dâir i'tâ-yı îzahât ve a'zâsının cedvelini tevdi' eder.

Dördüncü Madde

Millî encümenlere;

- A) Memleketin Meclis-i Şûrâ â'zâları,
- B) Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdînin â'zâyı sâbıkası,
- C) Mensûb oldukları hey'etin tekîffî ve meclisin muvâfakatıyla hizmet-i mühimmesi mesbûk olan mecâlis-i milliye â'zâ-yı sâbıkası dâhil olabilir.

Beşinci Madde

Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdi Konferanslarda ittihâz edilen mukarrerâtın mümkün olduğu mertebe kendi a'zâsı tarafından mensûb oldukları mecâlise teblîğine intizâr ve kendilerini beynelmilel sulhun tekerrürüne bütün kuvvetleriyle bezl-i mesâîl etmeye da'vet eder.

2. Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdiyyenin Konferansları

Altıncı Madde

Hilâfına bir karâr olmadıkça Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdi her sene konferans sûretiyle ictimâ' ve mahall-i ictimâ'i ta'yîn eder. Mahall-i ictimâ' olmak üzere intihâb edilen memleketin hey'eti bu intihâbı tasvîb etmediği takdirde hey'et icâb eden tedâbiri ittihâz edecektir.

Yedinci Madde

İctimaâta da'vet keyfiyeti meclis-i idârenin emriyle icrâ edilir.

Sekizinci Madde

Konferans, meclis idâre reîsi ve gıyâbında konferansın ictimâ' ettiği mahallin beynelmilel sulh encümeni tarafından bu husûs için intihâb edilen bir reîs-i muvakkat ma'rifetiyle küşâd edilir.

Bu sûretle küşâd edilen konferans reîs-i dâimî ile reîs vekillerinin ve rey toplamaya me'mûr olanları intihâb ve ta'yîn eder.

Dokuzuncu Madde

Müzâkerat meclis-i idâre tarafından tanzîm edilen rûznâmede mevcûd mevâdd üzerine cereyân eder. Bunun hâricinde olarak vukû' bulacak sair her nev'i teklîfâtı ancak meclis-i idârenin mütâlaası ve teklîf edenlerin îzâhât-ı mücmelesi alındıktan ve konferans tarafından ekseriyet-i sülsân-ı âra ile nazar-ı dikkate

alınmassa ve mevki'-i müzâkereye konulmasına karâr verildikten sonra müzâkere edilir.

Onuncu Madde

Reyler el kaldırmak sûretiyle i'tâ edilir. Konferansın ictimâ' ettiği mahallin encümen-i milliyesi, en çok ârayı hâiz encümenden fazla âraya sahib olamayacaktır. Böyle bir hal vukû'unda encümen-i milli itâ'yı re'ye salâhiyyetdâr olacak â'zâyı ta'yîn edecektir.

Â'zâdan yirmisi talep ettiği takdîrde intihâbat-ı rey'i hafî ile icrâ edilir.

Onbirinci Madde

Konferansın zabıtnâmesi, tevzi' edilen evrâk ile berâber hey'et-i merkeziyye kâlemine tevdi' edilecektir.

3. Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı İttihâdiyyenin İdâresi

Onikinci Madde

Meclis-i idâre, konferansın küşâdından laakall bir ay akdem millî encümenler tarafından beheri için ta'yîn olunan ikişer â'zâdan müteşekkildir. Ta'yîn keyfiyeti hey'et-i merkeziyye kâlemine iş'âr ve kalem-i mezkûr tarafından da konferansa tebliğ edilir.

Meclis-i idâre â'zâsının me'mûriyetleri bir konferansdan diğer konferansa kadar devâm eder. İki â'zâdan laakall biri parlamentoya mensûb olmalıdır. Â'zâdan birinin vefâtı veya isti'fâsı vukû'unda mensûb olduğu encümen diğerini ta'yîn edecektir.

Konferanslara riyâset etmiş bulunan mecâlis-i Şûrâ-yı ittihâdi â'zâları meclis-i idârenin â'zâ-yı fahriyeden ma'dûd olup re'y-i istişâreye mâliktirler.

Onüçünü Madde

Konferansın küşâdından sonra yeni intihâb edilen meclis-i idâre â'zâları bilictimâ' reîslerini intihâb ve kendi vezâifini ta'yîn eder.

Ondördüncü Madde

Meclis-i idârenin hukûku vezâifi:

1. Nizâmnâme-i dâhiliyyesini tanzîm;
2. Mukaddema mecâlis-i Şûrâ-yı â'zâ-yı sâbıkasından olub mensûb olduğu millî encümen tarafından teklîf edilen kimselerin â'zâlîğa kabûlü;
3. Beynelmilel mecâlis-i şûrâ-yı ittihâdiyyenin â'zâsını konferans ictimâ'a da'vet;
4. Konferansların nazar-ı tedkîkine arz edilecek mevâddı ta'yîn;
5. Lüzûmu halinde tedkîk komisyonlarını teşkîl;
6. Nizâmnâmede tadilât icrâsı hakkında vukû' bulan teklîfâta dâir mütâlaasını beyân;
7. Konferansın reîs ve re'îs vekîlleriyle hey'et-i icrâiyye â'zâsını teklîf;
8. Gelecek konferansın mahall-i ictimâ'ını ta'yîn için evvelden mütâlaasını dermeyân;
9. Hey'etin veznedârıyla baş kâtibini ta'yîn;
10. Atiyye ve hibelerin kabûlüne me'zûniyet i'tâ;
11. Varidat ve mesârifâtın senevî bütçesini tanzîm;
12. Hesâbâtın tedkîkî için her sene iki müfettiş ta'yîn ve bunların teklîfi üzerine veznedârın hesâbâtını tasvîb;

13. Velhâsıl beynelmilel mecâlis-i Şûrâ-yı ittihâdiyyenin maksadına vusûl için her türlü tedâbiri ittihâz etmekden ibâretidir.

4. Hey'et-i Merkeziyye Kalemi

Onbeşinci Madde

Hey'et-i merkeziyye kalemi, beynelmilel mecâlis-i Şûrâ-yı ittihâdiyyenin vâsıta-i idâriye ve icrâiyyesidir. Meclis-i idâre tarafından kendisine tefvîz edilen vezâîfi nizâmnâme mûcibince icrâ eder.

Onaltıncı Madde

Hey'et-i merkeziyye kalemi, muhtelif hey'etlere mensûb beş â'zâdan mürekkeb bir hey'et-i icrâiyye tarafından idâre edilir. Meclis-i idâre reîsi aynı zamanda hey'et-i icrâiyye reîsi ve â'zâsıdır. Her konferansda â'zâdan biri çıkar. Çıkan â'zâ iki sene müddet mürûr etmedikçe yeniden intihâb edilemez. Ve yerine geçecek â'zâ başka bir hey'ete mensûb olmalıdır. İlk hurûc onyedinci konferansda vukû' bulacaktır.

Hey'et-i icrâiyye â'zâsından birinin vefât veya istifâ'sı veyahud meclis-i idâre riyâsetine ta'yîni halinde meclis-i idâre, yerine başkasını ta'yîn eder. Bu â'zânın vazîfesi gelecek konferansa kadar devâm ederek intihâb-ı kat'î konferans tarafından icrâ edilir. Â'zâ-yı cedîde sırasıyla çıkan â'zânın yerini işgâl eder.

Hey'et-i icrâiyye nizâmnâme-i dâhiliyyesini tanzîm eder ve müsta'celiyyeti gördüğü mesâil için meclis-i idâreyi ictimâ'a da'vet eder.

Onyedinci Madde

Hey'et-i merkeziyye kâleminin hukûk ü vezâîfi bervech-i âtidir.

- 1) Millî encümenlerin sicillâtını tutar ve bunların teşkilini tesri' eder.
- 2) Münâsebât-ı mütekâbilelerine ta'alluk eden kâffe-i mesâilde milli beynelmilel meb'ûsân encümenlerinin vâsıta-i merkeziyyesidir.

- 3) Meclis-i idârenin ve konferansların nazar-ı tasvîbine arz edilecek mesâili ihzâr ve vefât münâsebetinde evrâk-ı lâzımeyi tevzi' eder.
- 4) Meclis-i idârenin ve konferansların mukarrerâtını icrâ etmek için vesâit-i lâzımeye tevessül eder.
- 5) Evrâkın muhafazasına dikkat ve beynelmilel tahkîm usûlüne dâir vesaiki ve kezâlik hey'etin maksadına ta'alluk eden evrâk-ı sâireyi cem' eder.

Hey'et-i merkeziyye kâleminin idâresi, meclis-i idâre tarafından ta'yîn edilen muvazzaf bir kâtib-i umûmîye âiddir.

5. Nizâmnâmenin Ta'dili

Onsekizinci Madde

Nizâmnâmede ta'dilat icrâsına dâir vukû' bulacak teklîfât tahrîren dermeyân ve konferansın ictimâ'ından lâakall üç ay evvel hey'et-i merkeziyye kâlemine irsâl edilmelidir. Kalemi mezkûr teklîfât vak'ayı müsta'cilen millî encümenlere tebliğ eder. Kezâlik teklîfî muhtemel olan ta'dilâtı konferansın ictimâ'ından lâakall bir ay evvel tebliğ eder.

- Meclis-i İdârenin Nizâmnâme-i Dâhiliyyesi

(Meclis-i idâre â'zâsı tarafından 1 Eylül sene 1910 târîhinde tanzîm edilmiştir).

Birinci Madde

Meclis-i idâre her sene bir def'a ve kezâlik hey'et-i icrâiyye reîsinin lüzûmu hissettiği anda ictimâ' eder. Â'zâdan altısı talep etdiği takdîrde reîs meclis-i idâreyi ictimâ'a da'vete mecbûrdur.

İkinci Madde

Hey'et-i icrâiyye ictimâ'ın vakit ve mahallini ta'yîn bir rûznâme-i müzakerâtı tanzîm eder. Teklîfât ve evrâk-ı lâzıme işbu rûznâmeye merbût olacaktır. Azâdan

biri mevâdd-ı sâirenin rûznâmeye idhâlini taleb edebilir. Bilâma'zeret isbât-ı vücûd etmeyen bir â'zâ mensûb olduğu encûmen â'zâsından birini salâhiyyet-i mahsûsa ile tevkîl edebilir.

Üçüncü Madde

Reîsin gaybûbeti halinde meclis-i idâre, ictimâ' için bir reîs ta'yîn eder. Zabıtânâmeler kâtib-i umûmi tarafından tanzîm ve reîs cânibinden tasdîk ve imzâ edilir. Bir sûreti de meclis-i idâre â'zâsından herbirine irsâl kılınır.

Dördüncü Madde

Mukarrerât ekseriyet-i arâ ile ittihâz edilir. Meclis-i idâre â'zâsının veya vekillerinin herbirini bir rey'i vardır.

Beşinci Madde

Meclis-i idâre tedkîk komisyonlarını teşkîl edebilir.

Altıncı Madde

Hey'et-i kalemîyye, meclis-i idâre mukarrerâtının icrâsıyla mükellefdir.

Yedinci Madde

Hâl-i ictimâ'da bulunmadığı zamanda meclis-i idâre reîsi veya hey'et-i icrâiyye, hîn-i hâcetde bilmuhâbere meclis-i idâre ile istişâre eder. Â'zânın vekâlet etdiği hey'et-i milliyelerin nısfı beyân-ı rey' etmedikçe hiçbir karâr ittihâz edilemez.

Sekizinci Madde

Hey'et-i icrâiyyenin teklîfi üzerine meclis-i idâre senevî varidât ve mesârifât bûdçesini tanzîm eder. Veznedârın hesâbatı tedkîk edildikten sonra meclis-i idâre tarafından tasdîk edilir.

Dokuzuncu Madde

Meclis-i idâre ef'âl-i mukarrerâtından her sene konferansa hesâb i'tâ eder.

-Hey'et-i Merkeziye Kâleminin Nizâmnâme-i Dâhiliyesi

(Meclis-i idâre tarafından Fî 1 Eylûl sene 1910 târfhinde tanzîm edilmiştir)

Birinci Madde

Hey'et-i merkeziye kalemi, beynelmilel mecâlis-i Şûrâ-yı ittihâdînin vâsıtay-ı idâriye ve icrâiyesidir ve meclis tarafından nizâmnâme-i esâsiye tevkîfen tevdi' edilen vezâifi icrâ eder.

İkinci Madde

Hey'et-i merkeziye kâleminin müdiriyeti hey'et-i icrâiyyeye âiddir. Kâlemin bir senelik muâmelâtının programını tanzîm ve meclis-i idâreye tebliğ eder. Â'zâdan lâakall biri her altı ayda kalemi teftiş eder.

Üçüncü Madde

Kâlemin idâresi, meclis-i idâre tarafından dört senelik bir müddet için ta'yîn edilen bir kâtib-i umûmiye âiddir. Müddetin inkızâsından sonra yeniden intihâb edilebilir. Kâtibin şerâit-i istihdâmı meclis-i idâre tarafından taht-ı karâra alınır.

Dördüncü Madde

Kâtib-i umûmi, hey'et-i icrâiyyenin muvâfakatıyla me'mûrîn-i lâzimeyi istihdâm edebilir. Me'mûrîn-i merkûme hey'et-i mezkûrenin muvâfakatıyla ta'yîn ve azl edileceklerdir.

Beşinci Madde

Kâtib-i umumî bütün evkâtını vezâifine hasr etmeye mecbûrdur. Kendisi hiç parlamentonun azâsı olamaz.

Altıncı Madde

Kâtib-i umumî hey'et-i icrâiyyenin taht-ı nezâretinde olarak îfâ-yı vazîfe eder ve hey'et-i mezkûrenin emr edeceği seyahatleri icrâ eder.

Yedinci Madde

Kâtib-i umumî re'y-i istişâreyi hâiz olmak üzere meclis-i idârenin ve hey'et-i icrâiyyenin ictimâtında ve konferanslarda isbât-ı vücûd ve müzâkerâtı zabt eder.

Sekizinci Madde

Kâtib-i umumî konferansın hitâmından bir ay sonra her hey'ete konferans reîsinin imzâsıyla mumzâ ve konferans tarafından ittihâz edilen mukarrerâtı ve icrâ edilen intihâbâtı aynen havî bir tahrîrât-ı umûmiye göndermeye mecbûrdur.

Dokuzuncu Madde

Kâtib-i umûmi her sene kânûn-i sâni ayı zarfında hey'et-i icrâiyye, kâlemin muâmelâtı hakkında ma'lûmât ve her iki ayda bir icmâl i'tâ eder.

Onuncu Madde

Meclis-i idâre sûret-i fevkalâdede olarak kâlemin muâmelâtına icrâ-yı nezâret eder.

Dokuzuncu maddede mezkûr icmâl hey'et-i icrâiyye tarafından tedkîk edildikten sonra kendisine irsâl edilir.

Vezne-i Muâmelâtına Dâir Nizâmnâme

(Meclis-i idâre tarafından Eylül sene 1910 târîhinde tanzîm edilmiştir)

Birinci Madde

Veznedâr, tahsilâtı gününde kayd ve beynelmilel mecâlis-i şurâ-yı ittihâdînin hesâbına olarak hey'et-i icrâiyye tarafından ta'yîn edilen bankaya hemen tevdi' eder.

İkinci Madde

Tediyât için lâzım mebâliğ, veznedâr tarafından tevdi' edilen çekler vâsıtasıyla bankadan alınır.

Üçüncü Madde

Müstahdemin maaşâtı, kirâ vesâire gibi bûdcenin ta'yîn edildiği tahsîsât dâiresinde vukû' bulan mesârif alâkadârân tarafından verilip kâtib-i umumî tarafından vize edilen adî makbûzlar mukâbilinde tesviye edilecektir.

Dördüncü Madde

Te'diyât-ı sâire, kâtib-i umumî tarafından tanzîm ve meclis-i idâre reîsi tarafından vize edilen havâlenâmelerle icrâ edilir.

Beşinci Madde

Veznedâr her sene kânûn-i sâninin on beşinden evvel reîse sene-i sâbika hesâbatını tevdi' eder. Hesâbat-ı mezkûre müfettişler tarafından tedkîk edildikten sonra ilk ictimâ' da tasdîk edilmek üzere meclis-i idâreye tevdi' edilir.

Hey'et-i İcrâiyyenin Nizâmname-i Dâhiliyyesi

(Meclis-i idâre tarafından 2 Teşrîn-i sâni sene 1910 târîhinde tanzîm edilmiştir)

Birinci Madde

Hey'et-i icrâiyyeye meclis-i idâre reîsi riyâset eder. Ma'zereti halinde yerine ictimâ' için bir reîs ta'yîn edilir. Müzâkerât kâtib-i umûmî tarafından zabt ve zabıtnâme reîs tarafından tasdîk ve imzâ bir sûreti ictimâ' akabinde hey'et-i icrâiyye â'zâsından her birine irsâl kılınır.

İkinci Madde

Hey'et-i icrâiyyenin mukarrerâtı hâl-i ictimâ'da ittihâz edilir. Umûr-i müstacilede reîs hey'etin â'zâsıyla bilmuhârebe istişâre edebilecektir. Bir karâr ittihâz edebilmek için lâakall üç â'zâdan cevap vürûdu icâb eder.

Üçüncü Madde

Hey'et-i icrâiyye, reîsin lüzûmunu hissettiği her zamanda veya iki â'zânın talebiyle ictimâ' eder. Â'zâdan lâakall üçü hazır olmadıkça hey'et-i icrâiyye icrâ-yı müzâkere edemez.

Dördüncü Madde

Veznedâr rey'-i istişârı ile hey'et-i icrâiyyenin ictimâ'tına da'vet edilecektir.

Beşinci Madde

Hey'et-i icrâiyye merkez kâleminin idâresini ve reîs kâlemin muâmelâtı üzerine nezâret-i umûmiyyeyi hâizdir. Cemiyyetin sâir dört â'zâsı dahi vezâîfî beyinlerinde taksîm ve bu sûretle kâlemin muâmelât-ı erbaa-i âtiyesine nezâret ederler. Şöyle ki:

1. Yeniden hey'etler teşkiline ve mevcûd olanların tanzîm-i umûru mütedâir mesâil, hey'etlerle kalem beynindeki münâsebât, kâtib-i umûmînin seyahatleri,
2. İttihad hey'etinin hükûmetlerle ve siyâsî konferanslarla münâsebât;
3. Beynelmilel Mecâlis-i Şûrâ-yı ittihâdînin konferansları ihzâr, tedkîk edilecek mesâil, tedkîk komisyonları, i'lânât;
4. Mensûb oldukları parlamentolardaki harekâtına dâir hey'etlere a'zâyı ta'limât hey'etler beynindeki münâsebât, husûsî ittihâdlar, meb'ûsân seyahatleri.

Altıncı Madde

Hey'et-i icrâiyye a'zâsının tertîb-i hurûcu kur'a ile tanzîm edilir.

2) Boğazların Ve Kanalların Tarafsızlığı

Bu konu özellikle Osmanlı Devleti'ni yakından ilgilendirmişti. Çünkü boğazlar denilmekle Çanakkale ve İstanbul Boğazları da konunun kapsamında olabilir ve böylece alınacak her türlü karar Osmanlı Devleti'nin aleyhinde kullanılabilirdi.

Bu konunun incelenip, tartışılması Almanya Rayıştağ Meclisi üyesi Dr. Pachnicke tarafından teklif edilmişti. Dr. Pachnicke konferansta bu konuyu şu şekilde dile getirmişti²⁵:

“Baylar, bu toplantımız, çok önemli birkaç konuyla sınırlanmış kesin bir program öngörmektedir: Deniz Savaşları Hukuku; Daimi Hakemlik Divanı; Okyanuslararası Boğazların ve Kanalların Tarafsızlaştırılması. (...)”

Devletleri yaratıp ayakta tutmak için alabildiğine güçlü olması gereken ulus fikrinin yanı sıra, zihinleri hızla ele geçiren halkların dayanışması fikri de var ve insanlığın yakınlaşmalara yöneldiğine inancımız sürmektedir. (...) Çeşitli guruplar birleşmekte, birlik düşüncesi gelişmektedir. (...) Ekonomik ve politik anlaşmaların, uluslararası komisyonların giderek artan sayıda gerçekleştiğini görmekteyiz. (...) Uluslararası örgütler, bir tek Devlet'in gerçekleştiremeyeceği amaçlara hizmet ediyorlar. Bu örgütlerin, siyaset adamlarının isteklerine engeller koyarak onların eylemlerini sınırladığı bir gerçektir, ama, onların eylemlerini destekledikleri, güçlendirdikleri ve zenginleştirdikleri de doğrudur.

Günümüzdeki hareketin itici gücünü oluşturan, Devletlerin birleşmesine, ilişkilerin nazikleşmesine, dünya tarihinin insanîleştirilmesine olan eğilim La Haye Konferansı ve Londra Bahriye Konferansı'yla sonuçlanmıştır. Bu kongrelerin uluslararası hukukta bir dönüm noktası oluşturduğu söylenebilir. Bu tohumun bir

²⁵ Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.38-46; Nesim Mazliyah, aynı eser, s.44.

başka meyvesi de, bugün on altıncı kez toplanan ve geleceğin uluslararası hukuk yapısına birçok taş yerleştiren Parlamentolararası Birlik'tir. (...)

Henüz ne Parlamentolararası Birlik'in, ne Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün incelediği bir sorunu: denizleri birleştiren büyük deniz yollarının tarafsızlaştırılması sorununu ele alarak hazırlık çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Bu "tarafsızlık" kelimesini kullanınca, bir ülkenin topraklarını düşünmeyen var mı içimizde?

Hangimiz, şu anda bizi büyük bir konukseverlikle ağırlayan ülkeyi, Belçika'yı, ardından İsviçre'yi, Lüksemburg'u, Yunan Adalarını ve Kongo Havzasını düşünmüyoruz? (...)

Her devlet kendi topraklarının tarafsız olduğunu ilân edebilir, ötekiler de bu tarafsızlığa saygı göstermek zorundadır.

Yalnızca ülkeler değil, göller ve iç denizler de tarafsızlaştırılmıştır. Eskiden Karadeniz böyleydi, günümüzde Cenevre Gölü ile Konstanz Gölü'nün İsviçre bölümü böyledir.

Tarafsızlaşmanın sonuçları malûm: korunması kabul edilen topraklara düşmanca saldırı yapılamaz. Öte yandan, tarafsız Devletin silahlı kuvvetleri yalnızca kendi savunmasında ve tarafsızlık niteliğinin savunmasında görev alabilir. Bu tür devletlerle saldırı ve savunma anlaşmaları yapılamaz. Bunun yanı sıra, söz konusu devletler, uluslararası hukukun incelenmesine ve geliştirilmesine katılma haklarını korurlar. Bu devletlerden ikisi, Belçika ve İsviçre, hukuk alanındaki uygulamalarda büyük başarılar elde etmiştir.

Şimdi, günümüze kadar düşünülen çok daha kesin bir biçimde, tarafsızlık ilkesini okyanuslararası boğazlara ve kanallara yaymak istiyoruz Kuşkusuz, hem yapay, hem doğal kanallar söz konusu. (...)

Bu tür büyük su yolları, bir tek ulusun yürütme yetkisinden çıkarılması gereken evrensel ticaret yollarıdır. (...)

Acilen bir yönetmelik hazırlanmasının gerekliliği çok açıktır. Dünya ticaretinin sürekli artan önemini hepimiz biliyoruz. (...)

Bu nakliyat yollarının savaş zamanında da açık kalması zorunludur, çünkü o zamanlarda bile dünya ticaretinin güçlü soluğu kesilmemelidir. Bütün bunları, okyanuslararası büyük yollardaki gemi trafiğine temel nitelikli ve büyük önem verilmesi gerektiğini anlatmak için söylüyorum. 1869'dan beri Süveyş kanalından geçen gemilerin sayısı ve tonajı sürekli artmaktadır (1909'da gemi sayısı 4239'a, yük hacmi de brüt 21,5 milyona ulaştı. (...)

Böylesine önemli bir deniz ticareti hiç kuşkusuz koruma gerektirir.

Magellan Boğazı söz konusu olduğunda bu herkes tarafından kabul edilmişti. Bir yandan Şili, öte yandan Arjantin'le çevrili Güney Amerika'nın güney ucundaki bu kanal, Pasifik Okyanusundan Atlas Okyanusu'na ya da Atlas'tan Pasifik'e geçen gemilerin, uzun ve tehlikeli Horn Burnu'ndan dolaşma zorunluluğunu ortadan kaldırıyordu.

1881 anlaşmasıyla, iki sınırdaş ülke Arjantin ve Şili bu boğazın tümüyle serbest olduğunu kabul ettiler ve her ulustan gemilerin girişine izin verdiler. Anlaşma, bu serbestliğe gölge düşürmemek için, müstahkem (tahkim edilmiş, kale, hisar vb. yapılarla güçlendirilmiş) yerlerin yapımını da yasaklıyordu.

29 Ekim 1888'de aynı tür bir ikinci anlaşmayla Süveyş Kanalı da serbestlik kazanmıştı.

(...) Hindistan'a giden en kısa yol, savaşta ve barışta ister savaş, ister ticaret gemisi olsun bütün bandıralara açıldı. Buraya hiçbir abluka uygulanamaz. Ayrıca, hem kanalda, hem limanlarında, hem de limanlarının üç mil ötesine kadar olan bölgede hiçbir tür savaş ticaretine izin verilmez.

Savaş gemileri, olağanüstü haller dışında, kanalı, bir yerde durmaksızın doğrudan geçerler.

Anlaşmayı imzalayan devletlerin Mısır'da bulunan temsilcileri, anlaşma maddelerine uyulmasını denetlemekle yükümlüdür. Yılda bir kez düzenli olarak toplanırlar.

Bu dostane düzenlemenin öncülüğünü, Belçika topraklarında doğan (Gand kentinde 1873'te kuruldu), Uluslararası Hukuk Enstitüsü yapmıştır. Süveyş Kanalı'nı her zaman ve her devletin özgürce kullanılmasını amaçlayan resmi görüşmeler, İngiliz hükümetinin bir genelgesiyle başlatıldı. Görüşmeler, yukarıda sözü edilen anlaşmanın 1888'de Konstantinopolis'te imzalanmasıyla sonuçlandı.

Panama Kanalı da, daha, açılmadan benzer bir anlaşmaya konu oldu. 18 Kasım 1901 tarihli İngiltere ve Amerika arasında yapılan bu anlaşmada şöyle denilmektedir: "Kanal ve ağızlarından itibaren üç deniz mili uzaklığa kadar olan sular, kurallara uyan tüm ulusların ticaret ve savaş gemilerine açık ve serbesttir.

Bu sınırlar içinde, hiçbir düşmanca eylem yapılamaz. Askeri birliklerin ve araçların yüklenmesi ve çıkartılması yasaktır." (...)

1909 Milâno Barış Konferansı'nda, savaşın insanîleştirilmemesi, tam tersine, onur kırıcı bir eylem olduğunun vurgulanması fikri ortaya atılmıştır. (...)

Bizim görevimiz, savaş odaklarını, savaşın haklı gösterebileceği zarar ve kayıpları elden geldiğince kısıtlamakla sınırlıdır. (...)

Sayın Baylar, işte sizlere iletmekten onur duyacağım öneri:

Sizleri, oybirliğiyle, tüm kanal ve boğazları savaş çatışmalarının dışında bırakma ve buraların Magellan Boğazı'yla Süveyş ve Panama Kanalları'nın yararlandığı anlaşmalardan yararlanmaları kararını almaya davet ediyorum."

Dr. Pachnicke'nin konuşmasından sonra Osmanlı Devleti adına Gabriel Noradungyan Efendi şu açıklamayı yapmıştır²⁶:

²⁶ Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.59-60.

“Bu sorun derinlemesine bir inceleme gerektirir. Ama, bir sonraki konferansta ele alınacağına göre, ayrıntılı tartışmaları o döneme bırakmak daha iyi olur. Şimdilik, bu konuya ilişkin noktalardan biri üzerinde durmak istiyorum.

Önce, tarafsızlıktan ne anlaşılıyor? Tarafsızlığın çok çeşitleri vardır. Her türlü kuşkuyu gidermek için, Komisyonun, bu kelimenin kapsamını kesinleştirmesini isteriz. Bana öyle geliyor ki, tarafsızlığın kuralları, her durumda benzer ve özdeş olamaz. Savaş gemilerinin geçişlerinin belirli koşullarda serbest bırakılabileceği boğazlar bulunduğu gibi, savaş durumunda, tarafsız Avrupa ülkeleri benzeri, hiçbir ordunun işgal etmeye ya da geçmeye hakkı olmayan ve geçişi yasaklamanın zorunlu olduğu boğazlar vardır.

“Okyanuslararası” sözcüğü burada çok yerinde kullanılmıştır ve komisyonu, sorunun yalnızca okyanusları birleştiren boğazlar kısmına gönderme yapmaya yönelecektir. İki kıyısı da bir ülkeye ait öteki boğazlar ya da günümüzde uluslararası anlaşmalara bağlı olanlar bunun dışında kalacaktır.

Karmaşık okyanuslararası boğazlar sorununu inceleyecek bir komisyon kurma önerisini bu gözlemler ışığında destekliyoruz ve bu konuya katkı yapmaktan mutluluk duyarız”.

Böylece oturum sonunda Dr. Pachnicke’nin teklifi onaylanarak, Noradungyan Efendi’nin görüşleriyle beraber oy birliği ile kabul edilmişti. Bu anlamda boğazlar meselesinin şimdilik Osmanlı Devleti aleyhinde olmadığı ancak yine de bu konu hakkında ayrıca görüşmeler ve incelemelerde bulunacak bir komisyonun oluşturulmasını ve birer üye seçilerek konuların etraflıca tartışılıp bir karara bağlanmasını, Noradungyan Efendi teklif ettiği gibi, Damat Ferit Paşa da İstanbul ve Çanakkale boğazlarının konu dışı tutulması gerekliliğini şu sözleriyle belirtmiştir²⁷:

“Çanakkale ve İstanbul Boğazları serbest bir denizden diğer serbest bir denize gidilen geçitler olmadığı gibi bunların her iki yönündeki sahillerde hakimiyet hakkı bize ait bulunmuş ve bu iki boğazın devletlerarası vaziyeti anlaşma ile belirlenmiş olduğundan bunların tarafsızlık konusundan ayrı tutulmasını komisyondan

²⁷ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.45.

istediğinde Başkan Bernard programda yazılan bahr-i muhit kanalları tabiri İstanbul ve Çanakkale boğazları tabii ki bu konudan ayrı tutulduğuna işaret ediyor”. Damat Ferit Paşa’nın bu sözlerini Osmanlı Devleti temsilcileri uygun bularak bu ifadenin ve Bernard’ın cevabının programa kaydedilmesini önemle rica etmişlerdir. Oturum bu şekilde alınan kararlar bir komisyon kurulup incelenmesine karar verilmiştir.

3) Brüksel Konferansı’nda, Berlin Konferansı Ve Londra Bahri Konferansı’nın Ele Alınması

Parlamentolararası Birliğin 15. kez düzenlediği konferans, 17-19 Eylül 1908 tarihinde Berlin’de gerçekleştirilmişti. Reichstag Parlamento binasında yapılan konferansa 18 devletin parlamenterlerinden oluşan 600’e yakın delege katılmıştı²⁸.

Almanya Hükümeti adına Başkan Prens Bülow’un açılış konuşmaları 15. Konferans hakkında bilgi verir niteliktedir. Şöyle ki; “Uluslararası Parlamentolar Birliği Almanya’da ilk kez toplanıyor. Tüm medeni devletler gibi Almanya Devleti de insanlık dünyasına gösterdiğiniz hizmetleri takdir eder. Bu yüce heyete baktığımda her yaştan bir temsilci görmekten mutluluk duyuyorum. Böylece gençliğin fiziksel gücü ve yaşlıların da tecrübe gücünün bir araya gelerek tüm sıkıntıların yok edileceğini düşünebiliyorum. Bunun içindir ki birliğin kuruluşunun başlangıcında kimsenin beklemediği başarı kısa sürede sağlanmıştır.

Birçok bilgili ve tecrübeli üyelerle, uluslararası barış ve genel dostluğu sağlama arzusunu takip ederek diğer devletlere de güven vermeyi başardınız bunlar arasında Uluslararası Birinci ve İkinci Lahey Barış Konferansı sizlerin eserinizdir. Bugün dahi İkinci Lahey Konferansı’nın etkileri konuşulacak.

Bağlı bulunduğunuz devletin temsilcileri sıfatına sahip olarak yaptığınız konuşmalarla ve savunduğunuz fikirlerle kendi vatandaşlarınızın da güvenini kazandınız. Vatandaşlarınızın da tek isteği dostluğu sağlamaktır. Hükümetlere gelince sizi temin edebilirim ki bu hususta sizden geri kalmadılar. Onlar da mümkün

²⁸ Bericht Über Die XV. Confernz in Berlin, 17-19 Septembre 1908, Interparlamentarische Union, Hermann Hillger Verlag, Berlin 1908, s.1; Tanin Gazetesi, 23 Şaban 1326 (6 Eylül 1324), s.3. Konferansla ilgili birkaç fotoğraf için bkz. Ek-6.

olduğunca “Uluslararası Barış ve Dostluğa” hizmet etmek için bu konuda birçok sözleşmeler imzaladılar. Hükümetler geçmişte olduğu gibi gelecekte de bu barış ve dostluk yolunda yürümeye kararlıdılar. Bu da sizin hizmet ve gayretinizle gerçekleşiyor. Bu sebeple hükümetler sizinle ve diğerleriyle aynı fikirdedirler.

Sözümün son vermeden önce lüzumlu bir nokta ilâve etmek isterim. Birçok kimseler hepinize başka bir maksat yakıştırdılar. Genel bir barış ve dostluğu sağlamak için çalıştığınızdan dolayı bağlı olduğunuz devletler hakkında sizleri vatanperverlikten yoksun farzettiler. Oysa ki böyle düşünenler dostluk arzusunun ülkesinin hakkını korumamak olmadığını anlayamayanlardır. İnsanlar arasındaki bilgisizlik, hırs, intikam, düşmanlık hisselerini ortadan kaldırmak suretiyle düşmanlık ve çatışmayı yok etmeye çalışanlar kadar büyük vatanperver düşünülemez”²⁹.

Görüldüğü üzere Prens Bülow, bu konferansın İkinci Lahey Barış Konferansı’nın bazı maddelerinin tartışılacağı, konferansın başında ve devletlerarası ilişkilerdeki yankılarının konuşulacağı bir toplantı olacağından bahsetmektedir. Barış komisyonu anlamına gelen Parlamentolararası Birliğin, üyelerinin vatan haini gibi görülmesini de eleştiren konuşmasıyla, dostluk ve kardeşlik açısından ülkelere hizmet eden tüm üyelere teşekkürlerini sunmuştur.

Berlin Konferansı’nda, daha çok Lahey Barış Konferansı’nda kararlaştırılan deniz ve deniz savaşlarıyla ilgili maddeler tartışılmıştı. Ancak bir sonuca varılamayarak Üçüncü Lahey Barış Konferansı’nda konuşulması gerekli maddeler tespit edilerek toplantı kapatılmıştı.

Üçüncü Barış Konferansı’nda görüşülmesini gerekli gördükleri konular şunlardı³⁰:

1) Savaşan taraflardan birine ait silah, alet, edevât, yiyecek vs. tüm harbe ait donanımdan başkasının harp kaçağı sayılmayacağı, devletlerarasında kararlaştırılan bir mukavelenâme ile karar altına alınmalıdır.

²⁹ Bericht Über Die XV. Confernz in Berlin, 17-19 Septembre 1908, Interparlamentarische Union, Hermann Hillger Verlag, Berlin 1908, s.1; Tanin Gazetesi, 23 Şaban 1326 (6 Eylül 1324), s.3.

³⁰ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.20-21.

2) Gerek harp kaçağı taşıyan geminin ve gerek harp kaçağı olmayarak işbu geminin taşıdığı eşyanın tahribine sahip olunmadığına dair olan kanunlar kabul edilmelidir.

3) Kişiyeye ait olan mallar her türlü saldırıdan korunmalıdır. Açık limanlar (tahkim edilmemiş limanlar) hiçbir sebeple kuşatılamaz.

Konferansın aldığı bu kararlar, dört amacı içermekteydi. Bu dört amaç;

1) Deniz savaşlarında kişiyeye ait malların korunması,

2) Kaçak eşyayı nakil eden gemilerin düşman gemisi olsa bile ve kaçak eşyadan başka bu gemilerin içinde bulunan eşyanın düşman malı olsa bile tahrip edilmemesi,

3) Harp kaçağı özel eşyalarının sadece harp mühimmatına verilmesi,

4) Kuşatma hakkının yalnız harp limanlarını ve sağlamlaştırılmış mevkiileri içine alması şeklinde maddeleştirmek mümkündür.

Ayrıca Berlin Konferansı'nda, Parlamentolararası Birliğin bütçesini oluşturma kararı da alınıp, girişimler başlatılmıştı. Çünkü 1908 yılına kadar birlik tüm harcamalarını, gönüllü üyelerden sağlamaktaydı. Sadece Norveç Hükümeti senelik belli bir aidat ödemekteydi. Konferansta Lord Weardale, İngiltere'nin 1909 senesi için 300 İngiliz Lirası aidat vereceği sözünü verdi. Böylece diğer devletler de belli bir miktar vereceklerini söyleyerek birliğin bütçesi oluşturuldu³¹.

Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu dahi konferansa katılmasa da³², Osmanlı Devleti bünyesinde birlik için belli bir ödenek ayırmıştı³³.

Londra Bahri Konferansı'nın toplanması ise şöyle olmuştu: Uluslararası İkinci Lahey Barış Konferansı'nda kararlaştırılan 18 Teşrin-i evvel 1907 tarihli maddelerden birisi de Ganâim-i Bahriye hakkında bir Uluslararası Mahkeme kurulmasıydı. Bu mukavelenâme ile "harb sırasında savaşan devletlerden birisi

³¹ Parlamentolararası Birliğin esaslı şekilde bütçesinin hazırlanması 23 Nisan 1917 tarihinde olabilmıştır. Bkz. BOA., HR.HMŞ.İŞO., nr. 132/2.

³² Osmanlı Devleti Berlin Konferansı'na davet edilmemiştir. Bkz. HR.HMŞ.İŞO., nr. 44/5.

³³ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.21.

tarafından zabt edilen tarafsız veya savaşı devletlere ait gemi ve eşyası hakkında zabt eden devletin Ganâim-i Bahriye Mahkemesi'nin vereceği kararların yeniden incelenmesi konusunda uluslararası bir Ganâim Mahkemesi kurulmasına gerektiği karara bağlanmıştı. Bu yüksek karar mahkemesinin vereceği karar esas olmak üzere uygulayacağı kanunlar dahi mukavelenâmenin 7.maddesinde belirtilmiştir. İkinci Lahey Barış Konferansı'nda yer alan 7.madde şöyledir:

“Muhtelif-fih olan bir mesele-i kanuniye için tarafeyn-i mütehasımeyn arasında evvelden bir mukavelenâme mevcûd ise i'tâ-yı hüküm için işbu mukavelenâme ahkâm-ı esas ittihaz edilecektir. Böyle bir mukavelenâme yoksa mahkeme fasl-ı münâzaa için hukuk-u düvel-i kavaidini tatbik edecektir. Bunlarda mesele-i münâ'zâ'ün-fihâyı halle kâfi değilse mahkeme ale'l-itlâk adâletin ve kavaid-i hukukiyyenin esasları üzerine bina-yı hüküm eyleyecektir”.

Bu maddeden anlaşıldığı üzere, Uluslararası Ganâim-i Bahriye Mahkemesi, ilk önce taraflar arasında uygulanacak mukavelenâmeyi hazırlayacak, ikinci olarak geçerli ve kanunî devletlerarası hukuk kurallarını belirleyecek, üçüncü olarak da genel hukuk ve adliye kurallarını belirleyecektir. İkinci Lahey Barış Konferansı'nın bir ürünü olarak kurulan Uluslararası Ganâim-i Bahriye Mahkemesi'nin birtakım kanunları Lahey Mukavelenâmesi'nde belirtilmiş olsa da, bu kanunlar tüm devletlerce geçerlilik kazanmamıştı. Değişik yorum ve uygulamalara açık olan bu maddelerin bir an önce düzenlenmesi, deniz ilişkileriyle en çok ilgili olan İngiltere tarafından gündeme getirilmişti. Bu konuda girişimlerde bulunan İngiltere, ilgili devletleri, 4 Kanun-ı evvel 1908 tarihinde Londra'da düzenlenecek Bahri Konferansı'na davet etmiştir.

İngiltere göndermiş olduğu davet mektubunda, Lahey'de tamamlanmamış olan deniz hukuku ve buna dâir kurulmuş olan Uluslararası Ganâim-i Bahriye Mahkemesi'nin belirlenecek olan hukukî kanunlarının ilgili devletlerce tespit edilmesi, Lahey'de özellikle Rusya Hükümeti delegelerinin, Uluslararası Ganâim-i Bahriye Mahkemesi'nin teşkilinden evvel, deniz savaşları kanunlarının düzenlenip, kararlaştırılmasının üzerinde durmuş olmalarının ve bu sebeple İngiltere

Hükümeti'nin “kanunsuz mahkeme olamaz” ilkesiyle öncülük ederek bu kanunların bir an önce düzenlenmesi gerekliliğini belirtmektedirler³⁴.

Böylece 4 Kanun-ı evvel 1908 tarihinde Londra Bahri Konferansı toplanmıştı. Konferansa, Almanya, Avusturya-Macaristan, İspanya, Amerika, Fransa, İtalya, Belçika ve Rusya hükümetleri katılmışlardır. Konferansın programı şöyledir:

- 1) Kaçakçılık,
- 2) Abluka,
- 3) Gerek kaçakçılık ve gerek muhasara-yı bahriye nokta-yı nazarından sefer-i mütemadî nâzâriyesi,
- 4) Bir mahkeme-i ganâim tarafından hakem-i sâdır olmadan bîtaraf sefâin tahribinin meşrûiyeti;
- 5) Bîtaraflığa mugâyir olarak ifâ'yı hizmet eden bîtaraf sefâin ve eşhâs hakkındaki kavaid (müzâhirât-ı hasımâne);
- 6) Açık denizlerde sefâin-i ticariyenin sefâin-i harbiyyeye tahvilinin meşrûiyeti;
- 7) Muhâsamâta mübaşeret muhtemel olduğu bir zamanda veyahûd muhâsamâtın müddeti devamı esnasında sefâin-i ticariyyedeki devlet-i muharebe sancağının bîtaraf bir devletin sancağıyla tebdiline dâir olan ahkâm;
- 8) Eşyanın ta'yîn-i tabiiyeti içün sahibinin tabiiyeti mi yoksa mahall-i ikâmeti mi nazar-ı dikkate alınacağı meselesi,

Belirttiğimiz bu programdan başka konferansta, devletlerarası hukukta sorun yaratan bahriye konularına da çözüm bulunmuştu. Bunlar:

³⁴ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.50; Gülnihal Bozkurt, Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Resepsiyon Süreci (1839, 1939), TTK, Ankara 1996, s.154.

A) Açık denizlerde sefâin-i ticâriyyenin sefâin-i harbiyyeye tebdilinin meşru'iyeti ve hâl-i sabıkına ircâ;

B) Eşyanın ta'yîn-i tabiyyeti için sahibinin tabiyyeti mi yoksa mahall-i ikâmeti mi nazar-ı dikkate alınacağı meselesi;

C) Hal-i sulhde bir devletin kendi milli bahriyesine münhasır olan seyr ü sefer hakkı (kabotaj) gibi hukukun, muhasemeynden biri tarafından bîtaraf sefâin-i ticâriyyeye tevdi' edildiği takdirde bu babda tatbîk edileceği usûl;

D) Müsadere edilen eşyanın sahibinin bîtaraf veya muhasım olduğunun ne vecihle ta'yîn edilmesi lâzım geldiği keyfiyeti;

Uzun süren tartışma ve toplantılar sonunda alınan kararlar, 26 Şubat 1909 tarihinde mukavelenâme halinde düzenlenerek, hükümet temsilcileri tarafından imzalanmıştı. Mukavelenâmede yer alan başlıklar şöyledir³⁵:

- 1) Harp sırasında denizden kuşatma (Madde 1-21)
- 2) Harp kaçağı (Madde 22-44)
- 3) Düşmanca saldırı (Madde 45-47)
- 4) Sancağın değişimi (Madde 55-56)
- 5) Düşman olup olmayanlar (Madde 57-60)
- 6) Eşyanın koruma altında bulunması (Madde 61-62)
- 7) Tahribatı önlemek (Madde 63)
- 8) Zarar ve ziyan (Madde 64)
- 9) Son hükümler (Madde 65-71)

Bu maddeler sonucu deniz ve deniz savaşı hukukuyla ilgili her devletin başka bir yol uyguladıkları dönem yerini her devletin ortak kararıyla alınan kanunlara bırakmış oluyordu.

³⁵ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.21; Sicill-i Kavânîn, XI., s.538-550. Londra Bahri Mukavelenâmesinin tüm maddeleri bkz. Ek-7.

Kısaca belirttiğimiz Berlin Konferansı ve Londra Bahrî Konferansı'nın bazı kararları 1910 senesinde düzenlenen Brüksel Konferansı'nda tekrar tartışılmıştır. Konferansın 3. oturumunda başlayıp 5.oturuma kadar Berlin Konferansı ve en çok da Londra Bahrî Konferansı üzerinde durulmuştu. Bunda amaç, kabul edilen bazı maddelerin kaldırılması ve anlaşmazlıklarda uygulanacak devletlerarası hukuk kanunlarının daha geniş imkanlarla uygulanmasını sağlamaktı. Konferansta bu konuyu ele alan ve ayrıntı olarak anlatan Belçika Parlamenterleri Louis Franck olmuştu. Louis Franck konuşmasında Londra Bahri Konferansı kararlarının bazı maddelerinin değiştirilmesi ve buna göre yeniden düzenlenmesi gerektiğinden bahsetmişti. Ayrıca konferansın bazı konuları kesinleştirmediğinden örneğin açık ve serbest limanların kuşatılmasını karara bağlamış olsa da tam anlamıyla hüküm altına alınamamış olduğunu da belirtmiştir³⁶. Londra Bahri Konferansı'nda harp kaçağı kısmı, birincisi, barut ve silahlar gibi her anda ele geçirilmesi mümkün olan; ikincisi düşman kuvvetlerine gönderileceği sabit olmadıkça, zaptedilmesi doğru olmayan eşyaya ait olmak üzere ikiye bölünmüş ve bundan başkası serbest eşyadan sayılmıştı. Brüksel Konferansı'nın arzu ettiği şey, bazı kayıtlar ve şartlar ile düşman kuvvetlerine gönderileceği sabit olmak şartıyla harp kaçağından sayılan ikinci kısım eşyanın daha çok sınırlandırılması ve sonuç olarak serbest sayılan eşyanın da çoğaltılması olduğunu belirten Louis Franck'tan sonra sözü alan Fransa parlamenterleri M. Maurice Colin konu hakkında şu sözleri söylemişti:

“Uluslararası Parlamentolar Birliği 16. Konferansı deniz savaşlarına ait olan şu teklifleri yakında düzenlenmesi beklenen Üçüncü Lahey Barış Konferansı'nda incelenip, onaylanması konusunda bilginize sunarım.

- 1) Ele geçirip zaptetme halinin kaldırılması,
- 2) Kuşatmanın sadece harp limanlarını veya sağlamlaştırılmış mevkiileri içine alması,
- 3) Harp kaçağının, ancak savaşan devletlerden birine gönderilmiş bulunan silahlar, mühimmat gibi eşyanın sınırlandırılması,

³⁶ Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.62-72.

- 4) Harp kaçağından başka eşyayı içeren vapurların ve eşyanın saldırılardan korunması.

Colin, ayrıca Üçüncü Lahey Barış Konferansı programına sunulan tekliflerin etraflıca araştırılıp, geliştirilmesi için konuyla ilgili özel bir komisyonun oluşturulması gerektiğini de belirtmiştir³⁷.

Bu önerileri uygun gördüğünü söyleyen Hollanda Hükümeti delegelerinden Van Doorn'da bu fikirleri destekleyen konuşmasından³⁸ sonra, Avusturya Hükümeti delegesi Baron de Plener de bu fikirleri savunduğunu belirten konuşmasıyla birlikte İkinci Lahey Konferansı tarafından kurulan Ganâim-i Bahriye Mahkemesi'ne Daimî Hakem Mahkemesi'nde olduğu gibi tahkim yetkisinin verilmesinin de doğru olacağını konuşmasında bildirmiştir³⁹.

İngiltere Hükümeti delegelerinden Lord Weardale gerek kendisi adına ve gerek arkadaşları adına Ganâim-i Bahriye Mahkemesi'nin kaldırılmasını şiddetle talep etmiştir⁴⁰. Konuyu sadece İngiliz hukukunun menfaati açısından ele alan Thomas Barclay ise durumun aksini savunmuştur. Barclay'a göre, İngiltere'nin iyi bir ordusu olmadığından, tek silahı olan zabt ü müsadereyi gözardı etmesi söz konusu değildir. Bu durum İngiltere'nin aleyhine olacağından konu etraflıca görüşülmelidir, teklifinde bulunmuştur⁴¹.

Rusya, Almanya, İtalya, Portekiz heyetleri ise Lord Weardale'nin görüşüne katılmışlardır⁴².

Uluslararası Parlamentolar Birliği'nin bir Ganâim-i Bahriye Mahkemesi kurması ve genel menfaatler, ticarî ilişkiler göz önüne alınarak birtakım kuralların saptanması konularında ilk kez bir layıha hazırlayan Amerika Birleşik Devletleri'nin delegesi teşekkürleri sunduktan sonra, İkinci Lahey Barış Konferansı'nda

³⁷ Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.72-85.

³⁸ Aynı eser, s.85-95.

³⁹ Aynı eser, s.96-102.

⁴⁰ Aynı eser, s.114-116.

⁴¹ Aynı eser, s.116-118.

⁴² Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.118-134.

kararlaştırılan 18 Teşrin-i evvel 1907 tarihli mukavelenâmenin devletler tarafından imza ve onaylanmasını temenni eden sözler söylemişti.

Oturumun sonunda Başkan Bernard, Colin ve Van Doorn tarafından yapılan teklifleri oylamaya tabî tutmuş ve oylama sonucu teklifleri kabul edilerek, bu konu oluşturulacak bir komisyonla, başka bir zamanda etraflıca görüşülmeye bırakılmıřtı⁴³.

4) Parlamentolararası Birliğe Yeni Katılacak yelerin Oy Haklarının Belirlenmesi

1904 Sen Lui Konferansı'nda görüşülen bu konu bazı yönleriyle tekrar Brüksel Konferansı'nda ele alınmıştı. Belęika Barış Komisyonu yesi Mr. La Fontaine "oluşturulacak genel parlamentoda oy kullanma hakkının nasıl olacağı" konusuna en çok değinen kişi olmuştu.

1905 senesinde Brüksel'de toplanan konferansta konuyla ilgili bir komisyon kurularak çalışmalar başlatılmıştı. Bu komisyon, Parlamentolararası Birliğin temelini teşkil edeceğini belirttikleri raporu, 1906 senesinde Londra Konferansı'nda teslim etmişlerdi. Komisyon düzenlenen konferanslarda nasıl oy kullanılacağı ile ilgilenirken, bir taraftan da konferansların toplandığı ülkelerin temsilci heyetleri üyelerinin sahip olduğu oy adedi ile de ilgilenmişlerdi. Bu sebeple Brüksel Konferansı'nca çözümlenmesi talep edilen ikinci konu olmuştu. Çünkü 1910 senesi itibarıyla dünyada 12.500'e yakın parlamenterin hepsi birliğe katılırsa, oy vermede sorunlar yaşanabilecekti. Bundan dolayı bu toplantılarda oy verme hakkı bir kanuna baęlanmalıdır⁴⁴ denilmışti.

Belęika delegesi La Fontaine, konuyla ilgili şu teklifi sunmuştu: "Uluslararası Parlamentolar Birliği'nin 16. Konferansı, her sene birliğe katılan ye sayısının artmasından dolayı, oy hakkını kullanma konusunda gelecek konferanslarda sıkıntı

⁴³ Aynı eser, s.139.

⁴⁴ Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a ot au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.140-141.

yaratabilmesi olasıdır. Oy kullanma hakkının bir kanuna bağlanması kaçınılmaz olduğundan, Roma'da toplanacak olan 17. konferansta hazırlanacak bir raporun düzenlenmesi için komisyon kurulmasını teklif ediyorum”⁴⁵.

La Fontaine'nin teklifi uygun bulunup, kabul edilmiştir.

D) Konferansın Kapanışı

Konferansa son verilmeden önce, konferans başkanı Bernard, Üçüncü Lahey Barış Konferansı'nın bir an önce toplanması için parlamenterleri bu konuda çalışmaya davet etti. Her komisyon bağlı bulunduğu parlamentoya birer layiha sunarak, Üçüncü Barış Konferansı sürecini hızlandırması gerektiğini bildirmişti⁴⁶.

Konferansın sonunda, gelecek konferansın nerede yapılacağı kararlaştırılmıştı. Heyet, İtalya delegelerinden Cappeli'nin teklifi üzerine⁴⁷ konferansın 1911 senesi Ekim ayında Roma'da yapılmasına karar vermişti. Kanada delegelerinden Dandurand Roma'dan sonra konferansın Kanada'da toplanmasını teklif ederken⁴⁸, Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu üyesi ve Osmanlı delegeşi Gabriel Nurodungyan Efendi de söz alarak şu teklifte bulunmuştur: “Konferansın mümkün olduğu takdirde gelecekte İstanbul'da toplanmasını temenni ediyorum. Bu durum Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'un tarihi hatırasının cazibesine uygun ve ayrıca genç Türkiye'nin kucakladığı meşrutiyet yönetimindeki başarılı adımlarla medeniyet simgesi olan Parlamentolararası Birlik üyelerini misafir etmekten mutluluk duyacağımızdan şüpheniz olmasın. Gelecek sene Roma'da toplanacak konferansta bu arzumuzun gerçekleşmesinde bizim dahi sıraya dahil olduğumuzun dikkate alınmasını bildiririm.”⁴⁹ Konferansa böylece son verilmiştir.

⁴⁵ Aynı eser, s.140-143.

⁴⁶ Aynı eser, s.146-149.

⁴⁷ Aynı eser, s.169-170.

⁴⁸ Aynı eser, s.170.

⁴⁹ Compte Rendu De La XVIe. Union Interparlementaire, Tenue A Bruxelles du 30 a oût au 1er Septembre 1910, Misch & Thron Editeurs, 1910, s.171-172.

E) Brüksel Bahri Konferansı'nın Toplanması ve Osmanlı Devleti

Brüksel Konferansı'ndan birkaç gün sonra, 23 Eylül 1910 tarihinde, Almanya, Avusturya, Macaristan, Belçika, Brezilya, Şili, Küba, Danimarka, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere, Yunanistan, İtalya, Japonya, Meksika, Nikaragua, Norveç, Hollanda, Portekiz, Romanya, Rusya, İsveç, Paraguay hükümetleri delegelerinin katıldığı⁵⁰, bir konferans, Brüksel Bahri Konferansı düzenlemiştir.

Osmanlı Devleti ise bu konferansa davet edilmemiştir. Fakat daha sonra Osmanlı Devleti'ne Başkan Bernard ve genel sekreter Ş.L. Lange'nin imzalarını taşıyan resmi mektuplar gönderilmiş ve "Brüksel Bahri Konferansı'nda kararlaştırılan mukavelenâmeyi, hükümetiniz uygun gördüğü taktirde onay ve imza etmenizi rica ederim"⁵¹, davet cümleleriyle Osmanlı Devleti mukaveleyi imzaya çağırılmıştır.

Londra Bahri Konferansı maddelerinin üçüncü barış konferansı programına dahil edilerek, barış konferansı görüşmelerine bırakılmasının ardından, bu konferansa hazırlık mahiyetinde Brüksel'de bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlar deniz savaşlarına ait olan 17 maddelik mukavelenâme ve denizlerde uygulanacak muavenet ve tahlisiye hakkındaki bazı kanunlara ait 19 maddelik mukavelenâme olmak üzere iki ayrı sözleşme imzalanmıştır. Burada dikkat çeken konu, Osmanlı Devleti temsilcileri birkaç hafta önce Brüksel'de olmalarına rağmen, böyle bir deniz deklerasyonundan söz edilmemesi ve ısrarla Brüksel Konferansı'ndaki görüşmeler sırasında deniz hukuku ve deniz kazaları ile ilgili kısımların, boğazların dahi ilgili devletlerden kurulacak bir komisyonun incelemeleri ile Üçüncü Lahey Barış Konferansı'na bıraktıkları halde konferansın bitiminden birkaç gün sonra toplanmış olmasıdır ve Osmanlı Devleti bu konferansa katılmadığı için kararları da imzalamamıştır.

⁵⁰ Sicill-i Kavânîn, XIV., s.647-651.

⁵¹ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.68-72.

Söz konusu konferansta kararlaştırılan mukavelenâme maddeleri şöyledir:

*** Müsâdeme-i Bahriyyeye Dâir Mukâvelenâme⁵²**

Madde 1

Deniz gemileri arasında veya deniz gemileri ile dâhilî seyr ü sefâin gemileri arasında vukû'a gelen müsâdemelerde, gemilere, gemide bulunan eşyaya veya şahıslara karşı ikâ olunan zarardan dolayı lâzım gelen tazmînât, müsâdemenin vukû'a geldiği sular nazar-ı i'tibâre alınmaksızın aşağıdaki hükümlere tevfiķan ta'yîn edilir.

Madde 2

Eğer müsâdeme kazara vâki olur veya bir sebep-i mücbireden neş'et eder veyâhud müsâdemenin sebepleri hakkında şübhe bulunur ise zararları buna uğramış olanlar çekerler.

Gerek gemiler, gerek bunlardan biri hâdisе anında demir üzerinde yattığı halde dahi bu hüküm mer'î kalır.

Madde 3

Eğer müsâdemeye gemilerden birinin hatâsı sebep olmuşsa zararın tazmîni bu hatayı yapmış olan gemiye terettüp eder.

Madde 4

Eğer müşterek hata var ise gemilerden her birinin mes'ûliyyeti mütekâbilen yapılan hatâların ağırlığı ile mütenâsibtir; bununla berâber ahvâle göre böyle bir nisbet ta'yîn edilemez ise veya hatâlar muâdil gibi görünürse mes'ûliyyet mütesâviyen taksîm olunur.

Gerek gemilere, gerek hamûlelerine ve gerek gemide bulunan mürettebâtın, yolcuların vesâir şahısların eşyalarına vesâir mallarına karşı ikâ olunan zararlar,

⁵² Sicill-i Kavânîn, XIV, s.651-655; Nesim Mazliyah, aynı eser, s.72-76.

üçüncü şahıslara karşı tekâfûl olmaksızın, zikrolunan nisbet dâhilinde hatada olan gemiler tarafından çekilir.

Bu maddenin birinci bendine tevfiikân sûret-i kat'iycede te'diyeye mecbûr olduğu hissedenden fazlasını te'diye edenin hakkı mürâcaatına hâlel gelmemek üzere hatada bulunan gemiler ölüm veya yaralarla sebebiyyet verilmiş zararlar için üçüncü şahıslara karşı mütekâfil addolunurlar.

Bu mürâcaat hakkında gemide bulunan şahıslara karşı gemi sahiplerinin mes'ûliyyetini tahdîd eden aktî veya kânûnî hükümlerin şümûlünü ve te'sîrlerini ta'yîn etmek millî kânûnlara aittir.

Madde 5

Evvelki maddeler ile ta'yîn edilen mes'ûliyyet, kılavuz alınması mecbûrî olsa bile, müsâdemeye bir kılavuzun hatâsı sebebiyyet verdiği takdirde dahi cârîdir.

Madde 6

Bir müsâdeme dolayısıyla düçar olunan zararın tazmîni hakkında dava ikâmesi ne bir protesto ve ne de diğerk husûsî bir mu'âmele ifâsıyla meşrûtd değildir.

Müsâdeme mes'ûliyyeti hakkında hata için kânûnî karîne cârî değildir.

Madde 7

Zarar tazmînine müteallik davalar, hâdisenin vukû'undan i'tibâren iki senede mürûr-i zamana uğrar.

4. maddenin üçüncü bendi ile kabûl edilmiş olan mürâcaat davalarını ikâme etmek için müddet bir senedir. Bu mürûr-i zaman ancak te'diye gününden i'tibâren cereyân eder.

Bu mürûr-i zamanları ta'vîk veyâhud kat'eden sebepler davayı rû'yet eden mahkemenin kânûnu ile taayyün eder.

Âl-i Akid Taraflar kendi kânûnlarında müdde'a aleyh geminin müddeînin ikâmetgâhı veya başlıca müessesesi bulunan Devlet kara sularında yakalanamaması keyfiyyetini yukarıda tesbît olunan müddetleri temdîd eder bir sebep olarak kabûl etmek hakkını muhâfaza ederler.

Madde 8

Bahri bir müsâdemeden sonra tesâdüm etmiş olan gemilerden her birinin kaptanı, kendi gemisi, mürettebâtı ve yolcuları için ciddî bir tehlike olmadıkça elinden geldiği kadar diğer gemiye, mürettebâtına ve yolcularına muâvenet etmeye mecbûrdur.

Kezâlik mümkün olduğu takdirde her geminin kaptanı diğer gemiye kendi gemisinin ismini ve mukayyed bulunduğu liman ile berâber nereden geldiğini ve nereye gideceğini bildirmeye mecbûrdur.

Geminin sahibi mahza yukarıdaki hükümler hilâfında hareketten dolayı mes'ûl değildir.

Madde 9

Mevzu kânûnları yukarıdaki maddeye muhâlif hareketleri men' etmeyen Âl-i Akid Taraflar bu hareketlerin men'i için iktizâ eden tedbîrleri ittihâz veya kendi teşri hey'etlerine teklîf etmeyi taahhüd ederler.

Âl-i Akid Taraflar yukarıdaki hükmün icrâsı için kendi memleketlerinde vaz' edilmiş veya edilecek olan kânûnlar ile nizâmnameleri mümkün olduğu kadar sür'âtle birbirine bildireceklerdir.

Madde 10

Muahhar mukâveleler kayd-ı ihtirâzîsi ile bu hükümler ne gemi sahiplerinin mes'ûliyyetini tahdîd husûsunda her memlekette müesses kâideleri, ne de nakliyye mukâvelesinden veya diğer bütün mukâvelelerden neş'et eden mükellefiyetleri ihlâl etmez.

Madde 11

Bu mukâvele harb gemilerine ve münhasıran umumî bir hizmete tahsis edilmiş olan Devlet gemilerine tatbîk olunmaz.

Madde 12

Bu mukâvelenin hükümleri, davaya mevzû teşkîl eden gemilerin hepsi Âl-i Akid Taraflara mensûb olduğu vakit ve millî kânûnların ta'yîn ettiği diğer hallerde bütün alâkadarlar hakkında tatbîk olunacaktır.

Bununla berâber mukarrerdir ki:

- 1 - Gayr-i Âkid bir Devlet tebaasından bulunan alâkadarlar hakkında mezkûr hükümlerin tatbîki, Âkid Devletlerden her biri tarafından mütekâbiliyyet şartına tâbi tutulabilecektir;
- 2 - Alâkadarların hepsi davayı rü'yet eden mahkemenin mensûb bulunduğu Devlet tebaası oldukları takdirde mukâvelename değil millî kânûn tatbîk edilecektir.

Madde 13

Bu mukâvele müsâdeme vukû'a gelmemiş olsa bile gerek bir manevranın icrâsı veya ihmali ve gerek nizâmata riâyetsizlik yüzünden bir geminin diğer bir gemiye yâhud gemide bulunan eşyaya veya şahıslara, ikâ ettiği zararların tazmînine dahi şâmilidir.

Madde 14

Âl-i Akid taraflardan her biri bu mukâvelenin mer'iyete girmesinden i'tibâren üç sene sonra, mukâveleye idhâl edilebilecek ıslahatı taharrî ve ta'yîn ve hâssaten mümkünse mukâvelenin tatbîk dâiresini tevsî' etmek maksadı ile yeni bir konferansın ictimâ'ını teklîf etmek salâhiyyetini hâiz olacaktır.

Bu salâhiyyetini isti'mâl edecek olan devlet, altı ay içinde konferansı ictimâ'a da'vet etmeyi der'uhde eyliyecek olan Belçika Hükûmeti vâsıtası ile niyetini diğer devletlere bildirecektir.

Madde 15

Bu mukâveleyi imzâ etmemiş olan devletler, talepleri üzerine buna iltihâka kabûl olunur. Bu iltihâk siyasî tarikle Belçika hükûmetine ve onun tarafından da diğer âkid tarafların hükûmetlerinden her birine tebliğ olunacak ve Belçika Hükûmeti marifeti ile tebliğnâmenin irsâlinden bir ay sonra hükmünü icrâ edecektir.

Madde 16

Bu mukâvele tasdîk edilecektir.

Mukâvelenin imzâsı gününden i'tibâren en geç bir senelik bir müddetin inkızâsında Belçika hükûmeti, mezkûr mukâveleyi tasdîk etmeye hazır bulunduklarını beyan etmiş olan Âl-i Akid tarafların hükûmetler ile mukâveleyi mer'iyete koymanın münâsib olup olmadığını kararlaştırmak maksadı ile temâsta bulunacaktır.

Îcâb-ı takdîrinde tasdîknâmeler derhal Brüksel'de Hazîne-i evrâka tevdi' olunacak ve mukâvele bu tevdi' târîhinden bir ay sonra hükmünü icrâ edecektir.

Protokol, bir sene daha Brüksel konferansında temsîl edilmiş olan Hükûmetlerin lehine açık kalacaktır. Bu müddetin mürûrundan sonra mezkûr Hükûmetler ancak, on beşinci maddenin hükümlerine tevfiân, mukâveleye iltihâk edebilirler.

Madde 17

Âl-i Akid taraflardan her hangi biri bu mukâveleyi feshettiği halde bu fesih ancak Belçika hükûmetine tebliğ edildiği günden bir sene sonra hükmünü icrâ edecek ve mukâvele diğer Akid taraflar arasında mer'î kalacaktır.

Munzam madde

Geçen 16'ncı maddeye istinaen, müsâdeme alınması mecbûrî bir kılavuzun hatâsı yüzünden vukû'a geldiği takdîrde mes'ûliyyeti tesbât eden 5 inci maddenin hükmü ancak Âl-i Akid taraflar gemi sahiplerinin tahdidi mes'ûliyyeti hakkında i'tilâf hâsıl ettikleri zaman mer'iyete girecektir.

Tasdîkanlilmakâl Âl-i Akid Tarafların murahhasları bu mukâveleyi imzâ ve tahtüm etmişlerdir. Brüksel'de 23 Eylöl 1910 da bir nüsha olarak tanzîm edilmiştir.

Almanya için:

Kracker von Schwartzenfeldt.
Dr. G. Struckmann.

Arjantin cumhuriyeti için:

Alberto Blankas.

Avusturya için ve Macaristan için:

S. Clary et Aldringen.

Avusturya için:

Stephen Worms.

Macaristan için:

Dr. François de Nagy.

Belçika için:

A. Bernaert.
Capelle.
Ch. Lejeune.
Louis Franck.
Paul Segers.

Brezilya Düvel-i Müttehidesi için:

Rodrigo Octavio de Langaard Menezes.

Amerika Düvel-i Müttehidesi için:

Walter C. Noyes.
Charles C. Burlingham.
A. J. Montague.
Edwin W. Smith.

Fransa için:

Beau.
Ch. Lyon-Caen.

Büyük Britanya için:

Arthur H. Hardinge.
W. Pickford.
Leslie Scott.
Hugh Godley.

Yunanistan için:

G. Diobouniotis.

İtalya için:

Prens de Castagneto.
Francesco Berlingieri.
Francesco M. Mirelli.
Profesör Cesar Vivante.

Şili için:

F. Puga-Borne.

Küba Cumhuriyeti için:

Doktor F. Zayas.

Danimarka için:

W. Grevenkop Castenskiöld.

Herman Halkier.

İspanya için:

Arturo de Baguer.

Juan Spottorno.

Ramon Sanchez de Ocana.

Faustino A. del Manzano.

Felemenk için:

P.-R.-A. Mervill van Carnbee.

Molengraaff.

Loder.

C.-D. Asser.

Portekiz için:

A.-D. de Oliveira Soares.

Romanya için:

T.-G. Djuvara.

Japonya için:

K. Nabeshima.

Y. Irie.

T. Ishikavva.

M. Matsuda.

Meksika Düvel-i Müttehidesi için:

Enrique Olarte.

Victor-Manuel Castillo.

Nicaragua için:

Leon Vallez.

Norveç için:

Hagerup.

Chr. Th. Boe.

Rusya için:

C. Nabokoff.

İsveç için:

Albert Ehrensvar.

Einar Lange.

Uruguay için:

Luis Carabelli.

*** Bahren İcrâ Edilecek Muâvenet ve Tahlîsiye Hakkındaki Bazı Kavâidin Tevhidine Dâir Mukâvelenâme⁵³**

Madde 1

Tehlikede bulunan deniz gemileri, bunların içlerinde bulunan eşya, navlun ve seyahat ücreti hakkında yapılan muâvenet ve tahlîs ile deniz gemileri ve dâhilî seyr-û sefâin gemileri beyinde aynı mâhiyyette olarak ifâ edilen hizmetler, bu iki nevi hizmet arasında bir fark gözetilmeksizin ve yapıldığı sular nazar-ı i'tibâra alınmaksızın, aşağıdaki hükümlere tâbidir.

Madde 2

Fâideli bir netîce vermiş olan her türlü muâvenet yâhud tahlîs keyfiyeti muhik bir ücreti icap eder.

Yapılan yardım netîcesiz kalır ise hiç bir ücret i'tâsı lâzım gelmez. Hiç bir halde, te'diye edilecek para kurtarılan eşyanın kıymetini tecâvüz edemez.

Madde 3

Yardım olunan geminin sarîh ve makûl men'ine rağmen yardım ameliyyâtına iştirâk eden şahısların hiç bir ücrete hakları yoktur.

Madde 4

Römorkörün, yedek çekme kontratosunun ifâsı kabilinden addolunamayacak müstesna hizmetler yapmadıkça kendi yedeğinde çektiği gemiyi veya hamûlesini tahlîsi veya bunlara muâveneti hasebiyle bir ücrete hakkı yoktur.

Madde 5

Muâvenet ve tahlîs, aynı sahîbe ait gemiler beyinde vukû'a gelmiş olsa dahi yine bir ücret lâzım gelir.

⁵³ Sicill-i Kavânîn, XIV, s.655-662; Nesim Mazliyah, aynı eser, s.76-81.

Madde 6

Ücretin mikdârı tarafeynin mukâvelesi ile ve bunun fıkdanında, hâkim tarafından tesbât edilir.

Tahlîs edenler arasında bu ücretin taksîm nisbeti hakkında da hüküm böyledir.

Tahlîs eden gemilerden her birinin sahibi, kaptanı ve o geminin hizmetinde bulunan şahıslar arasında ücretin taksîmi geminin millî kânûn ile tanzîm edilecektir.

Madde 7

Tarafeynden birinin istidâsı üzerine hâkim, tehlike anında ve tehlikenin te'sîri altında akd edilen her türlü muâvenet ve tahlîs mukâvelesini, kabûl olunan şartların muhik olmadığına kanaat eder ise fesih veya tadil edebilir.

Tarafeynden birinin muvâfakati hile veya iğfal ile mualllel olduğu anlaşılır yâhud ücret, her hangi bir i'tibârla olursa olsun yapılan hizmetle fahiş sûrette gayr-i mütenâsib olursa, bütün bu hallerde alâkadar tarafın istidâsı üzerine mukâvelename hâkim tarafından fesih veya tadil edilebilir.

Madde 8

Ücret, hâkim tarafından aşağıdaki husûslar esâs ittihâz edilerek ahvâle göre tesbât olunur.

- a) Birinci derecede, icâbında geminin ciheti tahsîsi hesâba katılmak üzere istihsal olunan muvaffakiyet, muâvenet etmiş olanların gayret ve liyakatleri, muâvenet olunan geminin, yolcularının, mürettebâtının, hamûlesinin, tahlîs edenlerin ve tahlîs gemisinin marûz kaldıkları tehlike, sarfolunan zaman, çekilen masraflar ve zararlar ve tahlîs edenlerin marûz kaldıkları mes'uliyet vesâire muhataraları, tahlîs edenler tarafından tehlikeye marûz bırakılan malzemenin kıymeti;
- b) İkinci derecede, kurtarılan eşyanın kıymeti.

Aynı hükümler 6 ncı maddenin 2 nci bendinde mezkûr taksîme tatbîk olunur.

Tahlîs edenlerin, tahlîs veya muâveneti kendi hatâları yüzünden zarûrî kıldıkları yâhud sirkat, yataklık veyâhud hileli mu'âmelelerle şâibedâr oldukları tezâhür eder ise hâkim ücreti tenzîl veya ıskât edebilir.

Madde 9

Tahlîs edilen şahıslar tarafından hiç bir ücret verilmek lâzım gelmez, bununla berâber millî kânûnların bu husûstaki hükümlerine hâlel gelmeyecektir.

Tahlîs veya muâvenete mahal veren kazâ vesîlesile müdâhale ederek hayât-ı beşer kurtaranlar gemiyi, hamûlesini ve teferruatını kurtaranlara verilen ücretten muhik bir hisseye hak kazanırlar.

Madde 10

Ücret te'diyesine müteallik dava, muâvenet veya tahlîs ameliyyâtının hitâm bulduğu günden i'tibâren iki senede mürûr-i zamana uğrar.

Bu mürûr-i zamanı ta'lîk veya kat'eden sebepler, davayı rü'yet eden mahkemenin kânûnu ile taayyün eder.

Âl-i Akid taraflar, muâvenet veya tahlîs edilen geminin müddeînin ikâmetgâhı veya başlıca müessesesi bulunan Devlet karasularında yakalanamaması keyfiyyetini kendi kânûnlarına yukarıda tesbît olunan müddeti temdîd eder bir sebep olarak idhâl etmek hakkını muhafaza ederler.

Madde 11

Denizde hayâtı tehlikeye marûz bulunan her şahsa, velev düşman bile olsa her kaptan, kendi gemisi, mürettebâtı, yolcuları için ciddî bir tehlikeyi mûcib olmayacak derecede elinden gelen muâveneti ifâya mecbûrdur.

Gemi sahibi, geçen hükme muhâlif hareketlerden dolayı mes'ûl değildir.

Madde 12

Mevzu kânûnları yukarıdaki maddeye muhâlif hareketi menetmeyen Âl-i Akid Taraflar, bunun men'i için lâzım gelen tedbîrleri ittihâz veya kendi teşrî'î hey'etlerine teklîf etmeyi taahhüd ederler.

Âl-i Akid Taraflar yukarıdaki hükmün icrâsı için kendi memleketlerinde vazedilmiş veya edilecek olan kânûnlar veya nizâmnâmeleri mümkün olduğu kadar sür'atle birbirlerine bildireceklerdir.

Madde 13

Bu mukâvele makâmât-ı resmiyyece veya onların murâkabesi altında muâvenet ve tahlîs hizmetleri teşkîline ve hâssaten sayd-i mâhî vesâitinin tabî'îsine dâir bulunan millî kânûnların yâhud beynelmilel muâhedelerin hükümlerine hâlel îrâs etmez.

Madde 14

Bu mukâvele harb gemilerine ve münhasıran bir umumî hizmete tahsîs edilen Devlet gemilerine tatbîk edilmez.

Madde 15

Bu mukâvelenin hükümleri muâvenet veya tahlîs eden gemi, yâhud muâvenet veya tahlîs edilen gemi Âl-i Akid Taraflardan birine mensûb olduğu takdirde bütün alâkadarlara tatbîk olunacağı gibi millî kânûnlarla muayyen sair hallerde dahi kezâlik o vechile tatbîk edilecektir. Bununla berâber mukarrerdir ki:

- 1) Gayr-i Âkid bir Devlet tebaasından bulunan alâkadarlar hakkında mezkûr hükümlerin tatbîki, Âkid Devletlerden her biri tarafından mu'âmele-i mütekâbile şartına tâbi tutulabilecektir;
- 2) Alâkadarların hepsi, davayı rü'yet eden mahkemenin mensûb olduğu aynı Devlet tebaası oldukları halde mukâvelenâme değil millî kânûn tatbîk edilecektir;
- 3) Millî kânûnların daha vasî hükümlerine hâlel gelmemek üzere 11'inci madde ancak Âl-i Akid Taraflara tâbi gemiler arasında tatbîk olunacaktır.

Madde 16

Âl-i Akid Taraflardan her biri bu mukâvelenin mer'iyete girmesinden i'tibâren üç sene sonra mukâveleye idhâl edilebilecek ıslahatı taharrî ve ta'yîn ve

hâssaten, mümkün ise mukâvelenin, tatbîk dâiresini tevsi' etmek maksadı ile yeni bir konferansın ictimâ'ını teklîf etmek salâhiyyetini hâiz olacaktır.

Bu salâhiyyetini isti'mâl edecek olan Devlet altı ay içinde konferansı ictimâ'a da'vet etmeyi der'uhde eyliyecek olan Belçika Hükûmeti vâsıtası ile niyetini diğer Devletlere bildirecektir.

Madde 17

Bu mukâveleyi imzâ etmemiş olan Devletler, talepleri üzerine buna iltihâka kabûl olunurlar. Bu iltihâk siyasî tarîk ile Belçika Hükûmetine ve onun tarafından da diğer Akid Devletler hükûmetlerinden her birine teblîğ olunacak ve Belçika Hükûmeti marifeti ile teblîğnâmenin irsâlinden bir ay sonra hükmünü icrâ edecektir.

Madde 18

Bu mukâvele tasdîk edilecektir.

Mukâvelenin imzâsı gününden i'tibâren en geç bir senelik bir müddetin inkızasında Belçika Hükûmeti mezkûr mukâveleyi tasdîk etmeye hazır bulunduklarını beyan etmiş olan Âl-i Akid Tarafların Hükûmetleriyle, mukâveleyi mer'iyete koymanın münâsib olup olmadığını kararlaştırmak maksadı ile, temâsta bulunacaktır.

Tasdîknâmeler, îcâb-ı takdîrde, derhal Brüksel'de tevdi' olunacak ve mukâvele bu tevdi' târîhinden bir ay sonra hükmünü icrâ edecektir.

Protokol bir sene daha Brüksel konferansında temsîl edilmiş olan Devletlerin lehine açık kalacaktır. Bu müddetin mürûrundan sonra mezkûr Devletler ancak on yedinci maddenin hükümlerine tevfiikân mukâveleye iltihâk edebilirler.

Madde 19

Âl-i Akid Taraflardan her hangi biri bu mukâveleyi feshettiği halde bu fesih ancak Belçika Hükûmetine teblîğ edildiği günden bir sene sonra hükmünü icrâ edecek ve mukâvele diğer Akid taraflar arasında mer'î kalacaktır.

Tasdîkânli'lmakâl Âl-i Akid Tarafların murahhasları bu mukâveleyi imzâ ve tahtîm etmişlerdir.

23 Eylöl 1910 da Brüksel'de yalnız bir nüsha olarak tanzîm edilmiştir.

Almanya için:

Kracker von Schwartzenfeldt.
Dr. G. Struckmann.

Arjantin cumhuriyeti için:

Alberto Blancas.

Avusturya için ve Macaristan için:

S. Clary ve Aldringen.

Avusturya için:

Stephen Worms.

Macaristan için:

Dr. François de Nagy.

Belçika için:

A. Beernaert.
Capelle.
Ch. Lejeune.
Louis Franck.
Paul Segers.

Brezilya Düvel-i Müttehidesi için:

Rodrigo Octavio de Langaard Menezes.

Şili için:

F. Puga-Borne.

Küba cumhuriyeti için:

Dr. F. Zayas.

Amerika Düveli Müttehidesi için:

Walter C. Noyes.
Charles C. Burlingham.
A. J. Montague.
Edwin W. Smith.

Fransa için:

Beau.
Ch. Lyon-Caen.

Büyük Britanya için:

Arthur H. Hardinge.
W. Pickford.
Leslie Scott.
Hugh Godley.

Yunanistan için:

G. Diabouniotis

İtalya için:

Prens de Castagneto.
Francesco Berlingieri.
Francesco M. Mirelli.
Prof. Cesar Vivante

Japonya için:

K. Nabeshima.
Y. Irie.
T. Ishikawa.
M. Matsuda.

Danimarka için:

W. Grevenkop Castenskiold.

Herman Halkier.

İspanya için:

Arturo de Baguer.

Juan Spottorno.

Ramon Sanchez de Ocana.

Faustino A. del Manzano.

Norveç için:

Hagerup.

Chr. Th. Boe.

Felemenk için:

P.-R.-A. Mervill van Carnbee.

Molengraaff.

Loder.

C.-D. Asser.

Portekiz için:

A.-D. de Oliveira Soares.

Meksika Düvel-i Müttehidesi için:

Enrique Olarte.

Victor-Manuel Castillo.

Nikaragua için:

Leon Vallez.

Romanya için:

T. G. Djuvara.

Rusya için:

C. Nabokoff.

İsveç için:

Albert Ehrensvar.

Einar Lange.

Uruguay için:

Luis Carabelli.

Osmanlı Devleti bu mukâvelenâmenin bazı maddelerini Osmanlı Devleti kânûnlarına uymadığı iddiasıyla kabûl etmek istememişlerdir. Şöyle ki müsâdeme-i Bahriyye'ye ait olan mukâvelenâmenin ikinci maddesinde "esbâb-ı müsâdemeyi ta'yinde tereddüt edilirse zarar ve ziyanlar ona düçâr olan gemilere aittir" denilmekteydi. Oysa ki ticareti bahriyye kânûnunun 249.maddesinin üçüncü fıkrasında "çarpışmaya hangisinin sebep olduğu bilinmiyorsa, zarar ve ziyân, incelemeler çerçevesinde gemiler arasında eşit bölünecektir" maddesi yazılıdır.

İkinci farklılık, yine bu maddenin son fıkrasında “müsâderenin hîn vukû’unda gemiler veya bunlardan biri hadise anında demir üzerinde yattığı halde dahi zarar ve ziyanın ona düçar olan gemilere ait” olduğu belirtilmiştir. Oysa ki Osmanlı ticareti bahriyye kânûnunun 30.maddesinde “sefâin sahilde bulunan binalar gibi eşyaya çarpmasının komisyon-u mahsûs tarafından tahkîk edileceği” denildiğine ve 249. maddede belirten “iki gemi” diye söz edilmesine dayanılarak bu madde ile zıtlık oluşturduğuna işâret edilmektedir.

Üçüncü olarak, mukâvelenâmenin 4.maddesinin birinci fıkrasında “Eğer müşterek hata var ise gemilerden her birinin mes’ûliyyeti mütekâbilen yapılan hatâların ağırlığı ile mütenâsibtir” maddesine karşılık, Osmanlı Ticaret-i Bahriyye kânûnunun ise hatanın tespitine gerek görülüyor ve sorumluluğun gemilerin değeri oranında belirleneceğini belirtiyor.

Dördüncü olarak, mukâvelenâmenin 4.maddesinde yük ve eşyanın uğradığı zarardan söz edilmektedir. Bu zararın belirlenecek oranda olduğu açıktır. Çatışmanın sonucu olarak ortaya çıkacak yaralanmalar ve ölümler hakkındaki madde ise dikkate değerdir. Osmanlı Ticaret-i Bahriyye kânûnunda ise yaralanma ve ölüm kânûnu şer’i mahkemelere ait olduğu düşüncesiyle bu kuruma bırakılmıştır.

Beşinci olarak, mukâvelenâmenin 5.maddesinde “evvelki maddeler ile ta’yîn edilen mes’ûliyyet, kılavuz alınması mecbûrî olsa bile, müsâdemeye bir kılavuzun hatâsı sebebiyyet verdiği takdîrde dahi cârîdir” maddesi Osmanlı Ticaret-i Bahriyye kânûnunun 42. ve 43. maddeleri uyarınca “kaptan kılavuz almadığı taktirde meydâna gelecek zarar ve ziyandan sorumlu olacağı” açıkça belirtilmektedir.

Altıncı olarak, mukâvelenâmenin 6.maddesinde yazılı, “müsâdeme halinde protesto ve bu tip olaylara gerek olmadığı” ifâdesi, Osmanlı Ticaret-i Bahriyye kânûnunun 281. ve 282. maddelerinde “protesto yazı ile beyân edilmediği taktirde zarar ve ziyan davası açılmaz” denilmektedir.

Yedinci olarak, mukâvelenâmenin 7.maddesinde davaların açılabilmesi için olayın geçtiği andan i’tibâren 2 sene geçmesi gerekir denilirken Osmanlı Ticaret-i Bahriyye kânûnunda bu konu için 31 gün belirlenmiştir.

Sekizinci olarak, mukâvelenâmenin 11. maddesinde, harb gemileri ile hükûmetlerin özel hizmetine ait devlet gemileri bu mukâveleden ayrı tutulacaktır denilmesine karşılık Osmanlı Ticaret-i Bahriyye kânûnunun 249.maddesinde genellikle gemi denilmesiyle tüm gemilerden söz edildiği anlaşılmalıdır denilmektedir⁵⁴. Osmanlı Devleti bundan dolayı bu mukâvelenâmeyi onay ve imzâ etmemişlerdir.

⁵⁴ Nesim Mazliyah, aynı eser, s.81-84.

SONUÇ

Parlamentolararası Birliğin uluslararası barışı sağlama çabaları, her sene düzenledikleri konferanslarla, yeniden şekillenmişti. Ancak sözleşmelerde görüldüğü üzere, devletlerarası savaş göz ardı edilmeksizin, genel savaş ortamı her devlet için aynı kanunlara bağlanarak, konferanslara katılan devlet delegelerinin ortak kararlarıyla en ılımlı şekle dönüştürülmeye çalışılmıştır.

1899-1907 Uluslararası Lahey Barış Konferansları hem barış döneminde ve hem de savaş döneminde dünya devletlerini, belirli ve ortak kanunlarla genel bir çember içine almıştı. Kararlaştırılan ve yazılı hale getirilen Lahey Barış Mukavelenâmelerinin bazı maddeleri hemen hemen tüm devletlerce itiraza uğramıştı. Bu sebeple, özellikle 1907 tarihinden sonra oluşturulan konferansların görüşülen konuları arasında İkinci Lahey Barış Mukavelenâmeleri yer almaktaydı. Örneğin 1908 'de yapılan Berlin Konferansı'nda barış konferansının etkileri konuşulurken; 1908-1909 Londra Bahrî Konferansı'nda barış konferansının deniz ilişkileri ve deniz savaşları ile ilgili kısımları; 1910 Brüksel Konferansı ve 1910 Brüksel Bahrî Konferansları'nda da İkinci Lahey Barış Konferansı kararları ele alınmıştır.

Lahey Barış Konferansı'na katılmış olan Osmanlı Devleti, kararlaştırılan maddelerin bazılarını, yazılı itirazlarıyla birlikte imzalamış ancak onaylamamıştı⁵⁵. Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi diğer katılan devletlerden çoğunluğu da birtakım itirazlarda bulunmuşlardı.

Lahey Barış Konferanslarında kararlaştırılan Daimi Hakem Mahkemesi'nin kurulmasıyla birlikte devletler arası ilişkilerde meydana gelen anlaşmazlıklar hakem usulüyle çözümlenmeye başlamıştı. Avrupa devletleri arasındaki anlaşmazlıklar bu

⁵⁵ Gerek 1899 gerekse 1907 anlaşmaları kapalı andlaşmalardır. Antlaşmalara ancak 1899 ve 1907 Lahey Konferansı'na "katılan veya davet edilen" devletler imza + onay veya katılma ile taraf olabilirler. Bkz. Dr. İzzettin Doğan, Devletin Milletlerarası Antlaşmalardan Doğan Hak ve Borçlara Halefiyeti Sorunu, Doktora Tezi, İstanbul 1970, s.171.

yolla çözümlenirken⁵⁶ Osmanlı Devleti açısından Lahey Barış Konferansı kararlarının uygulandığı devletlerarası ilk ilişki Rusya ile yaşanmıştı. Şöyle ki; Osmanlı Parlamentosu, 4 Mayıs 1326 tarihli toplantılarında Rusya ile Osmanlı Devleti arasında, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonucu imzalanan Berlin Anlaşması'nın tazminatla ilgili maddesini tartışmışlardı. Berlin Antlaşması'na göre, Osmanlı Devleti, biri savaş ve diğeri özel olmak üzere iki tür tazminat ödeyecekti. Buna göre, savaş tazminatını ödeyen Osmanlı Devleti, özel tazminat yani, Rusya'nın savaş sırasında zarar gören tebaası için istediği 10 milyon ruble tazminatı belirli taksitlerle ödemiş ancak taksitler halinde ödenen tazminata getirilen faizlerin 26 milyon frankı geçmemesi kararlaştırılsa da miktarın oldukça yüksek olması 1326 senesinde Osmanlı Devleti'nin tepkisine yol açmıştı.

Osmanlı Devleti anlaşmazlık konusu olan bu tazminat meselesini, barıştan yana tavır takınarak, Lahey Daimi Hakem Mahkemesi'ne havale etmeyi kararlaştırdı⁵⁷. İki devlet arasındaki sorun Daimi Hakem Mahkemesi'nde görüşülmüştür.

Osmanlı Devleti'ni etkileyen bir diğerkonu da Lahey Barış Konferansı kararlarının aksine uygulamalar olmaya başlamasıydı. 1911 senesinde İtalyanlar'ın Trablusgarb'a saldırılarıyla başlayan savaşta, Osmanlı Devleti'ne ait Adriyatik Denizi'ndeki torpidolara atılan gaz bombaları imzalanan barış mukavelenâmelerine uymamaktaydı. Çünkü İkinci Lahey Barış Konferansı'nın 9.mukavelenâmesinin 1.maddesinde "Savunmasız açık bir liman bombalanamaz." denilirken açık bir liman olan Beyrut bombalanmıştı. Bunun yanı sıra, Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu üyesi, Ayândan Süleyman El-Bustanî Efendi'nin 22 Ekim 1911 tarihli, Âyân Meclisi Başkanlığı'na yazdığı dilekçesinde, İtalya askerinin her türlü hukuk ve insaniyete uymayan davranışlarla, kadınları ve çocukları katledip, çirkin hareketlerde bulunduklarını, kimilerini de keyfi olarak kurşuna dizdiklerini belirtirken, insanlık ve medeniyete uymayan bu tür hareketlerin, kendilerini uygar ve

⁵⁶ Daimi Hakem Mahkemesi'nin 1903-1908 yılları arasında çözümlediği devletler arasındaki olayların harita üzerindeki görüntüsü için bkz. Ek-4.

⁵⁷ BOA., HR.HMŞ.İŞO., nr. 132/2; Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, (55. İnikad), 2 Mart 1326, s.157; Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, (91. İnikad), 4 Mayıs 1326, s.257-264; Meclis-i Mebusan Levayih ve Tekalif-i Kanuniyye ve Encümen Mazbataları, 1325-1326, s.208-211, 240-246.

medeni saydıkları tüm devletlerin parlamentolarına bildirilerek, protesto hareketlerinin başlatılması konusunda çağrıda bulunmaktaydı⁵⁸.

Süleyman El-Bustanî'nin bu çağrısı, Osmanlı âyân ve mebuslarından oluşan Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu tarafından kabul edilip, derhal bir protestonâme hazırlanarak tüm medeni devletler parlamentoları barış komisyonlarına gönderilmişti⁵⁹. Avrupa parlamentoları Barış Komisyonları tarafından gönderilen cevapların bir kaçını burada belirtmemizin doğru olacağı inancındayız.

Wirdeyl'in imzasını taşıyan Londra'dan gelen cevapta; "Uluslararası Parlamentolar Birliği Barış Komisyonu İngiltere Şubesi, Trablusgarb savaşının yarattığı bu kötü durumu, İngiltere Parlamentosu'na özellikle Başbakan ve Dışişleri Bakanına yansıttıkları ve bununla ilgili çalışmalarına devam edecekleri" yazılıydı.

* Kont Aponyi imzalı Peşte'den gelen telgrafta; "Telgrafınız dikkatimi çekti ve konuyu hükümete bildirdim. Derhal çalışmalar başlatıldı" sözleri yazılıdır.

* Trolestra imzalı Lahey'den gelen telgrafta şöyle denilmektedir: "Protestonâmenizi Lahey'de Heyet-i teşriye ikinci celsesine gönderiniz.

* Rişar Ayskof imzalı Berlin'den gönderilen telgrafta ise "Trablusgarb Savaşı'na ait telgrafnâmenizi aldığımı ve protestonuzu tüm Raystağ üyelerine bildirdiğimi belirtirim" cümleleri yazılıydı⁶⁰.

Osmanlı Devleti'ni etkileyen bir diğer askeri olay da 1912-13 yıllarında meydana gelen Balkan Savaşlarıydı. Osmanlı Devleti Balkan savaşlarıyla meşgul iken, Karineci Uluslararası Tahkim Komisyonu üyesi Pol Milyakof savaş hakkında incelemelerde bulunmak üzere İstanbul'a gelmişti. Kendisi 29 Ağustos 1913 tarihli gönderdiği mektubunda kendisinin de içinde bulunduğu bu komisyonun görevinin sadece Lahey Barış Konferansı hükümlerine göre incelemelerde bulunmak olduğu ve buna göre, Balkan savaşlarının yaratmış olduğu tesirleri dolaylı ya da dolaysız

⁵⁸ Meclis-i Âyan Zabıt Ceridesi, (7. İnikad), 22 Teşrin-i evvel 1327 (1911), s.46-47.

⁵⁹ Meclis-i Âyan Zabıt Ceridesi, (10. İnikad, 29) Teşrin-i evvel 1327 (1911), s.95-96.

⁶⁰ Meclis-i Âyan Zabıt Ceridesi, (12. İnikad), 5 Teşrin-i sâni 1327 (1911), s.112-113.

etkilerini araştırmak olduğu belirtilmiřtir⁶¹. Böylesi açıklamalı bir mektupla, tepki çekip, yanlış yorumları onlemeye çalışmış olsa gerektir.

Yine aynı yıl içerisinde yapılması düşünülen nc Lahey Barış Konferansı programı hazırlanmaktaydı. Osmanlı Devleti'ne yazılan telgraflarda, gerek Trablusgarb Savaşı'nda ve gerekse Balkan Savaşları'nda düşman ordularının Birinci ve İkinci Lahey Barış Konferansı kararlarına uymadıkları, Balkan Savaşı sırasında Edirne ve Tekirdağ' da yaşayan halkın eziyete marûz kaldığı ve düşman ordularının devletlerarası hukuk kurallarını ihlâl ettiklerinin belirlenmiş olduğu bu sebeple de nc Konferansın programında önce bu konuların ele alınacağı Osmanlı Devleti'ne bildirilmiřtir⁶². Yeni bir konferansın düzenlenmesi ile ilgili çalışmaların başlamış olması, özellikler boğazlar ve kanalların tarafsızlaştırılması ile ilgili birtakım kararların ortaya çıkması Osmanlı Parlamentosu Uluslararası Barış Komisyonu Başkanı Süleyman El-Bustani Efendi'yi harekete geçirmişti. 1913 yılında konu ile ilgili Süleyman El-Bustani Efendi, Parlamentolararası Birliğe zel birtakım mektuplar göndermiştir. Bu mektupları göndermedeki amacı yapılacak bir konferansta Çanakkale ve İstanbul boğazları hakkında, Osmanlı Devleti'nin aleyhine olacak kararların alınmasını onlemektir⁶³.

1915'te düzenlenmesi düşünülen nc Lahey Barış Konferansı için birtakım vakıflar dahi girişimlerde bulunmuşlardı. Tahkim komisyonları içinde yer alan Karineci Vakfı bunlardan biridir. Bu vakıf devletlere bir program taslağı göndermek şartıyla devletleri 1915'te düzenlenecek nc Barış Konferansı'na davet etmiřtir⁶⁴.

Osmanlı Devleti, yukarıda belirttiğimiz savaşlar öncesinde, bilindiği üzere diğer başka olaylarla da ilgilenmişti. İkinci Lahey Barış Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nin tavır takındığı Bulgar delegeleri ve Ermeniler'in, bu konferanstan yararlanma emelleri, çok geçmeden, bir yıl sonra yaşanmaya başlamıştı. 5 Ekim 1908 tarihinde Bulgaristan bağımsızlığını ilan ederken, 1908'li yıllarda birtakım

⁶¹ BOA., DH.SYS., nr. 112-7B/7-48.

⁶² BOA., DH.SYS., nr. 112-7B/7-79.

⁶³ BOA., HR.SYS., nr.224/4. Mektuplarından biri için Bkz. Ek-8.

⁶⁴ BOA., HR.SYS., nr.567/2. Program taslağı için bkz. Ek-11.

Ermeni olayları da yaşanmıştı⁶⁵. Yine 5 Ekim 1908 tarihinde Girit Yunanistan'a bağlandığını ilan etmişti⁶⁶.

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bu sorunlu ve karışık dönem, Avrupa tarihi açısından da pek farklı değildi. 20 Mayıs 1882'de Almanya, İtalya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasında Üçlü İttifâk adıyla bir anlaşma imzalanmış ve bu anlaşma 1892, 1907, 1912 yıllarında daha da genişletilmişti⁶⁷. Diğer taraftan Avrupa'da kurulan Üçlü İttifâk'a karşı 1894 Fransız-Rus, 1904 İngiliz-Fransız, 1907 İngiliz-Rus anlaşmalarıyla da "Üçlü İtilaf" kurularak Avrupa iki büyük bloğa ayrılmış oluyordu⁶⁸.

Buna karşılık Amerika'da, 1911 senesinde "silahlanmanın sınırlandırılması" konusunda girişimlerde bulunmuştu. Viyana, Berlin gibi sair elçiliklere gönderdiği telgraflarla dünya devletleri arasında kuvvetleri birleştirmek gerektiği ve her devletin farklı tedbirlerle silahlanmasının sınırlandırılması üzerinde durmuştu⁶⁹.

Görüldüğü üzere, Avrupa devletlerinin ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bu karışık dönem, kısa sürede devletler arasında gergin bir dönemin yaşanmasının kaçınılmaz olduğunun göstergesiydi. Bu yüzden parlamenter devletlerin içinde kurulan barış komisyonlarının savaşı önleme çalışmaları çok iyimser bir yaklaşımla oluşturulan konferansların başarılı olamayacağı açıkça göstermekteydi.

Üçüncü Lahey Barış Konferansı yapılamadı. Bilindiği gibi, 1914 yılında tüm dünyayı etkileyen ve 4 yıl süren genel bir savaş dönemi yaşanmıştır. Ancak 1910 yılında 16.sı düzenlenen Paralementolararası Birliğin Konferansları devam etmişti. 11 Aralık 1912 tarihinde Roma'da 17. Konferans⁷⁰, 15 Eylül 1913 tarihinde Lahey'de 18. Konferans⁷¹; 17-19 Ağustos 1921 tarihinde Stockholm'de⁷² konferanslar düzenlenmeye devam etmiştir. Hatta 1-8 Ekim 1931 tarihli Romanya'da

⁶⁵ Rıfat Uçarol, Siyasi Tarih (1789-1994), İstanbul 1995, s.411-416; Fahir Armaoğlu, Siyasi Tarih (1789-1914), TTK Basımevi, Ankara 1997, s.625.

⁶⁶ Rıfat Uçarol, aynı eser, s.413.

⁶⁷ Rıfat Uçarol, Aynı eser, s.293.

⁶⁸ Rıfat Uçarol, Aynı eser, s.303-304.

⁶⁹ BOA, HR. SYS., nr. 1878/12.

⁷⁰ BOA., HR.HMŞ.İŞO., nr. 132/2.

⁷¹ BOA., HR.HMŞ.İŞO., nr. 132/2.

⁷² BOA., HR.HMŞ.İŞO., nr. 132/2.

27.Parlamentolar Birliği Konferansı düzenlenmiş ve bu konferansa Türkiye Büyük Millet Meclisi dahi delege göndermişti⁷³. Sözünü ettiğimiz Uluslararası Lahey Barış Konferansları ve Parlamentolararası Birlik Konferansları, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Milletler Cemiyeti'nin temeli sayılabilmektedir.

⁷³ Parlamentolar İttihadı, 27. Bükreş Konferansı, TBMM Matbaası, s.1-11.

KAYNAKLAR

I. ARŞİV VESİKALARI *

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

▪ İRADELER

İrade Dahiliye

İrade Hariciye

İrade Meclis-i Vâlâ

İrade Meclis-i Mahsus

İrade Şura-yı Devlet

İrade Hususî

Dosya Usulü İradeler

▪ YILDIZ TASNİFİ

Sadaret Resmî Maruzat Evrakı

Sadaret Hususî Maruzat Evrakı

Sadrazam Kâmil Paşa Evrakı

Esas Evrakı

Mütenevvî Maruzat Evrakı

Maruzat Defterleri Fihristi

Esas Defterler

▪ BEO SADARET TASNİFİ

Divan Kalemi Name-i Hümayûn Evrakı

Divan Kalemi Mukavelenâmeler

* Vesika numaraları metin içerisinde gösterilmiştir.

▪ **DAHİLİYE NEZARETİ TASNİFİ**

Hukuk Müşavirliği Evrakı

İdare-i Umûmiye Evrakı

Siyasi Kısım Evrakı

▪ **HARİCİYE NEZARETİ TASNİFİ**

Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Evrakı

Siyasi Kısım Evrakı

Meclis-i Vükelâ Mazbataları

Sicill-i Ahvâl Defterleri Fihristi

Sicill-i Ahvâl

II. SÜRELİ YAYINLAR – GAZETELER - ZABIT CERİDELERİ**

1. Salnâme-i Nezaret-i Hariciyye (1318).
2. Salnâme-î Nezaret-i Umûr-u Hariciyye, 1302-1320 (1885-1902).
3. Nevsâl-i Osmanî, 1327-1329.
 - Sarkiz Karakoç, Sicill-i Kavânîn, XI- XIV, İstanbul 1935.
 - Düstûr, Birinci Tertip, VII, Ankara 1941.
 - Düstûr, Birinci Tertip, VI, Ankara 1939.
 - Düstûr, Birinci Tertip, VII, Ankara 1941.
 - Düstûr, İkinci Tertip, V, Dersaadet 1332.
 - Düstûr, Üçüncü Tertip, XV, Ankara 1934.
 - Düstûr, Üçüncü Tertip , XVI, Ankara 1935.

** İlgili gazetelerin tarihleri metin içerisinde gösterilmiştir.

- Tanin Gazetesi, 1325-1330
- İkdâm Gazetesi, 1325-1330
- Sabah Gazetesi, 1325-1330
- Takvim-i Vekâyi, 1300-1330

Meclis-i Mebûsân Zabıt Cerideleri

30 Mayıs 1325,
18 Haziran 1325,
2 Temmuz 1325,
4 Temmuz 1325,
9 Temmuz 1325,
13 Temmuz 1325,
14 Temmuz 1325,
23 Teşrîn-i sâni 1325,
2 Mart 1326,
4 Mayıs 1326.

Meclis-i Ayân Zabıt Cerideleri

27 Kanûn-i sâni 1326,
17 Şubat 1326,
28 Şubat 1326,
16 Mayıs 1327,
22 Teşrîn-i evvel 1327,
29 Teşrîn-i evvel 1327,
5 Teşrîn-i sâni 1327

III. ESERLER

- Ahmet Selâhaddin Beyefendi, **Hukûk-u Düvel Ders Notları**, Darülfünun Matbaası, 1334-1335 (1908-1909)
- Ahmet Selâhaddin Bey, **Hukûk-u Beyned-düvel, Mukaddemât-ı nazariye ve safahat-ı Tekâmüliyesi**, Dersaadet 1331.
- ALSAN, Zeki Mesud; **Devletler Hukuku Dersleri**, Ankara 1947.
- ALSAN, Zeki Mesud; **Devletler Hukukunda Yeni Gelişmeler**, Ankara 1948.
- ALSAN, Zeki Mesud; **Silahsızlanma Problemi**, Ankara 1953.
- ARMAOĞLU, Fahir; **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK, Ankara 1997.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılâp Tarihi I-II**, Ankara 1964.
- BELİK, Mahmut R., **Devletler Hukukunun Kaynakları, Milletlerarası Antlaşmalar, Ders Notları**, İstanbul 1961.
- BELİK, Mahmut R., **Devletlerin Harp Selahiyetinin Tahdidi ve Milletlerarası İhtilafların Sulh Yolu İle Halli Usulleri I**, İstanbul 1961; II, İstanbul 1962.
- BİLSEL, Cemil, **Devletler Hukuku, Devletler Arasında Andlaşmalar**, İstanbul 1936.
- BİLSEL, Cemil; **Hukuk-u Düvel**, İstanbul 1934.
- BOZKURT, Gülnihal, **Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Resepsiyon Süreci**, TTK, Ankara 1996.
- Cenevre Mukavelenâmesi Mevadd-ı Müteferri’sine Zeyl: Cenevre Mukavelenâmesi Kavaidinin Muharebat-ı Bahriyeye Tatbiki, Matbaa-i Askeriye İstanbul 1327.
- **Compte Rendu De La XVI. Conference Tenue A Bruxelles**, Edi. Misch & Thron, Bruxelles 1910.
- **Conference Internationale De La Paix, La Heye 18 Mai – 29 Juillet 1899**, Imprimerie Nationale, La Haye 1899.

- **DANIŞMEND, İsmail Hâmi, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, I-IV, İstanbul 1972.**
- **DOĞAN, İzzettin, Devletin Milletlerarası Antlaşmalardan Doğan Hak ve Borçlara Halefiyeti Sorunu, İstanbul 1970.**
- **ERİM, Nihat; Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları), TTK, Ankara 1953.**
- **EYYFINGER, Arthur, The International Court of Justice 1946-1996, Kluwer Law International 1997.**
- **GARNER, James Wilford, PD.D., L.L.D., Recent Developments in International Law, Calcuta University 1925.**
- **Ganâim-i Bahriye Kavaidi, mütercim: Giridî Ahmed Efendi, İstanbul 1298.**
- **GÖNLÜBOL, Mehmet, Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma ,Ankara 1964.**
- **GÖNLÜBOL, Mehmet, Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, Milletlerarası Siyasi Teşekküllerin Tarihi Gelişimi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Ankara 1964.**
- **GÖNLÜBOL, Mehmet, Uluslararası Politika İlkeler-Kavramlar-Kuramlar, Ankara 1993.**
- **GÖNLÜBOL, Mehmet; Barış Zamanında Sahil Sularının (Karasuları ve bitişik bölge) Hukukî Statüsü, Ankara 1959.**
- **GÜNEŞ, İhsan ,Türk Parlamento Tarihi, I-II, Ankara 1997.**
- **HEMLEBEN, Sylvester John, Plans for World Peace Through Six Centuries, The University of Chicago Press, Chicago 1945.**
- **HUYUGÜZEL, Faruk Ö., İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950), Ankara 2000, s.476-478.**
- **Interparlamentarrische Union, Bericht Über Die XV. Conferenz in Berlin 17-19 Semptember 1908, Berlin.**

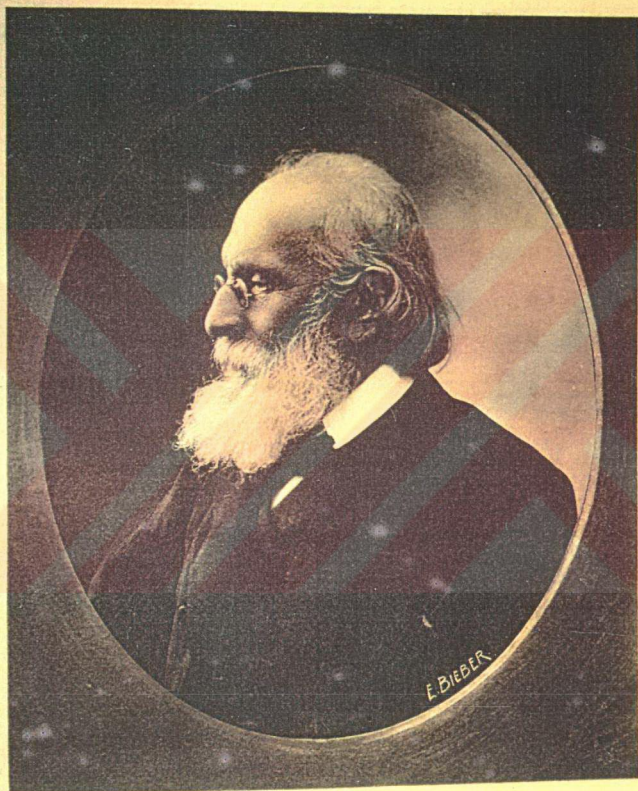
- KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi V-X**, Ankara 1996.
- KENT, Marian, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul 1999.
- KURTCEBE, İsrail; **Türk İtalyan İlişkisi (1911-1916)**, TTK, Ankara 1995.
- **La Seconde Conference De La Paix La Haye**, Juin-Octobre 1907.
- LANGE, L. **Annuaire De L'Union Interparlementaire Troisieme Annee 1913**, Bruxelles 1913.
- LANGE, L.; **Resolution Des Conferences et Decisions Principales Du Conseil**, Bruxelles 1911.
- LEWIS, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çev. Metin Kıratlı, TTK., Ankara 1970.
- MARIAN, Rent, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul 1999.
- MAZLİYAH, Nesim, **Osmanlı Parlamentosu Beynelmilel Sulh Heyeti**, Matbaa-i Ebuzziya, Konstantiniye 1329.
- MERAY, Seha L.; **Devletler Hukukuna Giriş**, Ankara 1968.
- MERAY, Seha; **Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler**, Ankara 1977.
- PAKALIN, M. Zeki, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-III**, İstanbul 1971.
- **Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Müteallık Mukarreratı**, Selanik Matbaası, İstanbul 1329.
- **Parlamentolar İttihadı 27.Bükreş Konferansı, TBMM murahhaslarının Yüksek Riyaset Makamına Verdikleri Rapor**, TBMM Matbaası.
- **Proceeding of the National Arbitration and Peace Congress**, Newyork 1907.
- **Proceedings of the Universal Peace Congress Held in the Westminster Town Hall**, London 1890.
- **Resimli Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi, V-VI.**, İstanbul 1959.

- ROSSIER, Edmond, **Avrupa'nın Siyasi Tarihi 1815-1919**, Çev.:Ali Kemali Aksüt, İstanbul 1943.
- SANDER, Oral, **Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918'e)**, Ankara 2000.
- SCOTT, James Brown, **The Hague Court Reports**, Newyork 1916.
- _____, **An International Court of Justice**, Newyork 1916.
- _____, **The Declaration of London February 26, 1909**, Newyork 1919.
- _____, **Les Conferences de la Paix de La Haye 1899 et 1907**, Paris 1927.
- STRUPP, Karl; **Avrupa ve Amerika Umumî Hukuk-u Düvel Mebdeleri**, İstanbul 1929.
- **The Reports To The Hague Conferences of 1899 and 1907**, (Editör: James Brown Scott), Oxford, London 1917.
- TOLUNER, Sevin; **Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği**, İstanbul 1989.
- TOLUNER, Sevin; **Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları: Milletlerarası Hukuk Açısından**, İstanbul 2000.
- TUNAYA, Tarık Zafer; **Hürriyetin İlanı, İkinci Meşrutiyet'in Siyasi Hayatına Bakışlar**, İstanbul 1959.
- TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler**, İstanbul 1988.
- TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri, Müşahedeler ve Tezler**, İstanbul 1960.
- UÇAROL, Rıfat, **Siyasi Tarih (1789 – 1994)**, İstanbul 1995.
- Wynner and Georgia Lloyd, **Searchlight on Peace Plans**, Newyork 1944.
- **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi I-II**, İstanbul 2000.

IV.MAKALELER

- AKŞİN, Sina; “Yüzyıl boyunca Bir Fransız Dergisinde Türkiye İmgesi”, **XI. Türk Tarih Kongresi’nden Ayrıbasım**, TTK Basımevi, Ankara 1994, s.1665-1675.
- CASSESE, Antonio: “The Martens Clause: half a loaf or simply pie in the sky?” **European Journal of International Law**, 2000, (Çevrimiçi) <http://www.epnet.com/ehost>, 15 Ağustos 2001.
- EYFFINGER, Arthur, The 1899 Hague Peace Conference: “The Parliament of Man, The Federation of the world”, **Kluwer Law International**, 2000, 479p.
- “Hague Convention: Convention (IV) Respecting The Laws and Customs of war on land”, **Essential Documents in Amerikan History Essential, Documents, 1492 Present**, (Çevrimiçi). <http://www.epnet.com/ehost>, 15 Ağustos 2001.
- KÜÇÜK, Cevdet; “Damad Ferid Paşa”, **Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi, VIII**, İstanbul 1993, s.436-439.
- "Cremer (Sir William Randal)", **Meydan Larousse, III**, s.80.
- "Passy (Frederic)", **Meydan Larousse, IX**, s.928.
- ROOSEVELT, Theodore: “Roosevelt’s Annual Message”, **Essential Documents in American History, Essential Documents, 1492-Present**, <http://www.epnet.com/ehost>, 27 Eylül 2001.
- ROTBERG, Robert I.: “The Continuing Struggle For World Peace”, **Christian Science Monitor, 5 May 99** (Çevrimdışı) <http://www.epnet.com/ehost>, 27 Eylül 2001.
- RUSTOW, D.A.; “Damad Ferid Pasha”, **El² (ing), II**, s.104-105.
- VERSAN, Rauf, “Milletlerarası Hukukta Hakemlik ve Hakem Mahkemeleri Nasıl Ortaya Çıktı ve Gelişti?” **Suna Kili’ye Armağan Cumhuriyete Adanmış Bir Yaşam**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 1998, s.379-397.
- WEHBERG, H., “La Contribution des Conferences de la Paix de La Haye an progrès du droit International”, **Recueil des Cours, Vol. 37 (1931 III)**, pp.533-667.

EK - 1

Frédéric Passy

LISTE DES MEMBRES

DE LA

Ont été désignés par

l'Allemagne :

Son Excellence M. BINGNER, Docteur en droit, Conseiller intime
actuel, Président de Sénat à la Haute Cour de l'Empire à Leipzig ;

M. DE FRANTZIUS, Conseiller intime actuel, Conseiller-rapporteur
au Département des Affaires Etrangères à Berlin;

M. DE MARTITZ, Docteur en droit, Conseiller au Tribunal supérieur de Justice administrative en Prusse, professeur de droit à l'Université de Berlin :

M. DE BAR, Docteur en droit, Conseiller intime de Justice, professeur de droit à l'Université de Göttingen.

l'Autriche-Hongrie :

Son Excellence le Comte FRÉDÉRIC SCHÖNBORN, Docteur en droit, Président de la Cour Impériale Royale de Justice administrative, ancien Ministre autrichien de la Justice, Membre de la Chambre des Seigneurs du Parlement autrichien, etc. ;

Son Excellence M. D. DE SZILAGYI, ancien Ministre de la Justice,
Membre de la Chambre des Députés du Parlement hongrois, etc.;

M. le Comte ALBERT APPONYI, Membre de la Chambre des Magnats
et de la Chambre des Députés du Parlement hongrois, etc.;

M. HENRI LAMMASCH, Docteur en droit, Membre de la Chambre
des Seigneurs du Parlement autrichien, etc.

la Belgique:

Son Excellence M. BEERNAERT, Ministre d'Etat, Membre de la
Chambre des Représentants, etc. etc.;

Son Excellence M. le Baron LAMBERMONT, Ministre d'Etat, Envoyé
Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire, Secrétaire-Général du
Ministère des Affaires Etrangères;

M. le Chevalier DESCAMPS, Sénateur;

M. ROLIN JACQUEMYNS, ancien Ministre de l'Intérieur.

State	Assembly
11	4
2	2
<u>1</u>	1
10	

le Danemark:

M. le Professeur H. MATZEN, Docteur en droit, Professeur à l'Université de Copenhague, Conseiller extraordinaire à la Cour Suprême, Président du „Landsting.”

l'Espagne:

Son Excellence M. le Duc DE TETUAN, ancien Ministre des Affaires Etrangères, Sénateur du Royaume, Grand d'Espagne;

M. Don BIENVENIDO OLIVER, Directeur-Général au Ministère de la Justice;

M. le Docteur Don MANUEL TORRES CAMPOS, Professeur de Droit international à l'Université de Grenade.

les Etats-Unis
d'Amérique:

[M. BENJAMIN HARRISON, ancien Président des Etats-Unis, ancien Sénateur; — *décédé.*]

M. MELVILLE W. FULLER, Président (Chief Justice) de la Cour Suprême;

M. JOHN W. GRIGGS, Chef du Département de la Justice (Attorney General);

M. GEORGE GRAY, Juge à la Cour Fédérale.

la France:

M. LÉON BOURGEOIS, Député, ancien Président du Conseil des Ministres, ancien Ministre des Affaires Etrangères;

M. DE LABOULAYE, ancien Ambassadeur;

M. le Baron D'ESTOURNELLES DE CONSTANT, Ministre Plénipotentiaire, Député;

M. LOUIS RENAULT, Ministre Plénipotentiaire, Professeur à la Faculté de Droit de Paris, Jurisconsulte du Département des Affaires Etrangères.

la Grande-
Bretagne:

Son Excellence le Très Honorable Baron PAUNCEFOTE DE PRESTON, membre du Conseil Privé du Roi, Ambassadeur à Washington;

le Très Honorable Sir EDWARD BALDWIN MALET, membre du Conseil Privé de feu Sa Majesté la Reine Victoria, ancien Ambassadeur;

le Très Honorable Sir EDWARD FRY, Docteur en droit, autrefois siégeant à la Cour d'Appel, Membre du Conseil Privé de feu Sa Majesté la Reine Victoria;

M. le Professeur JOHN WESTLAKE, Docteur en Droit, Conseil du Roi.

OSMANLI ARSIVASI KUTUPHANESİ

l'Italie:

Son Excellence le Comte CONSTANTIN NIGRA, Sénateur du Royaume, Ambassadeur à Vienne;

Son Excellence le Commandeur JEAN BAPTISTE PAGANO GUARNASCHELLI, Sénateur du Royaume, Premier Président de la Cour de Cassation à Rome;

Son Excellence le Comte TORNIELLI—BRUSATI DI VERGANO, Sénateur du Royaume, Ambassadeur à Paris;

Son Excellence M. le Commandeur JOSEPH ZANARDELLI, Président du Conseil des Ministres.

le Japon:

M. I. MOTONO, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire à Bruxelles;

M. H. WILLARD DENISON, Jurisconsulte du Ministère des Affaires Etrangères à Tokio.

les Pays-Bas:

M. T. M. C. ASSER, Docteur en droit, Membre du Conseil d'Etat, ancien Professeur à l'Université d'Amsterdam;

M. F. B. CONINCK LIEFSTING, Docteur en droit, Président de la Cour de Cassation;

M. le Jonkheer A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, Docteur en droit, ancien Ministre de l'Intérieur, ancien Professeur à l'Université libre d'Amsterdam, Membre de la Seconde Chambre des Etats-Généraux;

M. le Jonkheer G. L. M. H. RUYS DE BEERENBROUCK, Docteur en droit, ancien Ministre de la Justice, Commissaire de la Reine dans la province du Limbourg;

le Portugal:

M. le Comte DE MACEDO, Pair du Royaume, ancien Ministre de la Marine et des Colonies, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire à Madrid.

M. ANTONIO EMILIO CORREIA DE SÁ BRANDÃO, Président de la Haute Cour de Justice, Conseiller d'Etat, Pair du Royaume et ancien Ministre de la Justice;

M. AGOSTÍNHO D'ORNELLAS VASCONCELLOS ESMERALDO ROLIM DE MOURA, Pair du Royaume, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de Portugal à St. Pétersbourg;

M. LUIZ FREDERICO DE BIVAR GOMES DA COSTA, Pair du Royaume, Juge Conseiller à la Haute Cour de Justice.

la Roumanie:

M. THÉODORE ROSETTI, Sénateur, ancien Président du Conseil des Ministres, ancien Président la Haute Cour de Cassation et de Justice;

M. JEAN KALINDÉRO, Administrateur des Domaines de la Couronne, ancien Conseiller à la Haute Cour de Cassation et de Justice;

M. EUGÈNE STATESCO, ancien Président du Sénat, ancien Ministre de la Justice et des Affaires Etrangères;

M. JEAN N. LAHOVARI, Député, ancien Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire, ancien Ministre des Affaires Etrangères.

BIBLIOTHEQUE DE LA LEGATION

Y- H. Res. 1319.3.24.

R.950

la Russie:

- M. N. V. MOURAVIEW, Ministre de la Justice, Conseiller Privé, Secrétaire d'Etat de Sa Majesté l'Empereur;
- M. C. P. POBEDONOSTZEW, Procureur-Général du Très Saint Synode, Conseiller Privé Actuel, Secrétaire d'Etat de Sa Majesté l'Empereur;
- M. E. V. FRISCH, Président du Département de Législation du Conseil de l'Empire, Conseiller Privé Actuel, Secrétaire d'Etat de Sa Majesté l'Empereur;
- M. DE MARTENS, Conseiller Privé, Membre Permanent du Conseil du Ministère des Affaires Etrangères.

la Suède et la Norvège:

- M. S. R. D. K. D'OLIVECRONA, ancien Conseiller de la Cour Suprême du Royaume de Suède, Docteur en droit et ès-lettres à Stockholm;
- M. G. GRAM, ancien Ministre d'Etat de Norvège, Gouverneur de province à Hamar, Norvège.

la Suisse:

- M. CHARLES LARDY, Docteur en droit, Ministre de Suisse à Paris, Président de l'„Institut de droit international”;
- M. CHARLES HILTY, Docteur en droit, Membre du Conseil national, Professeur de l'Université de Berne;
- M. EMILE ROTT, Docteur en droit, Membre du Tribunal fédéral à Lausanne, Président de ce Tribunal pendant les années 1899 et 1900.

Les autres Puissances signataires (à savoir: le Monténégro, la Perse, le Siam et la Bulgarie), n'ont pas désigné de Membres de la Cour permanente d'Arbitrage.

EK – 3

1907 senesinde ikinci def'a olarak Lahey'de in'ikad eden Sulh Konferansı'nda Akd olunan mukâvelât ve imzalar*

Adadı ve ism-i mukâvelât	Bilâ-îtirâz veya kuyûd-u ihtiyâtiye ile tasdike dâir tafsilat
(1) Beynelmilel ihtilâfâtın sulh-u tesviyesi hakkında mukâvele	İşbu mukâvelenamenin 47.maddesinin 3. ve 4. fıkralarına Japonya hükümeti itirâz ettiği gibi devlet-i aliyye mürahasları da itirâz ederek mukâveleyi imzâ etmemişler. İtirâzdan maksad ise mesâil-i münâzi'fihâmın hakeme havalesi mecbûrî olmamasını mutazammındır.
(2) Devletlerin mukâveleye merbût deyûnun tahsili için kuvve-i cebirin istimâlinin tecdidi hakkında mukâvele	Bilâ i'tiraz imzâ edilmiştir.
(3) Muhâsemâtâ suret-i bed' hakkında mukâvele	Kezâ Üçüncü maddesi olduğu halde imza edilmiştir. Madde-i mezkûre mukâvele ahkâmına imtisâl etmeyen muhârib hükümetin indelicâb tazminât i'tâsına mecbûr ve kubbe-î meslihasına efrâdının efâlinden mes'ul tutulmasını müsemmerdir.
(4) Muhârebât-ı berriye kavanin ve adâtına dâir mukâvele	Bilâ itirâz imzâ edilmiştir.
(5) Muharebe halinde bî- taraf devletlerin ve efrâdın hukuk ve vezâifi hakkında mukâvele	

* B.O.A. HR.HMŞ. IŞO., 44/6-2.

Adadı ve ism-i mukâvelât	Bilâ-itirâz veya kuyûd-u ihtiyâtiye ile tasdiğe dâir tafsilat
(6) Muhâsemâtın ibtidasında düşman sefâin-i ticariyesi hakkında ahkâma dâir mukâvele	Kezâ
(7) Tüccâr sefainin harb sefinelerine tahvili hakkında mukâvele	Hükûmet-i seniyye kendi sularında veyahud açık denizde ticaret bidagâtı hamilen bulunursa ibtidâi muhasemâtta harb sefinesine tahvil olunan sefâretçe işbu tebdili tanımak şartıyla imza edilmiştir. (İşbu kayd-ı i'tirazı konferansın 9 Teşrin-i evvel 1907'de vaki' olan sekizinci ictimâının zabıtnâmesinde muharrerdir)
(8) Temas ile kendiliğinden işti'âl eden tahtü'l-bahir torpilleri (Mines) vaz'ı hakkında mukâvele	İşbu mukâvele dahi ahz-ı kayd ihtiyâti ile imza edilmiştir. 1) Mukâvele-i mezkûrenin ilk maddesinde torpiller hakkında memnuât münderic olub ancak elhaletü'l-hazihi umûmen ma'lûm olmayan alet hakkında hükûmet-i seniyye hiçbir gûne taahhûde girişmediğidir. 2) Mukâvelenin üçüncü maddesine mütdâir olub hükûmet-i seniyye esnâ-i harbde Karadeniz ve Kala-î Sultaniye boğazlarının vesait-i müdâfaasını tehdid etmek veyahûd bunların bî-terafliğini te'min eylemek hususunda hiçbir taahhûde girişmediğidir. 3) Mukâvele altı maddeye mutaallık olub Babiâli zikr olunan boğazlara mevcûd olan tahtü'l-bahir cisim torpillerin sabık'ül-beyan maddede ta'rif olunanlar tarzında ifrağını kabul etmemiştir. (9 Teşri-i sani 1907 tarihinde vuku' bulan 8.ictimâ-i umumi)

Adadı ve ism-i mukâvelât	Bilâ-itirâz veya kuyûd-u ihtiyâtiye ile tasdike dâir tafsilat
(9) Esna-i harbide kuva-î bahriye tarafından sevhilin topa tutulmasına dâir mukâvele	Bilâ şart imzâ kılınmıştır.
(10) Cenevre mukavelesi ahkâm-ı esâsiyesinin muhârebât-ı bahriyeye tatbiki hakkında mukâvele	Konferansca tasdik olunan Hilâl-i Ahmer isti'mâli hakkına dâir kayd-ı ihtiyâti ile imza edilmiştir.
(11) Muhârebe-i Bahriye'de hakk-ı müsâderenin ba'zı mürettebe takdirine dâir mukâvele	Bilâ şart imzâ edilmiştir.
(12) Beyned-düvel bir Genaim-i Bahriye Mahkemesi te'sisi hakkında mukâvele	15.maddede ma'ruz-fiye olduğu halde kabul edilmiştir. Madde-i mezkûre hükûmetçe Devlet-i Aliyye mahkeme-î mezkûrede daimi suretde â'zâ bulunduracak devletler meyânına dahil edilmemiştir. Zaten iştişare odasından verilen mütalaanâmede izâh edilmiş olduğu üzere İngiltere Hükûmeti işbu mukâvelenin tasdikini tehir ile ba'zı muhteviyât hakkında ayrıyeten müzâkerât icrasını ba'zı devletlerden talep etmiş ve bunun için Londra'da diğer bir konferans ictimaa etmiş ise de buna hükûmeti seniyye davet ü teşrii olunmamıştır.

Adadı ve ism-i mukâvelât	Bilâ-itirâz veya kuyûd-u ihtiyâtiye ile tasdike dâir tafsilat
(13) Muhârebe-i bahriye esnasında bî-taraf devletlerin hukuk ve vezâifi hakkında mukavele	10. maddesinden maadası bilâ-itiraz imza edilmiştir. Madde-i mezkûrede bî taraf bir devlerin kara sularından muharîblerin harb sefinelerinin ve muhariblere aid emvâl-i genâim bî-tarafılığına helâl getirmeyeceği muharrer olub hükûmet-i seniyye işbu madde hükmünün Karadeniz ve Kal'a Sultâniye Boğazlarına cesamet şumûlî olmayacağını ve Devlet-i Aliyyenin mezkûr boğazlarda nâ-kâbil i'tirâz olan hukuk-u fenne tehdid edeceği hiçbir taahhüde girmeyeceğini beyân eylemiştir.
(14) Balonlardan mermiyat ve mevadd-ı müş'tâlenin men'î endahı hakkında beyânnâme	Bilâ i'tirâz imzâ edilmiştir.
(15) İkinci Sulh Konferansı'nın sened-i intihaisi	Bilâ i'tirâz imzâ edilmiştir.

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

LES PROGRÈS DE L'ARBITRAGE OBLIGATOIRE DE 1903 À 1908

LISTE CHRONOLOGIQUE DES TRAITÉS D'ARBITRAGE OBLIGATOIRE DE 1903 À 1908

Année	Parties	Signature	Entrée en vigueur
1903	Belgique, Espagne, Italie, Pays-Bas, Portugal, Roumanie, Serbie, Grèce, Turquie	La Haye	1904
1904	France, Royaume-Uni, États-Unis, Japon, Chine, Siam, Thaïlande, Indonésie, Philippines, Espagne, Italie, Portugal, Roumanie, Serbie, Grèce, Turquie	La Haye	1905
1905	France, Royaume-Uni, États-Unis, Japon, Chine, Siam, Thaïlande, Indonésie, Philippines, Espagne, Italie, Portugal, Roumanie, Serbie, Grèce, Turquie	La Haye	1906
1906	France, Royaume-Uni, États-Unis, Japon, Chine, Siam, Thaïlande, Indonésie, Philippines, Espagne, Italie, Portugal, Roumanie, Serbie, Grèce, Turquie	La Haye	1907
1907	France, Royaume-Uni, États-Unis, Japon, Chine, Siam, Thaïlande, Indonésie, Philippines, Espagne, Italie, Portugal, Roumanie, Serbie, Grèce, Turquie	La Haye	1908
1908	France, Royaume-Uni, États-Unis, Japon, Chine, Siam, Thaïlande, Indonésie, Philippines, Espagne, Italie, Portugal, Roumanie, Serbie, Grèce, Turquie	La Haye	1909

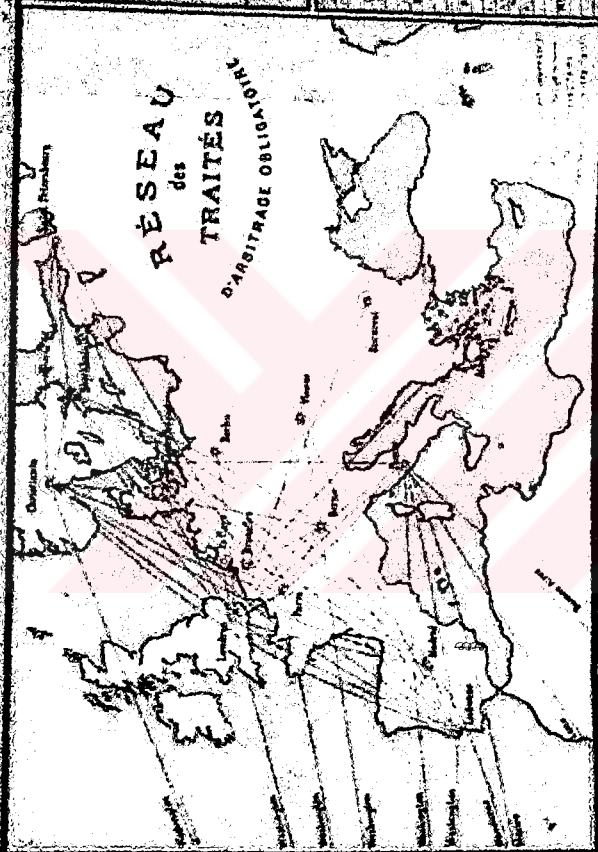

LES PROGRÈS DE L'ARBITRAGE OBLIGATOIRE

Depuis 1903, le nombre des traités d'arbitrage obligatoire a augmenté de façon considérable. Ces traités ont été signés par un grand nombre de nations, et leur nombre s'est accru rapidement. Ils ont été signés par des nations de toutes les parties du monde, et leur nombre s'est accru rapidement. Ils ont été signés par des nations de toutes les parties du monde, et leur nombre s'est accru rapidement.

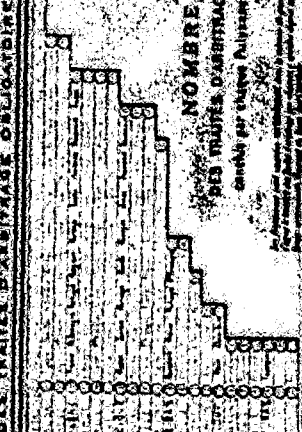
Le nombre des traités d'arbitrage obligatoire a augmenté de façon considérable. Ces traités ont été signés par un grand nombre de nations, et leur nombre s'est accru rapidement. Ils ont été signés par des nations de toutes les parties du monde, et leur nombre s'est accru rapidement.

Le nombre des traités d'arbitrage obligatoire a augmenté de façon considérable. Ces traités ont été signés par un grand nombre de nations, et leur nombre s'est accru rapidement. Ils ont été signés par des nations de toutes les parties du monde, et leur nombre s'est accru rapidement.

RÉSEAU des TRAITÉS D'ARBITRAGE OBLIGATOIRE

PROGRESSION ANNUELLE DES TRAITÉS D'ARBITRAGE OBLIGATOIRE

THE PROGRESS OF COMPULSORY ARBITRATION

Since 1903, the number of compulsory arbitration treaties has increased considerably. These treaties have been signed by a large number of nations, and their number has increased rapidly. They have been signed by nations from all parts of the world, and their number has increased rapidly.

The number of compulsory arbitration treaties has increased considerably. These treaties have been signed by a large number of nations, and their number has increased rapidly. They have been signed by nations from all parts of the world, and their number has increased rapidly.

The number of compulsory arbitration treaties has increased considerably. These treaties have been signed by a large number of nations, and their number has increased rapidly. They have been signed by nations from all parts of the world, and their number has increased rapidly.

Interparlamentarische Union, Bericht Über die XV., Konferenz in Berlin 17-19 September 1908, Berlin.

EK – 5

- Meclis-i Meb‘usânî Osmânî Sulh Beynelmilel Encümeni* -

Reis – Beyrût Meb‘usu Süleyman Elbostanî Efendi

Birinci Reis Vekili – Ayandan Samî Paşa Hazretleri

İkinci Reis Vekili – Bağdat Meb‘usu Bakanzâde İsmâil Hakkı Bey

Katib: İzmir Meb‘usu Nesim Mazliyah Efendi

Veznedâr: Siroz Meb‘usu Midhat Şükrü Bey

Reis-i Fahri – Meclis Ayan Reisi Said Paşa Hazretleri

Reis-i Fahri – Meclis-i Meb‘usan Reisi Ahmed Rıza Bey

Aza: 1) Damat Ferid Paşa Hazretleri	Ayandan
2) Gabriyel Noradonkyan Efendi	Ayandan
3) Mavroyani Efendi	Ayandan
4) Halim Bey	Ayandan
5) Aram Efendi	Ayandan
6) Prens Said Paşa	Ayandan
7) Hammade Paşa (vefat etmiştir)	Ayandan
8) Bohor Efendi	Ayandan
9) İbrahim Paşa	Ayandan
10) Prens Mehmed Ali Paşa	Ayandan
11) Azaryan Efendi	Ayandan
12) Basarya Efendi	Ayandan
13) Nuri Bey	Ayandan
14) Talât Bey (Dahiliye Nazırı)	Edirne Meb‘usu
15) Ruhi El-Halîdi Bey	Kudüs Meb‘usu
16) Kasım Zeynel Efendi	Cidde Meb‘usu
17) Mustafa Arif Bey	Kırkkilise Meb‘usu
18) Fazıl Arif Efendi	Amasya Meb‘usu
19) Abdullah Efendi	Aydın Meb‘usu

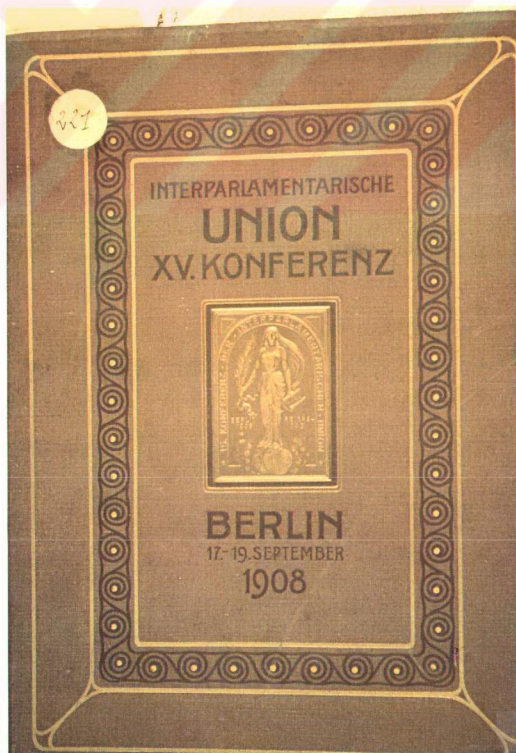
* Nesim Mazliyah, Osmanlı Parlamentosu Beynelmilel Sulh Heyeti, Konstantiniye 1329, s.85-88.

20) Fuad Hulusi Bey	Şam Meb'usu
21) Sason Efendi	Bağdad Meb'usu
22) Doktor Dimitroviç Efendi	Manastır Meb'usu
23) Ebuzziya Tefvik Bey	Antalya Meb'usu
24) Doktor Rıza Tefvik Bey	Edirne Meb'usu
25) Zehirzâde Ahmed Paşa (vefat etmiştir)	Basra Meb'usu
26) Mehmet Ali Bey	Kerkük Meb'usu
27) Rüşdü Şem'azade Bey	Suriye Meb'usu
28) Mustafa Asım Efendi	İstanbul Meb'usu
29) İstefan İspartali Efendi	İzmir Meb'usu
30) Ahmed Nesimi Bey	İstanbul Meb'usu
31) Rahmi Bey	Selânik Meb'usu
32) Hüseyin Cahid Bey	İstanbul Meb'usu
33) Cavid Bey (Maliye Nazırı)	Selânik Meb'usu
34) Lütü Fikri Bey	Dersim Meb'usu
35) Halaçyan Efendi (Nafia Nazırı)	İstanbul Meb'usu
36) Kirkor Zöhrap Efendi	İstanbul Meb'usu
37) Hasan Fehmi Efendi	Sinop Meb'usu
38) Doktor Arif İsmet Bey (vefat etmiştir)	Biga Meb'usu
39) (Pandelâki) Kozmide Efendi	İstanbul Meb'usu
40) Ferâci Efendi	İstanbul Meb'usu
41) İsmail Mahir Efendi	Kastamonu Meb'usu
42) Doktopr Ömer Şevki Bey	Sivas Meb'usu
43) Muharrem Hasbi Efendi	Karesi Meb'usu
44) Emrullah Efendi (Maarif Nazırı)	Kırkkilise Meb'usu
45) Doktor Dagavaryan Nazret Efendi	Sivas Meb'usu
46) Abdullah Efendi	Canik Meb'usu
47) Said Bey	Kudüs Meb'usu
48) Cami Bey	Trablusgarb Meb'usu

49) Fraşârlı Gani Bey	Denizli Meb'usu
50) Ali Cenani Bey	Haleb Meb'usu
51) Ömer Mansûr Paşa	Bigazi Meb'usu
52) Abdülaziz Mecdi Efendi	Kareesi Meb'usu
53) Müfid Bey	İzmit Meb'usu
54) Emin Arslan Bey	Lazkiye Meb'usu
55) Basri Bey	Debre Meb'usu
56) Varteks Efendi	Erzurum Meb'usu
57) Abdurrahman Bey	Şam Meb'usu
58) Savapulas Efendi	Karesi Meb'usu
59) Çelebidi Efendi	Sakız Meb'usu
60) Karalidi Efendi	İzmir Meb'usu
61) Davut Yusufânî Efendi	Musul Meb'usu
62) Mehmed Aclânî Efendi (vefat etmiştir)	Şam Meb'usu
63) Said Efendi	Süleymaniye Meb'usu
64) Feyzî Bey	Diyarbakır Meb'usu
65) Ferid Bey	Kütahya Meb'usu
66) Talât Bey	Ankara Meb'usu
67) Şefikülmüeyyet Bey	Suriye Meb'usu
68) Esad Paşa	Dıraç Meb'usu
69) Artin (Boşgezenyan) Efendi	Haleb Meb'usu
70) Mehmed Arif Bey	Gümölcine Meb'usu
71) Emanüel Karasu Efendi	Selânik Meb'usu

Der Deutsche Reichstag

Fürst von Bülow
Kanzler des Deutschen Reiches

Heinrich Prinz zu Schönau-Carolath
Präsident der Konferenz

Die Teilnehmer an der 15. Konferenz der Interparlamentarischen Union
vor dem Reichstagsgebäude in Berlin

Die Damen vor dem Reichstagsgebäude

*** Muharebât-ı bahriye hukukuna mutaallık Londra (Mutemer-i) Bahrisi Beyannâmesi (26 Şubat 1909)***

Madde-i İbtidaiyye

Düvel-i mumziye, âfiyü'z-zıkr fasıllarda münderic kavaidin hukuk-u düvelin umûmen tanınmış olan kavaidine esâsen tevâfık ettiğini müttetikân beyân ederler.

Birinci Fasl

Harb Zamanında Abluka

Birinci Madde

Abluka düşmana aid olan veya düşman tarafından işgal edilmiş bulunan liman ve sahillere munhasır olacaktır.

İkinci Madde

1856 tarihli Paris beyannâmesi mucibince abluhanın mecbûrî olması için fiilen vuku⁴ bulması yani düşman sahiline duhulü hakiki bir suretde men⁴ için bir kuvve-i kâfiye ile idâme ve muhafaza edilmesi lâzımdır.

Üçüncü Madde

Ablukanın fiilen vaki⁴ olub olmadığını bilmek meselesi bir mezele-i fiiliyedir.

Dördüncü Madde

Abluka eden kuvânin muhalefet-i havadan dolayı muvakkaten tebâüdleriyle ablukaya merfu⁴ nazarıyla bakılamaz.

Beşinci Madde

Abluka sefain-i muhtelif hakkında bî- tarafâne bir suretde tatbik edilecektir.

Altıncı Madde

Abluka eden kuvvetin kumandanı sefâin-i harbiyenin abluka edilen limana girip-çıkımlarına müsaade edebilir.

* Sicill-i Kavanin, XI, s.538-550; Paris ve Lahey Konferansının Bahriyeye Mûteallık Mukarreratı, İstanbul 1329, s.44-71.

Yedinci Madde

Bî- taraf bir sefine abluka eden kuvâya mensûb me'mûrlardan biri tarafından beyan edilen ıztırârî bir hâl vuku'unda bir gûne hamûle ahz veya terk etmemek şartıyla abluka edilmiş olan mahalle dühûlü ve bilahere mahall-i mezkûreden hurûc edebilir.

Sekizinci Madde

Ablukanın mecbûri olması için dokuzuncu madde mucibince i'lân olunması ve onbirinci ve onaltıncı maddeler mucibince dahi tebliğ edilmesi lâzım gelir.

Dokuzuncu Madde

Ablukanın vaz' hakkındaki beyannâme gerek ablukayı vaz' eden devlet ve gerek onun namına hareket eden memûrîn-i bahriye taraflarından tebliğ olunur.

İşbu beyannâme:

Evvelâ; Ablukanın tarih-i bed'i;

Saniyen; Abluka edilen sahilin hudûd-u coğrafyası;

Salisen; Bî- taraf sefâinin çıkmaları için i'tâ edilecek mühlet zikr ü tasri' edilecektir.

Onuncu Madde

Abluka vaz' eden devlet veyahûd onun namına hareket eden memûrîn-i Bahriye dokuzuncu maddenin evvelâ ve saniyen işaretli fıkraları mucibince abluka beyannâmesine derc etmeğe mecbûr oldukları hususâta tevfiğ hareket etmedikleri takdirde marû'z-zikr beyannâme keen-lem-yekûn hükmünde tutulacak ve ablukanın müsmir olması için yeni bir beyannâme neşri lâzım gelecektir.

Onbirinci Madde

Ablukanın vaz' ı hakkında beyannâme:

Evvelâ; Ablukayı vaz' eden hükûmet tarafından bir tebliğnâme ile bî- taraf devletlerin bizzât kendilerine veyahûd onların kendi nezdinde mukîm sûferâsına;

Saniyen; Abluka eden kuvvetin kumandanı tarafından memûrin-i mahalliyyeye tebliğ edilir.

Me'mûrîn-i mûmâileyhim de keyfiyeti abluka edilen liman veya sahilde icrâ-yı vazife eden ecnebi konsoloslarına sür'at-i mümkün ile tebliğ ve iş'âr eyleyeceklerdir.

Onikinci Madde

Ablukanın i'lân ve tebliğine aid olan kavaid abluka tevsi' edildiği veya ba'de'r-ref' tekrar vaz' olunduğu takdirde dahi kâbil-i tatbikdir.

Onüçüncü Madde

Ablukanın ihtiyarî olarak ref' ve bir de ablukaca icrâ edilecek kâffe-yi tahdidât onbirinci maddede münderic şekl ü suretde tebliğ ve iş'ar edilecektir.

Ondördüncü Madde

Bî-taraf bir seffinenin ablukayı ihlâl eylediğinden dolayı zabt ü müsâdere edilebilmesi mezkûr seffinenin ablukadan hakikaten haberdâr olmasına veyahûd haberdâr olması maznûn ve muhtemel bulunmasına vabestedir.

Onbeşinci Madde

Sefine bî-taraf bir limanı abluka vaz'ı keyfiyetinin işbu limanın mensûb olduğu devlete vakt ü zamanıyla tebliğinden sonra terk ettiği takdirde ve aksi hali müeyyid delail mevcûd bulunmadığı takdirde abluka ma'lûm farz olunur.

Onaltıncı Madde

Abluka edilmiş olan limana takarrüb eden seffinenin ablukanın mevcudiyetinden haberdâr olmadığı veya haberdâr olması maznûn ve muhtemel bulunmadığı takdirde ablukanın mevcûdiyeti abluka eden kuvvete ait sefaininden birine mensûb bir zabıt tarafından mezkûr seffineye tebliğ edilecek ve keyfiyet tebliğ-i mezkûrun hangi tarih ve saatde icrâ edildiği ve seffinenin o zaman nasıl bir vaziyet-i coğrafyada bulunduğu zıkr ü tasri' edilmek suretiyle sefine defterine kayd olunacaktır.

Abluka eden kuvvet kumandanının ihmâl ve müsâmahasından dolayı memûrîn-i mahalliyyeye abluka vaz'ı hakkında bir gûne beyannâme tebliğ edilmediği veyahûd tebliğ edilmiş olan beyannâmede bir mehil ta'yin olunmadığı takdirde abluka edilen limandan çıkacak olan bî-taraf sefîne azimet hususunda serbest bırakılacaktır.

Onyedinci Madde

Bî-taraf sefainin ablukanın ihlâlinden dolayı zabt û müsâdereleri ancak ablukanın fiilen icrâsını te'mine me'mûr olan sefâin-i harbiyenin daire-î harekâtı dahilinde icrâ olunabilir.

Onsekizinci Madde

Abluka eden kuvvetler bî-taraf liman ve sahillere duhûle mümanaat etmeyeceklerdir.

Ondokuzuncu Madde

Sefînenin ilerude gideceği mahall neresi ve hamûlesi neden ibaret olursa olsun eğer mezkûr sefîne el-hâletü'l-hazihi abluka edilmemiş bir limana gitmekte ise ablukanın ihlâli keyfiyeti suret-i kâfiyede tahakkuk etmemiş demek olacağından mezkûr sefîne zabt û müsâdere edilemez.

Yirminci Madde

Abluka edilmiş olan liman ablukayı ihlâl ile çıkan veyahûd mezkûr limana girmeğe teşebbüs eden bir sefîne abluka eden kuvvete mensûb sefâinden biri tarafından ta'kib edildikçe kâbil-i zabt û müsâderedir. Eğer mezkûr sefînenin takibinden feragat veyahûd abluka ref'edilmiş ise artık o sefîne zabt û müsâdere edilemez.

Yirmibirinci Madde

Ablukanın ihlâli cürmüyle müttehem olan sefîne zabt û müsâdere olunduğu gibi işbu sefînenin hamûlesi dahi zabt û müsâdere olunur. Meğer ki emtianın sefîneye hin-i tahmilinde tahmil eden şahsın ablukanın ihlâli niyetinde

bulunulduğundan malûmâtı olmaya veya bu malûmâtın istihsâli kendisince mümkün bulunmaya,

İkinci Fasl

Harb Kaçağı Beyanındadır

Yirmüikinci Madde

Suret-i mutlakada harb kaçığı namıyla yâd olunan eşya ve mevad-ı atiyeye bi-hakkın harb kaçığı nazarıyla bakılır:

1) Av tüfenkleriyle bu tüfenklere müteferri' ecza-yı müteferrikâsı dahi dahil olduğu halde her nev'i esliha,

2) Her nev'i mermiyât kovan ve hartuç ile bunların aksam-ı müteferrikâsı,

3) Münhasıran harbe mahsûs barut ve mevad-ı infilâkiye,

4) Kundak,- cebhane sandıkları, toparlak, furgun askeri ocakları ile bunların aksam-ı müteferrikâsı,

5) Melbusât ve techizât-ı askeriyyeden olduğu tahakkuk eden eşya,

6) Askeri mahsûs her nev'i koşum takımları,

7) Muharebede istihdâma salih binek cerr ve yük atları,

8) Levazım-ı harbiye ile bunlara aid aksam-ı müteferrikâ,

9) Zırh levhalar,

10) Sefâin ve merâkib-i harbiye ile bunların ancak bir harb seffesinde isti'mâl edilebilecek olan aksam-ı müteferrikâsı münhasıran mühimmât-ı harbiye i'mâliyle berri ve bahri esliha ve levâzım-ı askeriyyenin i'mâl ve ta'mirine mahsûs alat û edevât.

Yirmüçüncü Madde

Münhasıran muharebede isti'mâl olunan eşya ve levâzım bir beyannâme tebliği suretiyle mutlak harb kaçığından ma'dûd olan eşyayı havî cedvele ilâ[v]e edilebilir.

Tebliğnâme düvel-i saireye ve yahûd bu devletlerin tebliğnâmeyi irsâl eden hükûmet nezdinde mukîm sefirlerine gönderilir tebliğnâme muhasemâta ibtidar edildikten sonra ancak bî-taraf devletlere irsâl olunur.

Yirmidördüncü Madde

Gerek harb ve gerek sulh zamanında is'timâle salih olan ve şarta muallak harb kaçığı namıyla yâd olunan eşya ve mevadda bî-hakkın harb kaçığı nazarıyla bakılabilir.

Mevad-ı Mezkûre şunlardır:

- 1) Erzâk,
- 2) Hayvanların tağaddîsine mahsûs hububât ve giyâh,
- 3) Elbise ile elbiseye mahsûs mensucât ve askere mahsûs ayakkabıları,
- 4) Mazrûb veya külçe halinde altın ve gümüş ile evrâk-ı nakdiyye,
- 5) Muharebede isti'mâl edilebilecek her nev'i vesait-i nakliye ile bunların aksâm-ı müteferikâsı,
- 6) Vapur gemi ve her nev'i merakib-i bahriye ile sabih doklar ve havuz aksâmı ile bunların aksâm-ı müteferrikası,
- 7) Şimendüfer edevât-ı sabite ve müteharrikası telgraf, telsiz – telgraf ve telefon alât ve edevâtı,
- 8) Balon ve tayyare ile bunların aksâm-ı müteferika ve müteferriası ve bir de balonculuk ve tayyarecilikte isti'mâle salih eşya ve mevâdd,
- 9) Mahrukât ve mevâdd-ı tezlikiye,
- 10) Yalnız harbe mahsûs olmayan barut ve mevâdd-ı infilakiye,

11) Dişli demir teller ile onların vaz'û kat'ine mahsûs alât,

12) Nal ile nalbantlığa mutaallık mevâdd,

13) Koşum ve eğer takımları,

14) Dürbün, teleskop aleti, kronometre ve seyahate mutaallık edevât-ı muhtelif

Yirmibeşinci Madde

Gerek harb ve gerek sulh zamanında isti'mâl salih olan eşya ve levâzımât ile 22. ve 24. maddelerde zikr ü tasri' edilmiş olan eşya ve levâzımatdan gayrı diğer bircümle mevadd 23.maddenin ikinci fıkrasında gösterildiği vecihle tebliğ edilecek bir beyannâme ile şartla mutaallak olan kaçak eşya cedveline ilâve edilebilir.

Yirmialtıncı Madde

Eğer bir devlet 22.ve 24.maddelere zikr ü ta'dâd olunan sınıflardan birine dahil bulunan mevadd ve levâzımın harb kaçığı add edilmesinden kendi hesabına olarak ferâgat eylediği takdirde devlet-i müşarünileyha bu babdaki fıkır ü niyetini 23.maddenin ikinci fıkrasında tayin ü tasri' edilen şekl ü suretde tebliğ edilecek bir beyannâme ile bildirecektir.

Yirmiyedinci Madde

Muharebede kâbil-i isti'mâl olmayan eşya ve levâzım harb kaçığı olarak i'lân edilemez.

Yirmisekizinci Madde

Mevadd-ı âtiye harb kaçığı olarak i'lân edilemez:

1) Ham pamuk, yün, iplik, hind keneviri, keten, ham kenevir ve sanâyi'-i nesciyede müsta'mel diğer mevadd-ı ibtida'îye ile bunların iplikleri,

2) Ceviz, bezûr-u zeytuye, kopre,

3) Kauçuk, reçine, zam'u Hind reçinesi, şerbetçiotu,

4) Ham deri, boynuz kemik ve fil dişi,

5) Ziraatde isti'mâl edilebilecek nitrat ve fosfat da dahil olduğu halde tabii ve sun'î gübre,

6) Maâdin,

7) Mermer, tuğla, karataş (Arduvaz taşı) ve kiremit de dahil olduğu halde toprak, kil, kireç, tebeşir ve âhcâr,

8) Porselen ve mevadd-ı züccaciye,

9) Kağıt ve kağıt i'mâline mahsûs mevadd,

10) Sabun, boyalar: Bunlar meyanında sırf mevadd-ı mezkûrenin istihsâline mahsûs mevadd ile cilalar dahi dahildir.

11) Taht-ı klorid kels, sevda gülü, lasutkostik, sülfat dîsüt, aldin, amonyak, kibritiyet amonyak ve kibritiyet nühâsi,

12) Ziraatde, madende ve sanayi'-i nesiciyede ve matbaacılıkta müsta'mûl makinalar,

13) Mücevherât, kıymetdâr taşlar, inci, sedef ve mercan,

14) Büyük saatler, asma saatler, kronometreden gayrı ceb saatleri,

15) Madaya mûtaallık mevadd ile ziynete mûtaallık eşya,

16) Her nev'î kuş tüyleri, kıllar ve ipekler,

17) İnâs ve tezyinât-ı beytiyye mutaallık eşya, mefrûşât, idarehanelere mutaallık eşya,

Yirmidokuzuncu Madde

Mevadd-ı âtiye dahi asla harb kaçığı add edilemez:

1) Mücerred hastagân ve mecrûhînin tedavisine mahsûs olan eşya ve levâzım,

Maahaza bu eşya ve levâzım cihet-i askeriyece lüzûm-u fevkaladesi tahakkuk ettiği ve mevrûdu 30.maddede musarrah mahall olduğu takdirde bir tazminât i'tâsı mukâbilinde zabt ü müsadere edilebilir.

2) Sefinede kullanılacak olan eşya ve levâzım ile sefinenin esnâf seyr ü seferinde mürettebâtı ile derûnundaki yolcuların isti'mâline mahsûs bulunan eşya ve levâzım

Otuzuncu Madde

Suret-i mutlakada kaçak add olunan eşya düşman memleketine veya onun taht-ı işgalinde bulunan bir araziye veyahûd düşman kuvâ-yı askeriyesine mahsûs olduğu tebeyyün ettiği takdirde zabt ü müsâdere eyleyebilir.

Eşyâ-yı mezkûrenin gerek doğrudan doğruya ve gerek aktarma suretiyle veya berren nakl edilmesi nazar-ı itibara alınmaz.

Otuzbirinci Madde

Otuzuncu maddede zikr olunan muhill-i sevk ahvâl-i âtfiyede suret-i kat'iyede tahakkuk eder:

1) Emtianın düşman limanlarından birine ihrâc veya düşmanın kuvâ-yı askeriyesine teslim edileceği vesika ile sabit olursa,

2) Sefîne-i emtianın ba-vesika ihrâc edileceği bî-taraf limana muvâsalat etmeden evvel yalnız düşman limanlarına yanaşacak yahûd düşman limanlarından birine uğrayacak veya düşmanın kuvâ-yı askeriyesine iltihâk edecek olursa,

Otuzikinci Madde

Evrâk-ı sefîne suret-i mutlakada kaçak add olunan eşyayı nakl eden sefinenin icrâ edeceği seyr ü seferi tamamiyle irâe ile meğher ki sefîne-i mezkûreye evrâk-ı sefîne mucîbince takib edeceği tariki açıktan açığa tebdil etmiş olduğu ve tebdil-i tarik etmesi hususunun bir sebeb-i kâfiye müstenid bulunduğunu isbât edemediği bir halde tesadûf edilmiş ola.

Otuzüçüncü Madde

Şarta mutaallık olan kaçak eşyanın düşman kuvâ-yı müsallehâsında veyahûd düşman hükûmeti devairinde isti'mâl edileceği sabit olduğu takdirde eşya-yı mezkûre zabt ü müsâdere edilebilir. Meğher ki şikk-ı ahirde hakikaten eşya-yı

mezkûrenin icrâ edilmekte olan muhârebe için isti'mâl edilemeyeceği vukuat ile sabit ola. Bu kayd-ı ahir yirmidördüncü maddenin 4.fıkrasında musarrah ırsâlata şâmil değildir.

Otuzdördüncü Madde

Eğer ırsâlât düşman memûrinine ve yahûd düşman memleketinde mütemekkin bir tacire gönderildiği ve bu tacirin düşmana ve makûle ve levâzım i'tâ eylediği malûm olduğu ve kezâlik ırsâlât düşman mevâki'î müstahkemesinden birine veyahûd düşman kuvâ-yı askeriyesine üssü'l-harekât ittihaz olunan diğer bir mahalle gönderildiği takdirde 33.maddede musarrah mevrîd hakkında zann û şübhe mevcûd demektir. Maaza'lik mahall-i mezkûreden birine müteveccihen azimet etmekte olan ve kaçakçılık ettiği anlaşılan sefine-i ticariye hakkında şübhe ve tereddûde mahal yoktur. Bâlâda zıkr olunan zann-û şübhe mevcûd olmadığı takdirde mahall-i sevk ve ırsâl mahzûrdan salim add edilir.

İşbu maddede tasri' olunan zann-û şübhe hakkında aksi kazıyyesi müeyyid delâil kabul edilir.

Otuzbeşinci Madde

Şarta mutaallık olan kaçak eşya ancak düşman memleketine veya düşman tarafından işgal olunan bir mahalle veyahûd düşman ordusuna giden ve eşya-yı mezkûreyi bî-araf bir mütevassıt limana ihrac etmeyecek olan sefâin derûnunda zabt û müsadere edilebilir. Evrak-ı sefine sefinenin mahall-i seyr û seferiyle eşya-yı ticariyeyi ihrac eyleyeceği mahalli tamamiyle irâe eder. Meğer ki sefine-i mezkûreye evrâk-ı sefine mucibince takib edeceği tariki açıktan açığa tebdil etmiş olduğu ve tebdil-i tarik etmesi hususunun bir sebep-i kâfiyeye müstenid bulunduğunu isbât edemediği bir halde tesadûf edilmiş ola.

Otuzaltıncı Madde

Düşman arazisinin hudud-u bahriyesi yoksa şarta muallak olan şart dahilindeki kaçak eşyanın 33.maddede musarrah mahallere sevk û ırsâl edildiği tahakkuk eylediği takdirde eşya-yı mezkûre 35.madde hilâfına olarak zabt û müsadere edilebilir.

Otuzyedinci Madde

Mutaallık veya şarta muallak harb kaçığı olmak üzere zabt ü müsadere edilebilecek olan eşya-yı nakl eden sefine düşman mevridine muvâssalat etmeden evvel bir limana uğramak niyetinde bile olsa seyr ü seferinin bütün müddet-i devamınca açık denizde veyahûd muhariblere aid sularda zabt ü müsadere edilebilir.

Otuzsekizinci Madde

Mukaddema nakli icrâ el-haletü hazihi itmâm edilmiş kaçak eşyadan dolayı zabt ü müsadere muamelesi tatbik ve icrâ edilemez.

Otuzdokuzuncu Madde

Kaçak eşya zabt ü müsadere olunur.

Kırkinci Madde

Kaçak eşya nakl eden sefine eğer kaçak eşya gerek kıymet ve sıklet ve gerek cesâmet ve navl itibarıyla hamûlesinin nisfından fazla olduğu takdirde zabt ü müsâdere edilebilir.

Kırkbirinci Madde

Kaçak eşya nakl etmekte olan sefine salıverildiği takdirde gerek Ganâim-i Bahriye Mahkemesi Milliyesi huzurunda ceryan eden muhakemeden ve gerek tahkikâtın müddet-i devamınca sefine ile hamûlesinin muhafazasından dolayı sefineyi zabt ü müsâdere eden tarafeynce ihtiyar olunan masarîf sefineye aiddir.

Kırkikinci Madde

Kaçak eşyanın sahibine aid olan ve aynı sefine derûnunda bulunan emtia zabt ü müsadere olunur.

Kırküküncü Madde

Muhasemâtdan yahûd hamûlesi hakkında kaçak eşya muamelesi icrâ kılınacağına dair beyannâme neşr edilmiş olduğundan haberdâr olmayan bir sefineye denizde giderken tesadûf edilirse kaçak eşya ancak bir tazminat mukâbilinde zabt ü müsâdere edilebilir. Sefine ile hamûlesinin fazlası zabt ü müsâdere muâmelesinden

ve 41.maddede musarrah masarıfdan ma'fuvv olduğu gibi şayed sefine-i mezkûrenin süvârisi muhâsemâta ibtidâr edildiğinden veyahûd kaçakçılık hakkındaki i'lân neşr olduğundan haberdâr olduktan sonra kaçak eşyayı ihrâc edememiş ise yine sefine ile hamûlenin fazlası zabt û müsâdere ile masarîf-ı mezkûreden ma'fuvvdur.

Sefine bî-taraf bir limanı muhâsemata ibtidâr edildiği veyahûd kaçakçılık hakkındaki beyannâmenin neşr olunmadığı keyfiyeti mezkûr limanın mensûb bulunduğu hükûmete vakt-i münâsibinde tebliğ edildikten sonra terk etmiş ise sefine-i mezkûre hâl-i harbe veya kaçakçılık hakkındaki beyannâme kesb û ittılâ' etmiş add ve itibâr edilir. Bundan başka bir sefine muhâsemata ibtidâr edildikten sonra bir düşman limanını terk eylemiş ise o sefineye hâl-i harbden haberdâr olmuş nazariyla bakılır.

Kırkdördüncü Madde

Kaçakçılık etdiğinden dolayı tevkif edilip kaçak eşyanın mikdarı itibarıyla kâbil-i zabt û müâdere olmayan sefinenin eğer süvârisi kaçak eşyayı muharib devlet sefinesine teslim eyleyince âmâde bulunur ise iktizâf hâle göre yoluna devam etmesine müsaade edilebilir.

Kaçak eşyanın teslimi zabt û müsâdere eden tarafça mevkûf sefinenin defterine kayd edilir bu sefinenin süvârisi bilcümle evrâk-ı mukteziyenin suret-i musaddakalarını zabt û müsâdere eden tarafa i'tâya mecbûrdur.

Zabt û müsâdere eden taraf kendusine bu suretle teslim edilmiş olan kaçak eşyayı imhâ etmek salâhiyetini hâizdir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Muavenet-i Hasmâne

Kırkbeşinci Madde

Bî-taraf bir sefine:

Evvelâ; düşman ordusuna intisab eden eşhasın nakli veyahûd düşmanın menafi'ne hadim malûmâtın isâli maksad-ı mahsûsiyle icrâ-yı seyr û sefer eylediği,

Saniyen; sefine gerek sahibi ile bunu toptan isticâr eden şahsın ve gerek kapudanın haber û malûmatları olduğu halde bir düşman müfreze-î askeriyesini veyahûd esnâ-yi seyr û seferde düşmanın harekât-ı askeriyesine doğrudan doğruya ifâ-yı muâvenet eden bir veya müteaddid eşhâsı nakl eylemekte olduğu takdirde zabt û müsâdere olunan bî-taraf bir sefinenin duçar olacağı muâmeleye sûret-i umûmiyede tabi' tutulur.

• Bâlâda muharrer evvela ve saniyen işâretli fıkralarda musarrah ahvâlde sahib-i sefineye aid olan eşya dahi zabt û müsâdere muâmelesine tabi' tutulur.

Denizde tesadüf edilen sefine muhâsemâtdan haberdâr değil ise yahûd sefinenin süvârisi nakl edilmekte olan eşhâsı muhasemâta ibtidâr edildiğini istihbâr eyledikten sonra karaya çıkaramamış ise işbu maddenin ahkâmı tatbîk ve icrâ edilmez.

Eğer sefine bir düşman limanını muhâsemâta ibtidâr edildikten veyahûd bî-taraf bir limanı muhâsemâta ibtidâr olunduğu bu limanın mensûb bulunduğu hükûmete vakt-i zamanında tebliğ olunduktan sonra terk eylemiş ise mezkûr sefineye hal-i harbe kesb û ittılâ' etmiş nazarıyla bakılır.

Kırkaltıncı Madde

Bî-taraf bir sefineye,

Evvelâ, muhâsemâta doğrudan doğruya iştirak eyler ise,

Saniyen, düşman derûnuna devlet tarafından ikâme edilen bir me'mûrun emri yahûd teftiş ve nezâreti tahtında bulunur ise,

Salisen, düşman devlet tarafından toptan isticâr edilmiş ise,

Rabian, elyevm mûnhâsıran gerek düşman askerinin nakline ve gerek düşmanın menafî'ine hâdim ma'lûmâtın isâline tahsis edilmiş ise zabt û müsâdere edilir ve harb kaçakçılığından dolayı zabt û müsâdere olunan bî-taraf bir sefinenin duçar olacağı muâmeleye suret-i umûmiyede tabi' tutulur.

Kırkyedinci Madde

Düşman ordusuna dahil ve mensûb bulunan bî-taraf bir ticaret sefinesinde bulunacak olan her şansı bu sefînenin zabt ü tevkifine mahall olmasa bile yine esir-i harb edilebilecektir.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Bî-taraflara aid ganâimin tahrib ve imhâsı

Kırksekizinci Madde

Zabt ü müsâdere edilmiş olan bî-taraf bir sefîne zabt ü müsâdere eden tarafça tahrib ve imhâ edilemeyecek ve fakat işbu zabt ü müsâdere muâmelesinin hukuken makbûl ve mu'teber olduğuna dair hüküm i'tâ edilmek üzere mensûb bulunduğu limana sevk olunacaktır.

Kırkdokuzuncu Madde

Muharib devlete mensûb bir sefîne tarafından zabt ü müsâdere olunan ve müsâdere muâmelesine tabi tutulacak olan bî-taraf bir sefîne 48.maddede musarrah ahkâm tatbîk ve icrâ dildiği takdirde harb sefînesinin selâmet ve emniyetini ihlâl edecek veyahûd sefîne-i mezkûre tarafından elhaletü'l-hazîhi icrâ edilmekte olan harekâtdan hâsıl olacak muvaffâkiyeti sektedâr eyleyecek olursa müstesna olarak tahrib ve imhâ edilebilir.

Ellinci Madde

Sefîne tahrib edilmeden evvel derûnunda bulunan eşhâs emin bir mahallde bulundurulacak ve bilcümle evrâk-ı sefîne ile zabt ü müsâdere muâmelesinin makbûl ve mu'teber olduğuna dâir hüküm i'tâsı için alakadarınca müfîd add edilecek evrâk-ı sâire harb sefînesine nakl olunacaktır.

Ellibirinci Madde

Bî-taraf br sefîneyi zabt ü müsâdere ile tahrib ve imhâ eden taraf zabt ü müsâdere muâmelesinin makbûl ve mu'teber olduğu hakkındaki her gûne hüküm ve karardan mukaddem 49.maddede musarrah olduğu vechile ancak bir lüzum-ü

istisnâiye mebnî hareket eylemiş olduğunu fiilen isbât edecekdir. Bunu yaptığı takdirde zabt ü müsâdere muâmelesinin makbûl ve mu'teber olub olmadığı aranılmaksızın alâkadarâna karşı tazminat i'tâsına mecbûrdur.

Ellikinci Madde

Tahrîb ve imhâsı muhikk gösterilen bî-taraf bir sefîne hakkında icrâ edilmiş olan zabt ü müsâdere muâmelesinin bilahere haksız olduğu tebyîn edilir ise sefîne-i mezkûreyi zabt ü müsâdere eden tarafça alâkadarâna imhâ edilen sefînenin iâdesine bedel tazminat i'tâ kılınacaktır.

Ellüçüncü Madde

Zabt ü müsâdereye salih olmayan emtiâ ve eşya sefîne ile maan tahrîb ve imhâ edilmiş ise emtiâ ve eşya-yı mezkûre sahibinin tazminat talebine hakkı vardır.

Ellidördüncü Madde

Eğer ahvâl 49.maddede musarrah olduğu vecihle kâbil-i müsâdere bir sefînenin tahrîb ve imhâsına cevâz verir ise zabt ü müsâdere eden taraf-ı müsâderesi hâiz olmayan bir sefîne derûnunda bulunan kâbil-i zabt ü müsâdere emtiâ ve eşyanın kendisine teslimini talep etmek veyahûd emtiâ ve eşya-yı mezkûreyi mahv ü tahrîb eylemek hakkını hâizdir. Zabt ü müsâdere eden taraf kendisine teslim olunan veyahûd tahrîb olunan, veyahûd tahrîb ve imhâ edilen eşyayı tevkiif edilmiş olan sefînenin defterine derc eder ve bilcümle evrâk-ı lâzîminen suret-i musaddakalarını sefîne-i mezkûre süvârisinden ahz ü teslim eyler. Teslim veyahûd tahrîb ve imhâ keyfiyeti icrâ edildikten ve muamele-i mukteziye ifâ kılındıktan sonra sefînenin yoluna devam etmesi zımında süvarisine me'zûniyet i'tâ kılınacaktır.

Bî-taraf bir sefîneyi tahrîb ve imhâ etmiş olan sefînenin mes'ûliyeti hakkındaki 51.ve 52.maddeler ahkâmı kâbil-i tatbik ve icrâdır.

BEŞİNCİ FASIL

Sancak Tebdili

Ellibeşinci Madde

Bir düşman seffinesinin i'lân-ı muhâsemâtdan mukaddem bî- taraf bir devlet sancağı altına girmesi mücâzır. Meğer ki bu keyfiyetin düşman seffinesi mahiyetinin istilzâm eylediği netâyîciden kurtulmak maksadıyla vuku' bulmuş olduğu sabit ola. Ma'mafî bu hususa aid evrâk seffine derûnunda bulunmaz ve seffine muhasemâta ibtidâr olunmazdan lâakall 60 gün mukaddem muharib devlet ta'biyyetini gaib etmiş bulunursa sancak tebdili keyfiyeti keen-lem-yekûn hükmünde add olunur. Aksi kaziyye isbât edilirse kabul edilir.

Muhasemâta ibtidâr edilmezden 30 günden fazla bir müddet zarfında icrâ edilmiş olan tebdil muâmelesi kat'i ve alâkadar memâlikin kavaninine muvafık olduğu ve seffinenin muayenesiyle seffineden mutahassıl menfaat sancak tebdilinden evvelki ellerde bulunmadığı takdirde tamamıyla mu'teber add olunur. Ma'mafih eğer seffine bidâyet-i muhasemâtdan fakat 60 günden noksan bir müddet evvel muharib devletin tabiyyetini gaib etmiş ise ve keyfiyet-i tebdile aid evrâk vapur derûnunda bulunmazsa seffinenin zabt û müsâderesi keyfiyeyi zarar û ziyân talebine mahall veremez.

Ellialtıncı Madde

Bir düşman seffinesinin bî- taraf bir devlet sancağı altına girmesi muhasemâta ibtidâr edildikten sonra vuku' bulmuş ise keen-lem-yekûn hükmünde add olunur. Meğer ki bu tebdil keyfiyetinin düşman seffinesi mahiyetinin istilzâm eylediği netâyîciden kurtulmak için icrâ edilmiş olduğu sabit olmuş ola.

Maâhezâ:

Evvelâ, sancak tebdili muâmelesi seffine-i seyahatde olduğu veya abluka edilmiş olan bir limanda bulunduğu sırada icrâ edilmiş ise,

Saniyen, bey' bi'l-vefa' veyahûd rucû' salâhiyeti mevcûd ise,

Salisen, sancağı keşide edilen devlet kavanini mucibince sancak keşidesi tabi' bulunduğı şerâit ifâ edilmemiş ise, keyfiyet-i tebdil keen-leem-yekûn hükmünde add olunur.

ALTINCI FASIL

Mahiyet-i Hasmâne

Elliyedinci Madde

Sancak tebdili hakkındaki ahkâm-ı şerâite mutaallık kuyûd-u ihtirâziye tahtında olarak sefinenin mahiyet-i bî-arafâne veya hasımânesi keşide etmeğē salâhiyetdâr bulunduğı sancak ile taayyûn eder. Bî-araf bir devlete mensûb olan sefinenin zaman-ı sulha mahsûs bir seyr û sefere icrâ etmesi kefiyeti ahkâm-ı şerâit-i mezkûre cihet-i taallûku haricinde kalarak asla bu kaideye tabi' tutulmaz.

Ellisekizinci Madde

Bir düşman sefinesi derûnunda bulunan emtiâ ve eşyanın mahiyet-i bî tarafâne ve hasmânesi sefine sahiblerinin mahiyeti bî-arafâne veya hasmaneleri ile taayyûn eder.

Ellidokuzuncu Madde

Bir düşman sefinesi derûnunda bulunan emtiânın mahiyet-i bî-arafânesi taayyûn etmezse emtiâ'î mezkûreye düşman emtiâsı nazarıyla bakılır.

Altmışınıcı Madde

Bir düşman sefinesine tahmil edilmiş olan emtiâ ve eşya muhasemâta ibtidâr edildikten sonra esnâ-yî sevk û irsâlde sancak tebdili muâmelesi icrâ edilmiş dahi olsa mahall-i sevk û irsâline vâsıl oluncaya kadar mahiyet-i hasmânesini muhafaza eyler.

Ma'mafi zabt û müsâdereden mukaddem ve düşman devlete mensûb bulunan emtiânın sahib-i hâzırı i'flâr-ı iflâr edibde bî-araf devlete mensûb olan eski sahibi işbu emtiâ üzerinde nizâma müstenid bir hak taleb-i dermiyan ederse ol vakit emtiâ-i mezkûre mahiyet-i bî-arafâneyi iktisâb eyler.

YEDİNCİ FASIL

Taht-ı Muhafazadaki Sefain

Altmışbirinci Madde

Kendi devletleri sefâininin taht-ı muhafazasında bulunan bî- taraf sefâini muayeneden ma' fuvvdur. Sefâin muhafaza kumandanı muharib devlete mensûb bir harb sefinesi kumandanı tarafından vuku' bulan taleb üzerine sefinelerin mahiyet ve hamûleleri hakkında muayene neticesinde istihsâl edilebilecek olan kâffe-i ma'lûmâtı mezkûr harb sefinesi kumandanına tahriren i'tâ eder.

Altmışikinci Madde

Muharib devlet sefine-i harbiyesi kumandanı sefâin muhafazası kumandanının maksadı hakkında şübhe ve tereddûde düşâr olursa kendi şübhatını mümaileyha i'şâr eyler. Bu takdirde tahkikât icrâsı yalnız sefâin muhafaza kumandanına ait olup mumailiyh kumandan tahkikât-ı vakı'a neticesini bir suret-i harb sefinesi zabıtine i'tâ edilecek olan bir zabıtnâme ile bildirecektir. Bu suretle tebeyyün eden ahvâl sefâin muhafaza kumandanının fikr û itikadınca bir veya müteaddid sefâininin zabt û müsâderesini muhakk gösterirse bu sefâinden muhafazanın ref' olunması iktizâ eder.

SEKİZİNCİ FASIL

Muayene İcrâsına Mualefet

Altmışüçüncü Madde

Hakk-ı tevkif ve muâyene ve müsâderenin suret-i meşru'ada icrâsına kuvvetle muhalefet vuku' bilcümle ahvâlde sefinenin müsâderesini istilzâm eder. Hamûle hakkında dahi bir düşman sefinesi hamûlesine karşı icrâ edilmiş aynı muamele icrâ olunur. Sefinenin kapudanına veya sahibine aid olan eşyaya düşman eşya ve emtiâsı nazarıyla bakılır.

Dokuzuncu Fasil

Zarar ve Ziyân

Altmışdördüncü Madde

Eğer sefine veya emtiânın zabt ü müsâderesi keyfiyeti Ganâim-i Bahriye Mahkemesi tarafından tasdik edilmemiş veyahûd olbabda bir hüküm ve karar-ı lâhik olmaksızın zabt ü müsâdere keyfiyeti idâme olunmuş ise alâkadarânın zarar ve ziyân talebine hakkı olur. Meğer ki sefine veyahûd emtiânın zabt ü müsâderesi için ortada esbâb-ı kâfiye mevcûd ola.

Ahkâm-ı İntihaiye

Altmışbeşinci Madde

İşbu beyannâmenin ahkâmı kâbil-i taksim bir kütle teşkil eder.

Altmışaltıncı Madde

İşbu beyannâmeye iştirâk etmiş olan hükûmetler beyninde bir muharebe zuhûru takdirinde mezkûr beyannâmede mûnderic kavaide mütেকâbilen riâyet edilmesi hususunun beynlerinde te'minini taahhüd eylerler. Binaenaleyh düvel-i müşarrünileyhim kendi me'mûrlarıyla kuva-yı askeriyelerine talimât-ı lâzime i'tâ edecekler ve kavaid-i mezkûrenin kendi mahkemeleri ve ale'l-husus Ganâim-i Bahriye Mahkemeleri tarafından te'min-i tatbiki için münasib add edilecek tedâbiri ittihâz eyleyeceklerdir.

Altmışyedinci Madde

İşbu beyannâme sür'at-i mümkün ile tasdik kılınacak ve tasdiknâmeler Londra'da tevdi' olunacaktır. Tasdiknâmelerin ilk tevdi'i buna iştirâk eden devletler murahasalarıyla İngiltere Hariciye Nazırı tarafından imza edilecek bir zabıtnâme ile bildirecektir.

Tasdiknâmelerin bilahere vuku' bulacak tevdi'leri İngiltere Hükûmetine bir tebliğnâme irsâli suretiyle vuku' bulacak ve buna tasdiknâme dahi rabt edilecektir.

Tasdiknâmelerin ilk tevdi'ine mutaallık zabıtnâme ile fıkra-yı sabıkada musarrah tebliğnâmelerin bunlara merbût bulunan tasdiknâmelerin suret-i musaddakaları İngiltere Hükûmeti ma'rifetiyle ve diplomasi tarikiyle derhal düvel-i mümziyeye tebliğ kılınacaktır. Fıkra-yı sabıkada musarrah ahvâlde hükûmet-i mezkûre aynı zamanda tebliğnâmenin tarih-i vürûdunu dahi düvel-i müşârûnileyhime tebliğ ve iş'âr eyleyecektir.

Altmışsekizinci Madde

İşbu beyannâme tasdiknâmelerin ilk tevdi'ine iştirâk edecek olan devletler için bu tevdi'ye aid zabıtnâmenin tarihinden 60 gün sonra ve muahharan tasdik edecek olan devletler içinde bunu tasdik eylediklerini mübeyyin tebliğnâmelerin İngiltere Hükûmeti tarafından ahzı tarihinden 60 gün sonra mer'iyü'l-icrâ olacaktır.

Altmışdokuzuncu Madde

Düvel-i mumziyeden biri işbu beyannâmenin mefsuhiyyetini i'lân etmek arzusunda bulunduğu takdirde bunu ancak tasdiknâmelerin ilk tevdi'lerinden 60 gün sonra ibtidâr edecek olan 12 senelik devrenin hitamından sonra ve bade-hû ilk devresi 12 senelik devrenin hitâmını müteâkib ibtidâr eyleyecek olan altışar senelik edvâr-ı mütetabia nihayetlerinde i'lân edebilecektir.

EK – 9

- Beynelmilel Meb'usan-ı Heyet-i İttihadiyesinin 16. Konferansı

- Reisi -

Belçika nazar-ı sabıkasından Mösyö Ogüst Bernard,

- Reis Vekilleri

Almanya	: Raiştah ve Prusya Meclis-i Meb'usânı azasından Rişar İkof;
Amerika	: Raiştah ce Prusya Meclis-i Meb'usânı azasından Rişar İkof;
Avusturya	: Avusturya Heyeti Reisi Baron de Plener;
İspanya	: Meb'uslarından Edvardo Dösanini;
Danimarka	: Danimarka Heyeti Katibi Frederic Bayer;
Fransa	: Ayandan Mösyö Emil Labiş (Labuş)
İngiltere	: Heyet-i reisi Lord Vederle;
Macaristan	: Kont Albert Aponiyi;
İtalya	: Markî Kampalili;
Devlet-i Aliyye	: Ayandan Damat Ferit Paşa Hazretleri
Japonya	: Meb'us Mösyö Uzaki;
Norveç	: Mösyö Hurst;
Holanda	: Heyet-i Mürahhasa Katibi Mösyö Teydeman;
Portekiz	: Meclis-i Meb'usan Reisi Kont Tepegarsiya;
Romanya	: Ayandan Ziraat Nazırı Mösyö Aleksandır Konstantinisko;
Rusya	: Maksim Kavalaveski;
İsveç	: Heyet-i mürahhasa Reisi Baron Bonde;
İsviçre	: Gustav Edvar

- Meclis-i İdâre Heyeti

(1910-1911 senesi için ta'yîn olunmuşlar)

- Reis

Mösyö Ogüst Bernard

Aza:

Almanya	: Rişar İkof, Doktor Huptiman;
Amerika	: Rişar Bastold, Teodor Burton;
Avusturya	: Baron de Plener, Şövalye Buzekoveski;
Belçika	: Mösyö Bernard, Hoze Delehi;
Danimarka	: Frederik Bayer, Doktor Molteret;
Devlet-i Aliyye	: Damat Ferit Paşa, Ahmed Nesimi Bey;
İspanya	: Don Sigismund Vemüre;
Fransa	: Emil Labûş, Kont Debatu;
İngiltere	: Lord Vederle, Dunkan Birel;
Yunanistan	: (Henüz ta'yîn olunmamıştır)
Macaristan	: Kont Eponuyi, Emil Denacı;
İtalya	: Kont Sonaz, Markî Şarlo Kompanis;
Japonya	: Haykisi Ukaya, Fankiş Kudara;
Norveç	: Mösyö Herst, Mişe;
Hollanda	: Mösyö Teydeman, Vander Duz;
Portekiz	: Joakada Payva; Kont Das Elkasuvai;
Romanya	: Mösyö Deyseko, Aleksander Kontinsika;
Rusya	: Jan Efremof, Maksim Kavaloski;
Sırbistan	: (Henüz ta'yîn etmemiştir)
İsveç	: Ernest Bekman, Edvardı Oriski;
İsviçre	: Doktor Albert Gocat, Şerre Rekolman.

OSMANLI ARŞIVI DAİRE BAŞKANLIĞI

DIVISION OF INTERNATIONAL LAW

CARNEGIE ENDOWMENT
FOR INTERNATIONAL PEACE
2 JACKSON PLACE
WASHINGTON, D. C.

February 2, 1914.

Sir:

The Carnegie Endowment for International Peace desires to obtain an expression of views and information upon certain questions connected with the Hague Conferences from persons who are interested in the success of those Conferences and whose training and experience peculiarly fit them for giving advice upon the subject. The information is desired for the use of the Division of International Law of the Endowment in preparing a report to the Trustees upon the Third Hague Conference, recommended by the Second Conference to be held about the year 1915.

The undersigned Director of the Division of International Law is addressing the leading international lawyers, jurists, and professors of international law with a view of obtaining their opinion upon the following questions:

- (1) Should the Third Hague Conference be held in 1915, or at a later date?
- (2) What subjects should be included in the program of the Conference?
- (3) How should the Preparatory Committee, recommended in the Final Act of the Second Hague Conference, be composed?
- (4) What should be the nature of the organization of the Conference?
- (5) What should be the procedure of the Conference?

May we not ask that you will favor the Endowment with an expression of your views upon the foregoing questions and also supply it with any information which you may conveniently give or obtain on the following points as regards your country:

- (6) What has been done by committees appointed by the various Governments in anticipation of the Third Hague Conference?
- (7) What has been done in anticipation of the Conference by associations and societies?

In replying, will you kindly indicate if we are at liberty to publish any views or information which you may have the courtesy to give us, or if you desire your communication to be kept confidential, in whole or in part.

In the hope of receiving an early response, I am, with great respect,

Your obedient servant,

James Brown Scott

Director of the Division of International Law.

His Excellency Said Bey,
Constantinople, Turkey.